Fakir Baykurt

can parası

1974
Sait Faik
Ödülü

REMZİ
KİTABEVİ

TÜRK YAZARLARI DİZİSİ, 54

1. Basım — Haziran 1973
2. Basım — Temmuz 1974
3. Basım — Haziran 1975
4. Basım — Nisan 1977

FAKİR BAYKURT'UN ESERLERİ

YILANLARIN ÖCÜ *(1958 Yunus Nadi Ödülü)*
IRAZCA'NIN DİRLİĞİ
KARA AHMET DESTANI
ONUNCU KÖY
KAPLUMBAĞALAR
AMERİKAN ŞARGISI
TIRPAN *(1970 TRT, 1971 TDK Ödülleri)*
EFKÂR TEPESİ
KEREM İLE ASLI
EFENDİLİK SAVAŞI
ÇİLLİ - KARIN AĞRISI - CÜCE *(Üç kitap bir arada)*
ANADOLU GARAJI
KÖYGÖÇÜREN
ON BİNLERCE KAĞNI
KEKLİK
SINIRDAKİ ÖLÜ *(1970 TRT Hikâye Başarı Ödülü)*
ŞAMAR OĞLANLARI
SAKARCA

REMZİ KİTABEVİ Yayınları
Dizgi ve baskı:
Yelken Matbaası, Cağaloğlu - İstanbul
Cilt: Aytaç Mücellithanesi

Fakir Baykurt

can parası

Hikâyeler

4. Baskı

REMZİ KİTABEVİ
Ankara Caddesi, 93 — Istanbul

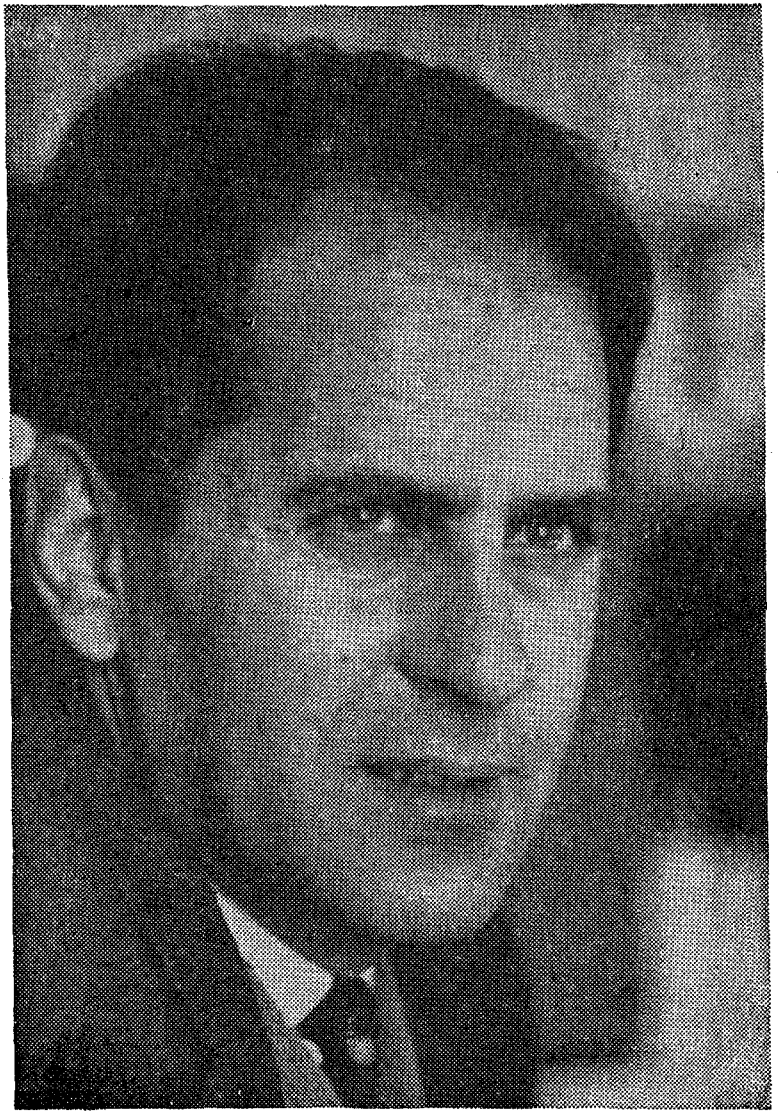

Foto: Ozan Sağdıç

FAKİR BAYKURT

İÇİNDEKİLER

Fakir Baykurt'la Konuşma	7
Can Parası	21
Keklik Eti	60
Çizmeler	71
Güldede	81
Gazi Büyürken	95
Kulakçı	109
Merzifonlu Koca Zeynel	121
Balyalı Deli Kemal	132
Cenan	141
Keller Köyü	148
Cumhur Ali	156
Macır Osman	162
Kavak 214	171
Emecik'in Muhtarı	182
Kız Mehmet	192
Durgadın	197
Âdem	203
Domuzcular	212
Kızlanlı Halil'in Fidanları	225
Palaz	241
Şıhlıgöz Yolunda	249

FAKİR BAYKURT'LA KONUŞMA

Konuşan: Varlık ÖZMENEK

Fakir Baykurt, her zamanki gibi sıcak bir «merhaba»yla çıkıp geldi. Gözleri her zamanki gibi ışıl ışıl, güleç. Ellerimiz kavuştu, tokalaşıyoruz.

«Alıp asayım abi...»

«Neyi asıyorsun?»

«Pardösünüzü...»

Gülüyor: «Kendim asarım...» diyor.

«Şöyle buyrun öyleyse, koltuğa...»

«Koltuğa oturmam!» diyor, sandalyeye ilişiyor.

«Biraz konuşalım istedim abi. Bazı sorularım var. Okurlarımız merak ediyor, Ben de merak ediyorum. Önce yaşam hikâyenizi anlatır mısınız?»

«Yaşam hikâyemin bir özelliği yok. 1929 yılında Akçaköy'de doğdum. İlkokula bu köyde başladım...»

«Nerde bu Akçaköy?»

«Burdur'un Yeşilova ilçesinde...»

«Büyük köy mü?»

«Yahu Varlık!» diye güldü Fakir Baykurt. Sonra anlattı: «Büyük köy!.. Yüz elli kadar ev... Bütün köylerimiz gibi evlâtlarının yarısını yabanlara uçurmuş... İzmir'den Aydın'dan tut, Münih'e, Hamburg'a, Paris'e kadar bizden adam var...»

«Evet, yaşam hikâyenizi diyorduk...»

«İlkokul üçüncü sınıftaydım, babam öldü. Az topraklı bir çiftçiydi. Çevresindeki açıkgözler bu «az»ları da kapmak istemişler elinden. O zaman köyümüz Acıpayam'a bağlı. İnmiş çıkmış, boyna mahkeme kovalamış. Acıpayam on altı saatlik yol bize. Yayan gider gelirmiş. Okuması yazması da yok. Küçücük bir kâğıda ne gün geleceğini yazıp verirlermiş eline. Şu gün müydü, bugün müydü, kıvranır dururmuş. Daha edemezse iki saat ötedeki Kocayaka'ya gider, oranın yazı bilen hocalarına okuturmuş küçücük kâğıdı. İne çıka elindekini avcundakini saçmış, daha da yoksullaşmış babam. Bir süre köy bakkallığı ve değirmencilik de yaptığını şöyle böyle anımsıyorum. İki

ucunu bir araya getiremiyordu. Sap yüklerken kağnıdan düşüp başından ağırca bir yara almıştı. Yemen askeriydi. İngilizlere tutsak falan olmuştu. Yemen, Balkan, Yunan... 14. yıl askerlik, yıllarca savaş... Yanında top patlamış çölde. Kulakları ağır işitirdi. Onu bu savaşlara götürenlerden kimse hatırını sormadı sonraları. Erken öldü. Altı tane «kan ayak» bırakıp gitti anamın başına...»

«Ananız nereliydi?»

«O da Akçaköylü...»

«Sağ değil mi şimdi?»

«Çok şükür sağ, yaşıyor...»

«Nasıl baktı büyüttü sizi; altı kan ayak?»

«Üç gün oduna, dört gün çifte giderek. Geceleri çamaşır yuyup ekmek ederek... Biz de kimimiz çırak, kimimiz çoban olduk. Altı kardeşten sadece ben okuyabildim. En küçüğümüz de hâlâ diploma denilen aslan lokmasının peşinde...»

«Nasıl yetiştiğinizi anlatır mısınız?»

«Dayılarımdan biri Nazilli'nin Ortakçı köyüne göçmüştü. Orada dokumacılık yapıyormuş. Hali vakti iyi birinin kızıyla evlenmiş... Babamın öldüğü yıl tarlalarını satmağa geldi. Dönüşünde, "Ben bakar okuturum!" diye aldı gitti beni. O yolculuğumuzu iyi anımsıyorum. Bir yanım anamın kardeşlerimin arasında kalmak, bir yanım okumak, hattâ hattâ «demirin üstünde devrilmeden giden tren»i görmek için dayımın yanında gitmek istiyordu. Ama okutmadı dayım beni. Sabahın erinden akşamın körüne kadar çıkrık çevirip masır sarmağa başladım. Bir ara kerestecilik ve suculuk da yaptık. İkinci Dünya Savaşı'nın kızışkın yıllarıydı. Keresteyi dağdan kendimiz kesiyor, geceleyin eşeklerle Burhaniye'ye indiriyorduk. Kolculara yakalanmamak için akla karayı seçiyorduk...»

«Suculuk demiştiniz...»

«Aydın ovasını sulamak için kanal yapıyorlardı. Tam Burhaniye'nin oralardan başlıyordu kanalın ucu. Bir sürü işçi, usta, mühendis çalışıyordu. Özellikle mühendisler herkesin içtiği sudan içmiyorlardı. Buldan'ın ünlü Baştatlı suyunu duymuşlar. Bir eşeğe iki kasa asmıştı dayım. Bu kasalara ikişerden dört gaz tenekesi yerleştiriyorduk. Dağlardan derelerden beş altı saat gidiyor, beş altı saat geliyorduk. Günde ancak bir sefer yapabiliyorduk. İki küpe doldurduğu-

muz bu su galiba iki gün yetiyordu mühendislere. Biz de bir gün gidiyor, bir gün gitmiyorduk, ayda 25 lira veriyorlardı...»

«Çok sürdü mü bu?»

«Dayımı yeniden askere aldılar. Birkaç ay sonra yengemi bırakıp kaçtım. Çünkü yaşıtlarım okula gidiyordu, ben dağ taş yeliyor, durmadan su çekiyordum. Kanal yapımında çalışan işçilerden, ustalardan çare soruyordum. Galiba okumayı onlar koydular kafama. Köyüme dönüp ilkokulu bitirmekten başka çarem yoktu. Dayımın baskısı kalkınca oluşturduğum plânı hemen uygulamaya koyuldum. Üç yıl ayrılıktan sonra geldim köyüme, üçüncü sınıfa yazıldım yeniden. Çok bitkindik o yıllar. Üç yıl köyün sığırını hergelesini güttük. «Bir öksüz okuluna girer mühendis olurum...» diye hevesleniyordum. Ama ne yol biliyordum, ne iz! Hiç hayalimde olmayan bir okula, Isparta'daki Gönen Köy Enstitüsü'ne girdim. O sıralarda açılmıştı demek. Kimbilir, «öksüz okulu» diye işittiğim okul belki burasıydı. Ama daha ilk günlerde anladım ki bambaşka bir okuldur. Yepyeni bir dünya açılıyordu önümde... Ben öğrenciliği yarılamadan enstitüleri baltaladılar. Yıkım başladıktan sonraki günlerimiz zehir oldu. İki güne bir dolabımız yatağımız aranır, haftaya bir sorguya çekiliriz. Yazıya çiziye bulaştığım için özellikle benimki eziyetli geçti. Ama zor belâ bitirdim... 1948'de köy öğretmeni oldum. Yeşilova'nın Kavacık ve Dere köylerinde beş yıl çalıştım. Durmadan okudum, inceledim bu beş yıl. Diyebilirim ki, bir üniversite oldu Kavacık ile Dereköy bana. Sonra Ankara'daki Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girdim. Türkçe öğretmeni oldum. Sivas'ta, Hafik'te, Şavşat'ta, Fevzipaşa'da ortaokul öğretmenlikleri yaptım. Ankara ilçelerinde ilköğretim müfettişliği, Bakanlık merkez örgütünde folklor uzmanlığı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde halkla ilişkiler ve yayın müdürlüğü ile eğitim alanındaki çalışmalarımı sürdürdüm. 12 Mart 1971'den sonra da eğilimlerim yüzünden tutuklanıp yargılandım biliyorsunuz...»

«Biliyoruz abi! Sanata nasıl başladınız?»

«Sanata pek çok yazarımız gibi şiirle başladım. Dayımın köyünden kaçıp gelmiş, ilkokula yeniden yazılmıştım. Bir köylüm benden önce enstitüye girmişti. Tatilde, parmak hesabıyle şiirler yakıştırdığını gördüm. Ondan kaparak ben de yakıştırmağa başladım. Ota giden kıza, tarladaki öküze, güneşe, yıldıza, muhtara, onbaşıya şiirler düzüyordum. Uyak bulup, hece sayıp uyduruyordum. Sonra kendim de Köy Enstitüsüne girince ilerlettim bu işi. Dergileri, kitapları, Türk

ve dünya edebiyatının belli başlı yapıtlarını teker teker okuyarak tanıdım. İyi bir okuyucu oldum orada. İyi yazmak için iyi okumak ve çok deneme yapmak gerektiğini anladım. Ülkemizin ve halkımızın sorunlarını öğrendim. Fırsat bulunca geziler yapıyordum. Özellikle köylerimizi, köylülerimizi geri ve yoksul bırakan koşulları tanıdım. Bunları bir ucundan şiire, bir ucundan hikâyeye ve çeşitli düz yazılara sokmağa başladım...»

«Yayınlar mıydınız bunları?»

«Sevdiğim dergilere yollardım. İlgilenmezlerdi. İlk yayınlanan şiirim "Fesleğen Kokuluma" adını taşır.»

«Hangi dergide?»

«Eskişehir'de çıkan "Türke Doğru" dergisinde. Bu dergiyi Lütfi Oğuzcan çıkarırdı. Ümit Yaşar'ın babasıydı. Candan ilgilendi benimle. Tabiî, öğretmenlerimin, mektuplaştığım ünlü yazarlardan bazılarının da çok yardımları oldu. Bir fırsat bulursam ilerde bunları geniş geniş anlatmak isterim... Sonra "Köy Enstitüleri Dergisi"nde, "Kaynak"ta, "Yücel"de, "Varlık" ve "Fikirler" dergilerinde şiirlerim, yazılarım çıktı...»

«İlk çıkan şiirinizi okuyabilir misiniz?»

«Dergi bende yok! Geçenlerde bir arkadaşım bulup göndermiş yayınlanan ilk şiirimi. Eski düzen halk şiiri biçiminde; biraz da çocuksu bir şiir. "Ulus" gazetesinin eki haftalık "Yurt" adlı bir dergi vardı. Köylere kadar dağıtırlardı bunu. Kırlık bölgelerde okumasız, yazmasız, geleneksel yollardan yetişmiş köy ozanlarının koşmaları çıkardı burada. Okuyacak başka yayın yoktu. Sanırım bunların etkisinde kaldım. Çok şiir yazdım benzer biçimlerde. Bu özenti Köy Enstitüsü öğrencisi olup kendimi buluncaya kadar sürdü... Şöyle bir şey:

FESLEĞEN KOKULUMA

Fesleğen kokulum, seni rüyamda:

Kâh testi elinde, pınar yolunda
Bizim mahalleden geçer görürüm.
Kâh yeşiller demet demet elinde
Bahçemizden derip kaçar görürüm.

Kâh düğün gününde, şenlik yerinde
Ortada kıvrakça döner görürüm.
Kâh bir kuşluk vakti serçeler gibi
Aşkımın dalında konar görürüm.

Kâh Gartotlak'taki çadırınızda
Koyun, keçi, inek sağar görürüm.
Kâh Gökbayır'daki taşın dibinde
Başımı dizinde okşar görürüm.

«Hangi yıl, hangi sayı?»

«Temmuz 1945, sayı 5...»

«Bulabileceğiniz birkaç şiiriniz yok mu? Özellikle Köy Enstitüsü günlerinde yazdıklarınızdan?»

«Var... "Köy Enstitüleri Dergisi"nin koleksiyonundan bulabilirim. Fakat bazıları başkalarının adıyla çıkmıştır. Yapılan düzeltmeler de yanlış olmuştur...»

«Nasıl?»

«Bazı yanlışlıklar dedim ya... Bir gün İlköğretim Genel Müdürü İ. Hakkı Tonguç gelmişti Gönen'e. Yanında çok adam vardı. Öteki enstitülerin müdürleriydi bunlar. Bir öğle yemeği zamanıydı. Kuru fasulye ile bulgur yediler bizimle. Sonra kampana çaldı, toplandık. Hakkı Tonguç, "Şu yediğimiz bulgurun karşılığını ödeyelim..." dedi. Biraz konuştu. Bize bir türkü öğrettirdi yanındakilerden birine. Sonra sordu: "Şiir yazan var mı içinizde?" Ben o zaman ünlü ozanıyım enstitünün. Enstitü ölçüsünde iki yarışmada birincilik, ikincilik almışım. İşaret ettiler, çıktım. Bir iki şiir okudum: Enstitümüz, öğretmen olacağımız, petek petek dağılacağımız falan... Hakkı Tonguç sordu: "Köyünden, oradaki yaşayıştan, nişanlından söz eden şiirlerin yok mu?" "Var!" dedim. Sarı yapraklı bir defterdeydi şiirlerim. Yaprakları yırtıp verdim. Kısaca bir göz attı Tonguç bunlara. Galiba beğendi. Enstitüde yeni şiirler, yeni kitaplar bulup okuyabiliyordum. Çok kitap vardı kitaplıkta. Alıp götürdü Tonguç şiirlerimi... Ankara'ya dönüşünde Hasanoğlan'a uğramış bir gün. Öğrencilere, öğretmenlere okumuş bunları. Sonra yayınlasınlar diye Dergi Koluna vermiş. Ama altlarında adım falan yok. Şu ikisi adsız çıktı:

BOŞA ÇIKAN BEDDUALAR

Ne yaptı sanki ninem,
"Bana irenk etme
İlenirim sonra
Gençliğine doymazsın,
Allah muradını vermez de
Kuyruksuz tavuk gibi
Yeler durursun..."
Diye ilendi de...

Kazlarının kıçını kırdığım komşum;
"Adın batsın"
Cenabım Allah gelsin hakkından,
Meymınatsız, suratsız,
Yağlı kurşun önünden git
Ensenden vurul,
Gittiğin yerden gelme!.." dedi de.
Ondan bile bir şey çıkmadı.

Eklesem dünyayı tutar
Kırdığım iğde dalları,
Köklediğim bostan kökenleri,
Koca köye "Pes!.." dedirdim;
Buzağılar bile benden korkardı,
Çocuklar benimle oynamazlardı.

Hepsinin dizlerini kanatırdım.
Uçurtmalarını ellerinden alırdım.
Emine'yi çok döğerdim hele;
Adıma "Teccal" dediler.

«Hangi yıl, hangi sayı?»
«Köy Enstitüleri Dergisi, nisan 1945, sayı 2, sayfa 292.»

VAZGEÇTİM

Bir tutam saman elli kuruş,
Radyo almaktan,
Gramofon çalmaktan
Ata binmekten vazgeçtim.

Bir yığın düşünce, bir avuç fikir
En kıymetli şey,
Bedava hem de.
Her zaman düşüneceğim,
- Deli olmamak şartıyle -

Vazgeçtim
Ata binmekten...
Gramofon çalmaktan...

«Bunun yılı, sayısı?»

«Bu da aynı dergi, aynı sayı, sayfa 293.»

«Vezin falan yok?»

«Yok! O sıralar Orhan Veli şiiri tartışılıyordu. Her gazetede, dergide Garipçiler günün konusu. Ama benim şiirlerde öz, kendi yaşantımdan geliyor.»

«Başka?»

KEZİBAN ABAM

Teyzemin kızı Keziban abam,
Biber gibi yeşil,
Nar içi gibi kırmızı
Giyinirdi.
Vurgundu ona
Çandırların Osman.

Teyzemin kızı Keziban abam,
Gündeliğe giderdi her gün
Çeyizini hazırlardı.
Ağasına çorap örerdi.
Çevre işlerdi yavuklusuna.
Yavuklusunu görünce;
Terlemeden kızarırdı.
Biber gibi yeşil;
Nar içi gibi kırmızı giyinirdi.

«Köy Enstitüleri Dergisi, temmuz 1945, sayı 3, sayfa 412. Fakat bu da Ziya Altıntaş adıyla yayınlandı. Ben Gönen'deyim, dergi Hasanoğlan'da... Dördüncü sayının sonunda düzeltme yaptılar. Keziban Abam'ın benim, Boşa Çıkan Beddualar'la Vazgeçtim'in Talip Apaydın'ın olduğu yazıldı. Bir daha da düzeltmediler artık. Apaydın'la konuştuk sonradan, gülüştük. Kendi adımla çıkan şiirlerim de var Köy Enstitüleri Dergisi'nde. Biri hece ile...»

«Okur musunuz?»

«Tabiî...»

ADI BATASI ŞİİR

Başına geçer yazamam
Adı batası şiiri,
Kafiyesini düzemem
Adı batası şiiri.

Her istediğim olmuyor,
İşim yerine gelmiyor,
Hiç kimsecikler bilmiyor,
Adı batası şiiri.

Baykurt! Yazamaz ağlarsın,
Ağlar da yüreğim dağlarsın,
Neden bu kadar söylersin
Adı batası şiiri?

«Sayısı, yılı?»
«Sayı 5-6, şubat-temmuz 1946, sayfa 125.»
«Hayret!»

«Evet! Oldukça acemice, hataları hemen görünen bir şiir. Ama bunları yazdım diye topuklarım omuzlarıma değiyordu o zamanlar. "Köy Enstitüleri Dergisi"nin aynı sayısında "Gönen Mektubu" diye de bir şiirim var. Tonguç bunu cüzdanına koymuş, gittiği enstitülerde öğrencilere, öğretmenlere okumuş, sonradan duydum...»

«Bir de biz okuyalım mı?»
«Okuyalım...»

GÖNEN MEKTUBU

Sarı yapraklı, boz topraklı
Bizim iller!..
Güneşin dua ile çekildiği,
Çifte minarelerin dikildiği,
Diyardır burası.
Hayat tatsız, tuzsuz burada
Yağmur yağsa, rüzgâr esmez.
Kaderi kul eker, Tanrı biçer.
Kavlak yüzlü, küt burunlu insanların
Koca yılı,
Kavlak yüzlü tarlada
Didinmekle geçer.
Burası,
Şairin kafasında bahar olur,
Yokluk içinde yüzen umutlar,
Hayallerde var olur.
Yakmış insanların yüzünü
Buhran güneşi,
Herkeste kaygı, meşakkat
Herkesin boynunda geçim derdi
Herkesin "Ah"la, "Vah"la gün geçirmek işi.

İlerde, kerpiç duvarlı evlerde,
Biri var,
Giyecek çarığı yok,
İp bağlamış bileğine.
Biri var,
Kurşun sıkmış hayatının gözüne,
Firengiye teslim etmiş kendini;
"Ölüm!.." diye çabalar...
Gözü, isli merteklerde,
Aydınlığı yoz çıra,
Böyle hayat neye yarar?
Duman değil,
İnsanların ömrü tüter bacalarda.

Beri yanda,
Tesadüfün güldürdüğü insanlar,
Tarlasını ayrık tutmuş,
Tembellik yuva kurmuş içine.
İskambil kâğıtlarına tapmakta
Arar zevkini...

Baharı sarı açan, yokluk kokan
Bizim iller,
Burada emeğini yiyen az.
Umudunu geveleyen,
Talihine el açar...
"Geleceğe inanmak"
Tüüüüüüü...
Gönen'de o da var.

«Sayfa?»
«Sayfa 89.»
«O zaman adınız Tahir, öyle mi?»
«Tahir.»
«Sonradan mı Fakir oldu?»
«Fakir'i ben aldım. Bir özenti mi, yoksa rastlantı mı? Ozanların

birer takma ad alma geleneği var ya. Bir bu. Bir de... Gönen'de basit bir fotoğraf makinem vardı. Resim çekiyorum o zaman. Çektiklerimi Afyon'a yollayıp bastırıyorum. Postayla gidip geliyor. Bir gün bir paket kayboldu. Nasıl olur, nere gider diye PTT'ye başvurdum. İncelediler. Bu arada çok yazışma yapıldı. Bir telde adım "Tahir" yerine "Fakir" olmuş. Okurken güldü PTT müdürü. Ama, ben hemen takıldım buna. Takma ad alma hevesim de var. Bunu aldım, başladım kullanmağa. 1947'lerdi sanıyorum. Fakir adı şiirlerime, yazılarıma, derken yaşamıma girdi... Tahir, Fakir ikiliği resmî yazışmalarda, taahhütlülerin alınmasında zorluklara yol açıyordu. Örneğin 1959'da Şavşat'ta öğretmenim, Bakanlıkça «Fakir Baykurt» olarak cezalandırıldım, Ankara'ya alınacağım, yolluğum da «Fakir Baykurt» adına geliyor. Ama mal müdürü beni «Tahir Baykurt» olarak biliyor. Vermedi parayı. Kış ayları. İlin valisi de, okulun müdürünü sıkıştırıyor, "Durmasın, hemen ayrılsın!" diye. Ama mal müdürü yolluğumu vermiyor. Ankara'ya yazıldı, soruldu. Bir sürü zorluklar sineye çekildi... Ankara'ya gelince bir dava açtım, Tahir'i sildirip Fakir'i işlettim nüfusuma...»

«İlk hikâyeniz?»

«İlk hikâyem "Duman" diye bir deneme. Ama yayınlamadım. Gönen'de başlamıştım hikâye yazmağa. Bazıları duruyor bunların. Bir fırsat bulunca birkaçını yeniden ele alacağım... Yayınlanan ilk hikâyem, "Garılar" adını taşır. "Seçilmiş Hikâyeler Dergisi"nde çıkmıştır. Yıl 1951, sayı 45. Basit bir şeydir bu hikâyem. O sıralar her dergide yazım çıksın, adım görünsün isterdim. Kavacık köyünde öğretmenliğimi sürdürürken ölçülerim değişti. Daha titiz, daha yonta yonta çalışmağa başladım. Çok okuyor, kadın, erkek, çocuk, çok insanla konuşuyordum. Fırsat bulunca da geziyor, durmadan deneme yapıyor, yazıyordum. Yazmağa erken başlamıştım. On beş yaşımda falandım. Ama ilk kitabım 1955'in sonunda çıktı, 26 yaşındaydım. Yeditepe yayınlarından "Çilli" adında bir kitaptı bu. İçinde 11 hikâyem vardı. Bunları yüzden fazla hikâye arasından seçerek yayınlamıştım...»

«Titiz bir yazarsınız.»

«Evet. Müsveddesiz yazmam hiç. İki, üç, hatta dört müsvedde yaparım. Yazı dediğin un çuvalına benzer, çırptıkça tozar derim kendi kendime. Tozuta tozuta yazarım...»

«Sonra?»

«1957'de "Yılanların Öcü"nü yazdım. Askerdim o zaman. Tekrar

tekrar yazdım "Yılanların Öcü"nü. Yunus Nadi Roman Yarışmasına soktum, birinci oldu. Bu birincilik okurlarımla tanışmama, buluşmama yardım etti. Ondan sonra yeni romanlar, hikâyeler ve gazete yazıları yazarak bu tanışıklığı değerlendirmeğe çalıştım. Bugün okurlarımla aramda sağlam bir bağ olduğunu söyleyebilirim.»

«Kaç kitap yayınladınız? Adları?»

«Çilli, Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Efendilik Savaşı, Onuncu Köy, Kaplumbağalar, Amerikan Sargısı, Efkâr Tepesi, Karın Ağrısı, Cüce, Kerem ile Aslı, On Binlerce Kağnı, Anadolu Garajı, Tırpan... Bu sırada iki kitap daha, Can Parası, hikâyeler, Köygöçüren, roman... Okumaya yeni başlayan yetişkinler ve çocuklar için de kitaplarım var: Deli Dana, Küçük Köprü, Sarı Köpek, Topal Arkadaş, Ağaç Dede...»

«Satışı nasıldır kitaplarınızın?»

«İyidir...»

«Bunu TÖS Genel Başkanı oluşunuza ve başınızdan geçen olaylara bağlıyorlar, ne dersiniz?»

«Doğru değil derim. Türkiye'de nice nice genel başkanlar var. Bazısının basılmış kitabı da var hatta. Ama satmaz, satsa da az satar. Başımdan geçenlerse bir benim başımdan geçmedi... Kitaplarımın satışı, okurlarımla aramdaki bağın sağlamlığı yüzündendir. Okurlarım ararlar beni. Ben de onları...»

«Kaç yıl TÖS Başkanlığı yaptınız?»

«Altı yıl. Bir yıl da TÖDMF'nin Genel Başkanlığını.»

«Sanat çalışmalarınızı aksattı mı bunlar?»

«Yok! Aksatmak şöyle dursun, yardım etti. Günün uyanık olduğum bütün saatlerinde sanatçıyım ben. Sanat ille de oturup yazmak değildir. Gezmek, okumak, gözlem yapmak, düşünmek... Sanat; yazacağın yazıyı çok derinlerden, tâ bilincinin derinlerinden çıkarıp getirmektir. Sadece kendi bilincinin değil, toplumun bilincinin derinlerinden... TÖS Başkanlığında halkımızı ve yurdumuzu daha yakından tanıma fırsatı buldum. Bu arada halkı yönetenleri, yönetiyoruz diyenleri...»

«Epeyce de kahır çektiniz değil mi?»

«Ne gibi?»

«Bakanlık emirleri falan...»

«Eh oldu biraz, ama zararı yok...»

«Kaç sefer?»

«Üç mü dört mü? Unuttum sayısını...»

«Cezaevinde ne kadar yattınız?»

«Dokuz ay on gün, bir; altmış gün bir; altmış gün bir...»

«Yararlandınız mı?»

«Yararlandım. Okudum, dinledim. Sigarayı bıraktım...»

«Bıyıkları da kesmişsiniz galiba?»

«Bıyığım yoktu zaten! 19 yaşındayken 20 gün kadar bıraktım, ama baktım gitmiyor, kestim. Bir daha bırakmadım...»

«Daha yatacak mısınız, öyle bir şey var mı?»

«*Sonuçlanmamış davalarım, kesinleşmemiş cezalarım* var. Kesinleşirse girer yatarım. Yazarlar alışkındır. Benden öncekiler nasıl katlanmışsa ben de onlar gibi, onların şanına gölge düşürmeden katlanırım, katlanmam gerekir... Bir yazarın cezaevinde yatacağım diye yüksünmesini anlamam...»

«Dış ülkelere gittiniz mi?»

«Gittim...»

«Adları?»

«Amerika, Jamayka, İngiltere, Bulgaristan, Macaristan...»

«Kitaplarınız yabancı dillere çevrildi mi?»

«Çevrildi, *çevriliyor*...»

«Tiyatro, sinema?»

«Kendim de oyun ve senaryoyu denedim, ama sonuçlandıramadım. *Romanlarımdan tiyatro, sinema uyarlamaları oldu. Başkaları* yaptı bunları. Fakat resmî engelleri aşıp halkın huzuruna çıkmayı başaramadık çoğunda. Radyo mikrofonlarını bile kapadılar benim kitaplara. Resmî kişilerin aşırı bir kızgınlığı var bana. Bu kızgınlık şişirme bir kızgınlıktır, yasal ve hukuksal dayanaktan yoksundur. Nedenlerini iyi biliyorum. Sanırım okurlarım da bilirler. Onun için kurcalamak istemem şimdi...»

«Bundan sonra neler yazacaksınız, belli mi?»

«İnsanlarımız ve topraklarımız üstüne romanlar, hikâyeler, röportajlar...»

«Yeni romanlar var mı tezgâhta?»

«Var, her zaman var...»

«Adlarını söyler misiniz?»

«Hazır olanını söyledim, Köygöçüren... Ötekileri bitirmeden söylesem mi? Keklik, Kara Ahmet Destanı... Bu sonuncusu Yılanların Öcü ve Irazca'nın Dirliği ile birlikte bir üçlü oluşturacak. Hem o bütüne *bağlı*, hem de *bağımsız bir roman. Çalışıyorum...*»

«En çok neleri seversiniz?...

«Gezmeyi, yazmayı... Çocuklarla ve garîban insanlarla konuşmayı...»

Saâtine bakarak birden kalkıyor Fakir Baykurt: «Çok olmuş, hemen gideyim!..» diyor.

«Bir dakika, alıp tutayım...»

«Neyi?»

«Pardôsünüzü...»

«Hayır, âdetim değildir, teşekkür ederim...»

«Biz teşekkür ederiz...» diye uğurladık. Güle güle çekilip gitti merdivenlerimizden.

(Mayıs, 1972)

CAN PARASI

Bir hayırsız evde gelin olan kızını sırtına aldı, ıh pıh ederek hanın merdivenlerinden ağır ağır indi Sadullah. «Allah canımı alsa da gebersem!» dedi içinden. Kızından, hancıdan, handaki birkaç müşteriden utanıyordu. Dışından bir şey demedi. Ama bıkmıştı artık. Canı iyice burnunun ucuna gelmişti.

«Çabuk ol, taksi bekliyor!» dedi Nevşehir Hanı'nın sahibi.

Hasta kızı sırtında, yürüyebildiği kadar çabuk yürüdü.

Taksi kaldırımın kıyısına yanaşmıştı. Belki, Adanalı, belki Ankaralı şoför, kalkıp kapıyı açsam mı diye düşündü, vazgeçti.

Sadullah, taksinin dibine geldi, indirdi kızını. Başörtüsü hafif sıyrıldı. İki örgülü saçları savruldu. Ankara'nın sert rüzgârları esiyordu. Bir de dumanlıydı, pisti havası. Gözleri kapanmıştı kızının, açılmıyordu. Bir eliyle göğüslerinin altından kavrayıp tuttu Sadullah. Yumuşak memelerine değdi eli. Boşalmışlardı temelli. «Aah kızıım!..» dedi içinden. Göynüktü, ağlayacak oldu. «Ne karaymış şu alnıyın yazısı senin beee! Ne gelinliğiyin tadını bildin, ne de kızlığıyın!..» Kucakladı kızını. «Bizim yıkılası evde de yoksulluktan başka birşey görmedin!..» Bir eliyle de taksinin kapısını açmağa çalıştı. Uğraştı uğraştı olmadı. Şoföre baktı. Şoför lütfen uzanıp kolu çevirdi içinden. Güç halle kızını arka kanepeye uzattı, başını düzenlice yerleştirdi. Sonra gidip, hancıyla konuştu: «Gözünü seveyim Mustafendi!» dedi. «Bizim otobüsün şüferine demeyi unutma! Eğerki Nevşeher'de Bakkal Hamdi'ye söylerse, o da bizim köylülere söyler. Kuşun kanadıyle yetiştirsinler ilmabarı. Senin hanın adiresini ver, alıp getirsin, gözünü seveyim!..» Dönüp geldi taksiye.

«Hangi hastaneye baba?»

«Hacattepe Hastahanasına oğlum...»

Nevşehir'in Gölgeli köyündendi. Adı Sadullah Alyanak'tı. En az yetmişlik vardı. Taksinin ardında, kızının başını kolu-

na almış, sallana sallana gidiyordu. Hergele Alanı'ndan, eğri büğrü sokaklardan, dükkânların önlerindeki sandıklardan, boş kasalardan, attan arabadan yol bulup geçmek sorundu. Kızının alnı ter doluymuş gibi sağ eliyle bir sıyırdı, saçlarını düzledi. Başörtüsünü de bağladı güzelce. «Çok çektin Cemilem çooook, çok!» dedi içinden. Soluk yeşil gözlerine baktı, kapalıydı; ağlayacak oldu. «Canaballah bütün marazı sana vermiş ay kızım! Onca varsıl dürzü var, onları koymuş da seni görmüş ay babam!..»

Anlamadığı bir baş ağrısıydı kızındaki. «Baba başım, baba beynim!..» diyor, başka demiyordu. «Nevşeher'deki tokdur da acamı çaylaktı heralım! Bir de dediler ki, burdaki hastahananın yok aleti, şusu busu. En çok alet Türkiye'de Hacattepe Hastahanasında var. Amerika yollamış hedaye!..»

Taksi ana yola çıktı. Birden sıra dağlar gibi yükseliveren yapıların önüne geldi.

«Hangi klinik baba?» Sordu şoför.

Sadullah bir şey anlamadı. Elini kulağının ardına koyup şoföre eğildi: «Ne buyurdun efendiii?»

Şoför frene bastı, iki yanda yükselen bir dünya yapıyı gösterdi: «Hangisi bunların?» dedi ellerini açarak.

Cam cam cam! Ak, gök, siyah mermer! Mermer; Ankara taşı, Çankırı taşı, Hacıbektaş taşı! Beton beton beton! Dozerleri getirip dayamışlar, eski evleri, okulları, kahveleri, dükkânları yıkmışlar, bunları yapmışlardı. Şoför soruyordu:

«Çok yapı var, hangisine?»

«Ameliyat, ameliyat oğlum...»

«Ameliyat ama, hangisinde?»

«Ucuz birini istiyorum yani...»

«Çok ucuz birini istiyorum...» Ekledi.

Gülecek oldu, gülmedi şoför: «Bu gördüklerinin hepiciği ayrı bir hastalık içindir... Kızının hastalığı ne?»

«Haa! Kızımın hastalığını mı soruyorsun? Ur diyollar, sinir diyollar, ne olduğunu nebileyim ay oğlum? Yani hastalığı kafasında bunun! Çok acı veriyor biliyor musun?»

Şoför, "Şaban Şefai Kliniği"nin önünde bıraktı Sadullah'

la Cemile'yi. On liralarını aldı, geçip gitti. Sadullah'ın bir kolu Cemile'nin belindeydi. «Keşke canımı alsan da bunları göstermeseydin bana ay gözel Allahım?..» diyordu.

Ih pıh, pıh pıh... Eli kolu tutmuyor, kapalı gözleri açılmıyordu kızının. Ardını döndü, çöktü önünde, «Ebiş, ebiş!..» dedi. Ebiştirdi sırtına. Sonra güçlükle doğrulup kalktı.

«Hayırsız çıktı kocası, nâpayım!..» dedi Sadullah. «Ulan öpöz karın işte! Noolurdu kendin baktırsan tokdurlara, temelli yıkıvermesen benim gibi bir aksakalın üstüne! Dürzünün oğlu, eyi zamanı eyi de, hasta olunca kötü mü? Ben mi hasta ettim, ulan eşşeğin kunladığı? Cenaballahın bir verimidir, hastalık, ulan sıpa!..»

İki üç adım yürüdü, kapıya vardı. Çok işlek bir kapıydı. Göğüslerine kitaplarını bastırmış, saçları, etekleri savrulan kızlar, uzun saçlı oğlanlar girip çıkıyorlardı. Yeniden, «Dürzünün oğlu!» dedi içinden. Güç belâ içeri girdi. Ama üç adım sonra bir hizmetli gelip, durdurdu:

«Babam nedir bu dalış? Randevun var mı?»

Hiçbir şey anlamadı Sadullah. «Avrat sattımın şeherleri!..» Bir başka ülkeden gelmiş gibi baktı hizmetlinin yüzüne.

«Babam, mayene mi ettireceksin? Doktorun haberi var mı?»

Gene anlamadı. «Kızımın başında!... Ur diyorlar!..» dedi.

«Sen,» dedi hizmetli, «bu kapıdan değil, aşşa kapıdan gir bakalım! Orda poliklinik var, beş lira ver, sıra al, mayene ettir kızını, kurtar, haydi bakalım!..»

Sadece «aşşa kapı»yı anladı. Ama onun da nerede olduğunu ne bilsin? Cemile sırtında, dikilip kaldı orada. Bakındı dört yanına. «Çıkayım mı burdan? Başka yere mi gideyim? Ama nere gideyim efendi oğlum?..»

Hizmetli, tuttu kolundan, camın dibine getirdi; «Bak!» dedi. «Burdan çıkarsın! Yörüye yörüye inersin şu yoldan! Bak, insanlar girip çıkıyor, görüyor musun, kalabalık? O kapıdan girer, sıra alırsın! Beklersin, sıran gelince mayene ettirirsin. Daha sonra ne olacağını doktor sana söyler. Haydi, boş yere kalabalık etme bakalım buraları!..»

«Hacettepe Hastahanası ora mı?»

Güldü hizmetli: «Ora, bura, her yer Hacettepe! Sen dediğim kapıya git, orda sana anlatırlar. Haydi yörü!.. Yörü, Allah işini rasgetirsin...»

Başını döndürüp baktı hizmetliye: «Allah senden çok çok razı olsun yavrum!» dedi.

Ih pıh, ıh pıh yürüdü inişten. Epey vardı iki yapının arası. Gene kalabalık bir kapıya geldi. Kimi elinde bir kâğıt, kimi bir şişe, kimi çocuğunu kucaklamış... Kimsenin sırtında kızı yoktu kendininki gibi. Ih pıh yürüdü. Bir iki kişi yol açtı. Bir bayan elindeki kâğıtları sallayıp bağırdı: «Yol açın, amca geçsin! Yol açın!.. Mahvolmuş ihtiyarcık!» dedi.

Sadullah, ağır ağır geçti camlı kapıdan.

İçi insan dolu bir koridora girdi. Sıralar, kanepeler hasta doluydu. Kapı önleri doluydu. Cemile sırtında, bir iki adım yürüdü ortaya doğru. Sonra duvarın dibine vardı. Çökerek indirdi kızını yere. Kapılar açılıp kapandıkça dışarların rüzgârı içerlere geliyordu. Gene de pisti koridorun havası.

«Kölgeli köyünün başındaki dağ... Dağa giden yoldaki Keklik Pınarı...» Birden o pınarı düşündü Cemile. Sonra yayla. Yaylada babasının yaktığı ateş. Közleşmiş... Ve içinde alkabalıklar oynayan ufacık göl... «Bir ey'olsam da bağlarımıza gitsem hiç olmazsa...» Balıktan bağa atladı. Sonra köyde, el elinde kalan kızlarını düşündü. Biri üçünde, biri beşinde. Acep nineleri erip yetebiliyor muydu? Sonra beyni başı çok acıdı. Tepesinin tası fırlayacak, içinde ne kalmışsa havaya uçup gidecek gibi oldu. «Anacığım, anacığım!.. Kömür gözlü körpelerim!..» dedi. Küçüğünü de, büyüğünü de seviyordu. «Ben öleceğim, siz ellerin eline kalacaksınız kömür gözlü yavrularım...»

Sadullah, duvarın dibine çöktü. Kızını da çökertti usulca. Cemile, çömelerek duramadı, oturdu. Kollarını yere koydu, devrildi hemen. «Aaaah!.. Vara ey'olaydım da, kaynanam gene kötü olaydı!» dedi içinden.

Sadullah, «Görüyor musun, deryanın ortasında kaldık, yüzme bilmiyoruz! Kime gidip bir şey sorarım şimdi?» dedi. Bir erkek aradı. «Sen otur burada Cemile!» İki üç adım gitti. «Az beri baksana efendi!» Gözlüklü, biraz güleç bir gence yaklaş-

tı. Delikanlı, Sadullah'a doğru eğildi: «Bir şey mi soruyorsun babacığım?» dedi, kolundan tutup yürüdü bir adım. Kulakları sağır eden bir uğultu vardı, konuşma anlaşılmıyordu.

«İşte benim bu Cemile çok hasta! Başım başım diyor hep! Alıp geldik Nevşehir'deki köyden biliyor musun? Şimdi tokdura göstereceğiz. Amma hangisidir, kimdir, nerdedir? Yokarda biri dedi, sıra alacaksın? Kaçadır bir sıra?»

«Vallahi buraya ilk geliyorum; ama bir dakika; soruverelim...» Durdu, «Sen bekle, ben öğrenip geleyim...» Yürüdü. Yüksek daktilo makineleri, saç baş açık, kısa etek, dudakları boya, gözleri yeşil sürme kızların göründüğü bir odaya girdi. «Affedersiniz, bir şey sormak istiyorum. Burada bir baba var, köylü! Sıra almak ve kızını muayene ettirmek istiyor, acaba nereye başvuracak?»

Kızlardan biri gülümsedi: «Danışmaya!..» dedi.

Danışma'da karabıyık bir adam oturuyordu. Sadullah'la genç, karabıyığa anlattılar. Çatır çatır konuşuyordu genç.

İçinden, «Aferim şu oğlana yahu, dünyada neler var!» dedi Sadullah. İki üç yere girip çıktılar birlikte, sonra bir yerden fiş alıp Cemile'nin yanına geldiler. «Sağol efendi, yani şu yaptığın eyilik bir okka altın!.. Allah babana anana çok şafaat yazsın oğlum...»

Genç, «Estağfurullah babacığım, rica ederim, bir şey değil!..» diyerek, utanıp sıkılarak ayrıldı, kendi sırasına gitti.

Kızının yanına çöktü Sadullah. «Epey beklememiz gerekiyor babam Cemile!» dedi. Dermanı azalmıştı. «Ulan hayvandan farkımız yok sözüm yabana!..» dedi içinden. «Dağ gibi yapılar sana baksın, sen dağ gibi yapılara bak, maldan hiç farkın yok adamım Sadullah!..»

Cemile inliyordu. «Başım babaaa!..» dedi bir ara, sonra gene inledi. İri dudak, sarı kaş, yeşil göz, güzel bir şeydi evlenmeden. Evlendi, galiba daha da güzellendi. Öyle gelir Sadullah'a. «Ama bu hastalık çıkınca yok mu, bemberbat oldu kız! Çirkinleşti ki zor bakılır yüzüne! Kirli bir hal aldı derisi felân. En gözel yeri ağzı buruştu. İki kaşı her zaman birbirine çatık. Alnı felân kırış buruş. Dişleri paslandı. Hem de terle-

yip terteyip kokuyor. Kocası olacak eşşek, emdi emdi bitirdi gözelliğini, şimdi iğreniyor besbelli!..» Bekledi orada, duvarın dibinde. «Bir hap verseler de eyileşiverse! Eyileşmezse noolur bu kızın hali? Ne bok yir köy yerinde? Yaylamız var, gölümüz var, bağlarımız... ama hem irezil, hem çok dedikoduludur köyümüz! Yüzgeç değiliz kalkıp şeherlere gidelim. Bir gün bile idare edemeyiz. Bir kuşak paraylan geliyorsun, hanlara, tomafillere yetmiyor! Ne yiyip ne içeceksin? Bebe beşik neylen büyüyecek?.. Parasız hiçbir şey yok! Su bile yok... Allahın suyu bile yok parasız...»

İki bayan, bir bay, her halde üçü de doktor, ortalığı rüzgârlandırarak geçtiler. Sert sert basıyorlardı. Çizmeleri olsa subaydılar. Hoş kokular sürünmüşlerdi. Kokuları savruldu. Cemile inledi, bakmadılar. «Merhametli bir kadın tokduru olacak, şöyle kendi ana babası yoksulluktan çok çekmiş, bizim bu durumları görünce kalbi kanayacak; hemen deyecek: "Çabuk, çabuk çabuk!.. Çabuk alın Cemile Hanımı yokarı! Alın benim odaya, ben kendim mayene edeceğim, en keskin haplardan vereceğim, dakikada ey'olacak!" Yani böyle bir kadın tokdur olmalı da kurtarmalı Cemile'yi!.. Yani böyle şeyler masallarda olur, Türkiye'de olmaz!..» Elini vurdu dizine. «Koca Sadullah!» dedi kendine. «Kocadın gittin, kurtulamadın irezillikten! Fur sırtına Cemileyi götür geri, at eviyin köşesine... Git dağlardan bal getir, yidir kaşık kaşık... Ölürse ocağıyın başında ölsün, buralarda ölmesin!..» Elini bir daha vurdu dizine.

Öğleyi geçiyordu, çağırdılar. Bir yanından Sadullah, bir yanından hizmetli, koltuklayıp götürdüler Cemile'yi. Kapıdan içeri girince birden, «İşte âletler, işte âletler burada!» dedi, sevindi, güvenç duydu Sadullah. İyimser bir hava doldu göğüslerine. Bir bayan vardı, doktordu. Ak giysiler içinde başka bir bayan vardı, karayağız, güzel, o da doktordu. Üç dört tane hemşire vardı, dört tane de erkek doktor vardı. Ne kadar da temizdiler. Her birinin önünde birer hasta, orasını burasını inceleyip duruyorlardı hastaların. Kimini göğsünden, kimini sırtından dinleyerek, öksürterek, sorarak, yazarak «mayene» ediyorlardı.

Cemile, karayağız bayana düştü. «Allahım, göster haydi adaletini! Tâ Afyon dağlarına gittim Ulusal Savaş'ta! Yonan'a yıllarca kurşun sıktım, yaralandım, ama bir eyiliğini görmedim senin vede devletin! Bir eyilik, son demimde, ufacık bir eyilik eyle de sen bari kızımı kurtar! Bak ufacık bir eyilik istiyorum, onu da kendim için istemiyorum!..» Dua etti içinden. Yüzünde, gözlerinde, içinin bütün iyiliklerini toplayıp baktı bayan doktorun yüzüne. «Tâ Nevşeher'in Kölgeli köyünden geldik hanım kızım! Çok uzaklardanız! Kölgeli, susaya sekiz sahat! Nevşehir'in tokdurları bilemediler. Âletleri yoğumuş. Sen dikkatle bakıver kızım! Cemile, önce Allaha, sonra sana, senin gözel ellerine, gözel âletlerine amanat! Haydi benim hanım kızım!..»

«Çok konuşma! Adı soyadı ne?»

Bayan doktor soruyordu. Sinirliydi.

Cemile bir inledi, elini başına götürdü, bir daha inledi, bir şey diyemedi.

«Adı soyadı ne bunun?»

Sadullah, adını soyadını söyledi kızının.

Yazdı bayan doktor. «Doğumu?!»

Söyledi usulca. Yazdı doktor.

«Memleketi?»

Onu da söyledi.

«Anlat bakalım, nedir şikâyeti?»

Nalla mıhın arasında gibi sıkıldı Sadullah: «Bunun başında bir şey var, ur dedi Nevşehir'deki tokdurlar. Âletleri yoğumuş. Getirdik buraya. Boyna inliyor. Anam anam anam çağırıyor hiç durmadan...»

«Âletleri yokmuş da nasıl bilmişler uru? Kaldır da yatır bakalım şuraya! Fikriye Hemşire! Gel yardım et! Yatırın Cemile Hanımı...»

Cemile'yi yatırdılar. Eline koluna teller, kordonlar bağladılar. Bir başka teli saçında başında gezdirmeğe başladılar.

Sadullah bakıyor, titriyor, boyuna da söyleniyordu. Allah'la konuşuyordu. Kara bahtına, ezik yaşamına atıp tutuyordu.

Bayan doktor, «Esat abi! Gelir misin?» dedi, erkek dok-

torlardan birini çağırdı. «E-G Test» dedi, «Anju» dedi, konuştular aralarında, fısıldaştılar. Sonra Sadullah'a dönüp: «Cemile senin neyin?» diye sordular.

«Neyim mi? Cemile benim kızım! Bunu kaç sefer söyleyeceğim size? Kulağınızı iyi açın, Cemile benim kızım!..»

«Kızım!» dedi usulca.

Bayan doktor, tepeden tırnağa süzdü Sadullah'ı. Sabrını topladı: «Bak baba! Zor bir durumla karşı karşıyayız! Yani sen karşı karşıyasın! Biz de şimdi sana yardım etmek istiyoruz...» Esat abi dediği doktora baktı: «Cemile Hanımın yatması lâzım. Uzun tetkikler yapılacak. Filmler çekilecek...» Sadullah'a döndü: «Anlıyor musun? Sonra biz aramızda konuşacağız. Belki ameliyat gerekecek, yapacağız. Ayakta, bunların hiçbiri olmaz. Mutlaka yatması gerek. Bunun için senin para yatırman gerekecek. Yani çok para lâzım bu işe. Parasız olabilir mi? Ne kadarı olabilir? Çünkü yoksulsun. Bunu da düşündük. Gene de düşüneceğiz. Belki bir kısmını bizim Döner Sermaye'den karşılayabiliriz. Ama bir kısmını mutlaka senin yatırman gerekecek. Aslına bakarsan 5.000 gerek, ama sen 3.00» yatır, ötesini biz kolay edelim. Durum budur babacığım!..»

Bayan doktorun söylediklerini anlamağa çalıştı, hepsini birer birer tekrarlamak istedi kafasında; yapamadı. Yalnız, «Beş bin gerek, ama sen üç bin yatır...» sözlerini toparlayabildi. Birden, başka bir şeyi anımsadı: «Köye habar saldım, ilmabar yaptırıyorum! Kendim yaptırıp getirecektim, muhtar bazara gitmiş. Kız da durmadı... Akşama sabaha gelir... Biz Nevşehir Hanı'nda kalıyoruz. Otobüsün şüferi getirecek. Mustafendi de biliyor her şeyi, kendisine anlattık...»

Bayan doktor alnını kırıştırdı:

«İlmühaberle falan imkânsız baba! Burada Döner Sermaye var, oraya para yatıracaksın. Âmirlerimiz böyle emir veriyorlar. Kendi başımıza değiliz. Başka türlü olamaz...»

Bazı ilkeler, tâ çocukluğunda kafasına çakılmıştı Sadullah'ın. Okumuşun önünde biraz yalvarıp yakarırsan, biraz ağlar acınırsan işin görülür. Yanık yanık yalvarmağa başladı bu yüzden: «Gözel başlarınız ağrımasın! Evinizin bulunduğu te-

peye keder uğramasın! Allah sizin hiçbirinize evlât acıları göstermesin! Her tuttuklarınız sarı sarı altınlar olsun! Allahım sizlere daha çok kazandırsın, daha çok versin!..»

Bayan doktor, anlamsız anlamsız bakıyordu. Sadullah hafif duraklayınca, «Şimdi beni bir daha dinle baba! Cemile'yi al Nevşehir Hanı'na götür, üç bini bulunca getir. Ama sakın gecikme! Kızının durumu önemlidir...» Sonra hemşireye işaret etti. Hemşire gelip, Cemile'nin koluna yapıştı.

«Hap... Bir hap da mı vermeyeceksin?»

«Haap? Dur bir reçete yazayım! İğne yazsam iyi ama, handa kime yaptıracaksın? Hap yazayım, tok karına günde üç tane, su ile yutsun...» Reçeteyi yazdı çabuk çabuk, fazla da bekletmedi, verdi eline, öteki hastaya geçti.

Sadullah'la Cemile, kaşla göz arasında, kendilerini dışarda buldular. Gene çöktüler duvarın dibine. Bir uzun süre geçti. Cemile ağlayıp inliyordu. Sadullah, gelip geçen her ak gömlekliden medet umuyordu. Etti edemedi, birini ikisini durdurup yanık yanık yalvardı. Gene, «Gözel başlarınız ağrımasın! Üç bin lirayı biz şimdi nereden bulalım? Elinizi vicdanınıza koyun...» dedi. Kimi dinledi, kimi dinlemedi. Dinleyenin de elinden bir şey gelmiyormuş. Onların da başlarında âmirleri varmış, böyle emir veriyormuş. «Git sen bu parayı bul en iyisi!» deyip kesiyorlardı.

Koridordaki hastalar dağılıp gidinceye kadar oturdular baba kız. Doktorlar işlerini bitirmişlerdi. Birer ikişer yemeğe çıkıyorlardı. Bayan doktorla Esat abi dediği, baktılar Cemile'yle Sadullah hâlâ oradalar, üzüldüler. «Boşuna bekliyorsun baba! Bir an önce git, üç bini bul! Maalesef başka hiçbir çare yok!» dedi Esat abi olanı. Bayan doktor üzgün üzgün baktı, boynunu büktü: «Öyle, öyle... Başka hiçbir çare yok!..» dedi. «Yok...»

İnleyerek, «Allah Allah!..» dedi Sadullah. Kollarından tuttu Cemile'yi. Kaldırıp duvara dayadı. Sonra güç halle önüne dolanıp çöktü, sırtına bindirdi. «Ay kızım, ne günahların vardı bu kadar da, Allahım sana bunca derdi verdi? Senin ne günahların vardı, benim ne günahlarım vardı? Gördün ya, nasıl kaldık denizlerin ortasında kolsuz kanatsız, hemi de dal-

sız tutamaksız! Hiç durmayıp çile çeksinler deye mi yarattın ay gözel Allahım bizi?» Allah'la konuşmayı sürdürdü. «Günah sayma söylediklerimi! Günah sayıp künyemin önüne yazıp çizme: Hiç şöyle candan tutup kul yerine koymadın beni! İşte halim ortada...»

Sonra ağır ağır yürüdü kapıya doğru. Yürüdü, çıktı dışarı. Taksi çağıracaktı gene. Başka ne yapsın? Kuşağındaki bir lokma para biraz daha küçülecekti. Eh küçülürse küçülsün! Burada kalamazdı ki! İyi kötü Nevşehir Hanı'na varacaktı bir. Varıp Mustafendi'ye danışacaktı. Bakalım o ne diyecekti bu duruma? Kaldırımın üstünde durdu. İndirdi Cemile'yi. Koluna aldı. Kendilerine taksi bulabilecek bir adam evlâdı beklemeğe başladı. «Bir helâl süt emmiş Müslüman çıkar da yardım eder işallah...» dedi.

Çok bekledi. Neden sonra bir taksinin içindeydi. Kızıyle birlikte arka kanepeye oturmuştu gene. «Bereket şüferler eyi! Gideceğin yeri söyledin mi, alıp götürüyorlar. Eski giysilerimize tamahlanıp soymağa felân götürmüyorlar hiç değilse...»

Handa Mustafendi, pidenin arasına köfte ve soğan koydurmuş, karnını doyuruyordu. Taksi durdu. Arka kapıdan Sadullah'la kızı indi, tâ içerden gördü kederli yüzlerle gelişlerini. Gene çömelip sırtına alıyordu yaşlı adam kızını. «Ulan dünyada ne eşşekler, eşşoğlu eşşekler var? Nerede, ne bok yiyor acaba bu kadının kocası? Vallaha aşkolsun!..» Sonra biraz pide, biraz köfte, biraz da öldürülmüş soğan tepti ağzına, çiğnemeğe koyuldu. «Dünyada...»

Sadullah, Cemile sırtında geldi.

Mustafendi, ona hiç kızı burada perişan etmemesini, yukarı çıkarıp hemen yatırmasını söyledi. «Yatır ki, uyusun muyusun bari...» dedi.

Sadullah, merdivenleri birer birer çıktı Cemile sırtında. Sonra terini suyunu sile sile inip geldi. Bir sandalye alıp çöktü Mustafendi'nin yakınına. Anlattı kafasında kalanları. Ve kederini. Kara bahtıyla ezik yaşamını yeniden söyledi uzun uzun. «Hastahananın paracı tokdurları»na söğdü sayıdı bir iki.

Sonra, «Sen benim bu derdime ne diyorsun şimdi Mustafendi kardaşlığım? Vallaha bir umudum sende! Tâ hastahananın içindeyken seni aklıma koydum, dönüp geldim! Bana hemen bir çare söyle gözünü seveyim!» dedi.

«Otur bir çay iç! Ben de biraz düşüneyim...» dedi Mustafendi. Yekten, «Olmaz!» demedi. Önündeki eti, pideyi pakladı. Bir çay, bir kahve söyledi. «Siz öyle akılsız bir köylü milletisiniz ki! Yani nasıl anlatayım Sadullah Ağa! Vallahi daha yüzyıl ütülseniz, aklınız başınıza gelmeyecek; imkânsız!..»

Konu dışı hiçbir şey dinlemiyordu Sadullah. Ama konu hakkında söyleyeceklerine sıra gelsin diye hancının bu tıraşlarını dinler göründü.

«Şimdi sen Nevşehirli değil de, İçelli olacaktın bak!» dedi Mustafendi. «Çünkü İçel'in bir milletvekili var, herif dozer! Açmadığı kapı yok hastanelerde, hökümette! Yani senin ona gitmen çok iyi olurdu! Ama İçelli değil, Nevşehirlisin, burası kötü! Neyse, ben gene bir çare düşüneceğim...»

Mustafendi'nin son cümlesini beğendi Sadullah. İçtenlikle, «Allah ömrünü uzun etsin kardaşlığım!» dedi. «Sen gene bir çare düşün! Kulun kurbanın olayım! Yatıp kalkıp ömürlerine dualar edeyim senin...» dedi. Kapandı içine, kendi kendiyle, Allah'la konuşmağa başladı:

«Ben senin develerini felân ürkütmedim, değil mi? Haa ürküttüm, ürküttüüüüm! Eveeet: Develerin billûr bardak, sırça sürahi yüklüydü. Şangır şungur dökülüp kırıldılar ürkünce. Çok zaral ettin benim yüzümden... de, onun için bana düşmansın, onun için alın çatıma bu kara yazıları yazdın! Bunca çileyi çekiyi verdin! Kendim onca yıl harpten darptan vede yoksulluktan gülmediğim gibi, çocuk çocuğumu da irezil ettin! Şu bizim köydeki Pambuk Arif'e bak: Mal desen onda, selvend onda! Her hafta iki üç kilo et yiyor! Hiçbir gün hastalanmaz dürzü! Ne karısı, ne kızı, ne kendi! Biz dersen, hani et, hani süt? Memesine varıverecek üç koyun bile vermedin bize! Ben sana ne yaptım da bu kadar garezi haksızlığı bana uygun gördün ay Allahım, ay tosun Allahım!..»

Döndü hancı Mustafendi'ye:

«O dediğin milletvekili yoksul halinden bilir mi?»

Hancı elini salladı:

«Oh'hoooo! Hem nasıl? Herif öncelikle vede özellikle yoksul babası! Hem de ekmeğinin düşmanı! Şimdiki zamanda böyle adam hiç yok. Vallahi sana yalan gelir. Evinde yirmi kattan fazla yatak! Partiden attılar, bağımsızdan koydu, gene seçildi! Ünü bütün Türkiye'yi tutmuş! Hemi haggaten bir dozer, açmadığı kapı yok! Aah, İçelli olacaktın, Nevşehirlisin!..»

Durup biraz düşündü hancı:

«Fakat bunun da bir çaresini bulacağım!» dedi. «Akşam olunca evine telefon edip seni İçelli göstereceğim! İçel'in Kargalı köyünden olacaksın! Hane hane bilecek değil ya Kargalı'yı! Neyse, hele biraz daha düşüneyim bakalım...» Durdu: «Daha olmadı, "Eskiden Nevşehirliydik de, yenileyin İçel'e göçtük!" dersin. Açarım telefonu, "Beyefendi, burda bir hemşerin var; hasta getirmiş, zatını görmek istiyor! Ben, Nevşehir Hanı'nın sahibi Mustafa Yakar! Benimki bir elçilik efendim. Ben zatının namını çok duydum gerçi, amma teşerrüf etmedik. Yani bu hemşerin seni nerde görsün efendim? Mutlaka bir cevap istiyorum efendim!" Derim bayaa! Korkacak mıyım? Kafayı işletmemiz lâzımdır...» Baktı, tam bu sırada Sadullah'ın ayağındaki yırtık pabucu gördü. Sol ayak başparmağı fırlamış dışarı! Paça, diz yama içinde: «Ulan amma da pis şeylersiniz!» diyecek oldu, vazgeçti. «Yahu, bir insan, kalkıp tâ Nevşehir'den Ankara'ya gelirken bir yeni pabuç bulup giyemez mi? Bir yeni pantol takamaz mı kıçına! Bir ceket felân? Yani bu köylüler adam olmaz! Şimdi bu götle, bu kıyafetle kalkıp İçel milletvekilini görmeğe gideceksin! Tehhoo!.. Allah işini rasgetirsin!..»

Sadullah içini çekti:

«Bak ne düşündüm Mustafendi! Şimdi ben buradan çıkıp şöyle Hergele Alanı, Samanpazarı bir dolaşmalıyım! Birden tepemde bir kuş peydah olmalı! Dolanıp bir kirli çıkı bırakıvermeli önüme! Polis felân görmeden usulca eğilip almalıyım çıkıyı. Alıp doğru buraya gelmeliyim. Senle birlikte açıp bakmalıyız ki, içinde üç bin üç yüz lira! Diyeceksin ki, sana

üç bin lâzım, bu üç yüz nooluyor? Haa o da benim harçlığım! Koca Allahım görüyor halimi yokardan. Tokdurlar görmüyor amma O görüyor! Yani Allahımı çok seviyorum Mustafendi! O kadar yara aldım Seferberlik'te, şurda burda, o kadar yoksulluk çektim, valla öldürmedi beni! Gerçi biraz daha sürüneyim deyi öldürmedi, belli, amma bu can O'nun, nefes aldığımız yeter! En sonunda gelin kızımın başına bu çoru verdi, fakat bundan da kurtaracak işallah! Çünkü bana bugüne kadar bir fiske eyilik etmiş değil. Bu sefer edecek... Hemi de bütün düşmanlarım görecekler köyde! "Dertli Cemile, Cemoooo!.." deye ötemeyecek kimse? Üç yaşında tay gibi koşup varacak köye işallah!..»

Hancı güldü: «İnşallah!..» dedi; gene yırtık pabucundan fırlayan başparmağına baktı. «Yoksulluğun ağzına sıçayım!..» diye söylendi... «Vede görgüsüzlüğün!..»

İçel milletvekilini telefonla dördüncü arayışta bulabildi. Adam bekârmış. Yatmadan yatmaya gelirmiş evine. Meclis'ten de milletvekili bulmak bir ölüm! Neyse bulundu ya! Anlattı Mustafendi. «Yarın sabah gelsin!» demiş, evinin adresini vermiş. Şimdi Mustafendi onu düşünüyor, «Bu kılıksız Sadullah nasıl bulacak herifi? Azcık açıkgöz felân olsa da otobüse binse! Her yere taksi, taksi; zaten parası yok, baş olur mu? Kabayelin önündeki kar gibi eriyip gidiyor herifin parası...» Başının öz derdiymiş gibi uzun uzun düşündü hancı.

Cemile geceyi inleyerek, ağlayarak geçirdi. Babası kalkıp gitti, açık eczane buldu, ilâçlarını aldı. Bir küçücük şişenin içinde yoğurt bulup getirdi. Kaşık yoktu. Çay kaşığı verdi Mustafendi... Onunla biraz yedirdi kıdım kıdım. Ankara'nın sesbüyültenlerinden, sesdağıltanlarından yarım saat falan sabah ezanları okundu. Sadullah kalkıp abdes aldı, namas kıldı. Çok çok dualar etti. Kale'nin, Yenidoğan'ın o yanlarındaki bütün horozlar öttü. Hastaların geceleri ne kadar uzundur Yarabbim! Mahpuslukta yıl kadar sürdü gece. Cemile eridi bitti.

Sadullah, elinde kâğıt, Banknot Fabrikası karşısındaki Ayten Sokağı aradı uzun uzun. Spor Toto gişesinden, fırından,

berberden sordu, ayazda, siste dolana dolana Ayten Sokağa gitti. Bahçe içinde bir evin kapısını çaldı. Evet orasıydı. İçel milletvekili bir kot pantolon geçirmişti bacağına. Açık yaka, kalınca bir gömlek giymişti. Elini uzattı:

«Buyur babacığım! Gel bakalım! Demek sen bizim Kargalı'dansın? Kimlerdensin bakalım? Bu yıl ürün nasıl Kargalı'da? Komşular iyiler mi? Vergiler ağır geliyor değil mi? Fiyatlar da çok yükseldi canım? Bu akıllılar ne bilecekler yurt yönetmeyi? Meclis'te kendilerine her gün söylüyorum, fakat sakalımız yok, sözümüz tutulmuyor! Hastan varmış ha? Nesi var? Gel, şöyle gel! İçeri geç de anlat! Anlat ama, çok rica ederim, bak aklına bir şey gelmesin, kısa kes! Çünkü başka önemli işlerim var! Hemen söyle, ne istiyorsun benden? Lütfen çabuk söyle babacığım...»

«Allah Allaaah!..» dedi, baktı kaldı Sadullah.

«Çabuk, çabuk!» diye üsteledi İçel milletvekili.

«Kızımı...» dedi, «aldım geldim de!.. Hacattepe'nin hastahanası var biliyor musun? Yahu sayın vekilim, üç bin lirayı nerden bulsun Sadullah? Üç bin lira bulacak can kalmış mı Sadullah'ta? İlmabar yaptıracaktım köyde, muhtar bazara gitmiş, habar bırakıp geldim, yollayacak ardımdan. Bu üç bin lira benim gibi bir yoksuldan dünyada çıkmaz! Kızım Cemile dersen, başım başım deye inleyip yatıyor handa. Han dersen para. Taksi dersen gene para. Göya biz güvendik geldik Ankara'ya, o da durmadan bizi yoluyor! Yani halimi sana arzediyorum, sen bilirsin!..»

Masanın başında oturuyordu milletvekili. Hemen çekmeceyi açtı. Bir kart çıkardı. Önüne ardına yazdı. «Ben bu hıyarlara her zaman diyorum, ama dinletemiyorum! Eğitim bir, sağlık iki, bunlar parasız olacak! Türkiye'nin yeraltı, yerüstü servetleri sömürtülmeyecek! O kadar para var ki Türkiye'de! Senin yaşın kaç? Altmış, yetmiş... Bak, kahraman gazilerimiz bu yurdu kurtardılar, ama kendilerini kurtaramadılar! İşte böyle birer ikişer, sidikli sidikli heriflere rezil olup duruyorlar? Neyse! Al bu kartı, git! Oradaki kapıcılara sor. Erdoğan Bey diye bir doktora yazdım. Bulup ona vereceksin. Vede ben

kendisinden rica ettim, olabilecek iyiliği esirgemesin. Kendisine ayrıca telefon edeceğim. Vakit bulursam çıkar gelirim. Haydi babacığım, bir şey ikram edemedim, kusura bakma! Çabuk git, işin tez görülsün! Kargalı'daki komşulara da selâm söyle... Haydi... selâââm!..»

Elindeki kartla sokaktaydı.

Kuşkulu kuşkulu, «Allah Allaaaah!» dedi Sadullah. «Hey gidi Koca Allaaah!.. Bunda bari bir hayır çıkaydı işallah...»

Kartı evirip çevirerek yürüdü kaldırımlardan. Ankara bir ana baba günüydü. Otobüsler, özel otomobiller, dolmuşlar, resmî arabalar, minibüsler, cipler, GMC'ler, üç dört yıldızlı general arabaları; kimi benzin, kimi mazot yakarak, kokutup tütürerek, başkentin büyük küçük on binlerce memurunu, subayını evlerinden dairelerine, kışlalarına taşıyordu. Baylı bayanlı memurlardı, subaylardı. Hepsi maaş alıyordu. Taşı taşı bitecek değildi. Sadullah, sisin dumanın içinde, «Allah Allaaaah!..» çekerek yürüdü, yürüdü...

Hanı buldu güç belâ. Mustafendi yeniden taksi çağırdı. «Sadullah'a bir faydam dokundu» diye uçuyordu sevincinden. Sadullah sırtladı kızını. Ağır ağır indirdi aşağı. Kapıdan çıkardı. Taksinin arka kanepesine yatırdı. Başını kolunun üstüne aldı, «Sür bakalım Hacattepe'nin hastahanasına!» dedi.

Doktor Erdoğan Bey, dün geldiği odanın yanındaki odadaymış. Hizmetli aldı kartı, «Sen dur, ben bir bakayım! Eğer çağırırsa girersin, çağırmazsa sıra alır beklersin! Şimdi sana cevap getireceğim, bekle burada...»

Doktor kartı alıp, «cık cık» etti. Kızdı biraz. «Ne yahu bizim bunlardan çektiğimiz? Oturuyorlar oraya, 12.400 lira maaş, üç liraya bir kutu kart, yaz ona, yaz buna, ne âlâ memleket yahu!» Ama sonra geçti öfkesi. «Ulan,» dedi kendi kendine, «ne kızıyorsun böyle afur tafur? Yarın senin de bir işin olur, açarsın telefonu, yıkarsın üstüne! Avrupa'ya gideceğin tutar, pasaportun takılır... Sakin ol bakalım!..»

Çağırdı Sadullah'ı. Dinledi dünkü öyküyü. «Hımın!» etti. «Demek dün şu yan odada bir karı tokdurla bir bey, yani Esat

abi, üç bin dediler ha? Gene insaflı demişler ya! Peki, sen şimdi götür Cemile Hanımı koridora. Orada bekleyin biraz. Ben birkaç yerle ilişki kurayım. Daha aşağı bir parayla olmasının yollarını araştırayım; hattâ temelli parasız olursa daha iyi tabiî! Haydi şimdi koridora bakalım...»

Kızını alıp dua ede ede çıktı Sadullah. Doktor Erdoğan Bey stajını yapıyordu orada. Sıradaki işleri birer ikişer geçiştirdi. Sonra yandaki kliniğe geçti. Gülseren Hanımla, Başasistan Esat Çetin'le konuştu. Hatırlattı Cemile'nin durumunu, dün gördüklerini, üç bini falan.

«Evet, üç bin dedik. İdarenin genelgesi var. Döner Sermaye'nin baremi öyle... biliyorsun!» dedi Başasistan.

«Başka bir kolaylık yok mu Esat abi?»

«Bu işle ne ilgin var Erdoğancığım?»

«Bir arkadaş kart yazmış, kıramam! Bin yılın başında bir işi düşmüş, çok ayıbolur Esat abi...»

«Öyleyse Dekan Beye kadar gideceksin. Yetkisini kullanıp indirim yapacak. Sonra, belki yoksulluk belgesi falan isteyeceksiniz hastadan...»

«Dekan Bey yapar mı yetkisini kullanıp?»

«Onlar yolunu bulurlar; sen benim dediğimi yap. Akrabam falan dersin, yalan söylersin, başka nâpacaksın?»

«Dekan Beye de sen gidiversen be Esat abi! Ben biliyorsun biraz sıkılganım...»

«Kız yapılı herif!» dedi Başasistan Esat Çetin. «Peki, onu da ben yapayım!..» Telefona gitti. Dekan Beyle konuştu, konuyu anlattı kısaca. Cevap aldı. Sonra bir hizmetliyle Sadullah'ı çağırdılar. Adını soyadını, Cemile'ninkini sorup bir kâğıda yazdılar. Verdiler hizmetlinin eline. On dakika içinde kâğıt imzalanıp onaylanıp geldi.

Doktor Erdoğan Bey anlattı Sadullah'a: «Bak babacığım! Burası büyük, çok büyük bir hastane! Giderleri de çok büyük. Yani binalarımızı falan görüyorsun. Hepsinde asansör var. Kızın Cemile'ye bakacağız. Gerekirse ameliyat falan da edeceğiz. Üç bin lira yatıracaksın, Dekan Beyden kâğıt aldık, şimdi yarısını yatıracaksın. Yani, 1.500... Haydi, hiç vakit geçirme,

1.500'ü yatır, kızını alalım incelemeye! Çekelim filmlerini, yapalım kan sayımlarını, lokositini falan filân; sonra ameliyatını yapalım, kurtulsun hayırlısıyle; haydi babacığım! Haa, gidersen, İçel milletvekiline de selâm söyle. Gerçi akşam telefon edeceğim ya...» dedi.

Binip gene bir taksiye, ıh pıh, ıh pıh, geldiler hana.

Mustafendi, artık görür görmez o pabuçtan fırlayan başparmağa bakıyordu. «Eh, bu kadarı da bir iyilik canım! Artık 1.500'ü de senin bulman gerek! Bulman gerek amma, nasıl? Çok da yoksulsun bilâder!» Gene pabuçtan çıkan parmağı görüyordu. «Nâpmalı bilmem ki?!» Durdu: «Ülen bir de han parasını veremezse! Git gel, boyna taksiye biniyor herif!» Durup baktı: «Sen en iyisi, gelirken biraz tarla satacaktın, kuşağına bol para koyup ondan sonra çıkacaktın yola! Hangi devirdeyiz biraz düşünsene! İnsan parasız Ankara'ya gelir mi? Yaa, de bakalım şimdi nâpacaksın? Yahu, sizin köyünüzde eğitmen, öğretmen yok mu? Ankara'ya parasız gelinip gelinmeyeceğini anlatmıyor mu size?»

«Bakma gayli!» dedi Sadullah. «İşledik bir kusur!» Sanki köyde satılacak çok tarla varmış, kuşağa katılacak çok para varmış gibi, «Bakma gayli!..» dedi.

«Köye varıp geliver bari! Sabah çıksan öğleye Nevşehir' desin! Ordan da bir eşek meşek bulup köye gidersin. Satar savarsın, gece gündüz demez iki gün sonra dönersin. İşinin görülmesi için zorunlu bu. Yapabilir misin bunu?»

«Valla...» dedi Sadullah. Durdu, yutkundu. «Valla yapabilirsem yaparım ama, nasıl yaparım? Tabiî, kanadım yok ki uçayım! Köye varınca ne satacağım hem? Kime satacağım? Kimde hazır para var? Bunlar böyük davalar! Öyle böyük davalar ki, ben çıkamam içinden... Yani biz çıkamayız!..»

«Öyleyse!..» dedi Mustafendi, bağırdı biraz: «Senin işler kökünden yaş! Yani sen bu kızı bu memlekette tedavi ettiremezsin adamım!..»

«Ulusal Savaş gazisi felân deyi Kızılay'a başvursak!»

«Torpilin var mı?»

«Var torpilim, hem de çok böyük!..» dedi Sadullah.

Güvençle sordu Hancı Mustafendi: «Kim?»

«Torpilim çok böyük: Allah!..» dedi Sadullah.

Acıyla gülümsemeğe çalıştı Mustafendi:

«Allah çok iyi amma, sana adam lâzım!»

«Allah'tan başka torpilim yok Mustafendi!»

«Olmaz!..» dedi, başını sağa sola salladı. «Neyse, otur şöyle bakalım... Kız da yatsın yokarda. Gene bir çare arayalım...» Gözleri başparmağa takıldı. Ne kötü duruyordu! «Amma var mı bir çare? Kendin yok diyorsun, yok'lan olur mu? Yok'tan yonga bile kopamaz!»

«Doğru... kopamaz!» dedi Sadullah.

Öğle geçti. İkindin oldu. Sadullah oturuyordu. Cemile de yatıyordu yukarda. Mustafendi baktı Sadullah'a: «Oturuşun çok güzel!» dedi. «Ama oturmakta fayda yok!..»

«Bana kabat bulma Mustafendi! Bin beş yüz bu! Kimbilir kaç bin taşın altında? Bu kadar parayı köyde bulamam, şehirde nasıl bulayım? Eğer ki bir yol biliyorsan söyle, ona göre hareket edeyim. Hırsızlık et de, edeyim, dükkân soy de, soyayım. Bak bunları da yapayım. Ama şora varmadan bir ton polis gelir de yakalarsa, bunun Cemile'ye ne faydası olabilir? Ben giderim mapusaneye, o kalır senin hanın odasında. Vede gene senin başına belâ! Onun için biz bu işi birlikte düşünelim! Yani sen beni temelli sığır yerine koyma! Bak ben şunu da düşünüyorum: Biz, bin taksiye, in taksiden derkene, kuşağımızdaki parayı eritiyoruz. Senin hanın parası da kalmıyor. Onun için bizim acale bu parayı bulmamız zorunlu! Bulamazsak sonumuz maf!..»

«Öyle!» dedi Mustafendi. «Öyle ya, nâpalım pekey? Yok bir çıkar yol! Hiçbir tanıdığın, akraban, köyünden göçüp gelmiş, konduda oturan bir hısımın felân yok mu? Nevşehir milletvekillerinden felân bir bilişin çıkmaz mı?»

Sadullah, «Söyledim sana; çok böyük bir bilişim var o da Allah! Ama hiç yüzünü görmedim, kalbimde durur...» dedi.

«Yani hemen bir çare bulman şart Sadullah Alyanak!» Durdu Mustafendi: «Yoksa kızının beklemeğe dayancası da yoktur! Olacak şimdi İçel milletvekili gibi birkaç tanıdığın

yani dozer gibi herifler, yapıverecekler işini! Amma yok! Çok zor bir sorunun önündesin, çok! Bilişlerin olacak, salacaksın herifleri bu zorlukların üstüne, yarım saatın içinde dümdüz edecekler ortalığı!..»

«Yok öyle bir tek adamım!» dedi Sadullah. «Acap sen veremez misin bana bu parayı? Yani ben çulu çuvalı satıp savsam, kızı ameliyatla kurtardıktan sonra, getirip eline aynen, hatta beş fazlasıyla teslim etsem! Yani bu kadar para var mı bende? Hayır yok! Amma namus meselesi. Oturduğum tüneği satar gene öderim...»

Mustafendi'nin gözü gene Sadullah'ın parmağına ilişti:

«Sen de beni şurada bir han işletiyorum deye küpü dolu heriflerden sanma bakalım! Bu hanın evet biraz geliri var amma, dünya kadar da gideri var! Müdüre müfettişe, polise bekçiye, efendime söyleyim, kadına kapıcıya, efendime söyleyim, vergisine algısına... efendime söyleyim, avradın iğnelerine, kızın kotlarına, kolyelerine, Avrupa'da okuyan oğlanın dövizlerine... yani benim de bir dünya giderim var! Hepimiz bu hana bakıyoruz; ancak yetiyor, hatta yetmiyor! Yani ucu ucuna!.. Ak koyunu gören içi dolu yağ sanırmış uzaktan Sadullah Efendi, halbuysam değildir...»

Elini çenesine atıp düşündü Mustafendi:

«Sen istersen o Erdoğan Beye bir daha git, biraz daha yalvar yakar. Yada yörü var İçel milletvekiline. "Beyim," de, "senin gözel hatırın geçti amma yarım geçti, ancak bin beş yüz lira tenzil ettiler, bir kart daha yaz, hepicini tenzil etsinler, bedavaya tedavi olsun kızım!" de. Aynan böyle yalvar. Arap eli öpmeylen dudakların kararacak değil Sadullah Efendi!..»

«İsterse kararsın dudaklarım, hiç çekinmem, öperim!» dedi Sadullah. «Elini değil, para geleceğini bilsem götünü de öpebilirim Arabın! İş ki para gelsin! Çünkü acele para gerekiyor şimdi bize...»

Elini çenesine bir daha koydu Mustafendi:

«Hattâ,» dedi, «doğrudan o İçel milletvekiline git. De ki: "Sen çok iyi, çok yüce bir adamsın! Vede seni çok sevdim!

Gelecek seçimde kendi sülâlemin oylarını sana verdiğim gibi, tüm köyümün, dahi komşu köylerin oylarını da sana küremek için seferber olacağım, meralara mezralara çıkıp porpogandanı yapacağım! Kalk, hastahanaya kadar gel benimle, biraz daha kırdır şu paradan! Sonra da onların benden istediği parayı bana borç olarak ver, ettin bir iyilik tam et! İyilik yerde kalır mı sanıyorsun? Unutma ki ben de bir Türk evlâdıyım, bu vatanın emekdarıyım..." Aynen böyle söyle! Ulusal Savaş' ta çarpışmadın mı sen?»

«Hem kaç kere?» dedi Sadullah. «O kadar çarpıştım ki, en çok yarayı ben aldım! En çok yararlığı ben gösterdim! Üç zabit furdum Yonan'dan!..»

«Öyleyse git iste parayı! Dahi, tutup kollarından Bakanlara, Başbakanlara göstersin: "Nedir bu köylünün hali Beyler?" deye kafa tutsun! Hemi sen biliyor musun ayda on üç bin lira aylık alıyor bunların teki! On üç bin lira harcamaylan biter mi Sadullah? Albay mayışından aşkın! Hiç insanlık, acıma yok mu bunlarda? İki yıl geçmeden göreceksin bir daha artıracaklar. Bin beş yüzünü veriverse noolur? Git aynen söyle! Hemi de çekinme! Senden benden toplanan vergilerden alırlar aylıklarını! Üç binin, beş binin kıymatı olmaz yanlarında, veriversin!..»

«Vardığım zaman evinde olmalı! Tilâfon et istersen...»

«Ederim!» dedi Mustafendi. «Evini bulabilirsin değil mi?»

«Gene kâat yazar verirsin, sora sora bulurum!»

Gene telefon etti, gene dördüncüde bulabildi İçel milletvekilini Mustafendi. Anlattı böyle böyle. Kargalı'dan Sadullah adındaki hemşerisi gelip kendisini gene görecek. Dedi, «Taciz ettim kusura bakma! Bir hancıyım ben! Girerim yok, çıkarım yok! Amma senin hemşerinmiş, seçmenin; telefon ediver dedi, ediveriyorum! Çok zorluklar içindeymiş. Evet, ben de görüyorum! Aynen öyle! Sabah gelip zatını bir daha görmek istiyor...»

«Sabah 8.00'de gelsin!» dedi İçel milletvekili.

Sadullah, geceyi biraz aşağıda, biraz yukarıda geçirdi. Kı-

zı ıh pıh ediyor, akıp eriyip gidiyordu. Ateşi de vardı. Bazen sayıklıyordu. Sadullah bir ara, «Nassın kızım?» dedi. Gene ıh pıh etti, inledi Cemile, «Başım baba, başım babaaa!» dedi. Bir eliyle başını, bir eliyle karnını tutuyordu.

Sadullah gitti çorba getirdi lokantadan. Helva getirdi. Yemedi. Yoğurt getirdi, ondan da bir kaşık alıp bıraktı.

Ankara'nın içinde, Hergele Alanı'nda, külüstür Nevşehir Hanı'nda, iki yataklı bir odada, çaresiz iki kişiydiler, biri baba, biri kız. Az ötede Atatürk Bulvarı, Ulus'tan Kavaklıdere'ye kadar dümdüz gidiyordu. Üstünde otobüsler, otomobiller, özeli resmîsi, büyüğü küçüğü, bir ışık, bir cam ve metal seliydi. Koca sel gidip geliyordu durmadan. Kaldırımlarda insanlar... Neşeli olmaları gerek değil miydi? Çoğu bir şeylere üzgün, çoğunun -evet!- çoğunun kaşları çatık, yüzleri asıktı, gidip geliyorlardı: Öfke ve korku içindeydiler.

Sabah zor oldu. Geceler çok uzuyordu han odasında.

Sadullah çay getirdi. Bir içti, bir içmedi Cemile.

7.00'de çıktı handan. Dolmuşla gitti Banknot Fabrikasına kadar. Nereden sapacağını, nereye döneceğini unutmuştu. Gene sordu birkaç kişiden. Ayten Sokağı buldu. 8.00 oldu mu olmadı mı, bilmeden varıp kapısına dayandı İçel milletvekilinin. Önce döğdü bir iki, sonra akıl edip zile bastı. Uzun uzun bastı. Eli yüzü şiş, gözlerinin altı torbalanmış, çıkıp geldi İçel miletvekili. Pijamasının üstüne bir yün ceket almıştı. Kapıyı açıp baktı baktı, «Haaa, sen misin yahu?» dedi. «Nedir bu sabah sabah? Gel bakalım! Neyse! Ne var ne yok? Ne yaptın kızını? Kusura bakma, akşam geç yattım! Çok iş var malûm! Sen şöyle geç otur, ben yüzümü yıkayıp geleyim...»

Salondaki koltuklardan birine oturdu Sadullah. Bekledi biraz. Bekledi, nice sonra İçel milletvekili boynunda havluyla çıkıp geldi. «Bu sizin işlere çok üzülüyorum!» dedi. «Yani bilemiyorum ne olacaksınız böyle teker teker... teker? O kadar çoksunuz ki! O kadar bitkinleşmiş ki hastalarınız! Sonra çok da yoksulsunuz canım! İnsan bu derece yoksul kalır mı? Kim yoldu sizleri bu kadar hemşerim? Yoksa dedikleri gibi,

tembelliğinizden mi bunca yoksulluk? Çok zor sizin işler çooook!..»

«Sağol, Allah razı olsun!» dedi Sadullah.

Salon bir tuhaf kokuyordu. Bayat sigara dumanı kokusuydu sanki. Her yere sinmişti.

«Böyle perakende, böyle teker teker değil de, toptan çözümlemeli sizin işleri! Ama ona da yüzyıl gerek. O yüzyıl gelesiye de senin kız dayanmaz. Neyse! Şimdi sadece seninkine bakalım. Bak, sana soruyorum, şimdi bana açık açık söyle: Benden ne bekliyorsun? Nasıl yardım edebilirim sana? Erdoğan Beye gittin, 3.000'i yarıya indirtti. Şimdi ne bekliyorsun?»

«Valla Beyim, Allah seni vatana millete bağışlasın, bakan, başbakan etsin! Erdoğan Bey 1.500'ünü kırdırdı, ama 1.500'ünü gene istiyorlar. Ben de bulamıyorum. Ankara'nın ortasında, sanki derin bir denizdeyim, ne yapacağımı şaşırdım...»

«Para mı istiyorsun benden?»

«Çok ayıp ama... Yani bana bu parayı verirsen... Eylüle kalmadan... Yani satar savar, üstünün fayızıyla... Hattâ vallahi alır gelir elimle teslim ederim! Nasolsa aylığın çok yüksek, Allah daha da yükseltsin...»

Birden kızdı İçel milletvekili:

«Deme bunu! İşte bunu deme! Kes! Yani öyle sakat konuştun ki! Ne yükseği? Ne alıyorum ben? On iki bin dört yüz! Diyelim 13.000! Ay sonunda ne kalıyor elimde, biliyor musun? Hiç!» Ellerini birbirine çarpıp ayırdı İçel milletvekili. «Bir çay parası bile kalmıyor cebimde! Evet, yüksek, ama ona göre de giderim var! Vaşington Restoran'da bir porsiyon pirzola yiyorsun kırk elli kâat! Üstüne bir de İsletme Vergisi biniyor. Bir karın doyurayım diyorsun, doksandan yüzden aşşa düşmüyor! İki arkadaş alıp götürsen, üç kişi 300 kâat! İçki miçki de oluyor. Durum icabı. Bak meselâ, Doktor Erdoğan Bey bir kart alıyor benden, üç bini, bin beş yüze indiriyor. Az değil: Yarı yarıya indirim! Nasıl oluyor bu? Böyle yedirip içirmelerle. Sen onu görüyorsun, o da seni görüyor! Milletvekilliğinin parası bol sanılır. İçyüzü bambaşkadır. Karşıdan kimse bilemez. Şimdi demek benden 1.500 istiyorsun? Vah vah

vah! Yahu hiç insafın da yok! Beş yüz falan da değil, 1.500! Yani bak, çok yaşlı, çok muhterem bir adamsın, belki Ulusal Savaş'a da girdin, hemşerim oluyorsun, Kargalı köyünü severim; böyle olmasa vallahi koğardım seni! Haydi gene neyse, neyse! Bak ne diyorum: Gene iyilik bende kalsın, sana bir kart daha yazayım, vereyim eline, Doktor Erdoğan Beye bir daha git, biraz daha indirim yaptırsın. Hattâ temelli parasız olsun. Millet yoksul olunca, milletvekilliği çok zorrr!»

Masanın çekmecesini açtı, kart kutusunu aldı. Bir kart çekti, yazdı, imzaladı, verdi Sadullah'ın eline.

Sadullah bakıyordu. İlle de para isteyen bir hali vardı.

«Bakma, hiç bakma yüzüme! Bakmanın bir yararı yok! Bak hastam ağır diyorsun, bir an önce git, Erdoğan Beyi gör. Haydi, işin rasgider işallah! Kusura bakma...»

Kalkmaktan başka çare yoktu, kalktı Sadullah. Dolmuş durağına doğru yürüdü ağır ağır. «Şu Cemile var ya! Benim öz kızım! Taşıdım geldim sırtımda tâ buralara! Vallaha gelirken, köyden susaya çıkarken, kamyon devrilip öleydi, bundan eyiydi!» dedi. «Ay benim gözel Allahım!» dedi sonra. «Sen de bizi unuttun! Hele beni temelli unuttun ay kara gözlüm!» dedi. «Bugüneçe hiçbir dediğinden şaşmadım. Hiçbir emrine karşı gelmedim. Hocanın bütün dediklerine uydum. Düzenli düzenli gittim camilere cumalara! Oruçları felân hep düzenli tuttum. Yıldan yıla kurbanlarımı da kestim eyi kötü. Amma çok ağır hastalıklar verdin kızımın başına! Yoksulluğun da en beterini verdin! Şimdi tedavi için dönüp duruyorum Ankara'da! Görülmüyor işim. Dönüyorum boyuna. Kızılca kıyamet bir yangının içindeyim, güvenip adlarını çağırdıklarım sidiklerini bile esirgiyorlar! Senden başka kimseciği tanımıyorum!..»

Bekledi biraz durakta. Gelen dolmuşlardan birinin bir köşesine sıkıştı. İçel milletvekilinin verdiği kartı poturunun cebine koydu. Pek güvenemiyordu buna, ama deneyecekti. Başka umudu yoktu. Elindeki tek umuttu. Bilerek bilmeyerek yürüdü Ankara'nın sokağından caddesinden. Geldi hana.

«Gene bir kart verdi! "Bir daha git, belki biraz daha ten-

zil eder, belki temelli bedavaya indirirler!" dedi. Gideceğim bakalım, bir umut!..»

Mustafendi bakıyordu. Çıplak başparmağı gördü gene. Kaçırdı gözünü: «Hemen git! Bakarsın oluverir! Bakarsın, "Getir kızı, yatırıp ameliyat edelim!" deyiverirler. Beş dakika evel eveldir, hemen götür!..»

Gözünü merdivenlerden yukarı döndürdü Sadullah. «Çıkıp bir bakayım, nâptı nişledi? Çok inliyordu yavrum! Çok kadersizmiş Cemilem! Yavruları da döküldü kaldı köyde...»

«Çabuk al da git...»

Elini karyolanın demirine koymuştu Cemile. Başını elinin üstüne uzatmıştı. Sol eliyle de tam tepesini tutmuş, bastırıyordu. Yüzü sarı, karaydı. Yarısı görünüyordu yüzünün. Başörtüsünün birazı açıktı. Gök boncuklu bir küpe vardı görünen kulağında. İki örgülü sarı saçlarının boncukları da görünüyordu. Hafif terliydi. Ekşili tuzlulu kokuyordu teri. Sadullah, gıcırdatarak kapadı kapıyı. Usulca kaldırdı Cemile'nin başını. Baktı acı acı. Çok acı duyuyordu. Bir şey diyecek oldu Cemile, dişlerini araladı. Dudakları kurumuştu. Kurumuş tükrükleri çatladı. Dili zor dönüyordu. Paslı dişleri kalınlaşmış gibiydi. Dili dönmüyordu, içinden geçirdi: «Gidelim, babaaaa, gidelim köyümüze!.. Ben Şerfe'mi özledim babaaa!.. Köyümüze gidelim, çok yanıyorum babaaa!..» Başını gene demirdeki eline koydu, yumdu gözlerini.

«Kadın kızım!» dedi Sadullah. «Cesur ol bakalım! İçel milletvekilini gördüm. Bir kart daha verdi, işallah bu sefer tam geçecek! Metin ol bakalım, kadın kızım! Ben hastahanaya gideceğim. Birazdan gelirim. Hiç eyleşmem, döner gelirim. Çay alayım mı? Söyle, sana çay alayım mı?..» Elini tam omzuna koydu, sarstı hafif: «Söyle babam, alayım mı?»

Güçlükle konuştu Cemile: «İstemem, almaaa...»

«İlimonata alayım öyleyse!» Hemen yürüdü Sadullah. «Bir ilimonata!» dedi Mustafendi'ye. «Çok çabuk olacak! Nerden bulurum?»

«Kayveye git, limonata yoksa oralet verirler. İkisi de aynıdır...»

Hanın hemen solunda, bakkalın iki dükkân ötesindeydi kahve.

«İlimonatan var mı?»

Güldü kahvecinin çırağı:

«Oraletim var!» dedi.

«Bir oralet yap, handa hastam var!»

Çırak baktı: «Hangi hanı diyorsun ki?»

«Biraz çabuk! Nevşehir Hanı'nı diyorum...»

Çırak seslendi ocağa: «Yap bir oralet, sıcaaak!..» Sonra Sadullah'a döndü: «Sen git, ben alıp varayım...»

Az sonra oralet geldi. Zembildeydi. Birlikte çıktılar çırakla. Cemile gene öyleydi. «Masanın üstüne koyuver oğlum!» dedi Sadullah. «Kaç paraysa onu da vereyim. Kupayı sonra alırsın aşşadan...»

Çırak parayı alıp çıktı.

«Cemilem!» dedi Sadullah. «Biraz doğrul kızım! Kalk bakayım! Bak sana ne getirdim: Oraletmiş bu, bak! Bak babam!..» Doğrulamadı Cemile. Sadullah varıp çekti: «Bak hele, oralet getirdim, bak!» Masa yatağa yakındı. Bir eliyle Cemile'nin başını tuttu, bir eliyle bardağı yanaştırdı. «İçiver bakayım!» Dudaklarına doğru götürdü bardağı Cemile'nin. «Bak ısıcacık, hemi de eşkili mayhoşça!..» Cemile yıkılacak gibiydi. Gözlerini ardına ardına deviriyordu. «Cemile! Bak hele kızım! Cessur ol azcık! Cessur ol da içiver!.. Ben de Hacattepe Hastahanasına gidip Erdoğan Beyi göreceğim. İçel milletvekili bir kart daha verdi, işimiz olacak işallah gözelim...»

«Köyümüze gidelim babaaa!..»

«Gideceğiz hatun kızım! Gideceğiz dorumum! Sen oraleti iç, ben hastahanaya gideyim. Kart verdi İçel milletvekili. Kartı biliyor musun? Hani bir daha verdiydi ya? Cemilee, ay Cemile! Cessur ol biraz kızım! Bak oraleti iç, ben de hastahanaya gideyim. İşimiz bu sefer gatti olacak işallah! Yani Allahtan umut kesilmez kızım, Cemocuğuum!..»

Bardağı dudağıyle dişinin arasına tuttu, bir yudum kadar akıttı ağzına. Gözleri ağarıyordu. Oralet biraz durdu ağzında. Dişlerini hafif açtı Cemile, dilini döndürüp yalandı bir iki.

Gözlerini yumdu açtı, sonra gene yumdu. Babası, «Eşkili mayhoşça! Hemi de ısıcak! Haydi içiver Cemocuğum!..» dedi. İki üç yudum içti öyle. Babası başını devirdi kolunun üstüne. Birkaç yudum daha içti. Bardak yarılandı. «Aaahh!» dedi Sadullah. «Bunu sen kendin içsen, ben de hastahanaya gidip Erdoğan Beyi görsem, versem İçel milletvekilinin kartını, daha eyi olmaz mı? Azcık gayret ediver ay kızım!..» Birkaç yudum daha içirdi. «Sevdin mi kızım? Tatlı mı Cemilem? Cemile, aay Cemom, bak az bir şey kaldı, içiver de gideyim hastahanaya!..»

«Ba-baa... köyümüze...»

İçirdi son kalanları. Sonra başını yastığa koydu. Eğilip alnından öptü kızını. Cemile ateşli ateşli yattı kaldı. Sadullah çıkıp yürüdü.

Dolaşık sokaklardan. Denizciler'den, Numune'nin önünden Samanpazarı'na yukarı yollandı. Göklere giren yapılarıyla Hacettepe oradaydı. Büyücek bir taş yığını, sanki devlerin falan öreni, yada çok büyük bir cin kentiydi. Çöküp duruyordu orada çukurda ve tepelerde! Kıyıdan kıyıdan, dikkatle yürüdü Sadullah. Yapıların önleri yanları çimen çiçek kaplıydı. Belki sekiz kat, on kat yükseliyordu her biri! Büyük ve geniştiler. Kalkmaz kıpırdamaz yapılardı. Bütün hastane yapıları gibi duvarları iniltilere sağırdı.

Neresiydi Erdoğan Beyin yeri? Şaşırdı gene. Diş Hekimliği Okulu'nun yanındaki mi? «Dalıp da sorayım en iyisi!» diye düşündü. Girdi kapıların birinden. Bir hizmetli yolunu kesti. Süzdü tepeden tırnağa. Sol ayağının başparmağı ayakkabısını delip çıkmıştı. Görünüyordu. Hizmetli durdurdu Sadullah'ı.

«Ne istedin aksakal?» dedi.

«Kızım hasta da... Handa yatıyor, hasta... Tokdur Erdoğan Beyi göreceğim. İçel milletvekili kart yazdı. Onu vereceğim. Yani işim çok acala. Yerini hemen göster ki, gecikmeyim...»

«Tokdur Erdoğan Bey klinikte şimdi. Bissürü adam var sırada. Seni nasıl görecek? Bekleyenlerinki can değil mi?»

«Yani beni bekletmesen eyi olur!»

«Gel bakalım yanım sıra! Ben girip bir sorayım önden. Derse ki gelsin, salarım girersin!»

«Öyle yap gözünü seveyim!»

Hizmetli girdi, Sadullah bekledi dışarda.

Sabah erkenden koridor dolmuş, kapı önleri ana baba günü olmuştu. «Sağlam adam kalmamış heralım Türkiye'de! Türkiye'nin düşmanları bu halleri görmesinler, hemen hücum ederler! Vallahi iki günün içinde devirirler hepicimizi! Yani bu kadar hasta eyi değil...» Handa yatan kızını düşündü: «"Baba köyümüze..." Daha bir de o gelse, daha bir de köydekiler gelseler... Çok hasta var Türkiye'de!..»

Bir kadın, Cemile'nin yaşındaydı belki, çöktü duvarın dibine inleyerek. Önü açıktı. Genç göğüslerinden biri görünüyordu. Suları sütleri boşalmıştı memesinin. Cemile'ninkiler de böyle olmuştu ya! Aynı hastalık mı acaba bununki de?..

Hizmetli çıktı, aradı gözleriyle. Sadullah yarım adım yürüyüp baktı *adamın gözlerine*. «*Haaa* gel!» dedi. «Gel, Erdoğan Bey görecek seni! Giriver çabuk!..» Omzundan tutup itti Sadullah'ı.

Gene o poliklinikti. Sekiz on doktor vardı içerde. Bayan doktorlar vardı. Hemşireler eğilmişler, açıyorlar, kaldırıyorlardı. Yazı yazanlar vardı.

Doktor Erdoğan göz ucuyle baktı Sadullah'a. Bırakmadı elindeki işi. Bekletti bir süre. Sonra bir daha baktı, göz göze gelince, «Azcık bekle!» işareti yaptı. «Bu özel ricacılardan bıktım! Bütün ilişkileri temelinden bozulmuş bir ülke! İnsanlar çaresizliğin son ucuna gelmişler. Ne yapabilirim şimdi bu aksakal için? Ne söylerim ona? Dekan Beye gidemem. Döner Sermaye Müdürü de diyecek ki, "Hastane çıkarları aleyhine girişimler yapıyorsun!" Yani, benim bu işten çok başım ağrıyacak! Sadece bu olsa neyse! Yüzlerce böyle! Biri gelir, biri gider. Hepsi özel ricacı. Bu kadar yükün altında nasıl ilerlerim mesleğimde? Yoksul ülkelerin doktorları... Ben, benim gibi binlerse meslektaşım, Asya'da, Afrika'da, Latin Amerika'da aynı zorlukları çekiyoruz. Tabiî çekmeyen de var aramızda. Ve

kanatlanan uçuyor! Fırsat bulan Amerika, Kanada, Almanya, Belçika, Hollanda deyip gidiyor! Fırsat bulan gidiyor bol paralı ülkelere... İnsanın kişisel rahatını sağlaması kolay. Karın, kızın, otomobilin, hattâ garsoniyerin! Bundan kolay şey yok böyle bir mesleğin olunca! Fakat ya toplumsal sorumluluklarımız? Ve toplumcu sorumluluklarımız? Yani benim mutsuzluğumun başlıca nedenleri!.. Bu koşullar içinde nasıl mutlu olurum? Sadullah'ın kızını parasız tedavi edebilseydim, onu üzmeden, yormadan... Ve onunla birlikte ötekileri tedavi edebilseydim, yani edebilseydik, yani sağlık bütün yurttaşlar için parasız olabilseydi, yani benim toplumcu özlemlerim hep böyle, ama kahroluyorum sağır çerçeveler içinde! Bu sınırlamaları hiç sevmiyorum, çok çok nefret ediyorum bu çerçevelerden!..»

Birden bir ses duydu içinden: «Ama işte insanlar hasta. İnsanlar çaresiz. Ve acı içindeler. Sen de onların hekimisin. Bunun için okumuşsun. Sadece poliklinikte muayene etmekle olur mu? Ne yapıyorsun mesleğini daha yararlı, daha geçerli yapmak için? Hangi savaşımın içindesin? Haydi cevap ver...» Cevap ararken dalıyordu. Dalgınlıkla elindeki işi unutuyordu...

Bıraktı elindeki işi. Özür diledi hastasından: «Bir dakika bekleyin, hemen geliyorum!» dedi, yürüdü Sadullah'ın yanına. Selâm verdi adam adam. Sonra dedi ki:

«Sen bir kart daha getirmişsin İçel milletvekilinden ama, ben bu konuda bir şey yapamam artık! İstersen bir de kendin git Dekan Beye ve Döner Sermaye Müdürüne. Ben Esat abiye bir telefon ettirdim, bir daha ettiremem. Bak apaçık söylüyorum, hastanemiz aleyhine çabaları var diye beni İnzibat Komisyonuna verirler! Çünkü oluyor bunlar. Ayrıca bu özel ricacılardan bıktım Sadullah amca! Senin durumunu anlamıyor değilim. Fakat yetkilerim sınırlı. İkincisi, bunlar yöneticileri ilgilendiren işler. Bense doktorum. Mesleğimi iyi bilirim, fakat bunlara diş geçiremem. Koşullarımı iyileştirmek için de savaşmıyor değilim. Fakat birden başarı gösteremiyorum. Lütfen kusura bakma Sadullah amca! Haydi bakalım, önce Dekan Beye, sonra Döner Sermaye Müdürüne...»

«Bir kupa oralet içirdim geldim, yatıyor handa, yarı ölü! Burda bu kadar tokdursunuz, n'olursunuz bakverin! Üç günlük yoldan sürünüp geldik! Bir daha ya geliriz, ya gelmeyiz! Böyle olacağını bilsek gene gelmezdik! N'olursunuz bakıverin! Evet, görünüyor, çok gözel hastahanalar yapmışsınız, içinde yatabilenlere mübarek olsun! Bense, kızımın, iki kere, üç kere değil, sade bir kere tedavi görmesini senden, senin yüksek arkadaşlarından, tekrar tekrar istiyorum, n'olursunuz bakıverin! Yani beni kırmasanız, çoook çok eyi olur, n'olursunuz?..»

«Bunları bana mı söylüyorsun?»

«Tabiî sana söylüyorum evlât!»

«Ama sana durumumu söylemiş bulunuyorum! Benim hiçbir yetkim yook! Hastane yönetimine sözüm geçmez benim. Geçse seni şimdiye bekletmezdim; inan bekletmezdim! Daha ilk gelişinde, "Peki baba!" derdim, kızını hemen yatırırdım. Gerekli bütün tetkikleri yaptırır, filmlerini çektirir, kan sayımını, lokositini falan... E-G Test, Anju, her neyse yaptırır, doçent arkadaşları ve hocaları çağırır, bir de konsültasyon... Ameliyat mı gerekiyor ameliyat! Yaptırır kurtarırdım! Ama bunlar para diyorlar, geçmez sözüm! Kimin sözü geçer? Dekan Beyin, Döner Sermaye Müdürünün... Onun için diyorum ki, vakit geçirmeden onlara git...»

Sadullah boynunu büktü. Çok sert bir söz diyecekti, yuttu. «Pekey bu İçel milletvekilinin kartı n'olacak? Geçersiz mi temelli? Vekil kartı be!»

«Valla bilmem! Bana yazmış ama, söylüyorum halimi!»

«O dediğin adamlar nerede? Hani söylüyordun adlarını?»

«Bir hizmetli verebilirim yanına. Bir de pusla yazabilirim. Hizmetliyle gider, kâğıdı Dekan Beye verirsin. Başka ne yapayım, ne yapabilirim?»

«Canın sağolsun!» dedi Sadullah.

Kapının yakınındaki masaya doğru gitti Doktor Erdoğan Bey. Bir başlıklı kâğıt aldı. Yazdı üzerine. Hizmetliyi çağırdı sonra. «Bu amcayı Dekan Beye götür!» dedi. Kâğıdı verdi Sadullah'a.

Dekan Beyin odası, bir başka yapıdaymış. Yürüye yürüye gittiler. Asansöre binmeleri gerekiyordu. Beklediler. İki bayan gelip durdu yanlarına. İki erkek öğrenci geldi. Altı kişi oldular, asansör de geldi. Biri bastı düğmeye. Hizmetli, «Sekiz!» dedi. Vuuuuuuuv gittiler. Kulakları bir tuhaf oldu Sadullah'ın. «Ulan bu içine tükürdüğümün Ankara'sında daha neler var acabola? Aldı mı göğe çıkarıyor insanı, tuttu mu yere çalıyor!.. Vay dinigırık Ankara vaaay!..» dedi, tutundu hizmetliye.

Hizmetli güldü: «Korkma bakalım!» dedi.

«Korktuğumdan değil de...» dedi Sadullah. «Bu kadar bilim bilgi fen, gene bizim işler görülmüyor!..»

Dekan Beyin sekreteri mini giymiş, bir o yana, bir bu yana dönen sandalyenin üstünde doğru dürüst duramayan, her yanı boyalı bir hanımdı. Onca süsün püsün içinde güzelliği yitip gitmişti. Kalçalarına kadar açıktı bacakları. Azıcık kaldırsa kutusu görünecekti, «Hey yarabbim!..»

«Bekleyin efenim!» dedi Sadullah'a. Adını yazdı önündeki kâğıda. Yazabilmek için bir iki sefer de sordu: «Sa-dul-lah! Sadul-lah değil mi? Sadullah Alyanak, peki! Oturun lütfen, bekleyin efenim!..»

Sadullah oturdu, hizmetli dönüp gitti.

«Allaaaah!..» Çok oturdu Sadullah.

«Bir heyet var efenim içerde! Dış yardım konusu var. O yüzden biraz uzadı, lütfen kusura bakmayın...»

Epey bir süre geçti. "Heyet" çıktı. Elleri çantalı, kelebek kravatlı, hem de gerdanlı gerdanlı adamlardı. Fanfinfon konuşuyorlardı. Sadullah baktı kaldı. Kelebek kravatlı başka bir adam, biraz kısa, biraz tonton, şişik... Bu da Dekan Beydi her halde. Yabancıları geçiriyordu. Sonra girip kapadı kapısını. Sekreter hanım daldı içeri. Birkaç saniye sonra çıktı: «Bakın efenim! Dekan Beyin hemen Bakanlığa gitmesi gerekiyor. Gene de sizi kabul edecek. Ama çok rica ediyorum, içerde fazla kalmayın. Anlatıp hemen çıkın, olmaz mı?» Bir şey söylemeye bırakmadan itti Sadullah'ı.

Geniiiiş bir odaydı. Burada bir alçak masa, oturacak yer-

ler var; şurada başka bir masa, masada bayrak, bayraklar... Boynu kelebekli adam masaya hafifçe abanmıştı. Ardında çok büyük bir resim asılıydı duvarda. Birden bildi Sadullah, «Rahmetli!» dedi. «Hey gidi koca rahmetli! Ne çok havaslıymışın iresim çektirmelere! Mâmirenlerin de böyültüp böyültüp asıyorlar başlarına!.. Şişiniyorlar arkalarında sen varsın...»

Dekan Bey birden bağırdı:

«Evet baba! Seni dinliyorum, çabuk anlat!»

Birden şapkasını çıkarıp eline aldı Sadullah. Saygıda kusur ettiğini anladı. Köylü gövdesinin ağırlığını sağ bacağı üstünden sol bacağı üstüne aktardı. «Yani Dekan Beyim, çok sıkıştırma beni kurban olayım!» dedi. «Zaten her yanım marak, tasa! Vallahi yanık çam gibiyim! Kızı yatırıp geldim Nevşehir Hanı'na. İçel milletvekili kart verdi. Amma geçmedi. Bir dünya para istiyorlar, tedavi, amaliyat! Taş taşı yiyor şimdi köylerde. Beş kuruşun yoğu yok. Yokluk zalım bir duşman. Yokluğun eline düşen iflâh olmuyor. 1.500 lira gelmeden bakmayız diyorlar üç gündür. Üç gündür kızım da, ne yiyor, ne içiyor! Bugün azcık oralet içti, bir kaşık da yoğurt! Yani sen bilirsin Dekan Beyim, bize bir medet! Böyüksün deyi sana yolladılar, asansora binip geldik, eyice gönlüm döndü!..»

Ellerini masaya vurdu Dekan Bey:

«Yahu ne memlekette kaldık! Yahu çok uğraştırıyorsunuz, çok vakit alıyorsunuz! Şunun şurasında modern bir hastane kuralım, son sistem araç ve gereçlerle donatalım diyoruz, maşallah çorap söküğü gibi geliyorsunuz! Ortadoğu'nun ve Balkanlar'ın en büyük yapılarını dikelim, memleket için büyük eserler olsun diyoruz, sizler özel ricalarla arka arkaya sel gibi, hiç eksilmeden geliyorsunuz: Parasız parasız parasız!..»

«Parasız Dekan Beyim... Çünküm yoksulluk var körolası! Yoksullukla hastalık yaman zor! Kalkıp tâ köylerden gelmek daha da zor! Biz önce epeyce eşek sırtında geldik. Sonra Oturcağın kamyonuna bindik. Çıkıp susada otobüs bekledik. Geldik garaca ki taksi para! Geldik hana ki han para! Yani su gibi gidiyor paralar! Tokdur para, hastahana para! Senden

yalvarıyorum, bizim derdimize ufak bir çare! Aman Dekan Beyim, aman Böyük Beyim... Aman kurban olduğum!..»

Önünde deri kutular vardı Dekan Beyin, küçük küçük. Birinin kapağını kaldırıp kâğıt aldı. Yazdı üzerine yazılar, «Al bunu!» dedi. «Cevdet Beye gideceksin, Döner Sermaye Müdürü! Sora sora gitsen gösterirler...» Birden kalktı masadan; zile bastı. Sekreter hanım girdi, «Babayı Cevdet Beye yollayın. Tarafımdan gönderildiğini bildirin kendisine...» dedi.

Sadullah, sekreter hanıma baka baka çıktı. Kapı aralığında durup sordu:

«Yani şimdi görüldü mü işim? Tamam mı? Bakacaklar mı kızıma? Kızımın iki bebesi var, ikisi de kız! Gelin gittiği evde hastalandı. Kocası hayırsızın biri. Alıp geldim buraya, amma para yok! Çok zordayım, bakacaklar mı?»

Sekreter hanım, Sadullah'ı tiyatrolarda oynayan köy konulu oyunlarda gördüğü bir kişiye benzetecek oldu. Güldü içinden. «Haydi şimdi yürü! Bak elinde kâğıt! Sora sora Cevdet Beyi bul. Ben de telefon edip haber vereyim. Dekan Bey yazmış, görülecek işin... Haydi, vakit geçirmeden git!..»

Çıktı Sadullah.

Vakitler durmadan koşuyordu. Ama işi görülmüyordu çabucak. İçi içini yiyordu. Kahroluyordu. Köylülük zor, bu koşullarda daha da zordu! Hele hem köylü, hem hasta, hem de yoksul olursan, zorun da zoruydu! «Dünyaya bir daha gelmek kısmet olursa, gattiyen köylü gelmem! Aynı irezillikleri çekecek olduktan keri, hastalık, yoksulluk vede cahallıkla cebelleşecek olduktan keri, ne geleyim? Tadı tuzu mu var? Durum toprağın altında, yağan yağmurların, eriyen karların altında üşüye üşüye yatarım, bundan bin kat eyi, bin kat ırahaaaat olurum!..»

Döner Sermaye Müdürü Cevdet Beyin kapısını bulmak, sıra alıp karşısına çıkmak mesele oldu. Başka bir yapıda geniş bir bekleme salonu vardı müdürün. Orada bekledi Sadullah. Çok insan bekliyordu. Her birinin elinde kartlar, kâğıtlar... İçlerinde en köylüsü, en yoksulu, en üstü başı dökülen Sadullah'tı. Belki değildi, ona öyle geliyordu... Kadın vardı

iki tane. Pırıl pırıldı giysileri. Koku falan sürünmüşlerdi. Adamlar vardı, yeni traş. Ve hiçbirinin pabucu yırtık değildi kendininki gibi. Çok derinlerden, tâ derinlerden bir eksiklik duygusu kavurdu içini. Bereket, pek ilgilenen yoktu kendiyle. Biri ikisi şöyle bir göz atıp sonra kendi sorunlarını düşünmeğe başlamışlardı.

«Öğlen oldu yahu!» dedi sonra.

Galiba en son Sadullah'ı alacaklardı. Yeni gelip sıraya girenler de vardı. Gecikiyordu. Cemile kimbilir n'âpıyordu handa? 'Mustafendi çıkıp bir yoklar mı acabola? Ne yoklasın? Ne ilgisi var? Babasının kızı mı? Hancı Mustafendi de kim? İşte o da Ankara'nın bir parçası! Gözeeel Ankara'nın!..»

Buradaki sekreter de bayandı. Ötekinden daha körpeydi. Ama belki evliydi. Kaşları sürekli olarak çatık, yüzü durgun. An oluyor anlayışlı, an oluyor kayıtsız. Gülsen belki gülecek, yada azarlayıp bozacak. Telefonlara cevap veriyordu. Kuru bir sesi vardı. Hem de soğuktu.

«Sadullah Bey!?»

Sekreter hanımın çağrısını anlayamadı önce. Kendi adını sesliyordu galiba.

«Sadullah Bey!..»

Ömründe ilk olarak ona burada "Bey" diyorlardı. Köyde deseler alay sayılırdı. Kızardı.

«Evet Sadullah Beey!?»

Buz gibi bir akım bedenini dolaştı birden.

«Sadullah Bey, buyrun efendim, sıra sizin!»

Kendisini çağırıyordu evet, kuşku yoktu. Alay da etmiyordu, hayır! İşte öyle kuru, hem de soğuk bir şehirliydi o! Yani, başka dil cömertlikleri de yapabilirdi gerekirse! Ama biraz yardım, yani kızının tedavisi? Yani nerde, nerde o günler? Sağ gözden sol göze yardım var mı şimdi ülkede? Var mı, hele şehirlerde? Varsa, nerde?..

Kalktı döküle döküle. Yıkılacak gibi oldu birden. Toparladı kendini. «Elin günün içinde... ölsen de kuyruğunu dik tutacaksın Sadullah!» dedi içinden. «Nevşehir'in Kölgeli köyünden, bir sürü savaşların, kıranların artığı, bir türlü geber-

memiş, geberip kurtulmamış Sadullah! Çaresiz Sadullah, dik tutacaksın kuyruğunu!..» Toparlandı girdi içeri.

Karabıyık bir adamdı bu seferki. Yunmuş parlatılmış yüzünde eski kır yaşamlarından kalma çizgiler görünüyordu. Davarları, çadırları vardı belki dedesinin, hattâ babasının! Şimdi. «Masa Beyi» olmuştu. Gündüzleri koltukta oturuyor, akşamları rakı içiyordu evinde. Belki sık sık "arkadaşları"yla çıkıp bara pavyona gidiyordu. Kızları büyümüş, kolejleri fakülteleri bitirmişlerdi. Oğlu Keban'da mühendis şimdi. «Halbuki doktor olacaktı hayvan! Heves etmedi ne çare!..» Filtreli sigara falan içmiyordu. Piposu vardı. Bir garsoniyeri iki arkadaş idare ediyorlardı. «Yemeyip içmeyeceksin, ne geldin dünyaya? Bunca karının tadına bakmayacaksın Ankara'da ne yaşıyorsun peki? Neden çekiyorsun isini dumanını, bunca çilesini? Yani bu köylüler de neden bu kadar çok hastalanırlar? Neden kürem kürem Hacettepe Hastanesi'ne gelirler, neden bizi tercih ederler?»

«Yok mu memlekette başka hastane?»

«Sizin âletler kuvatlıymış Beyim!»

«Ne demek? Suç mu âletleri kuvvetli olmak? Ötekiler bu memleketin hastanesi değil mi? Onlarınkiler de kuvvetli olsun! Onların beceriksizliklerinin cezasını biz mi çekeceğiz? Hep bizim hastaneye yükleniyorsunuz, bu arada onlar da ense yapıyorlar!.. Bu İçel milletvekili de çok oluyor haa! Ne giriyor böyle zırt zırt araya? Otursun Meclis'te saylavlığını yapsın, saydırsın kendini! Bizim işlere burnunu sokup onu bunu ne yolluyor üstümüze?»

Gövdesinin yükünü o bacağından bu bacağına aktardı Nevşehir'in köylüsü Sadullah:

«Yani Beyim, ister darıl, ister gücen; şu üç gündür Ankara'da çektiğimi, hani söylemek ayıp amma, vallahi, gâvur İslâma çektirmez! Gatti çektirmez! Çok çektiriyonuz bize, çooook!..»

«Ne ne ne? Biz mi çektiriyoruz? Ne âlâkası var be yahu? Siz orada kendinize bakmayı bilmeyip hasta oluyorsunuz,

burada sizin çilenizi biz çekiyoruz! Kim kimden şikâyet etsin asıl? Şuna bak, beyimiz bizden şikâyet ediyor! Ne kadar tersine şu dünyanın işleri!..»

«Din iman, kan kalmamış Beyim!»

Bazen içinden bir ses, «Tut kendini Sadullah, yapma Allaşkına! Germe sinirlerini şunların! İşin görülsün! Bak yüzdün yüzdün burnuna getirdin, biraz daha sabırlı ol babam!» diyordu, ama sabredemiyordu, söylüyordu artık...

«Yahu ne âlâ memleket!» Elâzığ köylerinden Cevdet hatırladı. «Öküz bağıracakken kağnı bağırıyor!» Dedelerinin sözünü söyledi. Kalmıştı kafasının bir kıyısında.

«Ne öküzü, ne kağnısı Beyim! Yani insanı ağlatan nedir? İnsan neye cayırdar? Yani ben buraya hiç de keyfimden gelmiş değilim! Kızım ölümcül hasta, yatıyor handa! Almıyorsunuz hastahanaya! Soracak olursanız her yıl bir dünya vergiyi de veriyoruz gık demeden!»

«Haha haha!» Güldü Cevdet Bey. «Sizin köyün verdiği vergi, burda bir memurun yıllık maaşına yetmez, anladın mı? Siz ne vergisi veriyorsunuz Allaşkına? Vergiyi biz veriyoruz asıl, biz! Yani, bizim maaşlardan tırak kesiyorlar ki, maaşımız kadar vergi...»

Biraz durup düşündü Sadullah:

«Yani çok yalvardım Allahıma ki, beni kurtar bunlardan; kurtarmadı! Vardır bir bildiği! Oğullarımı asker ettim. Kendim de bütün savaşlara girip çıktım. Devlete güvenerek buraya kadar geldim, hasta kızımın çaresine baksın tokdurlar dedim. Ama onların hepiciği benden para soruyor! İlk işleri para sormak; para para para! Devletimiz de maşşallah çok yokarlarda geziyor! Yapılarını felân epey böyük dikmiş! Yollarını dersen asfalt kaymak! Cilâ sürüp her yakayı parlatmış! Haggaten çok gözel yapıları kapıları, yolları! Fakat...»

«Neyse, kısa keselim Sadullah Bey!» Tam o sıra gözleri Sadullah'ın başparmağına takıldı. «Kısa keselim köylü amca! Şimdi biz bu büyük hastaneyi yaşatmak ve yürütmek emelindeyiz. Herkesi parasız bakarsak olamaz. Dekan Bey senin için büyük tenzilât yapmış. Üç bini 1.500'e indirmiş, bu ka-

darcığını da veriver. Biliyorsun, iğneler ilâçlar pahalı. Bütün araç ve gereçler dışardan geliyor, onlar da pahalı. İnşaat malzemesi dersen ateş pahası. Yani babacığım, benim sana yapabileceğim iyilik şimdi sadece şudur: Getir buraya kızını, sana bir kâat vereyim, baksınlar. Ama senden de senet alırım: Tedaviden sonra köye gideceksin, hemen yatıracaksın parayı hesabımıza! Değilse Tahsili Emval Kanunu gereğince işlem yaparız. Tarla tapan, bahçe mahçe satılır, çok zararlı çıkarsın...»

Gözleri birden ışıdı Sadullah'ın. «Yahu gene de dünyada merhametli adamlar var!» dedi usulca. Yükseltti sesini. «Bayâ oldu benim iş! Kabul etti Müdürüm!» Yükseltti: «İşte ben bunu istiyorum! Bunu bunu!.. Allah bin bin razı olsun!.. Getir istediğin senetlere parmağımı basayım! Yani buna çok memnun oldum Beyim!..»

Cevdet Bey yazıcılardan birini çağırdı: «Kredi kartı getirin!» dedi. «Bir borç senedi imzalatın bu amcaya! Sonra Doktor Esat Çetin'e gönderin. Hastasını tedavi etsinler...» Sadullah'a baktı, "Kalk git!" gibisine, eliyle işaret etti. Sadullah, yazıcıyla birlikte çıktı. Sekreter bayan başka birini yolladı Müdürün yanına.

Öğle güneşi dikilmişti tepeye. Ama kat kat bulutların ardındaydı, görünmüyordu. Sadullah elinde kâğıtla yürüdü. «Hemen alıp gelsin!» demiş Esat Çetin. O gördüğü doktor muydu acaba Esat Çetin? Belki de gene o bayan doktor bakardı ilk girdiği odada. «Baksın da hangisi bakarsa baksın. Cenaballah'a hamdolsun! Gene de eyi insanlar var canım! Hemi de kendi memleketimizde! Biraz çok üzdüler ama, ne yapalım, o kadarına razıyım. Kızım tek kurtulsun da... Şimdi handa n'apıyor kimbilir Cemilem!.. Bir tanem...»

Yürüye yürüye gitti. Ayakları kararlamadan buluyordu artık yolu. Koşuyordu bazen. Soluğu kabarıyor, kalbi sıkışıyordu. Ama zararı yoktu. «Zaral tünne, zaral tünne!» Ulusal Savaş'ta bir Kürt arkadaşı vardı, adı İdris'ti. Onbaşıydı, şehit oldu. O söylerdi, «Zaral tünne!» Ulusal Savaş'ın kan, barut yılları. Ne kadar tez tez ölüyordu çok yiğit insanlar! Ne ka-

dar azgın geliyordu gâvur sürüleri!.. Gâvur insanlar!..

Var hızıyle koşup yetişti hana. Hemen bir taksi tutacaktı. Sırtlayıp bindirecekti kızını. Gene arka kanepeye oturtacak, sonra, «Sür!» diyecekti şoföre. «Sür oğlum! Dosdoğru Hacattepe Hastahanası!..»

Mustafendi camın ardında oturuyordu. Renksiz bakıyordu.

«Çok şükür Allahıma Mustafendi!» dedi Sadullah. «Sermiya Müdürü kabul etti! Ben de senet verdim. Hemen götüreceğim Cemile'yi! Bakacaklar! Biraz zor oldu, ama oldu şükür!»

Bekledi Mustafendi konuşsun, ama konuşmadı.

Hemen yürüdü. Çıktı ikinci kata. Açıp kapıyı, girdi içeri.

Karyolanın ayak ucuna, demirin üstüne kıvrılıp yatmıştı Cemile. Başörtüsü düşmüş, saçları dağılmıştı.

«Cemile! Kızım Cemoo! Kalk yavrum! İşin oldu, kalk! Uyudun mu kızım? Uyanıver uyudunsa! Kalk hemen gidelim hastahanaya! Çabuk gelin dedi tokdur. Çabuk gidelim kızım..»

Eğildi, elini sürdü başına. Saçlarını okşadı bir iki. Omzuyle kolunun bitiştiği yerden tutup çekti:

«Haydi yavrum! Bekletmiyelim herifleri. Haydi benim yavrucuğum! Bir de senet verdim devlete. Borçlandım yani. Köye varınca tedarik edip yollayacağız! Haydi yavrum! Gene merhametli heriflermiş, hepiciğinden Allah razı olsun! Yani çok oyaladılar, çok üzdüler ama sonunda pekey dediler!..»

Başını tutup çevirdi kızının. Yüzyukarı döndürdü.

«Cemile gıı, kalkıver bakayım! Haydi yavrum!»

Gözleri yumuktu Cemile'nin. Başı düşüveriyordu.

«Cemile! Bak bakayım bana gıı! A'a'a'a'aaaa! Bak bakayım bana kızım!.. İnsanı bir de sen üzme bak! Cemile! Cemooo!.. Gıı!..»

Yüzünü siler gibi yaptı, okşadı usulca. Biraz soğuk geldi yüzü. Titredi birden. Gözünün birini açtı. Gözünün ağı devriliveriyordu.

«Cemileee!..»

Ürperdi Sadullah.

Eridiği yüreğinin yağları...

«Cemileee!.. Cemile diyorum gıı!..»

Hafifçe soluk alıp verdiğini sezdi. Hafifçe dudakları da kıpırdadı. Dişleri göründü.

«Aklım çıkıp gidecekti Allahım etmesin! Çok korktum ödüm sıddı! Allahım esirgedi gene!..»

Kendiliğinden açtı gözlerini Cemile. Ama çok değil, birazcık. Hafifçe gördü babasını. Dudaklarını oynattı. Bir şey dedi. Demek istedi. «...kö...» duyuldu. Bir daha «...kö...» dedi, fısıltı gibi.

«"Kö??!" Ne "kö"sü kızım?»

«Kö...» dedi gene Cemile. Sesi gırtlağını yırtıp geliyordu. Gırtlağından zorla bir çalıyı çekip getiriyorlardı.

«Kusacak mısın yoksa kızım?»

«Kö...»

Sonra bir şey demedi Cemile. Yummadı da soluk yeşil gözlerini. Dudakları da öyle açık kaldı. Dişleri paslı paslı göründü kaldı öyle...

Sadullah, kızını kaldırıp sırtına almak istedi. Kaldırdı. Karyolanın üstüne otursun diye bıraktı. Ama durmadı Cemile. Yıkılıverdi. Yıkılıp düştü. Çenesinden tutup salladı kızını Sadullah. Açmadı gözlerini.

«Cemooo!» dedi.

İşitmedi. Az önce boynunda atıp duran damara baktı. Hiç kıpırtı yoktu. Elinin birini eline aldı, biraz kaldırdı bıraktı, kolu düşüverdi yatağa.

«Al haaaa!» dedi Sadullah. «Al başına!..»

Sonra durduğu yerde dönmeğe başladı.

«Nooldu Allahım şimdi bu?»

Dönmesini sürdürdü.

«Cemile kızım! Cemile, cessur ol, toparlan kızım! Bak Sermiya Müdüründen kâadı alıp geldim, bakacaklar! Tam işimiz görüldü, sen de atıverdin kendini. Yapma böyle kızım! Cemooo kalk bakayım şöyle ayağa! "Pekey baba, gidelim hastahanaya!" deye doğruluver bakayım! Biraz direşken ol bakayım kızım!..»

Durup bir daha baktı kızının yüzüne.

«Allah Allah! Kocca Allaaaaah!..» dedi Sadullah.

Baktı dikkatle, o zaman anladı ölümün soğuk yüzüyle karşı karşıya olduğunu...

Kaldırdı başını yukarı:

«Yahu Allahım, yahu böyük Allahım, iş mi şimdi bu yaptığın? Yani biz derledik topladık, Sermiya Müdürünün felân gönlünü ettik, sen de alıverdin urufunu! Oldu mu şimdi bu?..»

Baktı tavana. Sanki Allah tavandaydı. Asıldı kaldı gözü orada. Sonra nasılsa, başka bir yeri kaydı aklı. Egilip diz çöktü. Açtı ellerini, dua etmeğe başladı. Ve ağladı birden. Hem dua etti, hem ağladı. Çok kötü koşullar içine sıkıştığını anladı.

«Nâpacam şimdi ben? Alıp götürsem hastanaya eyi edemezler mi? Temelli öldü mü şimdi bu?»

Ölümü iyi tanıyordu. Savaşta barışta, köyde kırda, vadeli vadesiz çok görmüştü. Kürt İdris yanıbaşında şehit olmuştu...

«Evet!» dedi. «Cemom öldü! Allahım aldı kızımı elimden! Tedavisine nüzum kalmadı! Dürzülerin ilâcına, yardımına hiç nüzum kalmadı! Ne kadar nazik kız idi! Urufu gitti, erimiş bedeni kaldı! Vay benim gözel Allahım vay! Vay benim böyük Allahım vaay! Ankara'yı da bir şey sanıp geldim! Vay benim kalleş Ankaram vaaaay!..»

Toparladı kendini. Kalktı usulca.

Usulca kapıya yürüdü. Çıktı koridora. Merdivene vardı. İndi ağır ağır. Mustafendi'nin yamacında durdu. Camın ardından bakıyordu anlamsız. Sadullah da ona baktı. O ona, bu ona, bakıştılar. Sadullah konuşmadan baktı. «Bu adama ne söyleyeceğim? Bu adama ne söyleyeceğim!» Sordu içinden. Durdu biraz öyle. Sonra usulca bir adım attı.

«Tamam Mustafendi!» dedi.

Sustu biraz. Sendeledi:

«Öldü!..» dedi. Çok söz vardı içinde söylenecek. Ama ne yararı vardı Mustafendi'ye söylemenin?

«Kurtuldu!» dedi kısaca.

KEKLİK ETİ

Gören, müdür demezdi. Müdür dediğin biraz kısadan olmaz mı? Kıçı yere yakın... Bunun boyu bire uzun ikiye kısa. Yüzü de kemikli mi kemikli. Elleri iri. Gövdesi kalın. Kendisi, «Benim ruhum ince!» derdi, ama bedeni yontulmamış görünürdü. Giydiklerini yakıştıramaz. Zaten biraz da savruktu. Ütü mütü bilmez, aramaz. Ama liseyi bitirmişti döne döne. Sınavı da kazanmıştı, müdürdü. Ispartalı Ali Rıza'dan boşalan makama geçip babasının malı gibi oturduğunda yaban yaban duruyordu. Kutlamaya geldiler. Kalkıp toka etti, hal hatır konuştu, şeker tuttu. Dili bile kırılmamıştı. Arada bir argo kaçırıyordu. İşiyle ilgili yasa kasa bilgilerinden bir eksiği yoktu. Ama yadırgadılar Ramazan'ı.

Kimi içinden, kimi dışından söyledi:

«Bozkır'ın ayısı! Gelmiş makama oturmuş! Görenler Allah için söylesin, yakışıyor mu?»

Halbuki işine dört elle sarılıyordu. Bir dakika geç geldiği yoktu. Akşam üstü beş olunca da hemen gitmiyordu. Defterleri dosyaları topluyor, düzenliyor. İncelemeye aldığı bordroları filân gözden geçirip imzalıyor. Gidecek yazıları kayda geçiyor, gelenlerin cevap taslağını hazırlıyor, toplayıp kimini çekmecesine, kimini dolabına kaldırıyor, masanın üstünde bir şey bırakmıyordu. Hazine çıkarlarını kolluyor, alacakların kuruşunu bırakmıyordu. Esnafın vergi bildirimleri gerçeğe uygun mu, değil mi, çıkıp soruşturuyor, soruşturma açıyor, bazen yoluyle yöntemiyle çağırıp uyarıyordu «vatandaş»ı!..

Çok huylanıyorlardı. «Yahu şuna bak! Dağdan geldi, ilçede bize rahat vermiyor! Nere gidelim? Ulan bir kulpunu bulup şikât edelim şunu!..» Söylenip duruyorlardı.

Dedikoduların asıl kaynağı, yanıbaşındaki Vezneci Nuri'ydi. Ona kısaca «Sandıkçı» derlerdi. Ramazan'ın ne kadar titizliği, huyu, suyu varsa kusur diye yayıyor, dillere destan edi-

yordu. Ara sıra dolanıp başına varışını, çalışmalarını denetleyişini kibirine yediremiyordu. «Ulan senin kendin ne biliyorsun ki beni teftiş ediyorsun? Biz memurluğu senden mi öğreneceğiz?» diyor, söğüyordu. Dışardan da çok dolduruşa geliyor, aksileniyor, durmadan çemkiriyordu müdürüne.

Ramazan farkındaydı bunların. Alttan alıyordu. Bir köylü içtenliği ve sıcaklığıyle, «Nuri, bak ağam!» diyordu. «Ne kızıyorsun? Gelip seni denetlemek benim görevim! Bir eksiğin varsa vaktinde görürüz. Birlikte tamamlarız. Seni denetlemezsem, yarın sen de başını eğersin, ben de...»

Yüzünü ekşitiyordu Nuri. Açıktan bir şey demiyordu ama, içinden: «Şuna bak! Koskoca müdür olacak, daha şunun konuşmasına bak! Hâlâ "ağam" diyor...»

Anasına «Mektepli» derlerdi. Ama okulla kitapla ilgisi yoktu kadının. İki kızı varmış, gelin etmiş. Sonra düşmüş Ramazan'ın ardına. Ereğli senin, Karaman benim, Tarsus'ta kaldın, Adana'da geçtin, lise bitirteceğim diye saçını süpürge etmiş, bugüne ulaştırmış oğlunu. Evi öteki memurlar, müdürler gibi kasabadan tutmadılar, İçeriçumra'dan tuttular. Daha ucuzdu orası. Hem de harcı gideri ona göreydi. Köy görünüşünde bir yerdi. «Burası halimize münasip anam!» diyordu «Mektepli». «İrker sırkarız, ev döşer, düğün ederiz...» diyordu. Ele güne karşı da biraz yukardan atıyordu: «Vaktiyle serdim, şimdi topluyorum...» Çulun üstüne oturup kahve içiyordu.

Bazı günler eve gitmiyor, Göçmen Mehmet'in lokantaya oturup kahve içiyordu Ramazan. Mehmet'le iyiydi arası. Biraz da onun güler yüzü çekiyordu Ramazan'ı. Bir ufaklık açtırıyor, bir kadeh alıp veriyordu geri:

«Koy dolaba; sonra içerim...» diyordu.

İki gün sonra uğrarsa, gene o şişe geliyor, bir kadeh daha alıp gene geri veriyordu. Şişkebap, çoban salatası yaptırıyordu. Salata yoksa peynir meynir yiyip içip kalkıyordu.

Kanal Yönetimi'nde mühendis Ahmet Ali'yle, Sulu Ziraat Deneme'den mühendis Fikri'yle iyiydi araları. Arada bir onlarla oturup konuşuyor, yiyip içiyordu. Bazen Gökhöyük'e doğru yürüyüşe çıkıyorlardı.

Bir gün eli çantalı, gözü gözlüklü, kolunda pardösüyle, yaşı ellinin oralarda bir adam geldi kasabaya. İki gün gezdi dolaştı, dairelere dükkânlara girip çıktı. Soruşturma yaptı, onun bunun ifadesini aldı, dönüp gitti. Dediler: «Müfettişti bu! Mal Müdürü Ramazan Beye geldi!»

Hiç aldırış etmedi Ramazan: «Müfettişti de benim ifademi neden almadı? Ne biçim müfettişmiş o?» Gitti Göçmen Mehmet'in lokantaya, bir kadeh daha içti. «Soğan yememişim ki ağzım koksun!» dedi. Güldü, zevklendi.

Bir gün dediler: «Nuray Can gelmiş şehre, gidecek var mı?» Aylardan kasımdı. Ovanın yüzü çatırdıyordu ayazdan. Karapınar'ın, Hotamış'ın oralardan kılıç gibi esip geliyordu yeller. Yakıyordu. Manifaturacı Hasip'e gitti, yeni bir boyun atkısı aldı yün. İki yıldır giymediği paltoyu giydi. Beş buçukta Kurşunlu Cami'nin önünde hazır oldu. Ahmet Ali, Fikri, daha bir iki memur toplandılar. Doldular bir minibüse. Ramazan en arkada oturuyordu. Kaşınhanı'nı geçmeden bekâr memurlar şarkıya türküye başladılar. Bağıra bağıra şehre vardılar.

Şahin Sineması'nda arka sıralar 10'ar lira. 15'er verip önlerden aldılar. Sonra gidip Bomanti Lokantası'nda yemek yediler, biraz da kafa çektiler. Kalkıp sinemaya geldiklerinde banttan şarkı türkü çalıyorlardı. Daha perde açılmamıştı. Oturup beklediler biraz. Sonra bir iki kantocu çıktı kartlardan. Bir iki dansöz...

Derken Nuray Can geldi. Arkadan Evdireşeli Alâaddin, «Sağlam bağlan kuşaklarınızı erenler!» dedi. Ramazan, Nuray Can'ı ilk görüyordu. Yeşil yılan gibi bir kızdı. Çalgıcılar çaldılar, bu başladı dönmeğe, kıvırmağa! Derken soyunmağa! Sahnenin önüne kadar gelip diz çöktü. Şalları tülleri attı. Sütyeni, zilleri attı. Önünde ufacık bir sözde külotla kaldı. Onu da ikide bir açıyor, kaldırıyor, çıkarıp atacak gibi yapıyor, böyle böyle inletti, koskoca sinemayı! Çok da tazeydi gidinin kızı! On bire doğru çıktılar. Aynı minibüs gelip alacaktı. Binip döndüler.

Her zaman mı? Sık sık mı? Hayır, bin yılın başında bir. En öne oturdular da bir taşkınlık, bir azgınlık mı yaptılar?

Yoook, oturdular herkes gibi, baktılar, el çırptılar.

Gözlüklü, yeri tozu tilki gibi koklayan adam gene geldi bir ay sonra. Gene onun bunun ifadesini, Kaymakamın falan görüşünü... Sonra tak tak, Ramazan'ın odasına daldı. «Meşgul» diye bir levha astırdı kapıya. Odacıya da tembih etti kimse girmesin. Sorgu başladı.

«Hakkınızda bazı şikâyetler var...»

«Vardır... Kim ola ki şikâyetçiler?»

«Söylemek caiz değildir...»

«Ne bileceğim şikâyet ciddî mi, değil mi?»

«Sizin bilmeniz şart değil; bizce ciddî...»

«Olur mu efendim? Ben burada görev yapıyorum. Yasayı bilirim. Ama her sakala göre tarak vurmayı bilmem. Bu yüzden dostum olur, hasmım olur. Kimden geldiği belli olmayan bir şikâyetin koğuşturması yapılır mı?»

«Bilinmeyen değil, biliniyor...»

«Ama ben bilmiyorum, olur mu? Bana söyleyeceksiniz, ben de ona göre kendimi savunacağım. Kimden geldiğini bilmeden bunu yapamam!»

«Yapardın!» «Yapamazdın!..» Bu çizgi üzerinden uzattılar.

«Yapamam Müfettiş Bey, kusura bakmayın! Defterimi dosyamı göreceksêniz buyrun. Ama şuymuş buymuş, rakı içmiş, dansöze gitmiş, bunların ifadesini verememe! Alemdar köyündeki çayırı da Hazine'ye ait olduğu için mütecavizin elinden aldım, tecavüzü menettim! Heşap kitap, rapor tutanak, hepsi tamam. Ama sayın muhbiri bilmeden savunma veremem...» Durdu. «Mamafi, kesip atmış olmayım, bir düşüneyim yarına kadar...» dedi serin kanla.

Müfettiş çıktı.

Zaten fazla işi yoktu, Ramazan da çıktı. Saat beşti. Doğru Göçmen Mehmet'in oraya gitti. Of puf edip durduğunu gördüğü için, hemen yanına geldi Mehmet. Müfettişin geldiğini de biliyordu.

«Duyuşuma göre Müfettiş Bey sana gelmiş! Üzme kendini Müdür Bey!..»

«Üzülecek bir şey yok Mehmet Usta! Herif diyor, hakkın-

da ihbar var, amma söylemiyor muhbir kim? Olur mu böyle? Herkesin şerefi var...»

«Para mı yimişsin?»

«Yooooo...»

«Rüşvet mi almışsın?»

«Yooooo...»

«Ya ne?»

«Rakı içmişim, Nuray Can'a gitmişim...»

Güldü Göçmen Mehmet: «Boşver! Müfettiş Bey kendi içmeyecek mi? Bana bir keklik getirip verdi az önce: "Temizle de akşama hazırlayıver!" dedi. Akşam yanına bir de şişe vereceğim, göreceksin içecek, neden içmesin? Nuray Can'a da parası olan gider! Umuma açık bir yerdir. Herkes gibi Müdür Ramazan da gidebilir, değil mi ama?»

«Hiç!»

«Bu, olsa olsa seni çekemeyenlerin puştluğudur!»

«He vallaha, çok yaşa! Ben de onu diyorum...»

«Boşver...»

«Verdim gitti yahu! Ama savunma yapmadım diye bozuldu Müfettiş Bey...»

«Bırak bozulsun... Akşama düzeltiriz!»

«Bırak yahu! Hiç bile yaltaklanamam!»

«Sana yaltaklan diyen yok ki!..»

«Ya nasıl düzelteceğiz peki?»

«Kendi kendine düzelir o! Oturup birkaç gün seyretsin çevresini. İyice bunalsın burda. Sonra da içmesin, çekmesin bakalım kafayı...»

«Keklik eti de var, öyle ya?»

«Tabiî...»

«Fakat kızdım herife! Müfettiş değil, tilki! Kokluyor yeri tozu durmadan...»

«Koklasın!.. Görevde bir noksan var mı?»

«Ne noksanı olacak?»

«Ee daha ne?»

«Geçen sefer de geldi. Ali'yi, Veli'yi dinledi, geçip gitti. Bu sefer de muhbiri söylemiyor!»

Ocaktan kekliğin kokusu geliyordu. İki yardımcısı vardı Mehmet'in. Biri masaları düzmüş, suları doldurmuş, oturuyor. Öbürü de mutfaktaki tencerelerin tavaların başını bekliyordu. Altı kısılı ocakta usul usul pişiyordu Müfettişin kekliği.

«Nerden bulmuş bu bir tek kekliği?»

«Karamanlı Kasım'dan almış. Caminin orada raslaşmışlar. Çıkarıp para vermiş bu. O da almak istememiş. Ama zorla bir beş lira atmış. "Çok severim kekliğin etini!" demiş. Duymuş, buraların kekliği iyolurmuş...»

«İyolur tabiî... Anızlarda yayıla yayıla!»

Birden kalktı Ramazan. «Ben biraz dolaşayım...» dedi. Yürüdü toprak caddeden. İçeriçumra'ya doğru gidiyordu. Akasyaların dalına inip binen bir alay karga gördü. Aydoğmuşlu Mevlüt kerpiç duvarlarını onarıyordu avlunun. Selâm verdi geçerken. «Aleyküm selâm Müdür Bey, nassın?» dedi o da.

«İyyim, teşekkür ederim!» deyip yürüdü. Az gitti döndü: «Yahu Mevlüt, senden bir şey rica etsem?»

«Hemen söyle, başım üstüne...»

«Çiften var mı evinde?»

«Var tabiî, ava mı gideceksin?»

«Yoook... Öyle sordum... Sıkılı mı?»

«Sıkılı...»

«Vursana bana şu kargalardan birini!»

«Hayırdır işallah!» Güldü Mevlüt. «N'âpacaksın?»

«Vur sen, gerisine karışma...»

«Yahu Müdürüm akşam akşam?»

«Boşver! Vur sen! Ama ağzını da yum...»

İçeri gitti Mevlüt. Çiftesini alıp geldi. Usuldan sokuldu akasyanın yakınına. Nişan alıp çekti tetiği. Düşürdü kargalardan birini. Belinden bıçağını çıkarıp kesti, «Buyur!..» dedi.

Aldı Ramazan kargayı. Cebinde o günün gazetesi vardı. Çıkarıp iç sayfalarına sardı. Doğru Göçmen Mehmet'in oraya geldi. Ocaktaydı Mehmet. Oraya yürüdü hemen. Koydu kargayı önüne:

«Senden ricam...» dedi, göz etti. «Yoldur paklat bunu. Vur

ateşe haşlansın hemen. Müfettiş Beyin kekliği o değil, bu!.. Anladın değil mi?»

«Yahu Müdür Beyim?»

«Haşlat sen, gerisine karışma! Ötekini de bana getirirsin! Tam onun oturduğu masanın karşısına...»

«Yahu Müdür Beyim, mesleğimize leke olur?»

«Leke benzinleri var, silersin temizlenir...»

«Pekey madem!..» dedi Mehmet.

Aldı bıçağı. Kendi eliyle kesti ayaklarını, kanatlarını. Karnını da deşti. Bastı sıcak suya. Yolup pakladı. Koydu ateşe, kaynasın. Öteki de olmuştu, onu indirip koydu bir yere. «Bireş geç pişer ama nâpalım?» dedi Göçmen Mehmet. «Seninkini dider dider öyle veririm; bilmesin. Onunkini de bütün korum... nâpalım?»

Ramazan çıkıp gitti. İçeriçumra'ya vardı. Anasını gördü.

«Canım sıkkın ana! Akşama gelmeyeceğim, gücenme!»

«Sıkı can eyidir oğlum, tasalanma...» dedi anası da.

Döndü, yürüye yürüye geldi çarşıya. 'Vakti kerahat" oluyordu. Müfettiş de otelden çıkmış, geliyordu. Ramazan bir dükkânın önünde bekledi, Müfettiş girsin. Düşündüğü gibi oldu. Bir masa arayla, karşı karşıya oturdular. Müfettiş bir camın önünü, Ramazan bir camın önünü tutuyorlardı. Oturmadan başıyle Müfettişi selâmladı Ramazan. «Afiyet olsun Beyefendi!» dedi.

Mehmet, Müfettişin masasını donattı önce. Yerli peynir, salata falan getirdi. Bir de ufaklık koydu.

«Keklik etiyle içilir Beyim...» dedi. «Talihiniz varmış, çok iyi çıktı kekliğiniz...»

Özlemle, «Çok severim keklik etini!..» dedi Müfettiş.

Acıkmıştı da... İvedi ivedi, bir mutfağa, bir aşçının yüzüne bakıp duruyordu. Göçmen Mehmet, daha fazla uzatmadı, "keklik"i getirdi, sıcak sıcak... Karabiber getirdi.

Sonra Ramazan'ın yanına vardı. Onun masasını donattı. Yarım kalmış şişesini getirdi. Salatasını, peynirini falan...

En sonra da didilmiş kekliği koydu önüne.

Müfettiş başlamıştı. Biraz sıcaktı ama, daha fazla bekle-

yemezdi. Karnını yukarı dikip iki bacağını ayırdı "keklik"in. Karabiber, tuz serpti üstüne. Bir yandan da kadehini doldurdu. Salataya ekmek bandı, midesini yağladı.

Mehmet Usta bir köşeden, Ramazan bir köşeden seyrediyorlardı adamı.

İki yanına baktı, kaldırdı kadehini Müfettiş. Ramazan'la göz göze geldiler. Küsülü değillerdi ya, kadehiyle hafifçe selâmladı Ramazan'ı:

«Şerefine!..»

Ramazan da saygıyla on santim kadar yükselip karşılık verdi:

«Afiyet olsun Beyefendiciğim!..»

Sonra çatalı falan bırakıp parmaklarıyle göğüs etlerinden başladı. İlk lokmayı attı ağzına. Yıllar yıllar sonra kavuşulan bir lezzetin hayali içindeydi. Çiğnemeğe başladı. Fakat daha ilk deneyde durakladı. Hayalindeki yumuşaklık yoktu bu kekliğin etinde!.. «Gereğince pişmemiş mi acaba?» diyecek oldu. Ama ne zamandır kaynamıştı! Ocaktan da yeni inmişti, sıcaklığından belliydi!..

Ön dişleriyle ısırdı, azılarına aktardı, bir süre döndürdü eti, sonra yuttu güç belâ. Biraz da salata aldı üzerine. Peynir aldı. Değiştirdi ağzının tadını. İkinci lokmayı çatal bıçakla kesti parçaladı, ondan sonra attı ağzına. Döndürdü gene ağzında. Hayalindeki lezzeti bir türlü bulamıyordu.

Göçmen Mehmet yürüdü geldi yanına:

«Nasıl? Güzel değil mi efendim?»

Ağzı doluydu, dar acele yuttu:

«Güzel! Güzel!» dedi. «Çok teşekkür ederim! Yalnız, biraz kartmış galiba!..»

«Hay Allah!» dedi Mehmet. Ellerini birbiri üstüne koyup oğuşturdu, göbeğinin üstünde bağladı sonra:

«Bizim buramızın neyi iyidir zaten?»

«Epeyce de kaynattınız galiba, değil mi?»

«Çok kaynattım Beyim, iki saatten fazla!»

«Neyse! Ne de olsa keklik etidir, sağolun...»

«Afiyet olsun efendim!» dedi, geri geri çekildi Göçmen Mehmet. Gene eski yerine geldi.

Lokanta doluyordu yavaş yavaş. Kimi çorba, fasulye, kimi köfte, kimi pilâv, makarna...

İçenler de vardı tek tük.

Ramazan'la Göçmen Mehmet bakıştılar. Ramazan, göğüs etlerini yemiş bitirmiş, butlara geçmişti. Arada rakısından da yudumluyordu. Kadehi Mehmet'e doğru uzatıp göz ediyor, selâm üstüne selâm çakıyordu.

Müfettiş uğraşıyordu karganın sert etiyle. Dişlerine hiç diyecek yoktu, ama kayış gibiydi mübarek! Belki yüz yaşında bir kargaydı, belki yüz elli! Birkaç dişi dolguluydu, doğrusu onlar da iyi iş görüyorlardı. Ne yapsın ki çok sertti et.

«Demek ki mevsimi değil!» dedi kendi kendine. «Her halde en iyi zamanı bahardır kekliklerin. Biz ise güzün sonlarında geldik!.. Fakat ne olursa olsun, keklik kekliktir!..»

Bir lokma daha aldı göğüs etinden. Kesti bıçakla ufak ufak. Attı ağzına. Öncekiler gibi onu da çiğnedi çiğnedi, yuttu iyi kötü. Sonra biraz salata, biraz peynir aldı, değiştirdi ağzının tadını. "Yenice" paketini çıkardı. Göçmen Mehmet koşup çakmağını çaktı, ateşledi Müfettişin sigarasını. Çekildi geri. Pek keyifli değildi ama, gururluydu. Sigarasını savurup iki yanına baktı. Önündeki ete baktı. Savurdu sigarasını. Bir iki dakika sonra bir yudum daha aldı kadehinden. Salatayla peynirle kapattı üstünü. Sonra gene çekti sigarasından. Biraz daha kopardı önündeki etten.

«Pek de acele etmemek gerek! Yavaş yavaş içilir bu!.. Demek memleketten memlekete fark ediyor kekliklerin kalitesi? Hayret! Buranın keklikleri çok çok sert! Hem de lezzetsiz! İnsan hele biraz da kartına çatarsa...» Döndürüp yuttu ağzındakini. Üstüne biraz salata aldı.

Ramazan keyifle yudumladı rakısını. Kekliğin kalan etlerini attı ağzına. Ne derisini bıraktı, ne gerisini. Sonra salatadan kaşıkladı:

«Kime niyeeeet, kime kısmet? "Nasip ise gelir Hint'ten Ye-

men'den, nasip değil ise ne gelir elden?" demişler, işte o dedikleri tıpatıp budur!..»

Paketini çıkarıp bir "Yenice" yaktı:

«Şu efendi benim ayranımı kabartmasaydı, bu kekliği bu gün afiyetle kendi yerdi! Kabarttı, ben yedim! Hâlâ uğraşıyor karganın etiyle! Hem de yaşasın Göçmen Mehmet!..»

Bir yudum daha aldı, boşalttı kadehini. Şişede kalanı da koydu, su ekledi üstüne. Sigarasından bir nefes çekti. Savurdu. Hem keyifle, hem gururla baktı çevresine. Süzdü lokantanın içini.

Müfettişle göz göze geldiler.

Hemen on santim kadar kalktı, selâmladı, yeniden oturdu Ramazan.

Bir süre geçti, Müfettiş kadehini aldı, Ramazana baktı, gene göz göze geldiler, selâmladı Ramazan'ı.

Ramazan da aldı kadehini, Müfettişi selâmladı:

«Sağlığınıza»

«Şerefinize!..»

Tabağının üstüne çatalını hafifçes vurup Göçmen Mehmet'i çağırdı Ramazan. Bir salata daha istedi. Kekliğin eti bitmişti. Karnı da doymuştu bayâ. Bundan sonrasını salatayla, sigarayla götürecekti. Bakalım Müfettiş ne yapacak? Daha karganın yarıdan çoğu duruyordu. O kadar istekle pişirtmiş, akşamı o kadar istekle beklemişti ki!.. Ama onca vakit geçtiği halde yarısı duruyordu hâlâ. Belki böylece bırakabilirdi. Ama bu kasabada müfettişlik gibi önemli bir görevle bulunduğu biliniyordu. Önce istekle seçtiğini, az sonra geri çevirmesi kararsızlık olarak yorumlanırdı. Onun için yiyip bitirecekti. Ama ağır ağır... Hiç acelesi yoktu doğrusu. Butlardan birini aldı, var gücüyle ısırdı, çekti, çekti, güçlükle kopardı. Çiğnemeğe başladı ağzında. Ramazan seyrediyordu. Göçmen Mehmet'in de gözü üzerindeydi. Evirip çevirerek yuttu, sonra bir kaşık salata aldı.

Epey bir süre geçti böylece.

Ramazan, Mehmet'i çağırdı gene:

«Bana bir sade kahve söyle. Müfettiş Beye de sor, eğer

kabul ederse, ona da bir kahve yapıver... Kabul etmezse üsteleme!»

Güldü Göçmen Mehmet. Usulca dolanıp Müfettişin masasına vardı. «Efendim!» dedi. «Müdür Bey, "Bir fincan acı kahvemizi içerler mi acaba?" diyor. Ne dersiniz?..»

Durdu Müfettiş: Resmî ilişkilerle özel ilişkiler birbirinden ayrıdır. Dairede resmî olurum, ama lokantada bir fincan kahvesini alsam ne sakıncası olabilir? «Az şekerli olsun lütfen! Ama şöyle bir 15 dakika sonra rica edeyim, çünkü kekliği bitiremedim daha...» Göçmen Mehmet çekilirken kadehinden bir yudum daha aldı. Bir daha saldırdı önündeki buda. Bir parça daha kopardı.

«Haydi gayret Müfettiş Beeey!» dedi Ramazan içinden. «Çoğu gitti, azı kaldı! Haydi gayret!..»

Yarım saat sonra kahveler geldi.

Müfettiş, gülümsedi. İşaret etti:

«Buyurmaz mısınız şöyle?»

Ramazan kalkıp geldi, saygılıca oturdu karşısına. «Afiyet olsun!» dedi yeniden. «Kusura bakmayın, kasaba küçük, dedikodu olur diye çekindim... O yüzden ayrı oturduk...»

«Burayı hiç sevmedim!» dedi Müfettiş yekten. «Kekliğinde bile iş yok! Çekinmekte çok haklısınız, bravo!.. Baksana şu yediğime, asker kayışı gibi, çiğne çiğne ezilmiyor! Ama adı keklik ya, heves ediyor insan... Eee, şerefinize!..»

«Şerefinize Sayın Müfettişim!..»

ÇİZMELER

Çalık Kerim'in ölümüyle belediye başkanlığı boşaldı. Kasımda seçim yapma zorunluğu çıktı ortaya. Belli başlı bir aday yoktu görünürde. Sıvas'tan yukarda, Erzurum yolunun üstündeki bu küçük kasabada belediye başkanlığı, uzak dağ köylerindeki muhtarlık gibi, kimsenin heves etmediği bir koltuktu. İşi angaryası çok, aylığı da az! Kalkıp bir Ankara'ya gitsen, yada il merkezine insen, bir seferde harcardın aldığın aylığı. Belediyenin türlü giderleri çok, ama gelirleri azdı. Yiyintisi yoktu başkanların. Kimse çıkıp, ben adayım demedi.

Elâzığ'da bir işçi sendikasının avukatlığını yapan, işitildiğine göre, dolgunca da aylık alan Karyağdıların İlhan'a mektup yazıldı, rica minnet edildi. Adam oradaki işinden çekildi, seçimi kazanmayı kesin gördüğü için, karısını kızını da toplayıp geldi kasabaya. Tâ Seyfe Beli'nin orada karşıladılar, öptüler sarıldılar. O da hemşerilik hatırına adaylığı kabul ettiğini açıkladı. Öyle propagandaya, alanlara kürsü koyup söylev çekmeğe, ev ev dolaşıp el etek, hem de sakal öpmeğe hiç gerek yoktu. Çoğunluk istiyordu, seçilecekti.

İlhan Bey, bir gün Sandıkçılar'ın kahveye, bir gün Törediler'in dükkâna, bir gün de memurların ve eşrafın girip çıktığı Şehir Kulübü'ne gidip oturarak, seçmenleriyle söyleşmeğe, kasabanın sorunlarını konuşmağa başladı.

Açık yürekle belirttiği şuydu:

«Ben okumuş adamım. Uzun süre kasabamızdan ayrı kaldım. Sorunlarımızı bilirim ama, unuttuğum çoktur. Bunları sizlerden öğreneceğim ve sizlerin yardımıyle çözmeğe çalışacağım. Başkanlıkta falan gözüm yoktu. Politikayı bilmem, sevmem. Yalan falan söyleyemem. Adam kandırmayı başaramam. Ama madem arzu ettiniz, arzunuzu emir bilip doğup büyüdüğüm kasabaya hizmet etmeğe geldim. Aylık azmış, önemli değil. Ben bunu bir nöbet sayarım. Çalık Kerim amca nasıl yıl-

lar yılı yüksünmeden yaptıysa, dört yıl da ben yapar, sonra daha lâyık bir hemşerimize devrederim...»

Seçim 23 Kasımda. Daha bir aydan fazla vardı. Hava da kışlayıp duruyordu bir yandan. Vakitlice yapılsa da karakışa kalmasa iyi olurdu. Ama bakanlıktan mı, il merkezinden mi, öyle kararlaştırılmış. «Ulûlemre itaat» kadim görgüsüydü kasabanın. Madem yukarısı öyle dedi, öyle olacaktı...

Hiç hesapta kitapta yokken Hacı Osman'ın da aday olduğu duyuldu birden. Hem de dozer gibi bir propagandayla:

«Madem sorunları bilmiyor, nasıl başkan olacakmış? Sokma akıllan giden sekiz adım gider. Ondan bundan öğrenmeyle başkanlık yapılamaz. Bilmeyenin eline belediye teslim edilemez. Bilen geçsin! Eğerkine Karyağdıların İlhan adaysa, ben de adayım! Önemli olan, kasabanın çıkarı! Bilen biri çıksaydı, hiç de niyetim yoktu. Ama bu İlhan çocuk çıkınca görev duygum galebe çaldı. Sandıkçıların gayfada, Şeher Kulübü'nde fısfısla olmaz bu iş. Emşerilerin çoğunluğu da, beni istiyor. Bu istek ve baskının zoruyla adaylığı kabul ediyorum. Dileyen İlhan Beye, dileyen bana versin oyunu. Kasabamız için hayırlısı nasılsa öyle olsun!..»

Mektup yazıp tel çekip İlhan Beyi ayartanlar, işini boşlatanlar ezim bozum oldular. Koştular Hacı Osman'ın evine:

«Yahu Osman emmi! Gözen kurban! Sen çiy işleri sevmezsin!..»

«Ha şöyle konuşun, hiç sevmem!» dedi.

«Rica minnet adamı getirdik, şimdi de sen çıktın?»

«Kime sorup getirdiniz? Halk asıl beni istiyor!»

«Biz konuşup danıştık, İlhan'ı da istiyorlar?»

«Öyleyse seçilir! Seçilemezse kaderine küssün...»

«Yahu Osman emmi, paşasın maşasın...»

«Bunun için üstüme gelmeyin, komşulara söz verdim...»

«Yahu, o makama belki sen daha lâyıksın, belki komşunun çoğu seni istiyor; ama bunun bir de yakışığı yok mu? Günlerce alanı boş bıraktık, bir aday çıkmadı. Bu yüzden İlhan'ı teziktirdik yerinden...»

«Evet çıkmadım! Ama uygun bir aday dikmediniz. İlhan

Bey kendi diyor: "Ben bu işleri bilmem, politikayı hiç bilmem!" Bu işler bilinmezse, politika bilinmezse yörür mü belediyemiz ileri? Çalık Kerim bilmemekle yıllarca idare etti, n'oldu? Boz eşşeğin kuyruğu gibi ne uzaldı, ne kısaldı. Çevredeki her kasaba suya alettiriğe kavuştu, mezerliklerinin bilem fırdolayı çevrildi, ama biz tozun torpağın içinde yüzüyoruz. Kör kandille oturacağız deye, iki teneke gaz bulacağız deye sürüm sürüm sürünüyoruz. Politikaylan çıkılır bu işlerin içinden...»

«Canım, onun öyle konuşması, bilmezliğinden değil, terbiyesinden! Terbiyeli adam, onun için böyle söylüyor! Hiç bilmez mi? Yüksek tahsili var, avukat!.. Terbiyeli olduğu için öğünmek istemiyor...»

«Haydiiin haydin, yanlış yunluş konuşmayın başımda! O terbiyeli de biz terbiyesiz miyiz? Terbiyeli adam, bildiğini bildim, bilmediğini bilmedim der! Madem terbiyeli, açık konuşsun, dosdoğru konuşsun!..»

«Yani Osman emmi, bir böyüklük göstersen?»

«Ne böyüklüğü göstereceğim? Ben böyük değilim! Böyük bir Allah! Ben emşerilerimin idaresini bilgisiz çaylaklara bırakmak istemiyorum. Hızmat etmek istiyorum. Seçim niçin yapılır? Kim lâyıksa onun seçilmesi için. Kimseye baskı yapacak değilim. Adaylığımdan dönmem mümkin değil. O da dönmesin. Çıkalım halkın karşısına, halk versin oyunu...»

Hacı Osman'ı bilmezler miydi? Dininden döner, dediğinden dönmezdi. Dediğini der, eniğini yerdi. Olgör vazgeçiremediler. Araya kimi koydularsa sonuç vermedi. Üstelik bu yalvarıp yakarmalar, ayağına hatırlı kimseleri yollamalar, Hacı'nın ününü büyülttü. Bir de para vermeyi denediler el altından, bu temelli karıştırdı kasabayı! Üç beş kişi dedi:

«Nooluyoruz yahu? Seçimi anladık, ricayı yalvarmayı da anladık. Ama para nooluyor? Mebbus seçimi mi bu? Heralda belediyemizin koltuğu satlık değil. İlhan Bey hemşerimizmiş, akıllıymış, memnun olduk. Madem okumuş, bilgili; sabretsin bir yıl daha, sonra mebbusluğa koysun! Yada şansı varsa şim-

di geçsin belediyenin başına... Ama böyle para mara karıştırmasın! Paranın karıştığı işten hayır gelmez...» dediler.

Karyağdıların İlhan'ı bir tasadır aldı. Az buçuk bir gerçekçi yanı vardı. Enikonu korkmağa başladı. Başka biri çıksaydı karşısına... Hacı Osman çıktı! Adam kimbilir hangi yöntemlerle propaganda yapacak? Hattâ işin içine Nurculuk, Süleymancılık da karıştıracak belki. Din ticaretinin birinci erbabı değil mi bu adamlar! Okumuşlarınsa hiç çakmadığı bir dalga! Sonra bakarsın, adam tutar en birincilerini söyler yalanların. Cumhuriyet çocuğu İlhan, ne kadar avukatlık mesleğiyse de, yalan var, yalancık var... Kıvranmağa başladı. İlk aklına gelen, usulca dönüp gitmek, sendikadaki işine yeni avukat alınmadıysa, gene ona girmek; alındıysa, Elâzığ'da, Malatya'da hukuk danışmanlığı gibi işler bulunur belki, alıp birini, oturmaktı. Hattâ bunun için postaneye kadar gidip Elâzığ'daki sendikaya bir telefon açmayı da düşündü. Fakat posta müdürü başta, duyan beş altı kişi koşup geldiler, yazdırdığı telefonu sildirdiler:

«Sen deli misin yahu! Hacı Osman kim oluyor? Adaysa aday! Sen de adaysın! Pek sevmezler onu kasabada. Biz yıllardır senin gibi okumuş, bilgili, valinin, kaymakamın önünde ağzı lâf yapan, Ankara'ya gittiğinde hangi kapıdan girilip çıkılacağını bilen, gerektiğinde telefonu açıp mebuslara kafa tutan, lügatlı, kitaplı bir başkanın özlemini çekiyoruz. Halkın sağduyusuna güvenmek lâzım. Sonuçtan hiç kuşkun olmasın. Biraz da çalıştık mı, seçim senindir. Haydi işine!..» dediler. Elini ayağını bağladılar.

Dönüp geldi, Şehir Kulübü'ne oturdu. Orada bir adaçayı içti. Kalktı. Töredilер'in dükkâna gitti. Orada bir ıhlamur. Kalktı Sandıkçılar'ın kahveye gitti. Orada bir oralet. Konuştu seçmenleriyle. Gene eskisi gibi, herhangi bir hırsı olmadığını, bir çıkar gözetmediğini, adaylığı sırf hemşerilerinin ricası üzerine kabul ettiğini, seçildiği takdirde canla başla çalışacağını söyledi. Akşamüstü de Sandıkçı Duran'ı yanına alarak Soğancıoğlu Mahallesi'ne doğru gitti. Birkaç eve girmek, eski anılardan açarak seçimle bir ilinti kurmak, gönül almak, "sempati

ve prestij" toplamak istiyordu. Fakat yağmurlar yağmış, sokaklar göl olmuştu. Kırağı buz, ardından da güneş, toprağın dibini oynatmış, çamur dize çıkmıştı. Bastın mı pabuç yapışıyordu. Çekiyordun bazen ayağın çıkıp geliyordu. Geçmiş yıllardan deneyi olan komşular, en berbat yerlere taşlar koymuşlar, onlara basa basa gidiyorlardı. Ama buna alışkın olmayanlar batıyorlardı. Güç belâ yürüyüp üç eve uğrayabildi İlhan yanındakilerle.

Arka sokakların hali temelli haraptı. Çamur, evlerin içine kadar giriyordu. Çoluk çocuk akşamlara kadar duvar diplerinde güneşliyor, akşam olunca içeri girip sekilere oturuyorlardı. Odun, ateş pahasıydı. Kömür, adı bir ton, aslı 700 kilo üzerinden ancak memurlara veriliyordu. Ortalık da gün gittikten sonra ayaz olduğundan ısınmak zorlaşıyordu. Bazı evlerde koyun davar vardı. At kısrak, hattâ eşek bulunuyordu. Onların sıcağıyle ahır sekileri ılık oluyordu. Ama koyunu davarı olmayan evler ne yapsın? Kısacası, gündüz çamur, gece ayaz...

Geç vakit, Yorgancı Salim'in evinden çıktı. Kalmakta olduğu kardeşinin evine doğru gelirken, çok zorlukla karşılaştı sokaklarda. Su birikintileri ince ince buz tutmuştu. Bilmeden bir bastın mı cump gidiyordun. Gündüzkinden beter batıyordun. Karanlıktan ise göz gözü görmüyordu. Kahveden dağılanlardan bazıları ellerinde elektrik fenerleriyle görünüyorlar, saygıyla yanaşıp İlhan Beyin önünü aydınlatıyorlar, geçmesine yardım ediyorlardı; ama sorun kendi sorunu değildi ki sadece!

İki gün sonra daha acı gözlemleri oldu. Geceleyin yağmur yağıyordu. Ayazın donun beli kırılmıştı. Ama sokakların çamuru da dize çıkmıştı.

Karşıdan biri bağırıyordu:

«Olaaa, burda bir geçemek vardı, nooldu?»

«Yooook, yok! Çamur yutmuş onuuu!..»

«Ola ben şimdi nassıl geçip gideceğim eve?»

«Birazdan belediyenin kayıkları gelecek; bekleee!..»

Ayvalı'nın çeneye gelince daha acı bir gözlem: Koyuncu

Ömer, anasını sırtına bindirmiş, karısını, çocuklarını ardına düşürmüş, comp oraya, cump buraya! Elinde isli bir gemici feneri... «Ola ışığı bura tut, buraaaa!.. Orda ne var da ora tutuyorsun?!..» Bağırarak çağırarak, ana caddeye çıkmağa çalışıyorlardı.

Karşılaştıklarında selâmlaştılar:

«Mevlütten geliyoruz, İlhan yeğen...»

Sözcük çıkmadı İlhan'ın ağzından.

«İşallah seçimi kazanır, bizi kurtarırsın...»

«İşallah...» diyebildi.

Geçip gittiler.

Günler bata çıka geçiyordu. Seçim yaklaşıyordu. İlhan da boyuna o ev, bu ev geziyor, çarşıda pazarda seçmenleriyle görüşmelerini sürdürüyordu. En çok da bu arka sokakların çamurdan, karanlıktan kurtarılması konusunu işliyordu. Hesap kitap ediyor, Ankara'da önemli yerlerdeki arkadaşlarını anımsıyor, İller Bankası'nın belediyelere sağladığı olanakları düşünüyor, milletvekilleriyle yapacağı kavgaları kuruyor, seçimi kazanır kazanmaz bu soruna çare bulacağını söylüyordu. Sözleri alışılmış politika yatırımı değildi. İçtenlikle söylüyordu. «Kazanırsam yapacağım!» diyordu. «El ele verip yapacağız!» diye ekliyordu. Böylece seçilme olasılığını artırıyordu. Gittiği evlerde daha sıcak karşılanıyordu.

Yalnız kendi değil, kendisinin Elâzığ'daki işi boşlayıp gelmesine yol açanlar da çalışıyorlardı. Çamur, insanların her gün karşılaştığı sorun olduğu için, sözleri etkili oluyordu.

Bazıları soruyorlardı:

«İlhan yeğen! Kısmet olursa sokaklar ne zaman asfaltlanır sayanda?»

«Bu yıl geçti tabiî! Çünkü karakışta asfalt dökülmez. Ama baharla birlikte mühendis getirtip keşfini yaptırabilirim. Projeler çizilir. Kredi sağlanır. İhalesi yapılır...»

«Desene birkaç yıl alır?»

«Almaz! Gelecek güze tamamdır...»

«Eee işallah diyelim!» diyorlardı.

İlhan da, «İşallah!» diyordu.

Bu arada Hacı Osman'ın ne yaptığı belli değildi. Dükkânı, ardiyesi vardı onun. Kalay, çivi, mıh, alçı, kireç gibi yapı gereçleri getirip satıyordu. Arada Sıvas'a, Zara'ya gidiyordu. Suşehri'ne kadar uzandığı oluyordu. Kamyonu vardı. Boş gitse dolu geliyordu. Ama bu sıra yapı işi olmadığı için, komşulara pek yaradığı yoktu. Bu da İlhan Beyin seçilme olasılığını artırıyordu. Yapı mevsimi olsaydı yandıydı İlhan Bey. Hacı Osman açardı dükkânı, ardiyeyi: «Kime ne gerek? Çivi, çimento?.. Veresiye meresiye?..» Seçim uğruna verirdi. Sonra da toplamağa çıkardı. Bu yol kesikti şimdi. Ama o da boş durmuyordu. Beş vakitte camiye geliyor, sülâlesini de evlere seferber ediyordu. Fakat görünüyordu ki, seçilme olasılığı düşüktü. Yüzünden de belliydi Hacı Osman'ın. Kara zindan bir hal aldı, gülmek şakalaşmak bilmiyor. Yakıştırabilse adaylığı boşlayacağını söyleyenler vardı. Ama biliyorlardı tükürdüğünü yalamaz. Dediğinden dönmez...

Gene öyleyken çalışmayı gevşetmedi İlhan Beyin yandaşları. Kendisi de tasarılarını anlatmağa, bildik bilmedik herkesle konuşup gönül almağa, güven kazanmağa çalıştı.

Bazen beş altı arkadaş Koru Suyu'na, Kızılırmak'a doğru yürüyorlar, hattâ karşıya Kemis köyüne geçiyorlardı. Çünkü, bir çayır sorunu yüzünden Çalık Kerim, Kemis'i belediye sınırları içine aldırmıştı. Ne kötü 150-200 seçmeni çıkardı. Onlar da oy vereceklerdi. Azımsamak yanlış olurdu. Bir iki sefer de oraya gitti. Evlerde odalarda oturup konuştu. Onların başlıca sorunu, içme suyu idi. Dedelerinin dedeleri gününden beri Kızılırmak'tan alıyorlar, o irin gibi suyu küpte dinlendirip dinlendirip içiyorlardı. Küplerin dibine çöken mili, öteberiyi de çiçek saksılarına gübre yapıyorlardı. Buna el atacağını söyledi İlhan Bey. Yirminci yüzyılın bu aşamasında insanlar aya varıp gelmeğe uğraşırken bir köyün hâlâ bulanık ırmak suyu içmek zorunda kalması, yöneticiler için tam bir yüzkarasıydı. Devletin ve belediyenin savsaması sonucuydu bu. İlhan Bey bu ayıbı ortadan kaldıracaktı. Bunun için de söz veriyordu. Akşam ezanı okunurken köyden ayrıldığında köylüler enikonu mutlu olduklarını belli ettiler. Şimdiyece on-

ları adam yerine koyup köylerine gelmemişti hiçbir aday. Her seçimde ezbere ezbere oy vermişlerdi. Hiçbir çıkar sağlamamışlardı belediyeye bağlanalı beri.

Seçime üç gün kala yüzü sirke satıyordu Hacı Osman'ın. Elinde bastonu, ayaklarında mesleriyle bir göründü çarşıda. kendisine verilen selâmları toplaya toplaya geçip gitti.

İlhan Bey haber alma çalışmaları da yapıyordu. En çok korktuğu Hacı Osman'ın din ticareti yapmasıydı. Ama yapmıyordu. Hiçbir belirtisi yoktu bunun. Arkadaşlarıyle birlikte oturup durumu görüştüler, yüzde yetmişten fazlasını alabilirlerdi oyların. Kemislilerin de sonuca önemli etkisi olacaktı. Zaten propaganda süresi de bitti.

Bir gönül rahatlığı içinde seçim gününü ve sonucu beklemeğe başladı İlhan Bey. Hattâ sürekli olarak oturacağı evi de tuttu ana caddenin üstünden. Aylık 400 liradan anlaştılar Avdanlı Musa Çavuş'la. Üç aylık da peşin verdi.

Hacı Osman kamyona atlayıp Sıvas'a gitti. Sıvas'tan da galiba Amasya, Merzifon yanlarına geçmiş. Oralarda kaldırılmış bir Süvari Birliği varmış. Bu birliğin kalıntılarıyle ilgili bir alışveriş olacakmış. Açık artırma mı, eksiltme mi varmış da ona katılacakmış. Yandaşları çok kızdılar. Camide, çarşıda ateş püskürdüler:

«Hiç şu yapılacak iş mi? Ne kaygısız adam? Otur şurda. iki komşu gör! Fayda faydadır...» Ama açıktan bir şey demediler. Hattâ ele güne karşı, «Şahin sinek avlamaz! Onun telâşı yok! O halkın sağduyusuna güveniyor. Kazanacağını kesin olarak bildiği için oturup burda avare olmayı doğru bulmadı. kalkıp gitti, işini kovalıyor!» dediler.

Ama gerçekte, önlerinden alıp arkalarından veriyorlardı. Ofun pufun içinde kalmışlardı. «Rezil etti bizi! Karşısındaki avukat! Yâreni yoldaşı bol. Kendi kıçını yere koymadığı gibi. herkes ona çalışıyor. Bizimkiyse ortalıkta yok! Bari seçim günü bulunup gelse? Seçilmeyeceği kesin ya, temelli gülünç olmasak kasabaya!..»

Hacı Osman'ı tanımıyorlardı yakınları bile. Sandıkları ka-

dar izansız değildi o. Nitekim cumartesi ikindi okunurken gürledi geldi kamyonuyle.

«Seçim olacak diye işten mi kalalım yeğenler?» dedi kendine çıkışanlara. «Seçilirsem bir daha özel işime çalışamam. Eyisi mi, seçimden önce yapacağımı yapayım da elimde beş on kuruşum olsun. Yarın ne yiyecez? Biz seçime belediyenin parasını yiyek diye girmiyoruz şükür...» Sonra çekti kamyonu evinin avlusuna.

Bu konuşmanın yapıldığında, İlhan'ın yandaşlarından birkaç kişi vardı. Duyunca çok kızdılar: «Bösböyük Hacı Osman, ama lâfını bilmiyor!» dediler. «Ödağacından odun m'olur? Sanki İlhan Beyimiz belediye parası yimek için seçime giriyor!» Ağızdan ağza bunu da yayıp İlhan'ı tutanları iyice öfkelendirdiler.

Ertesi gün okula, belediyenin önüne, Göçmen Mahallesi'ndeki mescide, Kemis köyündeki camiye birer sandık koydular. Oy verme saat 8.00'de başladı.

Hastalar bile geliyordu bata çıka.

İlhan da, yandaşları da konuşmuyorlardı.

Doğrusu Hacı Osman da ağzını açmıyordu. Hattâ oyunu verdikten sonra çekip gitti. Durmadı ortalarda. Gene kamyonu çalıştırdı, ardiyeyi düzenledi. Günlerden pazar değilmiş, kendisi bu seçimde aday olmamış gibi, kendi işinde çalıştı.

Hacı Osman ortalarda yok diye İlhan da gidip Şehir Kulübü'ne oturdu. Oy verme işleminin bitmesini bekledi.

Ne kadarcık bir kasabaydı! Hepi topu üç bin seçmeni vardı. Hattâ kasabadaki oyların ayrımı yarıya varmadan Kemis'in sonuçları geldi: Tam 130 oy İlhan Beye! Hacı Osman'a ise sadece 10 oycuk!

Duyulduğu zaman bir gülüşme oldu oralarda. Kulüpte kalkıp İlhan Beyi kutladılar, elini sıktılar.

Fakat kesin sonuç saat yediye doğru belirdi. İlhan değil, Hacı Osman önde gidiyordu! Öyle önde gidiyordu ki, İlhan'ın arayı kapamasına olanak yoktu. Bu haber titretti ortalığı. Sandılar zelzele falan oldu yakınlarda. Hem İlhan'ın, hem de yandaşlarının dudakları kurumağa, benizleri solmağa başladı.

«Bir yanlışlık mı yapılıyor acaba?» diye sandık başlarına koşan koşanaydı. Ama buna gerek yoktu. İki adayın da temsilcileri görev başındaydı. Nitekim onların da imzalarıyle düzenlenen tutanakların birer eşi belediyenin kapısına asıldı, birer eşi de seçim yargıcına verildi. Hacı Osman da başkanlık belgesini alıp cebine koydu hemen.

Ertesi gün de gidip koltuğuna oturdu.

Bir süre sonra işin içyüzü anlaşıldı. Kasabada, «Dost başa, düşman ayağa bakar!» diye bir söz vardı. Düşmanlığımız açıkça belli olmasın diye kimse birbirinin ayağına bakmıyordu. Baksalar göreceklerdi halbuki! Erkeklerin çoğunda uzun konçlu çizmeler vardı. Arka sokakların çamurunda bunlarla dolaşıyorlardı. Oy vermeğe de bunlarla gelmişlerdi.

Hacı Osman, kaldırılan Süvari Birliğinin kalıntı çizmelerini toptan satın alıvermişti! Kamyonu tepeleme doldurup getirmişti. Cumartesi gecesi yandaşlarını seferber edip dağıttırmıştı bunları selâmı ve kelâmıyle birlikte.

Selâmını alanlar da, «Başkan dediğin işte tam böyle olacak! Plân yaptıracakmış da, beton döktürecekmiş de, asfalt çekdirecekmiş de!.. Kuru lâfa karnımız tok bizim!..» deyip basmışlardı oylarını Hacı Osman'a, Hacı Osman'a...

GÜLDEDE

«Dermanım yok Ado!..» dedi Neslihan.

İnler gibi çıktı sesi. Oldukça da kısıktı. Düşündü: «Altı yılı aştı, yediye devrildi, içim daralir, iki adım atınca canim biter, hırlar galırim!» Durup biraz dinlenmesi gerekiyordu. Ama kaş kaş olmuş bakıyordu köy. «Marazli seniii!..» derdi avratlar. «Köy değil mi? Batsin! İnegin akşam doyup gelse lâf eder. Hastalansan, hastalıktan kurtulamasan lâf eder...»

Ado, bir eliyle karısını tutuyor, bir eliyle eşeğin yularını çekiyordu. Hafif de destek oluyordu karısına. İki gidip bir durarak köy içini geçtiler. Çobanlar koyunu davarı sürmüşlerdi. Kadın kız da harıma hendeğe çekilecekti birazdan. Elcilerin gelmesi yakındı. Bostanları çapıp, sebzeleri sulayıp, pamuk çabasına gideceklerdi sonra. Kamyonlar köyün altına kadar gelecekti. Posta posta binecekler, kimi Reyhanlı'ya, Altınözü'ne, kimi Misis, Ceyhan, Dörtyol, Osmaniye... gidip beylerin pamuklarını çapacaklardı.

«Kaç yıl olir bizden kesik!» Kahırlandı Ado.

«Bir çürig avrat çıkdim, herif kan ağlir!» diye içini yiyordu Neslihan. «Çok yalvardim mevlâya duam gabil olmadi! Başim yerden kakmir, baktıgim torpaktan utanirim...»

Mezarlığı geçtiler ağır ağır. Eşeğin başını çekti Ado, «Çüüüoşşşş!..» dedi. Sonra bir koluyle bacaklarından, bir koluyle belinden tuttu karısını: «Gayrat Neslo, seni bindirem, daha fazla yörüme galan!» Kuş gibi yeğnelmişti. Kolayca kucaklayıp koydu semere. Heybenin gözlerini geri attı. Yuları toplayıp eline verdi. Vurdu kıçına eşeğin. «Haydi bakam, mevlâm rasgetire bize!» Tabakasında sarılmış tütünler vardı. Çıkarıp birini yaktı, karısını üç adım arkadan izleyerek yürüdü. Evin içinde içemiyordu. Başlıyordu Neslihan öksürmeğe. Açık havada güzel fırsattı tütün içmek. Eşek de Allah'ı biliyordu,

çok uz gidiyordu Neslihan'ın altında. «Vezir olacak adamdik dünyada, velâkin rezil oldik, nâlet kader...»

«Kaç oldi sana derim Ado! Sürüyüp durma beni ora bura! Kes umudun, evlen galan! Pitli pakla, kör alıcı; kör alıcı, pitli pakla... Mayında getti Hacomarin ogli, hem de Hızar Tefo. İkisinin de garileri körpe, yime yanlarında yat! Barim bunnarı gaçirma gurban oldugim! Al birin, acık keyfen bak! Ahan sana gönlümle derem. Özimden söylerem hilâfim yok!..»

Ama diyemiyordu bunları şimdi eşeğin sırtında giderken. Sözcüklerin birini çıkarsa beşini çıkaramıyordu. Yırtılıyordu gırtlağı. Hem de ne kadarcık canı vardı bağırıp da duyuracak? Kısıktı sesi. Sağır değildi Ado ama, yıllar var, Neslihan'ın kısık konuşmasına alışamamıştı. Tütün içiyorum diye de üç adım uzak geliyordu zaten. «Allah böyle adami pigamber yapardi erken gelse dünyaya! Yıllardır tutar beni el üstinde! Yakmaz evin içinde carasin, bogilirim deyi! Eşşege de benni bindirir, yörir ardım sıra yollari. Eyle bi mahanet köy ki bacim, lan deyin ki pravo, onlar derler haha!.. Gülerler herifin üstüne! Adoooo, Adoooo; Ado'nun mekâni cennet olsin! Çeker miydi başkasi? Durur miydi bunca yıldir bir çürig gariyla? Say beni bir çürig tahta! Kız Neslo, bata senin insannıgin! Kız kendin kap gel Boncik Sultani oturt even! Derlerse ki bir evde ikki gari olmaz, al başan, defol git Zorkun yaylasindan yokari, yit ağaçların kayaların arasinda, begenirse gurt yesin, begenirse kartal felân! Yetti galan! Kurutma herifen daha fazla!..»

Diyemedi hiçbirini. Ama Güldede'ye varanda, duasını görende, belki suyun başına oturanda diyecekti bir bir, hem de kesin! Bunu da düşündü: «İki körpe gelin! Birbirinden algin! Desin ki istemem Boncugi, isterim Şemavar'i, alsin Şemavar'i. Ne umurum Hacomar? Eşşeğim olamaz. Alıriz Şemavar'i. Boncik Sultan bir varımlik iş...» Suyun başına oturanda bir bir kafasına sokacaktı bunları. Hem de istemeyecekti desin «Hayir!..»

Yaktığı sigarayı bitirdi Ado, koştu Neslihan'a:

«Esas güni perşembe dediler. Fakat ben düşündim gala-

badir perşembe. Cuma gideriz daha mübarek gündir, her taşları okunmiş. Ağşamaca vardik döndik işallah. Hem de çok şifasin göreceksin bak Neslo!..»

«Agzindan çıkanlara gurban...»

Konuştu bu kadar ama gene başladı göğsündeki daralma. Hemen kesti. Ado anladı, eliyle kuru dizlerini yepti karısının. «Heç gendin zorlama gonuşam. Her şey bene ayan. Hastalik Allah'tan. Satın almadin çerçiden. Çalmadin tükândan. Kuri tohoma can veren Allam, belkim senin şifan hazırlayip yolladi Güldede'ye! Narlar çiçeklendi bak, varip alacaz bugin...»

«Tatli dilleren gurban...»

Bir elini koydu kocasının başına: «Üç çocik ağlaşir evin içinde! Helem ki o goca garıyi almadi Allam başımızdan. Lâkin ne yirsin, ne keyersin yıllar uzun. Dipli bir işe gettiğin yokdir. Unuttin ovayi pambıgi. Gendi ekimin dikimin bile oti alınmadik, dibi sulanmadik...» Düşünmesini kesip fısıldadı: «Allah dermanımi versin, amma yoksa isteği oni bilecem Ado!.. Güldede son gidegim. Daha gıpramam evden. Çıkmam köyden taşra. Yeter benim yoluma senin çektiğin. Hem de gatlandığin yoksunlig. Antep mi galdi? Islaheye mi galdi? Antakye gettik, Maraş gettik. İkki seferimiz var Adana'sına...» Yoruldu, hır hır etti göğsü...

«Yorma tatli canin...» dedi Ado, yepti dizini.

«Nefret olmuşim doktirlerden Ado!» Sürdürdü düşüncesini: «"Öksir öksir! Çıkar dilin çıkar! Hoh de yat, hoh de soli! Nefes al, yat... Acir mi? Burasi da acir mi?" Çıkar kahat, yaz kalem, cırt cırt cırt!.. Haptir, iğnedir, haydi tamem, yut tamem, vurun tamem! Al kahat, ver pare, goş eczahana, al kuti, ver pare, al şişe, ver pare... Haydi hana, yat şilte, ver pare... Haydi kamyon, otir arka, ver pare...» Ankara'ya gidişlerini, adını bilmediği mahallelerde bacısının oğlu Bekir Başçavuşu arayıp buluşlarını, Bekir'in de, "Vazifem bekler!" deyip gidişini; gene "Öksir! Çıkar dilin! Hoh de, soli! Yat, acir mi? Ha burasi da acir mi?" Çıkar kahat, yaz kalem, cırt cırt cırt!.. Yut haplari, vurin inneleri, geçer tamem. geçer tamem... Ec-

zahanaya ver pare, hana ver pare, kamyona ver pare, ekmeğe halvaya ver pare... Ver ver ver... Tükendin gettin gurbanim!..»

Nefesini topladı: «Varag Güldede'ye Ado! Oturag suyin başan! Derim sana ne derim diğne. Yokla gönlin. İsterim begen Boncigi, isterim begen Şemavar'i. Körpe ganciktir bunlar... Yeşil ekin gibi...»

Elini bastı Neslihan'ın dizine, bastı okşadı: «Sust! Dert sokma içen! Sus derim!..» Okşadı, «Sus derim Neslo!..»

İnişi inip dereye daldılar. Cevizlerin altından gidiyorlardı. Bahar kudurup kalkmıştı kuytularda. Bütün dallar patlamış, ne kadar tohum, tane, kök, köken varsa toprağın yüzünü yırtıp çıkmıştı. Narlar yeşillenmiş, allanmıştı.

«Son gidegim Güldede...»

«Ne gadar böyik Cenaballah, şirk goşma! Bu gidişin olmaz, bir daha gidişin olir... Doktirden olmaz, yatirden olir... İlâçtan vermez, ottan verir çaran. Görirsin bütin otlar yöridi. Bahar çevirdi taşi çaliyi. Ne kesersin umudun Neslo?..»

Dere sağı tuttu, yol yokuşa vurdu. Ado itti eşeği ardından. Neslihan derinlerden soluklandı yokuşun başında. Gün güzel olacaktı. Bir tane bulut yoktu gökte. Derinlerden soluklandı bir daha. Sonra bastı göğsüne eliyle, acımasın.

Ova göründü. Ovada bükülüp giden yol... Maraş'ın, Antep'in, Antakya'nın, Kırıkhan'ın çok hızlı arabaları... Bir o yana, bir bu yana tozuta tozuta, gözü dönük aç kurtlar gibi uça uça gidiyorlardı. Geçiyorlardı birbirlerini.

İslahiye'nin üstünde bir sürü topları, tankları, kamyonları, yeni çıkmış araçlarıyle tabur görünüyordu. Postalları ayaklarında, tüfekleri ellerinde, yatarak kalkarak "talim" dönüyordu askerler. Gözlerinde gözlükler, subaylar düdük çalıyordu. Bazen ufacık bir cip, üstü açık, bu birliğin yanından kalkıp öteki birliğin yanına kayıyordu. Gün vurmuştu taburun üstüne, ayan beyan görünüyordu.

«Belkim alti, belkim yedi yıli galmiş benim Kerim'im de askerdir yaşıtlarinin içinde. Allah bilir Erzurum gider, Allah bilir burda yapar talimin...» Ötekiler kız, onları düşünmedi. «Verdi Ado aşag köyün okuluna Kerim'i ki ögrene bikaç he-

sap, bikaç yazi, yimesin zopa askerlikte. Kızlari... birer sütsüz çarpip getmez işallah... Davıllarini çaldırip, duvalarini üfledip gelin ederiz el içinde... Kendi kızlığını düşündü bir ara.

Tepenin başına çıkınca görünen uzak Suriye dağları, ova, ovanın yüzündeki köylerin çokluğu, düşünmesini genişletti Neslihan'ın. Kendi babası da öyle yapmıştı, kardeşleri Fevzipaşa okulunda okudular üçer yıl, «Kızlara nüzim değil!» dedi bir gün heveslendi de Neslihan. Hiç var mıydı köyden gidip üç yıl okuyan! Yoktu kızlardan. Kızlar asker olmuyordu.

«Görürsin Güldede'yi... ağaçlari ne gürdir!»

Çaltı köyünün sağ yanında koyu ağaçlık bir yerdeydi Güldede. Az ötesinde kiremitleri solmuş, badanası dökülmüş okul görünüyordu. Evler yolun iki yakasında sıralanmıştı. Çitlerin içinde soğan çapan kadınlar seçiliyordu. Kükreyen ap-al nar çiçekleri, yeşilleri kudurmuş!.. Köyün içinden geçen yol biraz ilerde Antep-Antakya şosesine bağlanıyordu.

Bir daha soluklandı Neslihan. «Öte dağların ardında da köyler vardır öyle ya? Ne çok gettim Allah, ne çok gettik de vardik Ankara'ya... ki, Ankara'dan öte İstambol, deniz, sonra tamem!..» Ovanın genişliğine şaşarak inişi inmeye başladı.

Ado üç adım uzak kalıp bir sigara daha yaktı hazırlardan. Güldede'ye varmadan bir tane daha içmesi iyi olurdu.

Gene düşündü Neslihan. «O kadar çok insan var dünyada! O kadar çok insan hasta, hastahanaların önünde, garaclarda... gördik!» Bir erkek, karısını sırtına bindirmiş götürüyordu. Hiç unutamıyordu onu. Sonra karısını sırtına bindirmiş üç ayrı adam gördüler o gittikleri büyük hastanenin önünde. Ado'yla birlikte durup baktılar. Neslihan hiç konuşmadı. Ado, «Hay maşşallah!» dedi. «Ne insanlar var dünyada ki, ya ermiştir, ya evliya bunun gibiler!..» Ado, bunları ara sıra anımsıyor, ara sıra düşünüyordu. Fakat Neslihan'ın aklından hiç çıkmıyordu. Bu yüzden Ado'ya saygısı artıyor, hem de acıması çoğalıyordu. «Köye dönişte üstelerim, bir ayag önce evlensin galan! O da beni çok gucakladi, sırtan bindirdi. Bene yeter, Allama da yeter galan! Bir erkege ziyadedir bunca eziyet... Hem de günah!..»

Sigarasını söndürüp yetişti Ado. Köye inmişlerdi. Eşeğin yularını eline aldı. «Ürkerse düşürmeyelim Neslo'yu!» dedi. Genellikle uslu bir eşekti. Ama bahar zamanıydı iyice. «Bakarsin bir kancıgi çıkar şu avlidan!»

İki üç evi geçtiler. Neslihan, elini semerin önüne vurdu: «Ado!..» dedi fısıltıyla. «Endir beni gurbanım! Ar ederim böyle ben eşekte, sen yayan köyi geçmekten, endir gurbanım!..»

Ado düşündü: «Yakin nasolsa Güldede, endirem yörisin agir agir...» Hemen durdurdu eşeği. «Bismillâââh, bismişaaah!..» dedi, kucakladı Neslihan'ı. Usul usul yürüterek eşeğin önüne geçirdi. Bir eliyle yuları, bir eliyle Neslihan'ı tuttu, biraz da destek oldu karısına. Ağır ağır yürüdüler Güldede'nin yattığı yere doğru.

Çaltı köyünde iyice kuşluk olmuştu. Koyunlar kırdan dönmüş, ağıllara girmişti. Köpekler yatıp başlarını ön ayaklarının üstüne uzatmışlardı. Tek tük yaşlılar, ufak çocuklar görünüyordu ev önlerinde. İnsan pisliği, hayvan pisliği kokuyordu köy. Eli iş tutanlar kıra kıraca açılmışlardı.

Güldede'ye yaklaştıkça içinin ürpertileri artıyordu Neslihan'ın. İçinden içinden, "İsmi Azam" duasını okumağa başladı. Bir yandan da, «Son umudum burasi! Yıllarin içimde çöreklenen derdini söker atar işallah!..» diye geçiriyordu. Sonra gene duasını okuyordu. Ağır ağır yürüyerek ufacık bir suyu geçtiler. Sonra gür bir ağaçlığın altına girdiler.

Ado, Güldede'nin yapısına baktı önce, kalabalık mı, araştırdı. Suyun öte yanında bir eşek bağlıydı. Bir kadın, bir erkek vardı başında. «Başka kimse yok heralim...» dedi. Karşıdaki eşek, ipini gerdirmeğe başladı. Kendi eşeği de huysuzlanıyordu. «Dur burda Neslo!» dedi. «Bağlayam şuni bu yakaya!» Yapının siperinde bir çalı vardı. Ona doğru çekti eşeği. Çıkarıp torbasını taktı başına. Heybeyi de indirip geldi karısının yanına. «Önce suya varacaz bilirsen? İçecez, abdas alacaz! Kırkar kere çalkamak gerekir agzımiz...»

Neslihan, hâlâ, "İsmi Azam" okuyordu. Dili dudağı onunla uğraşıyordu. Zorunlu bir görevin dikkati vardı kafasında. Karşılık vermedi Ado'ya. Ama yürüdü ardı sıra.

Bir büyük çınarın dibindeki taşın yarığından fırlıyordu su. Dalları kuş yüklü çınar, kuş seslerinden inliyordu. Vicir vicir vicir. Yıkıyorlardı dünyayı. Koca dalları gökyüzünü kapatıyordu ağacın. Çayırı, suyu gölgelendiriyordu. Ufacık bir böğeti doldurup akıyordu su. Böğetin dibinde ala çakıllar görünüyordu. Duru, pırıl pırıldı. Beş altı küçük bahçeyi sulayıp geçiyordu.

Ötedeki adam, kollarını, paçalarını çemremiş, bekliyordu. Sararıp gitmişti. Ayvanın rengindeydi yüzü. Zayıflamış, incelmişti. Ado'yla Neslihan'ı görünce kadın ayağa kalktı. Kocasının ardında el bağlayıp durdu. Kara kaş, kara göz, iri kemikli biriydi kadın. Adam hastaydı. Soluk sarı, kirli bir yüzle isteksiz isteksiz oturuyordu. Kadın alıp gelmişti kocasını.

«Esselâmün aleyküm ve rahmatullah!»

Yavaşça elini başına götürüp fısıldadı adam.

«Geçmiş ola gardaşım, Allah şifaz vere!..»

Gene elini başına götürdü, mırıldandı.

Ado, Neslihan'ı tutup suyun başına oturttu. Onlar öte yakasında duruyorlardı, Adogil de bu yakasında durdular.

«Hoşgeldiniz! Size de geçmiş ola!»

«Sagolasin baci, Allah razi ola!»

Heybeyi koydu Ado yere, Neslihan'ı oynattı. Kollarını çemremesine, pabuçlarını, çoraplarını çıkarmasına yardım etti. Kendi de çemredi kollarını, çıkardı pabucunu, çoraplarını.

«Haydi! Neslo, hatinim! Abi hayattan nişan verir suyi... Destur al, yıka elin yüzün! Üç İhlâs, bir Fatiha daha okuyasin. Kırk çalkala agzin. Sonra abdas al. Ben de isterim almak. Mevlâm gabil eylesin. Güldede'nin şefaatin isterim. Senin temiz dileglerin duysin isterim. Tez ol bakam hatinim...»

Bir adım kadar açılıp böğetin başına çöktü Ado. Bir yandan suya bakıyor, bir yandan yuyordu elini, bileklerini. Bir yandan da İhlâs okuyordu. Hem de çalkalıyordu ağzını.

Ötedeki adam, boyuna düşünüyordu suyun başında. Karısı çökmüştü yanıbaşına. Fısıldaştılar. Adam da başladı elini bileğini yumağa. Karısı yumuş bitirmişti ellerini. Ağzını çalkalamış, abdesini almıştı. Adam cansız, çok isteksizdi. Fazla

eğilemiyor, eğilince kesiliyordu. Karısı yeniden fısıldadı kulağına. Adam yeniden başladı elini bileğini yumağa. Ama çok yavaş gidiyordu. Neslihan acıdı. Akşama bitmezdi adamın suyun başındaki işi. Kendi de çok canlı değildi, ama beterin beterini görüyordu adamın yüzünde. Nasıl kötüydü benzinin sarısı! Korku veriyordu.

Kaydırdı gözlerini, kendi işine baktı. Yıkadı ellerini kollarını. Yüzüne su çaldı. Sonra durup dinlendi. Hem "İhlâs", hem de "İsmi Azam" okuyordu. Sonra başladı ağzını çalkalamağa. Sayıyordu içinden. «Fazla olsin, eğsik olmasin! Fazlanin yokdir zarari!..» diyordu. Yorulunca duruyordu. Bir ara yan gözle Ado'ya baktı, gene ötedeki adama kaydı gözleri. Ado almış gidiyordu, canlıydı o, tez bitirecekti. «Ama sagolsin, geldi burayaca... Ugraşir benim dovama, sagolsin Ado!..» Durup dinlendi, gene başladı. Kırk çalkama bitenece, sekiz kadar ara verdi. Belki iki üç de fazla çalkadı. Sonra abdes aldı, tamam etti. Abdesini bitirince oturdu çenedinin üstüne. Dinlendi. Ado çoktan kurunmuş kalkmıştı, okuyordu içinden. Öteki adam ağzını çalkamağa yeni başlamıştı böğetin başında.

Ado davrandı. Karısının kalkmasına yardım etti. Elini verdi. «Bismillâââh, bismişaaah!..» deyip kaldırdı Neslihan'ı. Suyun başında bir üşüme geldi Neslihan'a. Çınarın gölgesinden çıkmak için yürüdü. Çit vardı az aşağıda. Narların çiçekleri alarıyordu. Yaprakları da nasıl yeşildi! Çeviriyordu alları, kırmızıları. Ado, heybe omzunda, yürüdü Neslihan'ın yanı sıra. Çayırın güneşlik bir yerine oturdular. Yönleri Güldede'nin yapısınaydı. Çatma kapıdan içeri, merdivenlerine bakıyordu Neslihan. Bir titreme vardı içinde. Üşümeden çok, korkuya benzer bir duyguydu. «Mevlâm kuvat verir işşallah!» dedi. «Şifami da versin isterim! Yetti galan dünyanın üstünde boynim egri dolaştıgim!.. Mülk istemem, selvet istemem, fazla evlât da istemem, anca şifamı isterim, bilir Mevlâm!..»

Ötedeki adam kalktı güç belâ. Karısı hemen koluna girdi. Eğile eğile yürüdüler. Çayırın yakın bir yerine gelip oturdular.

«Aslıniz nerden benim gardaşim?» Sordu Ado.

Adam konuşamıyordu. Kadın, «İdil'deniz...» dedi.

Acıdı Ado: «Allah şifaz versin. Allah dovaz gabil etsin...»

«Yeddi yıldir kaplıcasi kumlucasi... çok yeldi, çok dolandı... Bir umudi budadir, Allaha bakarız...»

«Umut kesilmezdir... Soni hayirdir baci...»

«Geçmiş olsin, bu hatin hastedir?..»

«Hastedir...» dedi Ado. «Biz de çok gezdig. Gomadig Adana'sı, Antep'i, Ankara'si... Güldede'ye geldig, şefaatin esirgemez işallah...»

«Neslo çok çekmiştir tren götürmez!..»

«Hastaliklar çok zordir!..» dedi kadın.

«Derilere girdim!..» Düşündü Neslihan. «Güprelere gömüldim! Kazanda buguye oturdim öleyazdim! Tavşan boki yedim eyolam! Bir umudim bundadir benim. Çok yeldig, çok yolundig biz...»

«Sabah mi çıktınız İdil'den?» Sordu Ado.

«Sabah çıkdik, anca gavuşdik, uzak!..»

«Biz de sabah çıkdik... hayirlisi...»

Taburdan boru sesleri geliyordu. Ama askerler görünmüyordu. Çok yükseklerden bir uçak gidiyordu. Okul çocukları havalanmaya çıktılar. Azgın kuzgun bir gürültü yayıldı, kuş sesleri silindi. Günde ısındı Neslihan. Baktı Güldede'nin merkâdine. Ado fısıldadı kulağına: «Gireg hatinim!» Neslihan okuyordu içinden. O sırada eski umutsuzluk çöktü üstüne. Düşündü: «Dünya geçmiştir benden! Bir daha deyem Ado'ya evlensin galan!..» Baktı kocasının yüzüne: «Dinle sözim, gulagin ver Ado! Dinle sana ne derim? İşte Boncik, işte Şemavar. Dile birin, tut getir. İkisi de sana gurban olsin. Çekme zulim daha fazla, evlen galan!..» Yoruldu. İndirdi başını. «Evlen Ado, sana derim taa özümün içinden...»

«Ado senin her sözen gurbandir Neslo! Üzem deme tatli canin! Ben isterim sen eyolasin. Mevlâm verecek şifan, komşiden istemeyiz hoş! Şefaati böyik Güldede'nin geldik ayagin. Edelim dovamizi, diyelim adagimiz. Golim saglam, bulurim rızgımiz hamdolsun...»

«Yeter zulim! Çekme galan Ado...»

«Ben yıkmışim zulim, sen gönlin geniş tut...»

Hıçkıra hıçkıra ağladı Neslihan. Daraldı göğsü. Omzundan tutup yepti kocasını:

«Eraslandır tekmil dağlarde!.. Tektir hem de!..»

Başını doğrulttu Ado: «Ağzın, gözleren öperem, yeşil gözleren... Zulmi sen ugratirsin kendi başan! Ben istemem ağlayasin Neslo! Ben isterim güvenesin Mevlâya, güvenesin Güldede'ye. Mertebeli bir yerdir geldik, içimiz temizdir hamdolsin. Aldik abdas, aldik destur, varalim huzuruna. Bak ne derim Neslo, yapiş golimden!»

El verdi, kaldırdı karısını. Çekti Güldede yapısının çatma kapısına doğru. Ağır ağır yürüdüler. Ado okudu, Neslihan da okudu. Fısıldaştılar, gene okudular. Eliyle koluyle değil, canıyle yapıştı Neslihan Ado'ya. Bir beden olmuşcasına girdiler avludan. Üstü çitli kerpiç duvarın dibinden merdiven başlıyordu. Üç aşamalı, yirmi bir basamaktı. İlk taşın önünde durdular. Okudular ayakta. Sonra çöktüler ikisi birlik.

Çınarın dalındaki kuşlar topluca havalandılar nedense. Ürkütülmüş gibi uçup kalktılar, sesleri geldi. Neslihan'ın da, Ado'nun da içlerine ürperti doldu. Yeniden üçer İhlâs, birer Fatiha okudular çökerek. Sonra bir vücut gibi eğilip taşı öptüler. İsmi Azam duasını okuyup ikinci taşı öptüler. Durup dinlendiler sonra. Neslihan yoruluyordu. İkinci taşın üstüne çıkıp gene okudular, üçüncü taşı öptüler.

Okulun zili çaldı. Çocuklar girdiler. Kuşlar dolanıp yeniden geldiler çınarın dallarına. Dallar yüklü yüklü sallandılar. Böğetin sularında ışıklar oynadı. Ado okudu bekledi. Neslihan da okuyup bitirince dördüncü taşı öptüler. Çıktılar üstüne. Koyun koyun sokulmuşlardı. Kesiliyordu Neslihan. Ado destek veriyordu. Okudular, eğilip beşinci taşı öptüler.

Öteki adamla karısı oturuyorlardı geride. Kuşların sesini duymaz oldular bir ara. Bir ıssızlıkta kaldılar. Okudular, öptüler altıncı taşı. Gökyüzü yükselip gidiyordu üstlerinde. Akdeniz'in duru göklerindendi. Ak bulutlar süs oluyordu. Gün de bindiriyordu. Uzakta Suriye dağları buğu içindeydi. Berideki yoldan arabalar geçiyordu gürültüyle. Ado'yla Neslihan

kenetlenmiş gibi birbirlerine sokulmuşlardı. Okuyup yedinci taşı öptüler, biraz ara verdiler.

Neslihan, Ado'nun kollarına bıraktı kendini. Ado tutmasa düşecekti belki. Bir süre soluk aldı, dinlendi orada. Sonra emekledi gene. Varıp sekizinci taşın önünde durdular. Okuyup öptüler onu da. Çabuk çabuk okuyup dokuzuncuyu da öptüler.

Okuyup öpüyor, arada düşünüyordu Neslihan: «Napardim ben çata idim bir hayirsiza? Çok yiğit çıkdi Ado, boşlamadi elim! Daşıdi doktirden doktire. O kasaba, bu kasaba! Saçtı parasin, gırpmadi gözin. Nasıl gelir okurdim, öperdim Güldede'nin bunca daşin? Yiğit çıkdi Mevlâm sevsin! Ölince cennetine alsin ilk günden...» Okudu, öptü taşı. İkinci aşamada bulunduğunu biliyordu, ama saymıyordu artık. Her taşı okuyacak, öpecekti teker teker. Sağolsun Ado, yanında birlikti. Destek veriyordu koltuğundan. Bir ara bir göynüme geldi içinden. Ağlayacaktı nerdeyse. Tuttu kendini. Hızlıca okudu, sonra eğilip öptü kocasıyle birlikte. Öptü, soluğu daraldı. Ama dayandı. Gene okudu, öptü çabucak. İkinci aşamayı tamam ettiler.

Durup dinlendiler gene. Sonra okudular gene, öptüler taşı. Başındaki örtünün ucu önüne döküldü. Oyası solup gitmişti çoktan. «Ahan geldik, ahan gidiyoruz!..» dedi kendine. «Gülmedim doya doya!..» dedi. Ama sapıtmadan okudu, öptü taşı. Dudaklarına tozlar topraklar geliyordu. Bazen saman çöpleri yapışıyordu yüzüne. Okuyup öpüyordu Ado'yla birlikte. İyice yoruldu. Canı çekilip gitti gibi geldi kendine. Bütün direşkenliğini toparladı, okudu. Bir ara gene umut geldi içine.

Nereleri nereleri yelip geldiğini düşündü bir daha. Belki son çabasıydı şu yaptığı. Güvenmeliydi Güldede'ye. Başka tutan oldu mu dünyada elinden?

«Yıllarca ağalarin ekinleren biçtim! Kendi işimizi kurtarip ellerin işen goştim! Yıllarca binip kamyon, dagin o yüzüne bu yüzüne dolandım, beylerin pambıgin çapdim, topladim! Ne goydular avcıma? Neyin sahabi oldim? Anaan babaan, öz gardaşin ne yaptilar? Ne yapti öz gardaşıyin ogli? Goyip gitti mazifeye! Bir şu Ado'dan razi olsin Allam! Çok eyligin gördim. Bir de ahan, çekip Güldede'ye geldim. Çok güccik bir eyligin

isterim. İşallah bakar yüzem, destek olir Neslo'suna. Mevlâm oni sayar, beni sever, bir çare verir de sevindirir Neslo yavrusin. Eyolurim işallah... Koşar gelir gene öper yalarim daşlarin... Adadığim Kelâmi Kadimleri okuturim. Çifte gurbanlari keserim...»

Okudu kocasının kolunda. Okudu, öptü önündeki taşı. Biraz dinlendi. Sonra gene okudu, gene öptü. Ado, ne evdiriyordu, ne zorluyordu. İyi biliyordu hızını. İyi biliyordu yorulduğunu, dinlendiğini. Birlikte soluk alıyorlardı sanki.

«Hay gözlerinin karasina ki gurban oldugim, ne has adam şu Ado! Susamın çekirdeği gadar hilesi yok! İşte kolumda, işte koltuğumda. Sayasinde egilip kalkabiliyorum, sayasinde davraniyorim...» Okudu, öptü taşı.

Son aşamaya geldiler. Bir süre dinlendi orada Neslihan. Dizlerini yere koydu. Başındaki örtüyü gevşetip yeniden bağladı. Çınarın dallarından kuşların sesleri gelip doldu kulaklarına, içine... Gene, "İsmi Azam" okudu. Ado el verdi. Doğruldu onun yardımıyle. Ado kendi de "İsmi Azam" okudu. İyi olsun istiyordu karısı. İçtenlikle istiyordu. Çektiği acıları biliyordu. Daha neydi yaşı? Ne gün görmüştü, ne sefa sürmüştü? Yeniden canlanmazdı belki bu tahtaya dönmüş vücut. Bu kollar, bu yüz, bu gövde canlanmazdı, belki! Ama Allah'ta vardı ne varsa. Bir imdat eylerdi bakarsın.

Ne kadar derinden bir istekle canı çekiyordu sağlıklı, kanlı canlı bir karıyla yatmayı! İstekli, yangılı... Düşünüyordu Ado: «Çok içtenli söylüyor, "Seç Boncugi, seç Şemavar'i! İkisi de senin tırnagin gurban! Kaldi ikisinin de kocalari mayinda. Seç Ado..." diyor. Seçmek zor, yırtamirem arımı...»

Çok istiyordu ateşli ateşli sevişmeyi. Yoksundu bunca yıldır. Güldede'nin kapısında Şemavar geliyordu aklına, Boncuk'tan daha çok o geliyordu. Şemavar'ın bakışlarını çok yangılı buluyordu. Kanlı, kalçalı, kara gözlü, kara kaşlı, boyluca bir kancıktı. Boncuk ufak tefek, minna yüzlü. «Hiç olmazsa kucagim dolsin yatirip saranda. Boncik avcumi doldurmaz. Şemavar göbekli harmandir. Şemavar'i isterem içimden...»

Güldede'nin kapısında külü eşildi içindeki isteğin. Çımkıştı bedeni. Derisinin altında üstünde yakıcı bir istek dolaştı. Ama Neslihan'dan sorumluydu. Eskiden hiç düşünmemişti. Yokluyordu kendini, bir iz bulamıyordu. Üstelik, dürüstçe, omzundaki sorumluluğu unutmadığını görüyordu.

Neslihan'a hayrandı. Hasta halinde yatıp keyfini çattırmağa çalıştığını biliyordu. Hasta olmasa ne kadar candan sarılan bir kancık olduğunu biliyordu. Onun için dürüstlükle istiyordu iyi olsun. Ama Şemavar'ı da aklından kovamıyordu şimdi. Şemavar olanca ağırlığıyle oturuyordu başının içine. Tam da merkâdin kapısında bir hata mı işliyordu acaba? Yiğitliğe aykırı bir davranış mıydı bu? Sorguladı kendini. Sıktı, mıncıkladı kafasını. Karısını bakıtmak için katlandığı bunca deneyi, bunca çileyi geçirdi kafasından. Kolundaki kadını yokladı. Yan gözle baktı yüzüne. Boynunun soluk, sarı derisini gördü. Gömülmüş de çıkarılmış gibiydi mezardan. İdil'den gelen adamın derisi gibi. Burnunu farkında olmadan karısının kulağına doğru yaklaştırdı. Kokladı, iç açan bir koku değildi. Katlanılmazdı hattâ. «Böyik Mevlâm! Çok çektirdin! Günah yazma içimden geçenlerden...»

Okumasını bitirip abandı kapıya Ado. Kalın tahtadan, ağır, eski bir kapıydı. Zor açıldı. Neslihan'ı da çekti. Başucunda bir kavuk, ayak ucunda uzun tespihlerle süslü bir yatırdı. Üstüne de yeşil örtüler örtülmüştü işlemeli. Yatıyordu "muhterem!"

Neslihan'ı çeke çeke sağ yanına vardı Ado. Diz çöktüler hemen. Başladılar duaya. Burası kolaydı artık. Üç İhlâs bir Fatiha okuyacaktı Neslihan sadece. Ado kendi de okudu.

Okuyup bitirdiler.

Ado el açtı:

«Burda yatan Böyik Ulu! Böyiksin! Sen böyiksin deyi kalkıp merkâdine geldim!» dedi içinden. «Bak benim halime! Bak şu Ado'nun haline! İster bene aci, ister Neslo'ya. Bize şefaatin esirgeme...»

Neslihan da el açtı:

«Al benim canımi Böyik Ulu! Söyle Mevlâya, alsın canımı

Kurtulam bunca acidan azaptan! Mevlâm sever seni! Çünkü bunca böyiksin, kırmaz sözin! Söyle alsin amanatini! Ben kurtulam, bu adam da kurtulsin! Aci ikimize de...»

Ado'nun eli hâlâ açıktı. İçinden içinden yalvarıyordu: «İşte yüksek huzurundayız! İkimizin de hali sana ayan! İçim sana ayan! Allah'a ki her şey ayan! Çok yeldim. Mevlâm tanıg. Çok sabrettim. Çok yoksunlig çektim. Eyolir der misin yanımdaki? Eyolir, bir gün dirilir der misin? Kuru ağaca can verdigin bilirim Mevlâmın. Amma bu avradin benzi gelir mi? Şu İdil'den gelen adam eyolir mi? Şefaatin esirgeme bizden Böyik Ulu! Sen böyiksin, Mevlâm kırmaz seni. Gir araya söyle O'na. Söyle O'na ki, alsin şu Neslo'nun amanatini! Ben de bikaç gün sefa sürem. Dinim imanım gevredi kendimi tuta tuta, bu da ayan! Zaten ne kaldi şurasinda? Kendi gögni de var. Ben demedim o dedi, "Boncigi seç, Şemavar'i seç..." Boncik ufak, seçem Şemavar'i... Söyle Mevlâya, baksin yüzem. Çok yoksunlig çektim, ayan değil mi? Sanırsam yeter buncasi! Şefaat bize Böyik Ulu!..»

Elini yüzüne çalıp baktı karısına. O da bitirmişti duasını. O da elini yüzüne çaldı.

«Dileglerimi gabil eyle Böyig Ulu!» dedi açıktan Ado. «İki aşır Kur'an, bir de ak koçi gurban adadim sana, Mevlâm tanıg, borcimdir!..» dedi.

«Adadik, borcimizdir...» dedi Neslihan da.

Borçlanıp çıktılar usul usul. Umutla...

GAZİ BÜYÜRKEN

«Şengül Ap»artmanı on dört daire.

Her dairenin zili ayrı ayrı çalıyor.

«Kör olası İsmail koyup gitti gene!»

Akdağlı Zeynep, üç yaşındaki Gazi'sini, üç aylık bebeğini, Sevgi'sini bırakıp bir ona koşuyor, bir ötekine. Bazen bebeğini kucaklayıp gidiyor, ama 13 Numara çalınca nasıl çıksın? Tâ yukarda! Bir 13 olsa gene iyi! Ardından biri, öbürü, öteki!.. Koşulmuyor kucakta yükle!

Bankacınınki diyor: «Zeynep, pastaneden kek getir!»

Gidip getiriyor. Geliyor ki Sevgi ağlıyor. Sanırsın beşiğine yılan girmiş. Kaldırıp iki emzirmeden 8 Numara başlıyor. Saatçi Necati Bey'inki: «Zeynep, bakkaldan süt al!»

«Hey anam, bunlar sabahtan yazdırmazlar mı eytaçlarını? Herif birem birem sormadı mı ne lâzım? Akılları teker teker mi geliyor kör olasıcaların acap? Kör olun işallah, hiç merhametiniz yok mu? Kapıcı durduksa köle mi olduk?»

Gidip sütü getiriyor. Ardından 11 Numara!

«Sen mi geldin Zeynep? İsmail nere gitti peki? Bu herif işinin başında hiç oturmaz mı kızım? Kapıcı girmek için millet birbirini kırıyor... Sadık Beyin haberi olmasın bak, vallahi çıkarır atar!.. Dikkat edin azıcık...»

«Aman abıla, kurbanlar olayım! Melmeketten hısımlar gelmiş, görem deyi gittiydi, gecikti işte! Söyle ne lâzımsa ben koşayım...»

«Akşama misafir geliyor! Şu boşları götür Bakkal Metin'e, dolularını getir! Al şu da para! Düşürme sakın. Üstünü de tam al. Hesap biliyor musun? 250 getireceksin. Pepsi yoksa Coca-Cola olsun. Dolaptan versin...»

Şişeleri alıp koşuyor. Bu sefer üç yaşındaki oğlu Gazi asılıyor eteklerine:

«Pepşiii!.. Pepşiii!.. Ben de... işceem!»

«Dert iç ulan Gazi, deeert!.. Dert iç de içmelere doyma sen! Çocuk, ulan çocuk otur oturduğun yerde derim sana! Otur da beni günahlara sokma! Benimki zaten bana yetiyor, noolursun otur! Hemi de kardaşına bakarak ol... düşer beşikten!»

«İşceeem... işceeem!.. Pepşiii!..»

Burup alıyor etinden, bir çimdikte yıkıyor Gazi'yi yere, koşuyor. Bakkal Metin bekletiyor, bakıyor saçından tırnağına. Bakıyor gözlerine, göğüslerine, ellerine, bileklerine... «Tövbeler olsun!»

«Metin Efendi çabuk ol, bebem ağlıyor!»

«Pepsi mi, Coca-Cola mı?»

«Soğuğundan vereceksin ne varsa!»

«Kaç şişe dedin?»

«On...»

Alıp şişeleri koşuyor, kesekâğıdını kucağına kaldırıyor yırtılıp şişeler düşmesin, düşüp kırılmasın diye titriyor. «Naha Gazi gibi adların batsın, naha yerler yutmasın seni çocuk! Neden bıraktın kardaşını ulan?» Gene buruyor etini, tutuyor kolundan. Koşuyor çeke çeke. Soluk soluğa merdivenleri tırmanıyor. «Sen burda dur, ben şunları verip geleyim!»

Ama Gazi anlamıyor, koşuyor arkasından:

«Pepşiii!.. İşceeeem!..»

«Dert iiiç, dert iç eşşeğin dölü! Dert iç işallah! Ulan ben seni doğuracağıma bir kalıp sabun doğuraydım, sabun işe yarardı! Sen ise ayağıma duşak oluyorsun ulaan!..»

Koşup 11 Numara'nın zilini çalıyor, Aynur Hanım çıkıyor. Aşağıdan Gazi'nin çığlığı geliyor: «Pepşiiii!..» Tırmana tırmana kendi de yetişiyor. «Aynur Hanım şişeleri çabuk alıverse de görmese gözü kör olasının!»

«Nooluyor ona Zeynep? Yılan mı sokmuş?»

«Amaan abılaaa! Çocuk işte, görgüsüz! Pepsi işcem diyor dert içesi! Daha dün aldım bir şişe, bir yudumunu vermedi bana! Her gün, her gün de alamam ya! Şimdi gene istiyor!..»

Aynur Hanım alıyor şişeleri. Kesekâğıdını açıp bakıyor, sayıyor, tamam! «Tamam, on!..» diyor. Ama «Birini vereyim Gazi içsin!» demiyor! Kucaklıyor kesekâğıdını, içeri giriyor, tam

kapıyı kapatacak, soruyor: «Zeynep! Hani paranın üstü!» Çıkışıyor bir de: «Düşürdün mü yoksa kız?..»

«Aman abılaaa! Unuttum! Hemen alıp geleyim...»

«Aklın tependen bir karış yukarda mı kız? Git al...»

Koşuyor gene. Tam koşarken 10 Numara çalıyor. Kafasını çalıştırıyor Zeynep: «Ne gelecekse onlarınkini de getireyim!..» Koşuyor 10 Numara'ya. Gazi de çıkıp geliyor, asılıyor eteklerinden: «Pepşiii!.. Pepşiii!.. İşceeeem!..» 10 Numara'nın kapısı açılmadan oğlanı kucağına alıyor. «Gazi, sus anam! Bak, sus bokunu yiyem! Sus yeter irezil ettiğin! Sus oğlum!..» Çimdiklese, ağlayacak gene, yalvarıyor. «Sus anam! Sus da bir şişe daha alayım! Sus babam!..» Kıçını yepiyor, başını okşuyor. «Evde para kalmadı! Şişe de yok ki satayım. Domuz Metin'e söyleyim de borca versin, noolursun, sus ağlama!..» Çocuk susmadan zile basıyor, Barbara Hanım çıkıyor, Amerikalı uzmanınki:

«Ooooo Jeyneeep! Gaji var şok ağlamak?»

«Hee! Gazi'ninki hep ağlamak, işi ne?»

«Şen var Gaji şok dövmeek... şook?»

«Kör olayım dövmedim! Ne döveyim?»

Tâ derinlerden Sevgi'nin de çığlıkları geliyor. Ona ne oldu kim bilir? «Haydi Barbara Hanım, eyleme beni! Ne deyeceksen de de gideyim, öteki de ağlıyor! İsmail de gitti... Emşerileri gelmiş... Şimdi bir zil daha çalar, haydi kurbanlar olayım!..»

Barbara Hanım anlamıyor hepsini. Ama gülüyor. «On sekiz yaşında bir kadın!» diyor içinden. «Ne kadar erken başlamış doğurmağa, iki çocuğu var!..» diyor. Şaşırıyor.

«Şen var, Gaji dövmeek hij yook!..»

«Yok pekey... yok! Ne aldıracaksın?»

«Ben var yaptım liste. Şen var vermek bakal hepşi!»

«Ana Pepşiii!..»

«Hay Allah, hay Gaziii!..»

Barbara'dan parayı, listeyi alıp iniyor merdivenleri. Gazi birden susuyor. Ötekinin çığlıkları ise dışarlara taşıyor. Merdivenlerden bükülüyor Zeynep. Koşuyor kapıcı dairesine. Tu-

tup kaldırıyor Sevgi'yi, çırkıyor. Çırkıp çırkıp vuruyor.

«İsmail gibi adın batsın işallah! Çocuklu avradı bıraktın da neden gittin? Ha eksik olaydı o üç kuruş! Baksana ne böyüğü duruyor, ne güccüğü! Ziller de habire çalıyor! Biri der şunu, biri der bunu. Hangi birine koşayım ben şimdi? Hangi birine takat yetireyim?»

Sevgi yırtınıyordu. «Beni kucağından indirdin!» diye Gazi de başladı yeniden. Ardından da, «Pepşiii!.. Pepşiii!..»

Aynur Hanımın paranın üstü gelecek, gecikiyor, Barbara Hanımın siparişleri var, gecikiyor.

«Pepşiiii!..»

«Miyavlama ulan eşşeğin dölü!..»

Burup aldı Gazi'nin etini.

Oğlan daha gür bir çığlık attı, çınlattı apartmanı.

«Hay Allah!.. Şimdi 9 Numara çalar. Foto Roman, Hayat, Ses, Artist! 2 Numara başka şeyler ister! Gecikiyorum...»

Ama ne Sevgi susuyordu, ne Gazi! Acaba iki yudum emziremez miydi Sevgi'yi? Hemen açtı göğsünü, tıktı ağzına.

Gazi daha çok yükseltti sesini:

«Pepşiiii!.. Ana Pepşiiii!..»

Ayaktaydı, ayakta emziriyordu Sevgi'yi. Gazi de tam ayağının ulaşacağı yerdeydi. Çok da biçimli duruyordu. Birden gözleri çakmaklandı. Yitirdi sabrını. Savurdu tekmesini. Omzundan vurdu, yıktı Gazi'yi. Çaput yolluklarla kapatmıştı evin tabanını. Yarı yanı çıplaktı. Betonun çıplak yerine yapıştı Gazi. Vardı iki daha vurdu kıçına, beline. Temelli sürsüldü gitti, kapandı yere.

«Al Pepsi'yi! Al Pepsi'yi! Aldın mı? Eyi al! Kıran artığı seniii!.. Davun olası seniii!.. Al Pepsi'yi de iç haydi! İç de doy olmaz olası çocuk..»

Yeniden girişti Sevgi'yi emzirmeğe:

«Sen de emi-emiver gıı! İki sahat da seninlen uğraşacak değilim! Valla boğarım bak! Çarparım başını betona, giderim karakollara, mapuslara! İsterse sıkıyönetimler götürsün, giderim! Günsüz oğlak gibi ağlayıp durma adı batası! Emeceksen emi-emiver akılsız eşşeğin dölü! Genç yaşımda ne benim bir

sizden, bir eşşek babanızdan çektiklerim? Şurama geldi! Tak dedi artıık!..»

O sırada 5 Numara'nın zili çaldı.

«Eyi! Eyi! Hepiniz birden çalın kahbeler! Hepiniz birden çalın da, aklımı oynatıvereyim ben de! İsmail uğramadı mı size sabahleyin birem birem gıı? Dolaşıp sormadı mı ne lâzım? Lâzım olanları da almadı mı birem birem? Şimdi ne öttürüp duruyorsunuz zıır zıır zillerinizi gı kahbeler?»

Ayırdı Sevgi'yi memesinden. Yatırdı beşiğe. Daha yatırır yatırmaz başladı çocuk ağlamağa.

«Bak ağlama Sevgi! Ağlama valla boğarım! Boğar kanlı katil olurum bak!»

Gazi'ye baktı tüfek gibi: «Sen de yat ulan! Sakın kıpırdama! Eğer kıpırdarsan keserim bıçakla seni! Ne bu benim sizden çektiğim bee? Ooooo, yeterin gayli!..»

Hıçkırıp ağlıyordu Gazi: «Babama, yaaa, babamaa...»

«Tövbe Yarabbim tövbeee!..»

İkisini de öyle ağlar bıraktı, koştu 5 Numara'ya.

Yarbay Sadık Özbey'inki çıktı:

«Ne bu ses bu kadar Zeyneeep? Nooldu bunlara? Neden döğüyorsun çocuklarını kızım? Bakamayacaksın, doğurmasaydın? İsmail nere gitti? Neden bırakıp gidiyor böyle ikide bir?»

«Amaaan abıla! Melmeketten emşeriler gelmiş, babamgil habar salmışlar, Aşşa Ayrancı'ya gitti, hemen geliverecekti. Söyle ne lâzımsa ben alayım. Kusura bakma aman abılam!..»

«Ne kusura bakayım kızım! Ama bir ben miyim bu apartmanda? Bizimkine gelip söylüyorlar. Yönetici, biliyorsun. Biraz dikkat edin. Çocuklarınızı da ağlatıp milleti rahatsız etmeyin, bir. İkincisi, söyle kocana, işini bırakıp gitmesin sık sık. Zil çalıyorlar, bir şey istiyorlar...»

«Sabahleyin birem birem uğradı kapılara, sordu ne lâzımsa. Hep eytaçlarını aldı. Kalanlara da ben bakıyorum işte. Yarım sahatlığına gitti Aşşa Ayrancı'ya!» Başını eğdi Zeynep yere. «Yalan söyleye söyleye dinden imandan uzaklaşıyoruz nerelere gideyim?» dedi kendine. Sonra başını kaldırıp yalva-

rarak baktı Yarbayın karısına: «Aman gözel abılam, söyle getireyim ne ilâzımsa...»

Cüzdanı elindeydi Zehra Hanımın. Açıp bir 100'lük uzattı. «On şişe Meysu al, on şişe Pepsi! Yarım kilo da Eti bisküvisi! Akşama misafir gelecek. Gecikme, haydi...»

«Olur başüstüne, olur! Gecikmem abıla! Hemen gelirim. Barbara Hanımın da ısmarışları var, onunkilerle alır hemen gelirim...»

Döndü gidiyordu, 4 Numara'nın kapısı açıldı. Gazetecinin ortanca kızı Safiye uzattı başını:

«Çarşıya mı gidiyorsun Zeynep? Gel buraya! Yonca Tuhafiye'den sekiz düğme alıver bana! İşte şunlardan olacak! Sakın yanlış alma, aynısı olsun...» Bir örnekle 100 lira para verdi. «Gecikme...» dedi.

Kafasından hesaplar yaparak, kime ne alacak sayıp dökerek yürüdü. Sevgi de, Gazi de ağlıyorlardı. Aldırmadı. Yürüdü sokaktan. Mahalleli çocuklar eski bir ayaktopuyle oynuyorlardı. Üç kız, dört oğlan, Komiserler'in apartmanın bahçe demirlerine dayanmışlar, konuşuyorlardı. «Neşe Ap»artmanının kapıcısının karısı Gülfidan da Doktorun felçli çocuğunu gezdiriyordu arabayla. Zeynep yürüdü çabuk çabuk. Önce Bakkal Metin'e girdi koşarak. Alışveriş edenler vardı. Metin peynir tartıyordu. Naylon keselerde turşu veriyordu. Bekledi.

Hemen Barbara'nın listesini uzattı sıra gelince. İki büyük kesekâğıdı açtı Metin. Listeye göre başladı doldurmağa. Tuvalet sabunu, fay, tursil, bisküvi, sana, vita, kaşarpeyniri, cips, kirikirak, kaymaklı bisküvi... Sonra Yarbaygil'in siparişlerini söyledi. Onları da ayrı bir kesekâğıdına koydu Metin. Sonra sordu: «Başka bir şey istiyor musun gı?» Baktı göğüslerine, gözlerine. «Kocan nerde? Kendi ne gelmiyor da seni yolluyor?»

«Deminleyin Pepsi aldım, paranın üstünü vermemişin! İki buçuk! Veriver onu da götüreyim...»

«Gı benim aklım defter mi, ne unuttun?»

«Amaan Metiiin, zevklenme şindi! Azarladı avrat beni!..»

«Bunları bir seferde götüremezsin, önce birazını götür, sonra gene gel!»

«Olmaz! Ver paranın da üstünü! Çocuklar ağlıyor!..»

Metin verdi parayı. «Başka şey unutma bu sefer! Bir daha gelirsen vermem bak!. Ulan ne delilere çattık be!?»

Mavi pazen entarisinin cebine koydu paraların üstünü. Kime ne kadar verilecek, hesabını çıkaramıyordu kafadan. Ama verirdi istedikleri kadar. Daha düğme alacaktı Yonca'ya uğrayıp. Gazi'nin, Sevgi'nin sesleri apartmanı yıkıyordur şimdi. İvediyle yüklendi kesekâğıtlarını.

Yürüdü Yonca'ya doğru.

Gazi ağlayarak çıktı bodrum katın merdivenlerinden. «İşceeeem... Pepşiiii!..» diyordu. Sevgi ağladı kaldı içerde. Merdivenlerin önünde durdu Gazi. Aranıyordu anasını. «Pepsi alayım, ağlama sus, ağlama!» demişti. Alır mıydı acaba? Damağında yakan, geğirten bir tat düşledi.

Tam o sırada karşıdaki «Gülen Ap»artmanının kapısından kovalar, kutular, fırçalar, bir de büyük kasayla iki yağlıboyacı indi. Ellerindekileri bıraktılar kapının dibine. Sonra gene girdiler içeri. Dairelerden birinde boya-badana yapmışlardı. Öteberilerini yükleyip başka bir yere gideceklerdi. «Güler Ap»artmanının 11 Numara'sından telefon edip bir araba istemişlerdi.

Gazi bakınıyordu. Boya kasasının içinde şişeler gördü. Bazısı yarı boş, bazısı dolu şişelerdi. Hemen atılıp aldı birini. İyi kestirmişti gözüne. Aynı şişelerdendi. Çekti ağzındaki çürük mantarı. Dikti. Tadı Pepsi tadına benzemiyordu, ama içti. O kadar değişik "gazoş"lar, "pepşi"ler vardı ki şehirde!.. İki aydan fazla oluyordu Akdağ'daki köylerinden çıkıp geleli. En çok bu "gazoş"ları, "pepşi"leri seviyordu. Ama anası almıyordu. Babası da almıyordu. Anası da, babası da aldıklarını yukarı evlere çıkarıyorlardı. Avurdunu doldura doldura içti şişedekini. Sonra bıraktı oraya. Yürüdü sokağa doğru. Çocukların oyuncaklarına daldı.

Boyacılar yeniden inip geldiler. Taşıdılar öteberilerini asfaltın kıyısına. Araba da geldi az sonra. Yüklediler bagaja. İçine binip gittiler.

Sevgi içerde ağlıyordu, aşağıdaki yerde.

Zeynep de, kucağında kesekâğıtları, bir avucunda biraz bozuk para, sekiz düğme, geliyordu.

Gördü Gazi anasını:

«İşceeeeem!.. Pepşiiii!..» Koştu.

Tuttu gene anasının eteklerinden:

«İşceeeeem!.. Pepşiiii!..»

«Hey Yarabbim, sen sabırlar ver gözel Allahım! Ulan neden çıktın gene? Ben sana ne tembehledim ulan? Ben sana, "Döğerim anam, çıkma anam, kardaşına bak anam!" demedim mi ulan? Dur sen! Şunları vereyim sahiplerine de, sana göstereyim! Seni, südü şümüğü bozuk herifin dölü seni! Ne benim sizden bu genç yaşımda çektiğim ulan? Zeyinsiz babanız da çekip gitti! "Gitme eksik olsun alacağın para!" dedim, gitti... Dur sen!..»

Yürüdü kucağındaki yüklerle.

Gazi biraz geldi ardından. Ama bir bulantı duydu içinde. Hem de yanıyordu. Durup kaldı oracıkta.

Zeynep, önce Safiye'nin düğmelerini verdi: «Aynısı mı? Eğer değiştir dersen, gidip değiştireyim... Bir bak!» dedi.

Sonra Saatçi'ninkinin iki buçuğunu verdi.

Sonra Barbara'nın kesekâğıtlarını, bozuk paralarını verdi.

Teker teker çalıyordu kapılarını.

Sonra Yarbaygil'in zilini çaldı. Zehra Hanım çıktı. Ona da verdi kesekâğıdını, paraları. Dönüp gidecekti ivediyle.

«Dur bir dakika!» dedi Zehra Hanım. «O çayır makasını bul aşağıdan, bahçenin çimenlerini kes! Büyümüşler. Bir tırmıklayıver güzelce! Yarın da hortumu al, bir sula...»

«Olur abıla, başüstüne!» dedi.

İndi merdivenleri. İnip yürüdü kapıcı dairesine doğru. Önce Sevgi'ye gitmeliydi. «İşallah çalmaz başka zil! Çalmaz da iki emzirir, azcık da gezdirim o nâleti! Ötekini de yanıma alıp susturum. Deyemedim donuz Metin'e. Deyip de alıveseydim bir şişe! Eyi kötü susardı. Ağlayı ağlayı Ankara'yı yıkacak geberesi! Zeyinsiz babaları da bir gelivermez gittiği yerden! Sanki lord olacağız! Yalınız başıma bırakır gider beni böyle

cehennemlerin ortasında! Aman ne karaymış şu alnımın yazıları Allahım!..»

Merdivenleri dolandı. Duvarın dibinden yürüdü. Kapıcı dairesinin merdivenlerini indi. Bir yandan da yemek koymalıydı ocağa. İyi kötü bir patates haşlamalıydı. Yada fasulye. Azıcık da bulgur pişirirdi. Para olsa bir de yoğurt alırdı! Tutmuyordu köydeki yoğurtları gerçi. Tamtakırdı evin içi. Köyden getirdikleri de bitiyordu bir uçtan. Yiyiverseler bir hafta dayanmıyordu aldıkları kapıcı parası. «Öyleyken bir de, "Pepşiii!.. Pepşiii!.. İşceeeem!.." Zıkkım iç ulan eşşeğin dölü! Zıkkım iç de geber ulan! Beş altı gün yanarım acılarına, sonra unutur kurtulurum!.. Böyle her gün, her gün çekmem derdini, "Pepşiii!.. Pepşiii!.."»

Beşiğe vardı doğru. «Ohhooo!..» Kucaklayıp aldığı kızı bıraktı geri: «Dulkutmuş! Suyun selin içinde bırakmış her yanını!» Tuttu, büktü etini. İki de vurdu ellerine, ağzına. «Ne bu?» diye sordu. «Ne bu gıı? Utanmadın mı? Sabretseydin ya, geliyordum işte! Her eziyet bitti, bir de sidiğinle mi uğraşacağım?» Vurdu bir daha. «Eşşeğin eniği!..» Ne bez kalmıştı, ne örtü. Hepsi ıslanmıştı. Çıkardı donunu, gömleğini. Mutfağa götürdü. Ilık su vardı kovanın içinde. «Hele ki vardı!» Alıp döktü maşrapayla, döktü yıkadı. Sonra sildi bir bezle. Kurularını buldu, giydirdi. «Haydi!..» dedi, attı somyanın üstüne. «Haydi bunları da ıslat!» Sonra çıkardıklarını leğenin içine bastı. Soğuk su doldurdu üstüne. Sıktı iyi kötü. Bir daha doldurdu, bir daha sıktı. Götürüp kapının önündeki ipe astı.

O sırada 2 Numara'nın zili çaldı.

«Çatlayının çatlayın işallah! Hepiciniz bir günde çatlayın da, biz de kurtulalım!..»

Çabuk çabuk serdi çocuğun donunu, gömleğini, bezini. Sonra 2 Numara'ya koştu.

Koşarken Gazi ayaklarına takıldı kapının önünde. Yatıyordu yerde. Pabucunun biri çıkmış, şapkası da düşmüştü. «Uykusu gelmiş!» sandı bakınca. Ama yerleri avuçluyordu. Gözleri bir o yana devriliyordu, bir bu yana. 2 Numara'nın kızı

Hicran, 1 Numara'nın oğlu Çetin, mahalleden başka çocuklar da başını almışlardı. Bakıyorlardı.

Zeynep eğildi birden, tuttu bileğinden:

«Gazi!» dedi. «Noldun adı batmayası!»

Sorguyla baktı çevresindekilere:

«Nooldu buna?»

«Zeynep abla buna bir şey olmuş!» dedi Hicran.

«Bir baktık yatıyor yerlerde!» dedi Çetin.

Bir yandan da 2 Numara'nın çalan zilini düşündü. «Acaba yanlış yerine mi teptim?» Korkuyla titredi. «Yoksa böğrüne mi geldi tepiğim?» Kucakladı çocuğu.

«Kokuyor bu!» dedi birden.

Kötü bir koku vardı ağzında.

Koştu hemen 2 Numara'ya. Gazi'nin kolu elindeydi. Çaldı zili. Milletvekili'nin karısı Nurhan Hanım çıktı. Bir sürü yazılmış, pullanmış zarfı uzattı:

«Sen mi geldin? İsmail nerde? Al bunları atıver! O çocuğa nooldu Zeynep, bayılmış mı? Bir şey mi sokmuş?»

Hangi sorguya karşılık vereceğini bilemedi, başını eğdi.

Milletvekili'ninki Gazi'ye bakıyordu. Yüzü gözü kir içinde, burnu da sümük doluydu. Nurhan Hanım baktı, gözleri de dönüyor.

«Kız Zeyneep, kız deli karı! Söylesene nooldu buna?»

«Nebileyim abıla? Koydum çarşıya gittim. "Pepşi! Pepşi!.." ağladı kaldı şişesice! Sonra geldim, Sevgi her yanını dulkutmuş! Onu yüdüm sıktım, zil çaldı. Bir de baktım bu yere uzanmış. Çocuklar var başında. Bilemiyorum ki nooldu? Kokuyor kötü kötü...»

Hicran çıkıp geldi. Çetin çıkıp geldi. Derken 1 Numara'nın kapısı açıldı. Danıştay Raportörü'nün hanımı Şenel çıkıp geldi:

«Zeynep! İsmail nerde? Bir çarşıya gitse!..» dedi. Ama Gazi'nin halini gördü birden. Sordu Milletvekili'ninkine: «Noolmuş buna komşuuu?»

Nurhan Hanım eğilip kokladı Gazi'nin ağzını. Tiksintiyle geri çekti burnunu:

«Anam, bu çocuk bir şey içmiş! Hemen cankurtaran çağırmak lâzım!»

Titremeğe başladı Zeynep: «Nereden çağırır cankurtaranı, nereye giderim? Mahalleyi zor söktüm iki aydır! Zeyinsiz İsmail de kor gider beni bir sürü derdin belânın içinde!..»

«Hicraan! Gördün mü kızım, bir şey içti mi buu?»

«Görmedim anne, baktım yatıyor!..»

«Çetiin, sen gördün mü teyzem?»

«Görmedim... Baktık yerde yatıyor bu! Sonra Zeynep abla geldi...»

8 Numara'dan Selvet Hanım inip geldi.

Şenel Hanım koştu Gazetecigil'e:

«Onlarda telefon var, çağıralım bir cankurtaran, götürün Acil Servis'e...»

Ağlamağa başladı Zeynep:

«Kurbanlarınız olayım, söyleyin bana nasıl olacaksa; kurbanlarınız olayım! Yer bilmem, gök bilmem derya Ankara'da! Emşeriler gelmiş melmeketten, bir göreyim deyi gitti. Babamgil habar yollamışlar. Ben naapayım yalınız başıma? Şimdi nere gideyim?» Sonra tutup çırktı Gazi'yi: «Hiişt Gazi! Aç bakayım gözünü! Aç da habar ver, bir şey mi yuttun? Bir şey mi soktu yoksam?» Kokladı ağzını. Zeynep'in de başı döndü: «Abılam, bir de sen kokla şunun ağzını!..»

Selvet Hanım eğilip kokladı: «Anam hiç anlamam ki! Neft gibi geliyor. Neft mi desem, bezir mi? Hemen bir cankurtaran çağırıp yetiştirmeli hastaneye...»

«Kapılarınıza köpek olayım! Ne çağrılacaksa, nere gidilecekse siz bilin! Ben şurdan şura gidemem! Elinizi ayağınızı öpeyim, siz bilin!..» Tutup çırktı gene.

Ama buruştuğu gibi kaldı Gazi. Ses vermiyordu. Gözlerini de açmıyordu. Yüksek sesle ağlayıp yalvarmasını sürdürdü Zeynep: «Habar ver kara gözlü Gazim!..» dedi.

Şenel Hanım dönüp geldi 4 Numara'nın kızıyle:

«Cankurtaranın numarası da hep meşgul çalıyor, naapalım acaba?» dedi.

Yarbay Sadık Özbey'inki inip geldi yukardan. Derken bir kaynaşma oldu. Yarısı dışarlara fırladı «ap»artmanın. Duyan geliyordu. Zeynep'in eli ayağı dolaştı.

«Durun bir taksi çağıralım ayol! Bir at, bir deve mi?» dedi Nurhan Hanım, daldı içeri. Bir dakika geçmedi dönüp geldi: «Ama kim gidecek başında? Doğru Acil Servis'e götürmek lâzım çocuğu. Başında bilen biri olmalı. Bakınca anlar doktorlar. Çabuk müdahale ederlerse kurtulur...» Birbirlerinin gözlerini yokluyorlardı.

«Hicraan! Sen git!» dedi Milletvekili'ninki.

«Giderim anne, ama bilebilir miyim?»

O sırada taksi geldi, korna çalıyordu.

Şenel Hanım sırtına bir ceket takıp çıktı:

«Yanımda biri olursa ben giderim! Hicran, gel...»

«Haydi Hicrancığım!» dedi Nurhan Hanım.

Biri Gazi'yi çekti, biri Zeynep'i. Alıp tıktılar arabanın içine. «Sür Acil Servis'e! Hangi hastane olursa olsun, sür! Numune'ye, Hacettepe'ye, birine yetiştir!» dediler.

Kalanlar: «Acaba ne olabilir? Biri bir şey mi verdi eline? Yoksa döğdü mü anası? Yanlış bir yerine mi tepti?..» diye konuşmağa başladılar. Kapının önünde toplanan çocuklara sordular. Onlar da bilmiyorlardı. Ama çok durmadılar üzerinde. Girdiler evlerine.

İki saatten fazla geçti.

Erkekler dairelerden dönüyorlardı.

Haberi duyan herkes İsmail'e kızıyordu:

«Peki, bırakıp nereye gidiyor?»

«Hemşerileri gelmişse gelmiş!..»

«Çıkarıp atmalı, iyi birini bulmalı şuraya!»

«Allah'ın öküzü! Madem doğurttun, bak dölüne!»

«Bunlar akıllanmazlar!.. Kafaları buz bunların!..»

Yarbay Sadık Özbey de geldi. Ön bahçenin çimenlerine baktı: «Hani bunlar biçilip tırmıklanacaktı?» Ama haberi du-

yunca çimene boşverdi: «İsmail neredeymiş peki?» diye sordu. Öfkeleniverdi birden. Hemşerilerine gittiğini söylediler.

Biraz da Sadık Özbey esti köpürdü.

O sırada bir taksi geldi, durdu «ap»artmanın önünde. Önce Şenel Hanım, sonra Hicran, sonra da kucağında Gazi'yle Zeynep indi. Gazi, yarı ayık, yarı bayık, boynunu sarkıtmış, soluyup duruyordu anasının kucağında. Zeynep de başını kaldırıp bakamıyordu erkeklerin, kadınların yüzüne. «Acaba Sevgi nooldu? Acaba İsmail geldi mi?»

Hicran lise sondaydı. Beş on gün sonra okullar açılacaktı. Kayıtları falan yenilenmişti. Ama Zeynep'ten boyluydu. Başladı anlatmağa:

«Aman anne, Hacettepe'ye gittik! Kartsız bakmıyorlar! Beş lira verip bir kart çıkarttık önce...»

«Kartsız bakmaz Hacettepe!» dedi Nurhan Hanım.

«Kart çıkartmak yarım saat sürdü...»

«Süreeer! Hemen alıverseler olmaz!»

«Diyorum, "Acildir, zehirlenme var!" Hiç aldırdıkları yok! Neyse, baktım Emin abi geçiyor oradan. Stajını yapıyor ya! Hemen koştum, anlattım. O aldı Gazi'yi, Haldun abi diye bir Doçente götürdü. Baktılar çabuk...»

Şenel Hanım da başına toplananlara anlatıyordu:

«Aman anam, 10 giderken, 10 gelirken, 20... Kart için verdik 5, etti mi 25? Bakalım reçetesi ne tutacak? Yıkadılar midesini. Hele ki Hicran'ı götürmüşüz. Emin diye bir delikanlıya rastlamasak, sıra bulunup da girilecek gibi değil! Sonra neler olmuş anam o Hacettepe'ye? Taş taş taş; her yer taş! Yüksek yüksek yapılar, Allah inandırsın içinde kediler eniğini yitirse bulamaz! Haa, ne diyordum? Neftmiş! Nereden buldu da diktiyse? Neft içmiş! Çok tehlikeliymiş! Yıkadılar iyice. Biraz da iğne, miğne yaptılar, ama ne iğnesi olduğunu bilmiyorum...» Reçeteyi çıkardı ceketinin cebinden, uzattı Nurhan Hanıma:

«Al komşu, bunu da sen hallet...»

Zeynep, ayaklarında kara lâstikler, kucağında Gazi, dikiliyordu suçlu gibi.

«Bekleme Zeynep!» dedi Şenel Hanım. «Götür, yatır!..»

Demesi iyi oldu. Değilse geçip de gidemiyordu kalabalıktan. Yol açtılar, geçti. Götürüp yatırdı sedire. Sevgi uyuyup kalmıştı beşiğin içinde. «Aman, eyi ki uyumuş!»

O sırada İsmail çıkıp geldi.

Yarbay Sadık Özbey çevirdi:

«Ulan serseri, nerelerdesin sen? Biz seni tuttuk, böyle yapasın diye mi? Bu kadın daha çocuk! Sarmışın başına iki tane? İşleri de yıkmışın üstüne, kendin geziyorsun Ankara'da! Sinemaya mı gittin yoksa, haa?»

«Yok valla değil! Emşeriler gelmiş melmeketten! Babamgil habar yollamışlar...»

«Geç! Geç aşağıya da, çocuğuna bak! Tek başına bu kadın ne yapabilir ulan?..»

Zeynep'in olup bitenleri İsmail'e anlatması ve öfkesini yatıştırması bir uzuun sorun oldu. Gene öyleyken kafasına kulağına, birkaç yumruk yemeden kurtulamadı:

«Kız sen güccük eşşek misin? Gözünü açsana! Ne sahipsiz bırakıyorsun doğurduklarını? Haa, kız ben gittimse gönlümün havasına mı gittim? "Saklı maklı çalışayım Hacı Kâmil'in inşaatında, beş on kuruş üst baş paracığı çıkarayım!" dedim. Fena mı ettim kıız?»

Tam akşam oluyordu. Nurhan Hanım elinde ilâçlarla inip geldi bodrum kattaki kapıcı dairesine. Hapı vardı, şurubu vardı Gazi'nin. Bir hapı daha vardı. Nasıl verilecek, kaçar saat arayla verilecek, uzun uzun anlattı Zeynep'e. İlk içirilecekleri de içirdi.

O sırada gene ziller çaldı birer ikişer.

Bu sefer İsmail başladı koşmağa.

Çok yorgundu. Günboyu beton karmıştı.

KULAKÇI

Elde görsem kızardım. Durmadan kulaklarıma gidiyor elim. Kaşıyorum iyi mi? Parmaklarımı sokup çıkarıyorum. Parmaklarımın ucunda biraz pislik, biraz döküntü! Hem de ağır işitiyorum. Eee, önemli bir işteyim. Ünlü değilim ama, forsum çok. Örneğin, bir iş için torpil olacağım da o iş olmayacak...

Kapıda eledikleri halde gene de çok insan gelir ziyaretime. Araya gireyim, yardım edeyim isterler. Bu bozuk toplum düzeninin değişmesini isteyenleri, görev gereği izleriz, izletiriz biz. Ama kendi kendime kaldığımda çok demişimdir, gene de derim: Herifler yerden göğe haklı! Haa, önemli bir işteyim diyordum. Bu yüzden de canımı çok sıkıyor kulaklarım. İşitemiyorum karşımdakini.

«Sokul sokul, iyice sokul da öyle anlat!» diyorum.

Sokuldular mı başka sakıncalar çıkıyor. Leş gibi kokuyor ağızları açlıktan! Bana tok gelmez zaten...

Madem öyle, git baktır kulaklarına, değil mi? Onu da yapamıyorum. Galiba çekiniyorum doktorlardan. Özel, hattâ genel bazı nedenlerden dolayı sevmem adamları. Neyse, geçelim burasını. Bugün yarın diye savsakladım. İşitmemdeki ağırlık da arttı. O kirler, o pislikler çoğaldı. En olmayacak yerde parmaklarım kulaklarıma gidiyor. Kaşıyorum, karıştırıyorum: Büyük büyük döküntüler parmaklarımın ucunda! Ne yapayım bunları? Mendile alsam alınmaz, üstüme sürsem sürülmez. Atıyorum yere. Nereye rastlarsa oraya. Tabiî çok ayıp oluyor, yakışmıyor bana!

Karım farkında bunların. Ama pek diş geçiremez. Yıldırmışım vaktiyle. Siz bakmayın, çok olumlu, çok da olumsuz yanlarım vardır. Kasım kasım kasılan herifleri sevmem. Alafrangalığı sevmem. Dışardan göründüğüm gibi değilimdir hiç. Bir kusurum da, anlatacağımı pat diye anlatıp bitirecek yerde, sözü uzatmamdır. Bakın, şimdi de uzatıyorum değil mi?

«Seninki enayilik!. Resmen enayilik ayol!..» Karım diyor bunu. «Çekip duracağına, gidelim doktora, baksın ne varsa! Gerekliyse ilâç versin! Zaten ne yapabilir başka? İlle de ameliyat edecek değil ya! Hemen gidelim haydi...»

«Hıı, mıı...» dedim, ama gitmedim gene de.

Paradan mı çekiniyorum? Hayır! Zaten para verecek değilim. Bakımım devletin üstüne. Söyledim; doktorları sevmiyorum. Özel ve biraz da genel nedenlerden ötürü. Ama orasını geçecektik. Fakat ağırlık, sağırlık, pislik, o kadar rahatsız etmeğe başladı ki, çaresiz kaldım. Özlük İşleri'ndeki çocuklardan rica ettim, yaptılar bir kâğıt. Karım kâğıt yaptırdığımı telefonla öğrenince kalkıp geldi. Çıktık beraber.

Otomobili çekmişler. Bindik. Ankara'nın kışı berbat. Bir ayaz, bir ayaz. Bir de duman, is, pis, pas...

Doğruca gidip sıraya girmek var polikliniğe. Bir de yukardan torpille çıkmak var doktorun önüne. Biz ikinci yolu tuttuk. Sinir Hastalıkları'nda bir tanıdığımız var, ona vardık. Senatörlerin içtiği sigaralardan tuttu, çay söyledi, biz de derdimizi anlattık. «Kulakçı dostumuz var!» dedi, telefonu kaldırdı. Konuştu: «Çok yakınımızdır, bizim de kendisine sık sık işimiz düşer! Dostumuz ipten adam alır! Şahsen ilgilenmenizi rica ediyorum! Resmî kâğıdı var, evet!.. Çift numaralı fiş mi? Peki, aşağıdan çift numaralı fiş alıp doğru size gelsinler! Peki, hemen geliyorlar!..» dedi. Kapattı telefonu.

O senatör sigaralarından birer tane daha tüttürdük. Sonra kalktık bizimkiyle. Sinir Hastalıkları'ndaki tanıdığımız, yanımıza bir hizmetli kattı. Asansöre binip aşağılara indik. Yürüdük bir tünelin içinden. Gittik gittik, sağa sola saptık. Köstebek yoluna benziyor geçtiğimiz yerler. Gün yüzü bir yere çıktık sonra. Başka bir kapıya geçmişiz. Fiş kesilen yere vardık. Hizmetli alıverdi fişimizi. Kulakçının kapısını da gösterdi. İçerde hasta varmış, sadece o çıkıncaya kadar bekledik. Numaramızı yolladık içeri. Ama en az yirmi kişi var daha bekleyen! Doktor şirp çağırdı bizi. Girdik karımla. İnce dalan, çavdar bıyık biri. Alnında yansıtıcı var. Beyaz gömleğinin içinde, topraktan yeni çıkmış kurt gibi. Neyse...

Çıkardım paltomu falan. Oturdum gösterdiği koltuğa.

«Evet, sizi dinliyorum, söyleyiniz şikâyetinizi?..»

Kısaca söyledim: «Ağır işitiyorum, pislik geliyor...»

«Hangisi ağır işitiyor?»

«İkisi de...»

«Pislik hangisinden geliyor?»

«İkisinden de...»

Çevirdi başımı. Huni koydu kulağımın ağzına. Baktı içine. Baktı inceledi. Çevirdi, öteki kulağımı inceledi.

«Hiç yıkattınız mı şimdiye kadar?»

«Yakında yaptırmadım öyle bir şey...»

«Anlaşıldı!.. Yıkayacağız bunları!»

«Çok da kaşınıyorlar...»

«Yıkanınca geçer!»

Önündeki reçete kâğıtlarından bir tane çekti. "10 cc"lik bir "OTALON" yazdı. «Kâğıdına bakınız. Günde 4 x 2 damla... Siz yatarken altışar damla damlatınız. Dört gün sonra ne oluyor? Salı! Salı günü buyrun! Sularımız 13.30'da geliyor. 13.30'da bekleyelim sizi...»

Götürdüğüm kâğıdı alıkoydu: «Yeniden kâğıt yaptırmanız gerekli değil! Fiş de kestirmeyin...» dedi.

Karım her şeyi bilmez, ama bilir görünür. «Şimdi yıkasanız olmaz mı?» diye tutturdu. «Bir daha yorulmasak buralara...» Bir de kırıttı kürkünün içinde.

«İlâç damlatacaksınız, yumuşayacak...» dedi doktor.

Çıktık. Doğru mu, yanlış mı, halk arasında yaygın bir kanı: «Kulak yıkatmak iyi değildir! Alışır, her zaman ister!..» Ara sıra aklıma geliyor, ama söylemiyorum. Bindik arabaya.

Şoför sordu:

«Geçmiş olsun Beyefendi, nasıl oldunuz?»

«Salıya geleceğiz, yıkayacaklar!» dedim.

Daireye geldik, arkadaşlar sordular:

«Geçmiş olsun Beyfendi, nasıl oldunuz?»

«Salıya gideceğiz, yıkayacaklar...»

Bekledik, salı oldu. 13.30'da gittik. Gecikmek istemiyorduk, hattâ on dakika kadar erken varmışız. Baktık kulakçının ka-

pısı kapalı. Bekleyenler çok gene. Biz de beklemeğe başladık. Saniyeler dakikalar geçti, tam 13.30 oldu, içerden açıldı kapı. «Demek doktor dinleniyormuş!» diye düşündüm.

Ama iki hizmetliydi çıkan. Biri hemen çekildi başka bir yere gitti. Biri de başını kaldırıp bekleşenleri süzdü. Sonra, «Fişlerinizi verin, sıraya girin!» diye bağırdı.

Oturduğum banktan kalkmışım, hemen hemen en öndeyim. Ve doktor içerde sanıyorum. Gözlerini yakaladım hizmetlinin:

«Benim kâğıdım da yok, fişim de! Kâğıt yaptırmadan, fiş kestirmeden gelmemi söylemişti doktor...» dedim.

«Ne yapacakmışsın fiş kestirmeden gelip?»

Karşıdan bakınca hiç gösterişim yoktur. Bunları son derece senli benli söyledi hizmetli.

O arada karım kalkıp geldi:

«Oğlum, kulakları yıkanacak Beyfendinin!» dedi.

İlk gelişimizde bu hizmetliyi gördük mü, görmedik mi anımsamıyorum. Belki o da bizi anımsamıyor. Çünkü çok hasta var gelip giden.

«Evet kulaklarım yıkanacak, damla falan aldım...»

«Dur şöyle!» dedi hizmetli bana.

Çok egemen, buyurgan bir sesi vardı. Gösterdiği yere durdum. Geçti, ötekilerin fişlerini topladı. Sonra göz etti bana:

«Gel sen içeri!»

Uydum buyruğuna. Yürüdüm.

Karım da geldi, girdik ardından.

Doktor görünmüyor. Odadan odaya açılan bir kapı var mı diye bakındım, göremedim. Dikiliyorum öyle.

«Seninki de mi yıkanacak?» Karıma sordu.

«Hayır, sadece Beyfendininki yıkanacak, ben yanında geldim...» Sinirlendi biraz bizim hanım.

«Çıkar madem paltonu, otur koltuğa!»

Çıkardım paltomu, oturdum. Her halde doktor gelene kadar hazırlık yapacak. Belki biraz daha yumuşatacak Ama bir ara aklıma şu kuşku takıldı: «Yoksa üç gün içinde doktoru

bir yere sürdüler de, bunu yeni mi atadılar? Hizmetli sandığım bu adam doktor mu yoksa?»

Baktım beyaz gömleğine, beyaz demeğe tanık ister. Doktorlarınki bu kadar kirli olamaz. Göğüslerinde, "Dr. E.T.", "Dr. P.Y." gibi harfler yazılıdır doktorların. Hele "Dr." harflerini mutlaka koydururlar. Bununkinde sadece "G.Ş." var.

Doktor olmadığı kesin! Belki sağlık memuru falan! Ama onların gömlekleri doktorlarınkinden daha temizdir. Biraz özenirler çünkü. Avurtları da az çok doludur. Bununki temelli çökkün. En az iki günlük de sakalı var. Köyden üç ay önce gelmiş sanki. Yok canım, basbayâ hizmetli bu! Yani şu "hademe" dediklerimizden. Bunca yılın kamu görevlisiyim, nerelerden başladım, nerelere çıktım, bilmez miyim?

Ben bunları düşünürken hizmetli, alnına doktorların taktığı yansıtıcıyı taktı. Bir küvet aldı, huniyi buldu, bir "spekülum" aldı, sokuldu kulağıma. Önce huniyi yerleştirip inceleme yaptı. Sonra küveti koydu kulağıma, o egemen mi egemen, buyurgan mı buyurgan sesiyle de, «Tut bakalım!» dedi.

Karım sordu:

«Doktor gelmeyecek mi?»

Sesini çıkarmadı Bay G.Ş.. Yanıbaşımdaki araçtan su hortumunu aldı. Özel bir hortumdu bu. Yerdeki küvetlerden birinde denedi. Parmağıyle suyun sıcaklığını ölçtü. Yöneldi kulağıma. Dur bakalım ne olacak? diyordum.

«Doktor yıkayacaktı Beyfendinin kulağını!..»

«Bize öyle söylemişti!» dedim ben de.

Sessiz bir tipti hizmetli. Ciddî olarak dalmıştı işine. Ama karı koca ikimizin de, bir yandan rahatsızlık, bir yandan güvensizlik gösterdiğimizi anlayınca:

«Fark etmez!» dedi. «Çevir başını, küveti tut!»

Karşı konacak yanını bulamadım. Temelli egemenliği altına girdim G.Ş.'nin. Alnındaki yansıtıcıyı ayarladı, hortumun ucunu soktu kulağıma, sonra bastı düğmeye. Yan gözle karıma baktım, çıldıracak! Anlıyorum onu. Hem hizmetliye kızıyor, hem bana. Nasıl oluyor da başından büyük işlere kalkışıyor? Ve ben nasıl oluyorum da kendimi böyle bir hizmetli-

nin eline teslim ediyorum? Kulak son derece narin bir organ değil mi? İncecik de bir zar yok mu içinde? Acaba şaka mı bu yaptığım?

Ama G.Ş.'nin aldırdığı yoktu. Bastı elindeki aracın bir yerine. Bir anda sanki bütün Kızılırmak'ı ısıtıp çevirdiler. Kulağımın içine denizler doldu. Bir de şarıltı koptu ki! Neyse, çok abartmış olmak istemem. Ama o ılık su doldu işte kulağımın içine. Bir yandan da ucun ucun akıyor küvete.

G.Ş. birden kesti yıkamayı. Suyun geldiği aygıtla uğraşmağa başladı. Kurcaladı orasını burasını. Sonra doktorun masasına geçti. Hastane içi telefon kılavuzunu aldı, telefonu çekti önüne. Numara çevirdi; şunları konuştu:

«Ulan Seyfettin, inek arabası! Bu suyun basıncı neden zayıf ulan? Burda kulak yıkıyoruz oğlum! Aç şunu biraz!.. Aç ulan, varırsam kırarım kemiklerini! Tabiî insan kulağı yıkıyoruz, hayvan kulağı mı yıkayacaktık, irezil?!..»

Bir iki dakika bekledi oturduğu yerde. Sonra kalktı, aracı bir daha denedi. Ben küveti hep öyle tutuyorum. Karım da sinirden sapsarı, bir inerek, bir kalkarak, çalkantıların içinden çıkmağa çalışıyor.

G.Ş. sokuldu kulağıma yeniden. Aracın ucunu kulağıma yerleştirdi, dokundu düğmesine. Gene bir şarıltı, gene ılık denizler doldu kulağıma.

Ben de sıktım dişimi, yumdum gözümü.

Düşünüyorum, bakalım ne olacak? Bir aksi sonuç olursa ne yapacağım, tâ başhekimden başlayıp o kulakçıyı, o nöbetçi hekimi nasıl tâ Kars'a, Sarıkamış'a sürdüreceğimi düşünüyorum.

Sol kulağımın işi bitti. Küveti aldı elimden, önüne tuttu. «Bak neler çıktı!» dedi. «Görüyor musun pisliği?» Görüyordum. Mercimek iriliğinde parçalar, sarı, kahverengi pislikler küvetteki suyu bulandırıyordu. G.Ş., spekülum'un ucuna pamuk dolayıp sildi kulağımın içini dışını. Havluyla da boynuma sızan suları kuruladı. Sonra sağ kulağıma geçti. Gene ırmaklar, denizler. Bir yandan da sol kulağımda beliren rahatlamayı duyuyordum. Dişimi falan sıkmıyordum bu sefer.

Hattâ şöyle bir konuşma tutturdum elimde olmadan:

«Bana demişlerdi ki, daha büyük, böyle parmak iriliğinde parçalar çıkacak, bunlar küçük?..»

«İlâç damlatmadın mı güzelce?»

«Damlattım?»

«Öyleyse bakarız...»

Sağ kulağımı yıkadı bir süre. Ve gerçekten büyük parçalar indirdi. Tuttu önüme. «Ötekini bir daha yıkayalım!» dedi. Sağı silip kuruladı. Sola geçti yeniden. Sıktı suyu. Sıktı ılık, kaşındırıcı...

«Hem de kaşınıyor kulaklarım?»

«Mantardır... bakarız!»

«Sen epeydir burda mısın?»

«İki yıl oluyor...»

«Memleket nere?»

«Erzincan...»

«Erzincan'ın içinden misin?»

«İlçemiz Tercan, köyümüz Mercan...»

«Ne güzel...»

«Güzeldir; ama...»

Sol kulağımı bir daha doldurdu ırmaklarla. Ondan da çıktı hatırı sayılır bir parça.

O sırada spekülum düştü yere. «Eyvah!» dedim içimden. «Alıp öylece sokacak kulağıma!» Bu sefer karşı koyacağım artık. Fırlayıp kalkacağım koltuktan.

Bakıyorum doktor da bulunup gelmiyor bir yanlardan! Çok kızıyorum, ne biçim hastane burası? Ama G.Ş. yerdeki spekülum'u aldı, masanın üstündeki kavanoza batırdı, ondan sonra soktu kulağıma.

«Nedir o kavanozdaki?»

«Zefiran... antiseptiktir...»

«Ama ne faydası var ki batırdın?»

Baktı yüzüme: «İşletiyor musun beni?»

«İşletiyorum, işletmiyorum...» deyip keyfini kaçırmak istemedim G.Ş.'nin. Böyle yeni bir duygu doldu içime. Fakat bir şey demeden de yapamadım. Güldüm içten içten:

«Aferin!..» dedim.

Karım çok kızdı bu davranışıma. Ama aldıracak değilim. İşte kulağımı yıkadı. Kuralları da biliyor. Doktor yıkasa bundan iyi mi yıkayacaktı? Karıma karşı kendimi nasıl savunacağımı düşünmeğe başladım.

G.Ş. ise su hortumunu bırakıp başka bir hortum aldı. Onunla da sanıyorum kuru hava bastı kulağıma. Sonra gene pamuk doladı spekülum'un ucuna, sol kulağımı kurcaladı. Ama çok acıdı birden. Kendimi çekip sakındım elimde olmadan.

«Zarın üstünde, bir "yaprak" var, kıpırdama alayım!»

Böyle dediği için katlandım. Aldı "yaprak" dediğini. İnceledi:

«Esas bunu lâbaratuvar incelemesine yollamak ilâzım. Amma biz de bunun burasında az çok tecürbe sahibi olduk; mantar yok sende!..»

İçimden öyle bir merak dönüyor ki, ne kadar "tecürbe sahibi" olduğunu anlamak için sordum:

«Ama kaşınıp duruyor, rahatsız oluyorum?»

«Bir ilâç yazayım, kaşındığı zaman kullan...»

Oturdu gene masaya. Bir yaprak çekti masa takviminden. Tükenmezle yazdı üzerine:

«Kenecurt!»

Çizdi altını.

Ekledi:

«Kulak damlası!»

Bir daha çizdi.

Uzun boylu kullanılmamış bir ilkokul yazısıydı. Hayranlıkla şaşkınlık arası bir duygu karmaşasında kalakaldım. Kalktım sonra ayağa.

«Ecizaneden alıver, ucuzdur! Tarifesini de okursun... Haydi geçmiş olsun!»

Karım sordu: «Doktor gelmeyecek mi?»

G.Ş. bilgisizliğime gülüyordu usuldan:

«N'olacak doktor? İşiniz bitti, geçmiş olsun!»

Ben de, karım da G.Ş.'ye teşekkür edip çıktık.

Tabiî dilinin sadece ucundandı karımın teşekkürü. Huyu-

nu bilirim, daha kapıdan kurtulur kurtulmaz başlar. Buna fırsat vermemek için, "reçete"yi cüzdanımın bir köşesine yerleştirdim. Sonra gitmeden Sinir Hastalıkları bölümündeki dostumuza uğramamız gerektiğini söyledim. Ama yutar mı? Kaçın kurrası?

«Kulağının bir hizmetliye yıkatılmasına yardımcı olduğu için teşekkür etmemiz zorunlu, öyle mi?» dedi.

Çok sert bir cümle, yangın dilimi gibi kabardı çıktı içimden, ama boğazımın yarı yerinde boğdum onu. Demedim açık bir şey.

Sinir Hastalıkları'ndaki dostumuz boşmuş:

«Oldu mu, yıkadılar mı?» Sordu daha oturmadan:

«Çok iyi yıkadılar, teşekkür ederiz!» dedi karım. Sonra da oturup anlattı olup bitenleri iğneli, keskin...

Güldü dostumuz. Bir ucu karım, bir ucu ben, açık bir şey demedi.

Belki arayı bulurum gibisine, «Doğru değil tabiî yaptığı, ama çok hevesli birine benziyor. Doktorun yokluğundan yararlandı her halde. Özenle, hevesle yıkadı kulaklarımı... rahatladım!» dedim.

«Sonra çıkacak onun acısı!» dedi karım. Farkında değilim, sıtma gibi bir titremenin içine girmiş, sapsarı da kesilmiş, boyuna söyleniyor. Anladığıma göre, daha da söylenecek. Ve kimbilir ne zaman susacak?

«Beyefendiye reçete bile verdi hizmetliniz!»

Çaresiz, çıkarıp "reçete"yi de gösterdim.

«Kaşıntıya kullanırlar, verdiği ilâç doğru!»

«Diploması olmadığı için takvim yaprağına yazdı!»

Gene gülmekle yetindi dostumuz...

Neyse!.. Daha fazla bu havanın içinde kalmak karıma iyi gelmeyecek. «Hem de doktorun işi vardır. Kalkalım...» dedim. Teşekkür edip çıktık.

Şoförüm bekliyormuş. Hiç konuşmadan geçtik caddelerden. Akşamın ayazı çökmüştü. Yakıt dumanlarının sisi de doldurmuştu havayı. On metre ilerisi seçilmiyordu. Doğruca eve sürdü şoför. Karımı bıraktık. Sonra ben daireye geldim. Pay-

dosa az vardı, gelmesem de olurdu, ama evde kalmak işime gelmedi. Biraz yatışsın sinirleri.

Daireye gelince bir coştum, bir açıldım ben. Başladım başımdan geçenleri ballandıra ballandıra anlatmağa:

«Ne gerek var uzun boylu uğraşıp doktor falan yetiştirmeğe? İşte bir hizmetli yıkadı kulağımı! Benim kulağımı yıkayan, vatandaşın kulağını haydi haydi yıkar! Bunun belki ilkokul öğrenimi bile tam değil... Ortaokul görmüşlerden yetenekli olanları seç, biraz meslek bilgisi, biraz uygulama göster, sal köylere, her işi yapsınlar...»

Üç gün, beş gün değil; kimi gördüm yakaladımsa bunları konuştum, bunları savundum hep. Milletvekilleri, senatörler, albaylar, generaller, genel müdürler, müsteşarlar... kime rastladımsa canım!..

Belki biraz abartıyordum. Ama Halep ordaysa arşın burda değil miydi? G.Ş. kulağımı yıkamıştı, şimdi daha iyi işitiyordum, pislik falan da gelmiyordu. Kaşıntı durmuştu! «Doktor görevine gelmedi o gün. Belki bir özürü vardı. Ama hizmetli G.Ş. gördü işimi!» İçtenlikle, hayranlığımı ve teşekkür duygularımı belirtiyordum.

Fakat farkında olmadan bir yanlışlık yapmışım. Ölçüsüzlüğümün ucu hem doktora, hem de G.Ş.'ye dokunmuş. Doktora, siciline geçmek üzere bir "ihtar" vermişler. G.Ş.'yi de en aşağıya, kalorifer kazanının başına atarak cezalandırmışlar. Coşkun coşkun anlattıklarımı dinleyenlerden biri, yemeyip içmeyip Sağlık Müsteşarına duyurmuş konuyu. O da başhekimi bulup azarlamış. Sonuç bu olmuş. Deliye döndüm duyunca. Müsteşar Beyi aradım hemen telefonla:

«Yahu aziz dostum, bu yaptığınız çok yanlış! Ben emin olun takdir makamında konuşuyorum on beş yirmi gündür. Çok yetenekli bir adamı biraz yükselteceğiniz yerde alçaltıp kalorifer kazanının başına atıyorsunuz. Olamaz! Dünyada razı olamam buna!..»

«Telefonla konuşmayalım bunu!» dedi Müsteşar. «Öğleden sonra uğrayıp bir kahvenizi içerim lütfederseniz...» Savacak oldu beni başından.

«Bakın ama, bunu söz kabul ediyorum. Siz gelmezseniz ben gelirim!» dedim.

«Söz söz! Gelirim...» dedi.

Geldi gerçekten:

«Galip Şahin, -Bizim G.Ş. imiş bu!- Bakanlık Yüce Katına bir dilekçe vermiş: "İki yıldan beri yaptığım işin kusur gibi başıma kakılmasını vede bu iş sebep gösterilerek cezalandırılmamı düzeltmenizi dilerim" diyor. Tek tük yetenekli kimselerden böyle yararlanmalarımız oluyor, ama bu iş allanır pullanır, senatörlerin, generallerin falan diline düşerse, elbet tedbir almak zorundayız. Onun için Galip Şahin'i cezalandırdık azizim...» dedi Müsteşar.

«Olmaz!» dedim gene.

«Hem size bir şey deyim mi? Sizin hanım da bizim hanıma telefon etmiş, gazetelere yansıyacak nerdeyse, rezil olacağız! Onun için temelli mağdur etmeden, aylığına falan bir zarar vermeden, bu tedbiri aldık...»

«İmkânı yok! Çıkar Bakan Beyefendiye söylerim! Hiç dinlemem! Tam doktor yapılacak adamı cezalandırıyorsunuz! Bakana söyledim mi Galip Şahin doktordur, iki kere iki dört!»

Güldü Müsteşar:

«Doktor olabilmek için diploma lâzım!»

«Öyleyse hastabakıcı yaparsınız...»

Gene güldü:

«Çocuk musunuz? Bunların ayrı ayrı kanunları, kuralları olduğunu siz benden iyi bilirsiniz. Bir hizmetli nasıl hastabakıcı olabilir?»

«Bürokratik engelleri söylüyorsunuz bana! Hep aynı şeyler! Ama yazık değil mi: Bunca yetenekli bir insanı ve daha nicelerini, belki bundan da yeteneklilerini nasıl ziyan zebil ediyorsunuz? Vatandaşlar da bakımsızlıktan mahvoluyor! Yani bakın dostum: Sizin Galip Şahin var ya, benim yüreğimi altüst etti azizim! O, bir "Pele", o bir "El Cordobes", o müthiş bir kahraman! Doktorun yokluğunda öyle hırsla, öyle kendine güvenle yansıtıcıyı taktı alnına, öyle özenle aldı spekü-

lum'u eline, yere düşünce öyle bilgiyle ve yetkiyle batırdı ki zefiran'ın içine, aklınız durur! Orada olup görmeliydiniz! Ve bunun gibi yüz binler var dağımızda, ovamızda vede koca yaylamızda! Kalorifer kazanı başına atmakla, kenarda köşede bırakmakla, kapıcı, odacı yapmakla yazık ediyorsunuz... Hem de çok yazık ediyorsunuz, ediyoruz...»

«Neyse!» dedi Müsteşar Bey. «Hele böyle gitsin biraz. Sonra bir çare düşünürüz...»

«Mutlaka düşünün! Bu işin peşini bırakacak değilim! Gerekirse Başbakana da arz ederim; ona göre, iyi düşünün...»

Gerçekten bırakmadım peşini. Sordum durdum, sıkıştırdım Müsteşar Beyi. Geçen gün telefon etti:

«Galip Şahin'i terfi ettirdik!»

«Gerçek mi?»

«Gerçek...»

«Ne yaptınız?»

«Aldık kalorifer kazanının başından...»

«Sonra?»

«Başhizmetli yaptık hastaneye! Düşündük taşındık, ancak bu çareyi bulabildik. Çünkü asıl statüsü hizmetlidir kendisinin. Bir hizmetli başka ne olabilir?..»

«Hay aklınıza turp sıkayım!» diyecektim, demedim. Onların mı çok eski yanı, benim mi çok yeni yanım, bilmiyorum, ama kulaklarımı yıkayan bu köylü parçasının egemen vede buyurgan soluğunu hâlâ ensemde, hâlâ yüzümde duyup duruyorum. Müsteşarın yaptığının doğruluğunu asla onaylamak gelmiyor içimden. Ortada bir yanlışlık olduğunu, çok önemli bir yanlışlık olduğunu düşünüyorum.

MERZİFONLU KOCA ZEYNEL

On üç buçuk yıl almıştı sekiz buçuk yıl önce.

«Yedin bitirdin kocca yılları Zeynel emmi! Haydi gözü aydın!..» dedi çile arkadaşları.

Yasaya göre, toplam cezanın üçte ikisini yatan cezalı, şartlı olarak salıverilir. Üç dört aydır gün sayıyordu Koca Zeynel. «Seksen beş kaldı, seksen üç kaldı, seksen kaldı...» Bunlar açıktan söyledikleri. Belki daha öncelerden sayıyordu içinden.

«Kıskanmayın yeğenlerim! Allahım sizi de kurtarsın! Sayılı gün değil mi? Biterimiş! Hiç korkmayın, sizinkiler de bitiverir!..» Başka ne desin? Eskiden çıkıp gidenleri kendisi kıskanırdı, şimdi kalanlar kendisini kıskanıyorlar. Kuralı kanunu böyle imiş cezaevinin. Açıktan belli etmeseler de içlerinden cin gibi, cinniye paşası gibi kıskanıyor, tırnaklayıp kemiriyor *cezalılar birbirlerini.*

«Amaaaan yahu! Ben çıkıp gideyim de, varsın gene kıskansınlar! Üç gün kıskanırlar, dört gün kıskanırlar, sonra unuturlar! Mapusluğu bilmiyor muyum? Gene de Allahım cemi cümleyi kurtarsın! Duşmanımı, duşmanımın eli bıçaklı kardaşını düşürmesin buralara; bu ıslak, bu karanlık, bu sası sası kokan duvarların içine...»

Kırk gündür varını yoğunu naylon keselere aktarıp duruyordu. Bir yerleştiriyor, bir daha yerleştiriyordu. Parasını pulunu hesap kitap ediyor, meydancıya, adaşı Boyacı Zeynel'e, gardiyanlara kaçar lira, kaçar kuruş vereceğini düşünüp taşınıyordu. Koğuşa bırakacağı gaz parasını ayırıyor, yol parasını ayırıyor, evet evet, daha «biraz» parası kalıyordu. «Onunla da şeker meker alırım...» diyordu. «Goley, goley, onlar çok goley!» diyordu. «Kız torunlarıma birer kolye yaptırdım boncuk. Oğlan torunlarıma da birer çakı alırım. Kocakarıya yazma, yemeni, gelinlere çorap, oğullara poçu... Allahım bilir amma belki böyük oğlandan beş on kuruş daha gelir çıkma-

dan!..» diyor; gelirse ne yapar, gelmezse ne yapar, hep kuruyordu.

Ayaşlı Kâmil Ağa, camından çarkları görünen saatin içi gibi görüyor, biliyordu Koca Zeynel'in kafasını:

«En önemlisi nedir biliyor musun Zeynel Ağa-bilâderim? En önemlisi, müddetnameni (1) dikkatle okutup tahliyeni (2) gününde saatında getirtebilmektir! Bütün bu yıllar aylar geçer de, o bir tek gün yok mu, o bir tek günün saatları geçmez arkadaşım! Eğerkine beni dinleyecek olursan, İdare'deki Yazıcı İbrahim'in eline bir onluk toka et ve "Aman oğlum İbrahim, sen bilin gayli!" de. "Bunu al, bir on lira da tahliyeyi alınca toka ederim, haydi göreyim seni!" de. Adliye'ye gidip gelen gardiyanla, görevlilerle o anlaşsın! Hattâ on verme, yirmi ver! Köprüyü geçene kadar ayıya dayı deyeceksin eğer beni dinleyecek olursan...»

«Goley, goley! Hele o gün bir gelsin! Hele o güne bir kavuşalım da sağ selâmet... Paranın turşusunu mu kuracağım? Yetecek kadar var, daha da olur işallah! Oğul uşak yollar biraz daha!..» diyordu. Para dağıtıcısı Kağızmanlı Kemal'den sorup duruyordu, kaç geldi, beş gitti, başka gelmedi mi?

Birer tane de sallama (3) ısmarladı oğullarına. Geçten geç akıl etti, acaba yetişir mi?

«Yetişir!» dedi Sekizinci Koğuş'taki boncukçular.

Her şeyini tam tekmil etti böyle.

On dakika mon dakika, hamam sırasında, arkadaşlarına katılıp bir de yıkandı son olarak. Abdes mabdes aldı. Tırnak kesti, traş oldu. Pakladı eteklerini, koltuk altlarını. «Haydi hayırlısı!» dedi.

«Çıkar çıkmaz yeniden bulaşma aman Zeynel emmi, gadaların alayım!» dedi Zaralı Mehmet. «Bundan sonra yok mu, kimsenin tavuğuna kış, köpeğine oşş deme, hemi de taş atma

---

(1) Müddetname: Cezalının içeri girdiği günle çıkacağı günü gösteren belge.

(2) Tahliye: Cezalının eline verilen çıkış belgesi.

(3) Sallama: Boncuktan örülmüş tespih gibi el oyuncağı, ama tespih değildir, cezaevlerinde yaygındır.

gözünü seveyim! Cezaevleri mi, çektin gördün, bizden iyi biliyorsun, tek bir günü çekilmiyor! Allah düşmanlarımızı düşürmesin! Aman haa aman! Uyma kimseye, uyma, nene lâzıııım!..»

«Düşmanlarını felân görünce yolunu sapıtıver adamım!» dedi Ayaşlı Kâmil Ağa. «Baktın onlar şu yandan geliyor, sen bu yana geçiver! Uyma sakın elin dürzülerine!..»

«(Düşmanlarının mezerini...)» dedi Zeynel içinden. «Bana ne düşmanlarımdan? Yapılmayacak bir işi yaptık. Allahın binasını yıktık. Aftı, infazdı, sekiz buçuk yıldır işte... çekmediğimiz çile kalmadı! O cezaevi senin, bu cezaevi benim, yeni yeni kelepçe, yeni yeni candarma, hemi de sopa, kırılmaz gürgen ağacından...»

«De ki: "Siz haklıymışınız!" De ki: "Suç kabahat benimmiş, bilememişim! Cahallık cavırlıktan kötüymüş!.. Gelin dökek eteklerimizdeki taşı çakılı!.." Dişi konuş arkadaşım! Erkeklik babandan kaldıysa, dişilik de anandan! Sert konuşmanın sonu kavga! Kavganın da sonu mahkeme, mapusane... Kimseye efelik müfelik taslama adamım!..»

«Düşmanlarımı felân düşünmem gayri canım! Onlar eskidendi! Belki şimdiye düşmanlarım da anladılar Hanya'yı Konya'yı! Ben gene hesaplı davranırım da...»

Akşamüstü güneş yüksek duvarların üstünden devrilip saat tamam olunca gardiyanlar düdüklerini öttürdüler. Kişelediler cezalıları içeri. Kümese tavuk kişeler gibi. Yoklama yaptılar. Köşeye bucağa tek tek baktılar, tek tek saydılar hepsini. Sonra, kimbilir kaç bininciden biri olarak, «Haydin Allah kurtarsın!» deyip demirleri çektiler.

Koca Zeynel, «(Bu son!)» dedi içinden.

«Bu son Zeynel emmi! Yiyip bitirdin koskoca yılları, ayları, haydi maşşallah!» dedi arkadaşları.

Yastığı, yorganı, dürülmüş bağlanmış yatağı Zaralı Mehmet'in kapıya yakın yatağında duruyordu. Acı soğan, kuru yavan, ikişer lokma yediler. Sonra Ayaşlı Kâmil Ağa'nın yatağına oturdular.

«Sohbet, muhabbet... seninlen son gecemizi geçiriyoruz. Se-

ni kurtaran Allah, bizi de kurtarır işallah! Nelere kaadir değil kurbanlar olduğum!..»

«Helbet kurtaracak! Bundan bir kuşkunuz olmasın! Erinde gecinde, hepinizinki birer güne gelecek...»

Ilgazlı Nihat, Topal Savcı'nın taklidini yaptı.

Hacıbektaşlı Köse Veli, eski Alevî türküleri söyledi.

Ünyeli Ömer de, sağ elinin başparmağını öteki parmakları arasına sokup Koca Zeynel'in çenesine doğru uzattı:

«Giderayak, seninlen bir röportac yapayım Koca Dayı! Lütfen söyler misin, Birinci Sınıf Asrî Cezaevimizde son geceni geçirmekte olduğuna göre, içinde neler hissediyorsun? Sayın dinleyicilerimiz marağ ediyorlardır...»

Koğuşun her zaman perdesiz penceresinden gözetleyen gardiyan sarı kavuna benzeyen yüzünü gevşetti, sonra poz verir gibi sırıttı.

«Şu senin diline eşşek arısı soksun Omar!..»» dedi Kâmil Ağa. «"Marağ ediyorlardır" değil, merak ediyorlardır... Madem radiyonun başına geçtin, doğru konuş!..»

«Haha! Haha!..» diye güldü Ömer. «Senin de dilini Ankara'nın İstanbol'un dilberleri yisinler! Omar değil, Ömer! Haydi bakalım Koca Dayı, haydi beygirler terli, gidiyoruz!..»

«Haydi haydi!..» deyiştiler çevreden.

Öksürdü Koca Zeynel: «Öh'hooo!..»

«İsmet Paşa gibi!.. Öksürmeden edemezsin!..»

«Öh'ho, öh'hoo!.. Çok heyecanlıyım! Kendimi çok heyecanlı hissediyorum! Öh'hoo!..»

«Güzeeel!» dedi Ömer. «Normaldir! Buradan çıkınca, doooğru memlekete mi gideceksin Koca Dayı?»

«Doooğru memlekete, evet!..»

«Hiç başka yere uğramayacak mısın? Örneğin birkaç gün kalmayacak mısın burda?»

«Kalmayacağım kalmayacağım! Dooğru memlekete!..»

«Güzeeel! Bay Koca Dayı, buradan çıktın, doğru memlekete vardın, otobüs münübüs, her ne ise, oradan da köyle kavuştun deyelim...»

«Evet, oğlanlar gelirler karşılamağa! Bir dene, iki dene cip tutarız. Cipler çalışıyormuş şimdi köye...»

«Güzeeel! İki dene cip dutup köye kavuştunuz diyelim. Anlatır mısın, sayın dinleyicilerimize, ilk olarak neler yapacaksın köyde?»

«İlk olarak bir kurban keseceğim Allahım izin verirse! Çoook eskiden ahdim var...»

«Hemen mi? Varır varmaz mı?»

«Evet hemen! Varır varmaz! İlk işim bu!»

«Pek iyi, pek güzel! Sonra?»

«Sonra da eşimle dostumla halleşme, sarmaşma!.. Yani hoşgeldin, geçmiş olsun'a gelirler...»

«Sonra?»

«Sonra, tabiî oturur bir de yemek yiriz oğul uşak!»

«Sonra?»

Ayaşlı Kâmil Ağa atıldı: «Ulan sası Omar! Sonrasını ne sorup duruyorsun? Çeker kocakarıyı koynuna, değil mi adamım, gözelce bir yatar, bir yatar!.. Bunu mu dedirteceksin ille?..»

Koca Zeynel bozulmadı:

«Denip denmeyecek ne var? Gelenleri geçirdikten sonra, ilk yapılacak iş, iki rekâtcık namaz kılmak, sonra da o tabiî! Eğer ki kav çakmak kaldıysa tabiî!.. Yani alfabemizin birinci maddesi!..»

«Porguramımızın deyeceksin!..»

«Alfabemizin, porguramımızın... fark etmez!»

«Aferim! Çok güzel! Çok güzel Bay Koca Dayı! Ertesi gün ne iş yapacaksın? Ve daha sonraki düşüncelerin nedir? Birazcık da onları anlatır mısın?»

«Anlatırım dayım! Öh'hoo! Evet, çok muhterem ve sayın dinleyicilerim! Ertesi gün, ilk olaraktan ve hemen derakap eşşeğe binip bizim köyün üst başında bir orman vardır, eğer kaldıysa bu ormana gidip, temiiiiiiz bir hava alacağım! Çekeceğim içime, dolduracağım ciğerlerime... Bu ormanın içinde, Düldül Gözü dedikleri yerde, Hazreti Ali Efendimizin atının ayak izleri vardır kayalarda. Gözünü sevdiğim, Düldül'üyle ge-

lip geçermiş oralardan ve Düldül'ün her bastığı yerden sular fışkırırmış! Bayâ kayaların içinden, adam boyu sular, ak gümüş gibi köpürerek akıyor! Bir zerre toz yok, toprak yok, dupduru akıyor! O sulardan içeceğim! Basbayâ eğilip içeceğim! Çemrenip bir de abdas alacağım. Yönümü kıbleye dönüp iki rekâtcık namaz kılacağım. Ve orada, kayaların dibinde, iki saatcık da uyku çekeceğim kölgede... Pis havalı yerlerde yatıp uyumaktan usandım...»

Köse Veli: «On metro ötene iki löbetçi koy aman Koca Dayı, arzun kursağında kalmasın!»

«Evet evet, düşmanların izlemekte olabilirler!»

«Düşmanların bir! İkincisi de, yılan sokabilir!»

Kesip attı Koca Zeynel:

«Yılan olmaz bizim oralarda!» Durdu, sonra, «Ama düşmanlar izlemekte olabilirler, buna aklım yatar. Oğlanlardan birini yanıma alırım tabiî! Ben uyurken o bekler...»

«Tembih et, su içerken de yana yöne bakarak olsunlar aman!..»

«Bakarlar bakarlar, çok dikkatlidirler...»

«Pekey, sonra?»

«O gün öyle geçecek. Ertesi gün bağlara, bahçalara gideceğim. İki güncez de yaylalara gitmek istiyorum. Taze yoğurt yimek için ahdim var!»

«Çok güzel! Başka?»

«Bostanlara ineceğim, kelek düvelek yemeğe!.. Bir gün de değirmene inip Yazırlı Deli Abbak'a kül gömbesi yaptırmayı istiyor canım. Tabiî bir gün de bizim nahiyenin cuma pazarına inerim... sırf gezinti için!..»

«Sana eyi yolculuklar, hayırlı sefalar Bay Koca Dayı! En zor mevsiminde bırakıp gidiyorsun mapusaneyi: Baharın! Gene de güle güle git! Düldül Gözü'nden içerken bizleri hatırla! Senden özellikle rica ediyorum, bir avuç da benim için içiver; pek severim böyle temiz suları! Hemi bir sefer de benim için şişir ciğerlerini, nefes al... Evet sayın dinleyicilerim, şimdi bizim porguram sona erdi, sıra Osman Engin'den türkülere geldi... Eee Osman Engin, haydi bakalım!..»

Osman Engin nazlanmadan süpürgeyi saz gibi çalıp iki bozlak söyledi.

Geç vakte kadar eğlendiler, "şenlik şamata" çıkardılar. Gelip gidip camdan bakan gardiyan da hoş gördü, yatın mutun demedi.

«Kusura kalma Koca Dayı, ustamızın adı Hıdır, elimizden gelen budur!» deyip yataklara çekildiler.

Son gecesiydi. Uykular tavanda, tâ sürekli yanıp duran ampulün yanında, afyon kozalakları gibi sallanıp duruyorlardı. Koca Zeynel'in ne ağzı tutabiliyordu, ne gözü kapabiliyordu. Döndü durdu sabahlara kadar. Yumdu gözlerini, ama uyuyamadı: Düldül Gözü'ne gitti, yaylalara gitti, bağa bahçeye gitti, bostanlara çıktı. Temiz havayı çekti boşalttı, çekti boşalttı. Sulardan da dönüp dönüp içti. Gönlü gezinip duruyordu dışarlarda. Cuma pazarına da indi. Oğulları keklik vurup geldiler. Tavşan vurup geldiler. Birden zemheriler bastırdı. Arabaşı pişirdiler... Azıcık dalar gibiyken Yedinci Koğuş'taki ağa takımını alıp hamama götürdüler. Ve marangozhanenin kapısında gürültüler oldu. Gardiyanlar mahkemecileri topladılar. Demir kapılar gürültülü gürültülü açıldı.

Arkadaşlarıyle, hemşerileriyle teker teker sarmaştı, helâllaştı Koca Zeynel. Yatağını yorganını yüklenip kapaltına indirdiler. Elinde filesiyle bavulu ve paketiyle yürüdü. Saat 10.00 dedi, çıktı dışarı. Sekiz buçuk yıldır ilk olarak gardiyansız ve jandarmasız, biraz sevinçli, biraz yüreği çarpıntılı, biraz da şaşkın, yürüdü tek başına.

«Mektup yaaaz; yazdır! Bizi habarsız bırakma! Bizi unutmaaa!..» Çınladı arkadaşlarının son sözleri kulaklarında.

Tazı gibi bir adamdı içeri düşmeden. Elinde tüfeği; başına poçu bağlar, kayadan kayaya atlar, bayırları çıkar, düzleri yutardı. Mevsimine göre tavşan, yaban kazı, keklik avlar gelirdi. Merzifon'un oralarda yün boyanan bir köyde mor küpüne batıp çıkmıştı sanki. Kaşları, bıyıkları ve saçları mordu. Arada karaları kırları da vardı ve gittikçe kırarıyordu. Yılların ak izleri, şakaklarından başına ağıyordu...

Dışarda konuşkan, şakrak, ona buna takılan, düğünde dernekte oynayan, şakaya şamataya katılan bir adamdı.

Dört duvarın içinde, içine kapalı biri olup çıktı hemen. Eller yün ceketlerinin önlerini açar, başlarına birer kep geçirir ve ellerini kıçlarında bağlayıp, bu duvardan o duvara, tezgâhta mekik, suda balık gibi, günde dört saat, beş saat volta vurup gezerken, Merzifonlu Koca Zeynel bir duvarın dibine çömelir, düşünür Allah düşünürdü! Gece susar, gündüz susardı. Altı yedi yıl onun konuştuğunu gören duyan olmadı yattığı cezaevlerinde. Görüş günleri bile ağzından çıt çıkmadı gerekse de, gerekmese de. Sekiz yıl, Anadolu'da üç dört cezaevi; ya üç sefer açtı ağzını, ya dört. Konuşmadı fazla. Neden düştüğünü, neden yattığını anlatmadı hiç. Bilmezdi kimse.

«Eğil Koca Dayı, geçeceğiz!»

Eğilirdi: «Geçin yeğenlerim!»

Mırıldanırdı içinden: «Geçsinler! Ne kavga kimseylen, ne küfür kimseden!»

Köyde değil, köylerde benzeri olmayan gök gözlü, şalgam yüzlü gelinine göz koyduğu için değil, -çok güzeldi gelini, ama eğri bakmadı oğlu askerken bile!- gelini Gülfidan'ın namusunu korumak için buladı elini kana. Ama anlatmazdı kimseye. On ay kadar sürdü Amasya'da mahkemesi. Ne tanık tapık gösterdi, ne savunma yaptı doğru dürüst. «Furdum iti pakladım, isterseniz asın beni!..» dedi. Gülfidan için değerdi. Hem çok güzel, hem de gök gözleri yerde bir dişeyliydi gelini. Affıyle, infazıyle tam sekiz buçuk yılda kurtardı kendini. Oturdu koğuşlarda, duvarların dibinde, «Hazreti Yusuf Makamı»nda çile çekti.

Eziiik, çubuklanmış yün gibi yuryumşak bir adamdı köye vardığında. Düşmanları ne diyordu? Ne olsa kan vardı yerde. «Ne kimseye furulurum, ne de kimseyi fururum! İnce bir ok gibi kaçarım belâdan! Noolur kimse üstüme gelmesin bundan keri!» dedi köyün kahvesinde geldiğinin üçüncü günü. Nasıl konuşsun başka? Öyle gerekiyordu. "Söğüt yaprağı" diye adlandırılan bıçağını da taktı beline. Bir de tabanca soktu kuşağının arasına, herkeste var!

Düldül Gözü'nün oraya üç sefer gitti. Meşeye meşeye vuruyordu keçiler. Bostanda boyuna toprak avuçladı, boyuna toprak! Gülfidan'ın son çocuğu peştemala oturmuş kum oynuyordu. Bir geline bakıyordu, bir savaktaki suyu karıklara getiren oğluna. Arada bir de hükümete giden yolun ötesinden gelip giden jandarma var mı Zeynel'i yoklamağa gelen, o yana...

Köyün yarısı kendine akraba. Salmada birinci boydan değildi, ama ikinciden aşağı inmezdi. Yese de yemese de, sigarayı mutlaka içerdi. Parası olsa da, olmasa da "Birinci"ydi paketi. İkramı da severdi.

Ne mescit, ne minare. İmamı da çok uzaktan görüyordu. Ama dini bütün bir insandı müthiş! Cezaevinde öyle durgundu ya. Köye geldi değişti. Köyde dört, kırda sekiz gidiyordu. Vurdu mu iki elini kıçına, ya çapılacak pancarda, yada sulanacak buğdayda alıyordu soluğu. Gelinleri, göçmenlerinki gibi uzun ve apışları bol donlar giyiyordu çapa günleri. Kara carlarının içinde gerçekten güzeldi gelinleri. Kız torunları da ipek yüzlüydüler. İki kat olup çapıyorlardı pancarı akşama kadar. Şaşıp yanılıp yağmurlar çiseliyordu bazı günler. Çok ince bir oktan daha hızlıydı köyün gözünde. Kahveci Musa, «Bu dürzü oku da koydu geçti, cet oldu!» diye fesatlanıyordu ardından. Karısı da çaktırmadan bir gökboncukla biraz çörekotu dikti kepinin içine. Gün doğmadan çıkıyor, yürüyor, gün gidince, ortalıktan kuşlar kırlangıçlar çekilince geliyordu. Tığ gibi, tazı gibi, 16-17 saat yeliyordu.

Yağmur çiseleyince bir de rüzgâr çıkıyor, kır tarlaların ekinleri hiç durmadan dalga döğüyordu. Yürüyordu Koca Zeynel rüzgârda, yağmurda, kırda, çayırda, durmadan!.. Dışından bir şey demiyordu ama, içinden içinden, «Mapusluk yüzünden ömürden neler ziyan etmişim, habarım yok!» diyor, sonra da ekliyordu: «Yeni bir belâ vermeden başıma, hiç olmazsa bir on senecik daha yaz bana, hey gözel Allahım! Sermayenden zarar mı edeceksin? Yazıver serçe parmağının ucuyla künyemin köşesine, nolursun!..» İçinden içinden yalvarıyor, yürüyordu. Yürüyor, ötede pancar çapan kadınların kümesine yaklaşıyor, esip gelen ter kokularını içine içine çekiyordu. «Gö-

nüldür bu, farır mı? İsterse hiç gözel olmasın, kadın ya! Bütün böyük hocalar, candarma yüzbaşıları, paşalar, müdürler, infaz savcıları, cezaevi müdürleri, başgardiyanlar, âlim fazıl bütün dürzüler tıpış tıpış diz çökmüyor mu önlerinde? Ben de esip gelen kokularını içime çekiyorum, nâpem? Farımaz; nâpem?» diyordu. Yürüyordu tığ gibi, tazı gibi, ok gibi...

Hafta bir dedi, iki demedi. Koca Zeynel, ne kendinin, ne karısının, ne de oğullarının, gelinlerinin, köylülerinin, kimsenin beklemediği bir gün küt gitti! Ansızın! Ansızın oldu bu. O direnç dolu yüreği "tıkk" etti dururken. Leğenin başındaydı. Bağdan gelmişti, elini yüzünü yuyordu. Sekiz buçuk yıllık kara zindanda kurula kurula zembereğe dönen hızı, köye gelince boşanıvermişti belki de!

Boşanmıştı da, takıp bir daha kuramamış mıydı kimbilir?

Ölümlerin her türlüsüne alışır Anadolu köylüsü. Öküz ölümüne bile ağlayan kadınlar, ölen cana, babaya elbet daha çok ağlar. Ağlar ağlar kurur gözleri.

Ve nerede, nice uzakta olursa olsun, sevenlere ulaşmadık ölüm haberi de yoktur. Gazeteler yazmasın, neden yazacak Merzifonlu Koca Zeynel'i, radyolar söylemesin, neden söyleyecek; kuşun kanadında taşınır gelir ölüm haberleri gerçek dostlara. Cezaevinde koğuş arkadaşları, kızsalar da bazen, çıkıp gidişini kıskansalar da, hiç değilse yarı yanlarıyle severlerdi Koca Zeynel'i. İki haftanın içinde öldüğünü çabuk duydular. Çakılıp kaldılar yerlerinde. İnanasıları gelmedi.

«Tuzağa mı düşmüş?»

«Yoook...»

«Yıldırım mı çarpmış?»

«Yoook...»

«Trafik mi?»

«Yooook...»

«Ne olmuş peki, neden ölmüş?»

«Gezip tozup gelmiş evine! Leğenin başında eli yüzünü yuyormuş! Çömeldiği yerde kalakalmış!..»

«Çok mu gezmiş... imiş?»

«Çok gezmiş... imiş!»

«Vah vaaah!»

«Vaaaaah!»

«Vaaaaah!»

«Boşanınca zembereği saat bile duruyor heeey adamım! Onun için çok kurmayacaksın cezaevinde... asla!»

En çok Ünyeli Ömer bozulmuştu:

«Sekiz buçuk yıl içerlerde yaşadı, kolay değil! Daha fazla yatanlar, yatacaklar da var, haggaten kolay değil! Söner gider insan. Bu namussuz duvarlar söndürür...»

Çıkıp ertesi gün gene voltaya başladılar. Hacı Bektaşlı Köse Veli, yanlış bir şey yemiş bülbül gibi sustu üç gün. Ünyeli Ömer de şakalaşmadı kimseyle. Osman Engin türkü söylemedi, süpürgeyi çalmadı saz gibi...

«Ben varım ya ben? Çıkınca öyle birdenbire Ali Kayası'na, Düldül Gözü'ne, bağa bahçeye, bostana koşmayacağım birden! Kapanacağım eve, şöyle en azından bir yıl dam altında kalacağım. Günde birer saat, ikişer saat, derken üçer saat, alıştıra alıştıra, beton gibi donan yaşantımı yumuşatacağım, ondan sonra açılacağım kıra felân! Vallahi, aynen böyle yapacağım. Bakır leğenin başına çöküp kalmayacağım Merzifonlu Koca Zeynel gibi!.. Ne dersin bu aklıma Osman kardaş?»

Köse:

«Valla haklısın! Haklısın ellehem! Ben de öyle yapacağım!» diyordu suskun ve korkudan sinmiş. Sonra birden Osman Engin'i olduğu yerde bırakıp, ellerini arkasına bağlayarak, bu duvardan o duvara, bir ona, bir buna çarparak, volta vurmağa koyuluyordu. «Neme lâzıım, furalım arkadaş foltamızı! Furalım da Merzifonlu Koca Zeynel gibi iki haftanın içinde nalları dikmeyelim köye varınca!..» diyordu. Ardından ölüm kovalıyor gibi can havliyle kaçıyor, yürüyordu.

«Sen ne diyorsun Kâmil Ağa?»

Durup uzun uzun düşünüyordu Ayaşlı Kâmil Ağa da. Birden karşılık vermiyordu. Ama gidip gelip soruyor, durmadan üsteliyordu Köse Veli. O zaman, duyulur duyulmaz bir sesle:

«Valla, benim çok daha! Hele bir çıkalım... Orasını çıkınca düşünürüz!..» diyordu.

BALYALI DELİ KEMAL

Balıkesir'den Edremit'e kalkan en son minibüse ancak sekiz yolcu çıktı. Son otobüsle minibüsler, yolcuları toplayıp iki saat önce gitmişti. Bunlar dökünlülerdi. İçlerinde bir saattir bekleyen vardı.

Yolcular öfkeli; sekizden fazla yolcu çıkmadığı için şoför daha öfkeliydi. Arka sıra olduğu gibi boştu. Dört yolcu daha binebilirdi. Tâ Edremit'e kadar boş gidecek, oradan da, her halde, boş gelecekti. Nisanın ortası. Kıyıların mevsimi başlamadı daha. Ankara'nın, İstanbul'un yazlıkçıları görünürlerde yok. Körfez yolcuları inadına az.

Balıkesir'i bir kilometre kadar geçtiler, şoför durdu. Yolun kıyısında kolunu kaldırmış 10-12 yaşında bir oğlan çocuğu aldı. Oğlanın elinde değneği, sırtında torbası... Başında şapkası, ayaklarında kara lâstikleri var... Dudakları hafif yalama, yüzü gün yanığı olmuş, lekeler görünüyor... Yeni yolda köprü yapımı varmış, minibüs Balya yönünden gidecekmiş. Şoför fısfıs fısfıs birkaç sözcük konuştu oğlanla. Anlaşmaları kolay oldu. Dört kişilik arka sıraya geçip tek başına oturdu yeni yolcu.

Burunsuz, toparlak bir böcek gibi, farlarıyle geceyi dele dele ilerliyordu minibüs. Arka sıraya oturan oğlanla kimse ilgilenmedi. Sekiz yolcu, ikişer, üçer, kendi aralarında konuşarak, bazıları da şoförden bir şeyler sorarak vakit geçiriyorlar, zaten minibüse dayanmayan, düzlerde, tatlı kıvrımlarla su gibi akıp giden yolu tüketmeğe çalışıyorlardı.

Ön sırada şoförün sağında iki erkek oturuyordu. İkisinin de giyimleri iyiydi. Yaşça başça büyük olan biri puro içiyordu, o en sağdaydı. Şoförle bunun arasında oturan gençti, sigara içiyordu. Bunlar, Edremit'ten taşıt bulup er geç Ayvalık'a yetişeceklerdi. Bursa'dan geliyorlardı. Ayvalık'ta ertesi gün açık artırmayla satılacak belediye arsalarından alıp birer

yazlık yaptıracaklardı. Bursa'nın ortakıyım ticaretçilerindendiler.

İkinci sırada üç kasabalı vardı. Edremit'ten sonra Burhaniye'ye geçeceklerdi. İkisi, Balıkesir mahkemesindeki bir işi kovalamağa gelmişlerdi. Biri de Burhaniye'de kasaptı. Deftere bağlı esnaftandı. Defterini tutan muhasebeciler geçen yıl 5.600, bu yıl 16.800 lira vergi çıkartmışlardı. Elinde bunu ödeyecek para asla yoktu, olamazdı! İl Defterdarlığına itiraza gitmişti. Eliyle imzaladığı bildirim yüzünden bu itirazın yararı yokmuş. «Bir bok annayamadan» dönüyordu şimdi... İşte böyle, üçünün de işleri geç bittiği için son otobüse yetişememişler, minibüse kalmışlardı. Yaşamlarında çok az yolculuk etmişlerdi, titizlenip duruyorlardı. Acaba Edremit'ten Burhaniye'ye taşıt çıkar mıydı bu saatten sonra? Yoksa üç kişi, üç kişi daha bulup bir taksi mi tutmalıydılar? Köprü yapımı yüzünden minibüsün Balya yönüne sapması da yolu uzatıyordu. Burhaniye'nin yerlisi 'köylü gibi" üç yolcuydular. Geciktik diye üzülüyorlardı.

Üçüncü sırada üç yolcu vardı. Bunlardan ikisi Ankara' dan gelen karı kocaydı. Akçay'a geçeceklerdi. Erkek, Adalet Bakanlığında önemli bir bölümün başındaydı. Kırkını geçtiği ve önemli makamında sabah dokuzdan, akşam beş buçuk altılara kadar lök gibi oturduğundan, üç öğün yemeği de Allah için hakkıyle yediğinden ve yürüyüş ve jimnastik hiç bilmediğinden, hattâ namaz bile kılmadığından, habire şişmanlıyordu. Solunda cam kıyısında oturan karısı ise yediğini içtiğini inkâr eden kuru bir şeydi. Hafif boyalıydı. Çantasından kolonya çıkarıp döküyordu durmadan. Uuf puuf ediyordu.

Üçüncü sıranın öteki yolcusu kapının ağzındaki tek koltukta oturuyordu. Havranlı bir yağ ve zeytin alıcısıydı. Bu da kırkında, bir gözü sağlam, bir gözü akmış gibi bir adamdı. Başında şapka, boynunda kravat yoktu. M-1 tüfeği mermi atar gibi takır takır konuşuyordu. Edremit ve Havran yöresinin yağ, zeytin ve sabunlarından parası kadar alarak Balıkesirli bildik aile ve esnafa taşıyordu. Bu arada bazen otobüsle, bazen minibüsle sık sık yolculuk ediyordu. Körfezin politika ya-

şamında üçüncü derecede yeri olan, ama iyi koşan, iyi üren bir tipti. Gezici küçük esnaf karnesi vardı, 5-6 yüz lirayı aşmayan bir vergi veriyordu yılda. «Benim gibi bir adama çok bile!» diyordu, keyfi gıcırdı. Eskiden Demokrat Parti'yi tutmuş, şimdi Adaletçiler'i destekliyordu. Her dönemde Halk Partisi'nin, İşçi Partisi'nin hasmı, «İnönü'nün baş muhalifi» olmuştu. Ordu, yurt yönetimine karışıp işleri Adaletçilerin elinden alınca bozulmuştu. Bugünlerde buralarda, «işler çok kötü» gidiyordu. Ordunun yönetime getirdiği takım, hiç başarı gösteremiyor, fiyatlar artıyor, paranın değeri düşüyor, alışverişler durgun, «anarşik olaylar» sa önlenemiyordu. Bundan dolayı alttan alta keyifleniyordu Havranlı zeytinyağcı.

Balıkesir'den çıkar çıkmaz minibüsü durduran çocuk dördüncü sırada kaybolmuş gibi tek başına otururken, Ankara' dan gelen şube müdürüyle zeytinyağcı, günlük politika üstüne tartışmaya koyulmuşlardı bile. Şube müdürü, besbelli ki, ordunun yönetime getirdiği takımı tutuyordu. Ayrıca yaşlı İnön'ye de toz kondurmuyordu. Bunu daha ilk el-ense çekişte gören zeytinyağcı, iki elinde birer Bursa bıçağı var gibi saldırıya geçti. Bursa bıçaklarıyle şube müdürüne bir sağdan, bir soldan dokunuyor, geriletiyordu onu. Müdür bazen zeytinyağcının eleştirilerine hak veriyor, «Evet haklısın ama, sizinkiler de az yapmadılar, eski başbakanın kardeşleri çiftçi falan olmadıkları halde Ziraat Bankası'ndan 26 milyon lira aldılar! Kurdukları şirketlerle bütün büyük ihaleleri kapıp arka arkaya milyonlar vurarak servetlerini büyüttüler büyüttüler!.. Sizinkiler hırlı mı?» diye zayıf bir karşı-saldırıyla durumunu kurtarmağa çalışıyordu. Müdürün kuru, zayıf karısı da, «Herif, bilmediğin, tanımadığın adamlarla bu konuları ne konuşuyorsun? Arabada polis falan olur, kalkar rapor eder, denizin tam kıyısında yaptırdığımız ev de, Bakanlıktaki iş de uçar gider, gene eskisi gibi cascavlak kalırız ortalıkta!» der gibi, kâh diziyle, kâh koluyle kocasını dürtüştürüp duruyordu.

Zeytinyağcı, «Haha! Haha! Halk Partisi, İnönü... Rica ederim, bize bunları söylemeyin artık! Biz o dönemleri yaşadık, bir daha yaşamak istemiyoruz, söylemeyin lütfen! Ben 16 ya-

şımdayken, yıl 1942'de, evet kırk ikide, Haydarpaşa lise mektebinde çalışırkene...» diye yeni bir konuya başlıyor, eliyle işaretler yaparak, «Sözümü kesme kesme, dinle!» diyordu sık sık müdüre. «Haydarpaşa lise mektebinde çalışıyordum. Eski başbakanın kardeşlerinin 26 milyon kredi almaları bir suyistimal olamaz, çünkü Ziraat Bankası ticarî krediler de verebilir, nitekim İnönü'nün tüccar olan oğlu da bu bankadan ticarî kredi almıştır, biz bunları da bak, hep... dinle dinle... hep biliyoruz! İhaleler alıp servetini büyütmeye gelince, pekiii, ya İnönü'nün servetleri? Haydarpaşa lise mektebinde bulaşıkçılık yaparak çalışıyordum. Sabah, öğle, akşam... bir sürü ahali, mekdabın çevresini sarıyordu. Ellerinde bakır kaplar, tenekeler, uzun uzun bekleşiyorlardı. Ne bekleşiyorlardı bilir misiniz? Hâşa huzurdan, yemek artığı! Kırk ikide ben bunları gözlerimle gördüm. Millet unutur mu Beeey? Savaş içiymiş! Depolar, hangarlar buğday dolu olduğu halde halka dağıtmıyorlar, millet derseniz ekmeği karneyle yiyordu. Bunu da geçelim, memur saltanatı alıp yürümüştü! Şeker, gaz, basma bedava veriliyordu hepsine. Halka bir şey yoktu! Konya'da bir müezzin, "Haydin namaza! Haydin namaza!" diye değil, "Haydin gayfaya! Haydin gazaaaa! Haydin basmaya! Haydin şekere! Şeker tatlıdır, şeker tatlıdır!..» diye okudu ezanı. Bu yüzden adı gericiye çıktı vilâyetin! İnönü'nün profesör olan oğlu da üniversite rektörüyken Deniz Gezmiş'i evinde saklamış! Dinle dinle, biz... kesme sözümü, bunları da biliyoruz yah!..» Karanlığın içindeki söylevini alabildiğine uzatıyordu. Ara sıra ikinci sıranın yolcuları da ilgileniyordu tartışmayla. Ön sırada oturanlar kendi âlemlerinde gidiyorlardı.

Daracık minibüste, şube müdürü, karısı, öteki beriki, herkes sigara içiyor, pencereler de kapalı olduğundan içerisi iyice doluyordu ve ön sıradaki Bursalı tüccarın puro dumanı, bunun değişik kokusu, sigara dumanlarını, öteki kokuları bastırıyordu. Bütün bu sesin dumanın arasında Havranlı zeytinyağcı, söylevini ateşli ateşli sürdürüyordu:

«Köylü yoksulluktan ve cahillikten, hem de candarma dayağından inliyordu. Hâlâ da inlemiyor mu Beeey? Bu yolları,

bak ne güzel akıp gidiyoruz üzerinden, hep Demokrat Parti başlatmadı mı? Bütün bunlar hediyesi değil mi Rahmetli Adnan Menderes'in? Halk Partisi aşar, öşür diye boyna vergi aldı, boyna vergi aldı, başka ne yaptı? Şimdi de köylüler karakollarda dayak yiyor, neden? Çünkü aslı Halk Partili olan bir kimseyi başbakan yaptılar. Memleketin efendisi köylü, candarma dayağından biraz kurtulmuştu, gene başladı. Karakollarda kalıyor ölüsü halkın! Ya onca köylünün işçi diye Almanya ve Hollanda'ya çıkıp gitmesi, kadınlarımızın kızlarımızın dahi iş diye gidip yabancı erkeklerle düşüp kalkmasına ne demeli? Biz ellerin işlerini işlerkene kendi vatanımızın imar ve ihyası ne olacak Beeey? O İşçi Partisi de bir sosyalist parti değil midir? Sosyalizm komonizme giden yolun bir basamağı olduğundan sosyalizm felân deyerekten halkı tuzağa düşürecekler! Biz bunların hep farkındayız Bey, farkındayız yah!..»

Balya'ya yakın bir yerde şoför, dördüncü sırada oturan çocuğa seslendi:

«Hazırlan delikanlı! İndireceğim seni!»

Karısı hem koluyle, hem diziyle, dikkatlice dürtünce şube müdürü zorunlu bir açıklama yaptı:

«Bay Zeytinyağcı! Kesin olarak belirteyim ki, karşınızda komonizmin tam bir düşmanı ve muarızı bulunuyor! Bendeniz aynı zamanda sosyalizme de muarızım emin olun! "O halde sen nesin?" diye soracak olursanız, bendeniz ne sağcı, ne solcu, tam bir Atatürkçüyüm!.. Karma ekonomi yanlısıyım!» Dönüp karısına sordu karanlıkta: «Öyle değil mi?»

«Evet öyle, öyle!» Onayladı karısı.

«Orası muhakkak!» diye güldü zeytinyağcı. «Zaten hakikî bir Türk, komonizme de, sosyalizme de yandaş olamaz! Ben de bundan emin olduğum için sizinle sohbet ediyorum...»

Dördüncü sıradan kalkıp kapıya kadar gelen çocuk, bir yerlerinden çıkardığı kâğıt parayı şoföre uzattı. Üstünü bekliyor, bir yandan da minibüsün kapısını açmağa çalışıyordu.

Tam o sırada tatsız bir şey oldu:

Daha şoför paranın üstünü buluşturup vermeden, çocuk

epeyden beri içinde döndürüp durduğu bulantıyı bırakıverdi. Kusmuğun yarısı zeytinyağcının pantolonuna, çorabına, ayakkabısına, yarısı da ikinci sırada oturan Burhaniyeli kasabın ceketine geldi; sıvadı batırdı adamları.

Minibüsün ağır havasına yeni bir öfke, yeni bir koku eklendi. Zeytinyağcı çileden çıktı. Kasap kıpır kıpır bir şeyler söyledi diliyle dişi arasından. Ama zeytinyağcının öfkeli sesi onu da, şoförü de bastırdı:

«Aman be oğlum! Aman be oğlum! Ben burada akşamdan beri seni savunuyorum, köylüler hakkında nefes tüketiyorum, sen geldin üstüme kustun! Aaaaaç, aç şu kapıyı da çık çabuk! Sıvadın batırdın her yanımı!..»

«Çık, çık çabuk!» diye bağırdı şoför de.

Fakat çocuk minibüsün kapısını açamıyordu.

Ekşi kusmuk genzini tıkıyor, gönlünü bulandırıyordu yolcuların. Şoför, elini çabuk tutup atladı aşağıya. Minibüsün önünden sağa dolandı. Açtı kapıyı. Çekip aldı oğlanı.

«A be oğlum sersem misin, seme misin? Batırdın her yakayı! Şuna bak ne cam bıraktın, ne döşeme! Kapıyı da batırmışsın!..»

Daha kötü söyleyebilir, söğüp sayabilirdi, yapmadı.

«Kusura bakmayın Beyler, hiç kıpırdamayın, Şapçı Pınarı'na kadar gidelim! Orada temizleriz her yakayı!» Burhaniyeli kasapla zeytinyağcıya ayrı ayrı baktı. «Sizler de batan yerlerinizi orada paklarsınız. Bir kazadır oldu...»

Kapıyı kapattı. Çıkarıp yedi buçuk lira verdi oğlana. Geçip yerine oturdu. Çalıştırdı motoru.

Yağcı bağırdı:

«Bir bu iki buçuk lira için mi önüne gelen köylüyü topluyorsun, batırtıyorsun üstümüzü başımızı?»

Şoför:

«Hem kendi adıma, hem kusan köylü çocuğu adına hepinizden özür dilerim! Ha akşam akşam yarı boş gidiyoruz, seksen kilometreden fazla yol, dönüşü de boş, hiç olmazsa bir sigara parası çıkar dediydim. Nasıl bilirdim böyle yapacağını? Özür dilerim...»

Çocuk, kırlık bir yerde kalmış, minibüs de düzgün yolda hızla ilerleyip gitmişti. Sigara dumanı azalmıştı. Ama puronun ve kusmuğun kokusu içeriyi dayanılmaz hale getiriyordu. Hava da soğuktu, cam açılamıyordu.

«Özür dilerim!» dedi şoför bir daha.

«Tekrar tekrar özür dilemene nüzum yok arkadaş! Hepimiz az çok esnafız! Herkes görevine dikkat etmeli! Onun verdiği iki buçuk. Bizlerse seksen kâat saydık sekiz kişi, avucuna! Bizi taciz etmeğe hakkın yoktu! Allahın kırlısını almayacaktın arabaya! Zaten bu Balya yanı köylüleri ıraktır medeniyete! Bunca yollar yapılıyor, bunca otobüs minibüs gelip geçiyor, bunlar hâlâ kusuyorlar! Dürzünün oğlu, ufacık bir şey ama, ne varsa tıkmış karnına! Üstümüze boşalttı hepsini! Rakı da içmiş heralım! Ulan başkaları bir paket bir şey alır, onunla gider evine, sen içkiye mi verdin paralarını, salak?»

Zeytinyağcı öfkeli öfkeli söğüyor, söyleniyor, kasap sesini çıkarmıyordu. Hattâ içinden zeytinyağcıya kızıyor, başına gelen belâyı bir dereceye kadar hoş görüyordu.

Zeytinyağcı, pantolonunun batık paçasını yukardan biraz çekti. Ayaklarını dikkatlice ayırdı. «Valla Beeey...» dedi şube müdürüne, «Bu köylülerin adam olacağı yok! Bir de oy zamanı görün siz bunları! Ne kaşık sığar ağızlarına, ne kepçe! Yüklerini bir yüceye yığarlar, bir yüceye yığarlar, ulaşıp el değdirmenin imkânı olmaz! Ben seçimlerde çok çalışırım partim hesabına. Bu yüzden sık sık giderim ayaklarına. Fakat bunlar, ben vardıkça, iki kulplu Menemen testileri gibi kasılırlar. Ulan dürzüler, bakın daha siz, bindiğiniz arabada kusmadan yolculuk etmeyi bilmiyorsunuz, ne bu kadar kasılıyorsunuz ulan, hiç on liradan fazla eder mi sizin bir oyunuz? Ama demokrasi diyoruz işte, nâparsınız? Öhho! öhho! Bir gıcık geldi boğazıma, öhho! öhho öhho!..»

«Gerçekten öyle! Doğru söylüyorsun Bay Zeytinyağcı! Bu işler zor. Köylüler geri... Aynı zamanda geri zekâlı ve görgüsüz! Şoför arkadaşların bunlara dikkat etmesi, her kolunu kaldıranı arabaya almaması lâzım! Anlıyorsunuz değil mi sayın şoför arkadaş?»

Bunca zılgıttan sonra sinirleri bozulan, kendisine "sayın" denilmesine de temelli kızan şoför:

«Madem öyle, siz de sigaraları söndürün!» dedi. «Arabada sigara yasak, trafiğin emri! Hanım abla, siz de söndürün lütfen! Madde biir! Madde iki: Siz puro içen Bey, o zıkkımı hemen çabuk söndürün, anlaşıldı mı? Fosur fosur, dinimi imanımı gevrettiniz, neredeyse ben de kusacağım, hem de döneceğim yüzlerinize, hepinizin her yanı kusmuk olacak! Madde üç! Saçma sapan konuşmaları da kesin; içim bulanıyor... Madde dörde gelince, o köylü delikanlısı da sizin puronın dumanından kustu! Çünkü ilk siz puro içiyorsunuz benim arabada ve ilk bu çocuk kusuyor! Maddeler bu kadar anlaşıldı mı?»

Yolcular, hep birlikte bağırıp isyan edeceklerdi; zınk! durduruverdi minibüsü: «Demek söndürmüyorsunuz? Alın öyleyse! Ben de gitmiyorum! Bana Balyalı Deli Kemal derler! Bir pire için yesyeni yorganı cayır cayır yakarım ben! Hem sigara, hem puro; hemi de köylüler için bir ton lâf, küf! hakaret! Olamaz, böyle haksızlıklara gelemem! Kendim de bir köylü parçası olduğumdan, ettiğiniz lâflar gücüme gidiyor! Herkes haddini bilsin az çok... Haydin bakalım!»

Yolcular birbirlerine baktılar. Birer birer söndürdüler sigaralarını. Birinci sıradaki Bursalı yolcu da purosunu söndürdü çaresiz. Minibüs yeniden yürüdü.

Gece olduğundan trafik seyrekti yolda. Tek tük kamyonlar, dolu yük arabaları, otobüsler, otomobiller, cızt cızzt gelip geçiyorlardı.

Sapçı Pınarı'nda durdu şoför. İndirdi yolcuları. Bir su kabı, bir süpürge çıkardı, on dakikanın içinde gıcır gıcır yıkadı arabayı. Suları bolca bolca döktü. Süpürgeyi de ıslatıp ıslatıp sürdü. Sonra bir sarı reklâm bezi ile sildi kuruladı camı kapıyı. Geçip pınarın başına bir sigara yaktı... Kasapla Zeytinyağcı da üstlerindeki kusmukları temizlediler.

«Bu kadarmış yahuuu!» dedi şoför. «Mahanalıkça arabayı da yıkadık, mis gibi oldu; ooooh!..»

«Haggaten iy'oldu!» dedi Burhaniye'ye gideceklerden biri.

«Eeee, tabiî!» dedi şoför. «Hiç üşenmem, çünküm ekmek teknem!»

Havran'a, Edremit'e doğru gidiyorlardı. Ama bu saatlerde pırıl pırıl ışık olan kasabalar hiç görünmüyordu. Ovayı bayırı kaplayan zeytinlikler görüntülerini kesiyordu çünkü.

CENAN

Denizin kıyısında belli belirsiz bir burun. Kasabaya altı kilometre. Mart girince havalar ısınıyor. Toprağın altındaki yeşiller kükreyip çıkıyor. Aklı, sarılı, kırmızılı çiçekler açıyor. Tâ eskiden ıpıssızdı buralar. Ara sıra çingeneler görünürdü. Çekiversen her yanları dökülen çadırlarını kurarlardı.

«Biz de koyunlarımızı güderdik!» diyor Cenan. «Sabahleyin salıver, akşama kadar yayılsın! Kuşluk olunca söğütlerin dibine yatır, öğleyin sütlerini sağ, bakraçlarını doldur güzelce. Sonra da emiştir kuzularıyle. Akşam olunca da topla götür. Öte git, beri gel diyen yok. Ne muhtarı karışır, ne belediyenin bekçileri. Koyunculuk çok tatlıydı...»

Kimbilir nerelerde neler oldu? Bağların ve zeytinliklerin arasına ansızın giren asfaltın üzerinde ok gibi taksiler, ufacık tefecik kaplumbağa otomobiller göründü. Otomobiller çoğalmağa başladı. Çingenelere benzemeyen bambaşka insanlar, temiz pak, yeşil, mavi, al, sarı çadırlar kurmağa başladı. Karıları kısa kollu, kısa etekli, erkekleri sakallı, fanfinfon, köylerin kasabaların insanlarından bambaşka; uzak iklimlerin, uzak dillerin insanları görünmeğe başladılar. Bazılarının gök gözlü "uğursuz" çocukları vardı.

«Güneş bol! Sizin buralar çok çok tatlı!..»

Domatesi marulu alıyorlar, "bol" para veriyorlardı. Sütü yumurtayı alıyorlardı. Tavukları kuzuları topluyorlardı. Toplaşıp bakan delikanlılardan falan çekinmeden, herkesin gözü önünde "çılbanıp" denize giriyorlardı. Çimip çimip seriliyorlardı kumlara. Yüzyukarı açılıyor, yüzaşağı kapanıyorlardı. Oynuyorlardı birbirleriyle. Sonra gene giriyorlar, gene çimiyorlardı.

«Bir zamanlar biz de çimerdik, tâ çocukluğumuzda!..» diyor Cenan. «Ama azcık böyüdük, analarımız tutturdular: 'Haydin bağa, haydin zeytine!" "Kalkın çabuk! İş var iiiiş! Kız

kısmı deniz kıyılarında avare dolaşamaz! Hemi de herkeslerin gözü önünde çılbanamaz! Urus karıları kızları gibi açıp her yanlarını kumlara yatamaz!..">»

Ezanlar okunurdu hoparlörsüz. Yanık olurdu hafızların sesleri. Hocalar örtünme töresini uzun uzun anlatırlardı. Sadece bu öğütleri tutanlara "iyi kız" denirdi.

Babaları da, hafifçe hafifçe gülerek, «Bunlar Urus karıları kızları değil gıı! Turus karıları, turus kızları bunlaaaar!..» diye düzeltirlerdi.

«Ben denize girdiğim çağlarda okula felân gitmezdim!» diyor Cenan. «Denize girmeyi bıraktıktan sonra da gitmedim okula. Urus ne, turus ne? Hâlâ anladığım şu: Urus bir ayrı gâvur, turus bir ayrı gâvur. Tâ eskiden bizim buralarda Rumlar çokmuş. Edremit'in Ayvalık'ın Havran'ın oralarda zeytinlerin arasında çok Rum kesmişler. Çoğu da kendini denize atmış. Kayık bulan kayıkla, sal bulan salla, adalara, adalardan ötelere gitmişler. Kiliseleri, konakları, manastırları kalmış. Boşalan köylere İslâm göçleri yerleşmiş. Daha daha eskiden belki hep gâvurdu buralar. O zamanlar bizim de kökümüz gâvur muydu kimbilir? Okula gitmediğimden bunları bilemem, nerden bileyim? Buralar hep hep ören! Çok öteberi çıkıyor, çanak çölmek, toprağın altından... çoook!..»

Cenan uzun süre koyun kuzu güttü bu üzerinde hiç ev olmayan çayırlarda. Denize giren "turus"lara gerilerden, uzaklardan baktı. Koyunu kuzuyu çayıra saldı, başka kızlarla seksek, birdirbir, uzuneşek, kayrak oynadı. Sonra anası dedi ki: «Senin gibi böyük kızlar kuzu gütmez, oyun oynamaz. Seksek, birdirbir, uzuneşek hiç oynamaz! Yeter artık!..»

Buralara, bu örenlerin ve çayırların üstüne İzmir, Ankara, İstanbul'dan adamlar geldiler. Kimisi karıları kızları ve baldızlarıyle gelip bakıyor, ölçüp adımlıyordu. İşaretlerle, «Şura sizin, bura bizim!» diyorlardı. Karıları kızları "turus"larınkine benziyordu tıpkı. Onlarınkiler gibi açıktılar. Ama çok toplu, top gibi de yuvarlaktılar. Etli butlu ve akça gerdanlıydılar. «Bizim bu körfezin köylerinde, kasabalarında böyle avrat nerdee?» diyor Cenan. «Bol bolamat yime mi var bizlerde?..»

Kireç kuyuları eşildi, kireç taşıdı kamyonlar. Traktörler Kazdağı eteklerinden taş çektiler römorklarıyle. Sonra tâ Karadeniz'den, Trabzon, Rize, Giresun'dan, biraz da Kayseri'den ustalar geldi. Yapılara başladılar. Önleri camlı, balkonlu, düzçatı, beşikörtü evler, önce kırmızı kırmızı, güzel tuğlalardan, sonra duman rengi briketlerden, sonra sıvalı, badanalı, ak ak... kükreyip çıktılar. Görenler hayran oldu.

«Ben emsallarımdan erken evlendim. On dördümde, Şapçılı, Yasin'in Mahmut derler bir adama verdiler beni...» diyor Cenan. «Önce eyi sevdi Mahmut beni. Ben çok edepsizdim! Babam erken öldü. O beni sevince ben de onu sevdim. Sonra döğdü beni. Ben de onu döğeyim dedim, döğdüm de biraz, amma onun elleriyle benimkiler bir mi? Hem de ensemden ensemden basıyordu yere. Dizleriyle sırtıma sırtıma vuruyordu. İki üç yıl içinde anladım: Sevişmede belki, amma döğüşte ona çıkamam! Ne yapayım, çeneye döktüm ben de. O döğdü, ben de söğdüm süpürdüm. O döğdü ben daha çok söğüp süpürdüm. Bu sefer daha çok kızdı, daha çok döğdü, nâlet!»

Koyunlarına bakıyor, Kazdağı'nın başlarına bakıyor, biraz dalıyor Cenan. Sonra, «Hiç şikât etmedim herifimden!» diyor. «Her ne kadar döğdü ve söğdüyse de, her döğüşün ardından yatırdı, kemiklerimi kıra kıra sevdi. Döğüp döğüp sevmelerden çok hoşlandı, beni de hoşlandırdı. Habire doğurdum. Gebe kaldığım zaman Şapçılı öteki herifler gibi surat asmadı Mahmut. "Düşür at!" demedi. Güvene güvene doğurdum. Her doğumda entarilik basmalar getirdi dört enden. Hem de santirdi köyün çocuklarına. Eli ağırdı, ama açıktı. Hem de gönlü ki oğlum olmuş gibi boyalı şeker, leblebi, incir, iğde alıp üleşyüksekti, çok yüksek!.. Nerde bulunur böylesi herif, nasıl kıyıp da şikât edeyim?»

Örenlerin olduğu yerler, çayırlar, küçüklü büyüklü yapılarla, bol pencere ve camlı kapılarla doldu taştı. Ortalık ak sedefler gibi şimdi. «Kör olasıcalar, nasıl da biliyorlar canlarının kıymetini!» demiyor Cenan. Sanki hiç kıskanma bilmiyor. Eleştirme bilmiyor. İstanbul'dan Ankara'dan gelenler kumsala bir sürü gölgelik diktiler. Bir sürü elektrik çektiler.

Al, kırmızı, sarı, yeşil, mavi... Bahardan başlıyor, güze kadar yaz altı ay, saçları at kuyruğu sıkılmış, dar bilûcin giymiş kızlar, üst yanları çıplak, alt yanları şortlu oğlanlar, akşama kadar yüzüyorlar, yiyip içiyorlar, geceleri de geç vakitlere kadar döne döne dans ediyorlar. Otomobilleri her cinsten ve bütün hızlarda koşuyor. Yolları ise her yıl daha düzgün, daha asfalt... Ve kızlarla oğlanların ana babaları, onlar da iki girip bir çıkıyorlar bu çırpınıp duran mavi suya. Çıkınca güzel havlulara sarınıyorlar. Ve akşamları oturup masalarda buzlu bira, rakı, şarap içiyorlar, en iyi zeytinyağlı salatalardan yiyorlar. Ve oğullarını kızlarını seyrediyorlar el çırpa çırpa. Geç vakit yataklarına çekiliyorlar ve çok yedikleri için zor uyuyorlar, terliyorlar...

«Şapçı'da idaremiz daralınca geldik eski vatanımıza, buraya!» diyor Cenan. «Şapçı ufak, kırlık bir köy! Çalı çakıl bir dağ köyü. Kocam koyuncu. Kızlarım da okula gitmiyorlar. İdaremiz dardı, biraz daha daraldı. "Haydi herifim kasabamıza gidelim, bizim kasaba biliyorsun kasaba değil, kasaba eniği; hem de düzayak! Gene bir yandan zeytin, bir yandan tütün, bir yandan da koyunlarımızı güdüp yoğurt peynir çalarız. Turus cavırlarına satarız kilo kilo. Burda epey sürüdük, haydi azcık da orda sürünelim aslan herifim! Döğüşse orda yaparız, döğüşün ardından sevişmeyse orda daha eyi sevişiriz deli herifim!" dedim. Ben böyle deyince, elimi de başından omzuna sıvayınca, nasıl hayır der? Ilır birden. Kabayel değmiş kar gibi yumuşar. Ufala ufala yapar dediğimi... Biz kalkıp geldik buraya. Anamdan kardaşlarımdan az mal düştü bana. On üç ağaç zeytin! Bilmeyen bir şey sanır, değildir. Çırptık kendimiz. Ne gelir on üç ağaçtan? Bir yıl verir, bir yıl vermez, kendi yimemize anca yeter. Bir evlek kadar arsamız vardı, saz maz, bir ev yapıp sokulduk. Tavan saz, taban topraktır hâlâ. Ayıbımız görünmesin diye üstünü de eski kiremitlerle örttük. Kiremit çok pahalı. Demir, çimento, kelesde, cam, çerçeve... Bunlara para mı yeter? Ben bu turus evlerine girer çıkarım ara sıra, yoğurt peynir verirken görürüm. O boy boy aynalara, halı kilimlere, yaylı karyola, banyodaki fayanslara

para mı yeter? Bizim evlerde yatakları akşam serer, sabah olunca toplarız. Bizim evleri anmayalım daha eyi! O etleri, o pirzola, köfte, biftekleri bizler yiye mi biliriz? Deniz derya balık derler, kim gidecek de, tutacak da, kızartıp közleyip yiyecek o balıkları? Var mı motorun mazotun, var mı aracın gerecin, avlanma karnen? Teraziye tartıya vurulunca da yanlarına mı yaklaşılıyor dahi kötünün kötüsü balıkların? Bunca yaşı yaşadım, bunca dişi dişedim, o koca kız olduğumda anamın azarladığından beri nasıl bir daha ayağımı bu hemen kıyıcığımdaki gök sulara sokmadımsa, bu gök suların içindeki balıklardan da kana kana bir yimedim inan olsun! Neyse! Yime içme havaslısı olduğumdan değil bu sözlerim. Böbreklerimden biri, aha şu böbreğim hastadır da, ikide bir herifim alır Ediremit'e Tokdur Haydar Beye götürür, o söyler her seferinde: "Eyi bak kendine, denizin kıyısındasın, bol bol balık ye, fosfor vardır!" Ondan sonra da cırt cırt cırt yazar iğne ilâç, hap şurup!.. Alırız yazdığı ilâçları. Gene de eyi olmaz körolası böbreğim! Çekerim acılarını, sancılarını. Balık yirsem böbreğim eyi mi olacak? Yoooo!.. "Balık, vücut için birincidir! Bak vücudun zayıf! Dökülüyorsun! Topla biraz!.." Böyle der körolası Haydar Bey. Sekiz yıldır çekerim çekerim bu ağrıları, sekiz yıldır gider gelirim Ediremit'e, bakınırım o körolasıcaya, ama eyi olmam! Yemlik yaptı, yedi bitirdi bizi! Herifim şimdi yapılarda çalışıyor. Ustalık bilmediğinden, işçi olarak girdi. On üç zeytinden dördü kurudu. Dokuzundan aldıklarımızla, bu koyunlarla, kuzularla felân geçim mi olur?..»

Örenlerde, çayırlarda çoğalan evler, sanki her biri bir yılda beş sefer kuzuluyor gibi, bu gök suyun kıyısında habire çoğalıyordu. Yaz altı ay, bayramyeri gibi kaynıyordu geceler ve gündüzler. Nasıl kaynadığını gören anlatamaz, görmeyen de inanmaz... Ve uzaklardan, çok uzaklardan gelip denize giriyorlar, kumlanıp güneşleniyorlardı. Dolgun kahvaltı, dolgun öğle akşam yemekleri, pastalı poğaçalı saat beş çayları ve şuruplar, renkli türlü dondurmalar... «Canlarının kıymetini ne biliyorlar körolasıcalar!» demiyor Cenan. Işıklar florasan. Et, balık kokuları. Pirzola, biftek, köfte. Mercan, palamut, bar-

bun, lüfer, uskumru, tâ İzmir'den gelme tarança! Hem Allahım o ne kadar otomobil! O ne kadar tiril tiril entariler ve bilûcinler ve naylon falan gömlekler ve "tişört"ler ve havlular, havlu gömlekler, havlu şapkalar, havlu bornozlar yedi renk üstüne, yeşil Bursa işleri, sudan çıkar çıkmaz sarınıp bürünüp kurulandıkları Allahım!..

«Sekizini çakal yedi! İkisini gene çakal yedi! Bir tanesi kayboldu gitti, ne kuyruğu bulundu, ne kulağı! İşte bu önümdekiler kaldı! Sağsan noolur, satsan noolur? Gene de şikât etmiyorum. Sağıp sıkıp geçiniyoruz eyi kötü. "Pekey tasan ne?" deye sorsan ya! Çayır kalmadı üç koyunu gütmeye! Ha bu görünen yer on altı dönümmüş. Herifim 6.500'e kiraladı iki yıllığına! 6.500 lira! Kalan koyunların memelerini çekiştireceğim de, kapı kapı dolaşıp süt yoğurt peynir satacağım da, bir yandan bu 6.500'ü toplayacağız, bir yandan da karın doyuracağız, napalım? Herifim bu yüzden yapılarda işçi, üçe beşe bakmadan! Kızların ikisini uçurduk. Okumadı bu ikisi. Ötekiler de okumuyorlar. Babaları işçi, anaları çoban; öğretmenleri de yardım etmiyor; nasıl okur çocuklar? Asıl tasam böbreğimin ağrıları! Günden güne sönüyorum. O eski Deli Cenan değilim gayri! Paragöz Haydar Bey, "Ameliyat edelim seni! Ameliyattan başka çaren yok!" dedi. Herifim sordu: "Kaça yaparsın?" "Başkasına 10.000, ama size 7.500 olur." Kalan koyunlarla zeytinleri satsak belki bu kadar eder diyor herifim. Satacak da gözünü kırpmadan! Ama bir şeyden korkusu var, Haydar Bey garanti vermiyor, "Orasını kesin bilemem, bakarsın masada kalır!" diyor. Bu yüzden herifim satıp savıp yaptırmıyor ameliyatı. Ben de ille yaptır deye üstelemiyorum. Bunca çile, bunca çeki, acı, sancı, yedi tane de çocuk, kocattı, yıprattı beni...»

Yeşil yeşil, ince ince bakıp gülüyor anlatırken. Yeşili bir acı, bir acı...

Eyy buralardan, bu düzgün yollardan, İstanbul'a, İzmir'e, İzmir'den Ankara'ya, İstanbul'a, İstanbul'dan Londra'ya Sofya'ya, Berlin'e, Peşte'ye geçenler! Eyy Anadolu'nun batısında Ayvalık'ın, Edremit'in oralarda, deniz kıyılarında duranlar,

durup o mavi sulara girenler, ızgara pirzola, biftek, mercan, lüfer, palamut, barbun, canlı balık falan yiyenler! Eyy ak yapılı, cam kapılı otellerde motellerde kalanlar! Kaldığınız yerin kıyıcığına sinmiş, sıkışmış bir çayır var mı? Aman o çayıra bakarak olun. Belki Cenan'ı göreceksiniz. İki elini göğsüne bağlamıştır. Yıpranmış yoğşumuştur üstü başı. Dişleri kırık döküktür. Biçimli güzel yüzü gün günden sarıya döner. Bütün ışıkların, bütün güneşlerin kaynağı gibi parlak gözleri yavaş yavaş sönmektedir. Oralarda, o kıyı boylarında Batı Anadolu'nun bolluk dönemlerinden kalma bir «harabe» gibidir... Arayın bulun, görmeden geçip gitmeyin Cenan'ı!

Gülerek, buruşmuş göğüslerini gererek, «Yedi yavrumun yedisi de kız!» diyor kendisi.

KELLER KÖYÜ

Ayvalık'a girdiğimizde geceydi. Arkadaşımın, kapçığı kanepesi yerli, motoru yabancı arabasında, çevredeki yapı kooperatiflerinin müdür, müsteşar ortaklarının adlarını konuşa konuşa ilerliyorduk. Birden o ışık topunu gördüm. Gökyüzünün ortasında, lâcivert gecenin tepesinde asılıp duruyordu. Al, yeşil, sarı, mor, mavi, portakal, turunç, kıpır kıpır bir ışık topuydu. Amerikan donanması mı gelmişti, yoksa askerî birlikler yeni bir gösteri mi düzenlemişlerdi?

Gömeç'ten doğru geliyorduk. Zeytinlikler arasından, bir eğri boyunu aştık, sonra epeyce gittik gittik, bu ışık topu çıkıverdi karşımıza! Yerden üç minare falan yukardaydı. Yıldızlar sönük kalıyordu yanında. Arabayı yolun sağına çekti arkadaşım:

«Al işte, doya doya bak! Böyle görünüm ne gördün, ne de görebilirsin ömründe!..»

«Ne bu?» diye sordum soluk soluğa.

«Doya doya bak sen; sonra söylerim!»

«Şimdi söylesen ölür müsün?»

«Acel'etme, adım adım...»

Çıkarıp bir sigara yaktı. O sigara bitene kadar durup gökte asılı topu seyrettik. Sonra sürüp Ayvalık'a girdik. Bizi bekleyen bir arkadaşın evinde dar acele yemek yedik. Çıkıp kasabanın dışında bir gazinoya oturduk. Sandalyemi ışık topuna karşı koydular. Hem kahve içtim, hem onu seyrettim.

Diyordum ki, beni matrağa alıyor arkadaşım. Meraktan yarılayım, öleyim diye, «Acel'etme, adım adım...» diyor, öteki arkadaşımıza kaş edip göz edip sözleşiyorlar, ustaca saklıyorlardı "giz"lerini. Orada gece yarısını geçene kadar oturduk, söylemediler.

Ertesi sabah sokağa çıktım gazete alayım. İlk işim, ışık topunun gece asılı olduğu yeri taramak oldu gözlerimle. Sivri, sipsivri bir tepe vardı. Çamlarla çalılarla, bazı yerleri de

kayalarla kaplı bir tepeydi. Başında kayalıklar görünüyordu. Kayalıklar taç gibiydi. Tacın üstünde, Avrupa biçimi kübik bir yapı görünüyordu. Altı dar, üstü genişti. Önü yanı baştan başa camdı, parlıyordu. Ama durup fazla bakamadım, kimseye de soramadım. Arkadaşım anlatacaktı, belki alıp götürecekti, yakından görecektim. Oradan da buraları, gözümün tuttuğu başka yerleri seyredecektim.

Gazeteler, kıyılarda yapılan evlerin satılmağa başlandığını, iki üç odalı dairelerin 80-100 bin arasında olduğunu anlatan, çarşaf çarşaf ilânlar basmışlardı. Gazetenin biri de bilmem kaç kupon biriktiren okurları arasında ad çekerek 100 daire dağıtıyordu. Pırıl pırıl pencereli, balkonları çiçekli bir apartman, dibinde otomobiller, ak pak çamaşırlar, çocuklar, tüketici yurttaşlarımızın renkli resimleri falan da sıralanmıştı.

Arkadaşım gelmiş ardımdan. Usulca koluma girdi. «Yürü!» dedi. «Gidelim!»

Arabanın bulunduğu yere vardık. Kadın kız bizi bekliyormuş. İki arabayız bu sefer. O dik, yüksek tepenin bulunduğu yöne gidiyoruz. Çok yakın görünüyor. Ama arada deniz var. Denizin kırışıksız, düz, mavi suları var. Acaba eski, çok eski kralların kölelere yığdırdığı bir deniz höyüğü mü bu, zamanla ağaçlandırılmış falan?

«Tâ tepesine çıkacağız, sabret!»

«Aradaki denizi nasıl geçeceğiz?»

«Bu arabalarla geçeceğiz, acel'etme!»

«Nasıl çıkarız arabalarla?»

«Dolana dolana... Arkada yol var.»

Yumdum gözümü. Bunu silecek başka bir görünüme rastlarım da büyü bozulur sandım. Kıvrıla kıvrıla giden yolun üzerinde, sessiz sular gibi aktı iki araba. Ama hemen açtım gözümü, çatlıyordum meraktan.

A'a'a!.. A'a'a!.. Açtım gözümü ki, o eşsiz benzersiz görünümü arkamıza almış, başka yöne, içerlere doğru gidiyoruz! Bir masalın içinde gibi koşuyoruz. Ne deniz, ne bir şey! Issızlık, kırlık bir yerlere doğru gidiyoruz. Yol da gittikçe kötüleşiyor. Gene de gidilebilir, geçit verir bir yol. Kıyıların asfaltına ben-

zemiyorsa da... Ondüle olmuş. Çakıllar zangırdatıyor arabaları, sarsıyor! Gidiyoruz öyle...

Derken, sivrisi yeşile boyanmış, kimi yerleri de boyalı camlarla süslenmiş iki şerefeli bir minare ve kirli kiremitlerin örttüğü köhne çatılı bir cami ve oldukça eski evleri, kararmış kiremitleriyle bir köy! «Bu da nesi acaba?»

Yedek subaylıktan kalma bir alışkanlıkla elini başına götürüp çifte şerefeli minareyi selâmladı arkadaşım! O selâmladı diye biz de selâmladık saygılıca! Sonra tavukları ve çocukları kaçırtarak, kadınları kızları çöktükleri duvar diplerinden kaldırarak köye girdik. Küllükleri gübrelikleriyle, çitlerde serili giysileriyle, ilkyazın ısıtan güneşi altında bile kara paltosunu sırtından çıkarmayan imamı ve evleri kadar köhnemiş bakımsız okuluyle İç Anadolu köylerinden ayrımı olmayan bir Batı Anadolu köyünün ortasında durduk.

«Sabret bakalım! Nasıl bir sonuca bağlayacaklar bu dolaştırmayı!» diyordum içimden, susuyordum.

Gür yapraklı çınarların altında, elinde askıyla bir kahveci, silgi bezini boynuna atmış, dört yanları da dolu masalar arasında gezinip duruyordu.

Birbiri ardına durdu arabalar. Arkadaşım indi. Önce kahveciyle, sonra kâğıt oynayan köylülerle hoşbeş etti. Ne olacağını bilmediğim için ben kıpırdamadım yerimden.

«Hüsamettin'i arıyorduk biz!»

«Üsamettin ta' gelmedi, çaartalım!»

Dudun beline belini vermiş bir yaşlı köylü:

«Aha Üsamettin geliyeri!» dedi, kahvenin karşısındaki dar sokağın ötesini gösterdi.

Arkadaşım, Hüsamettin'le de tokalaştı. Ayaklarında kara lastik, sırtında eski bir ceket, başında geçen yazdan kalma bir hasır şapkayla ve yanık yüzü, yalama dudaklarıyle gelip bizimle de hoşgeliş etti Hüsamettin.

«İşin yoksa gel haydi!» dedi arkadaşım.

«Yok işim be! Ne işim olur? Nerye dersen gelirim...»

«Şeytan Sofrası'na çıkacağız. Bir arkadaş var Ankara'dan. onu gezdiriyoruz...»

Kahveciye ve kahvedekilere el sallayıp direksiyona geçti arkadaşım. Hüsamettin de öne, benim yanıma geldi. Az ilerde, caminin yanında bir yay çizerek döndük. Ekilmiş tarlalar arasından geçen ondüleli yoldaydık gene.

«Şeytan Sofrası nere?»

«Gidip göreceğimiz yer.»

«Burası ne peki, bu köy?»

«Burası da Keller Köyü!»

«Yahu Hüsamettin?»

«Buyur Beyabeyim!»

«Kel mi buranın insanları?»

Hasır şapkayı çıkarıp kırarmağa yüz tutmuş saçlarını gösteriyor: «Kel say, kör say, fark etmez Beyabeyim!..»

Arkadaşım: «Hüsamettin benim en iyi dostumdur Körfez'de!» dedi. Kolunu Hüsamettin'in omzuna koydu, «Değil mi Hüsamettin?»

Sarı dişlerini hafifçe göstererek güldü, «Sağol Beyabeyim!» dedi Hüsamettin. Yol düzeliyordu gittikçe. Sarmısaklı Plajları'nı sollayarak, hayıtlık bir araziden, çamlık ve kayalık tepeye doğru koşuyorduk. Altımızda kızlar gibi hiç tutukluk yapmayan arabalarla tepenin başına, tâ sivrisine tırmanıyorduk. O yabancı yapıya doğru...

«Şeytan Sofrası, işte bu tepenin başındaki yerdir!» dedi arkadaşım. «Yolu ne kadar düzgün, vede ne kadar farklı köyün yolundan gör!..»

On dakika ya sürdü, ya sürmedi, renkli çakıllarla süslenmiş bir düzlükte durduk. Düzlük... Düzlüğün Ayvalık'tan yandaki ucunda, altı dar, üstü geniş, her yanı cam, sırça saray örneği yapı! O uzaktan gördüğümüz şey!.. İçerisinin süsleriyle falan düğün salonu gibi bir görüntü veriyor. Ampuller, avizeler, florasan lambalar, renk renk karpuzlarla geceki görüntüyü veren nesne buydu demek! Özel giysiler içinde, beyaz yakalı garsonlar, ellerinde tepsilerle, bira şişeleri, içki kovaları, tabaklarla koşturup duruyorlardı. İçi de, dışı da doluydu gazinonun. Hemen hepsi bir bay, bir bayandı müşterilerin. Bay bayan, çift çift tutmuşlardı masaları. İçerdekileri ve dışardakileri doldur-

muşlardı. Genç çiftlerdi. Kızların sarışını, esmeri, İzmirli, İstanbullu, Ankaralısı... Ve sağlıkları, anasından yeni doğmuş taylarınki kadar yerinde... Vermişlerdi baş başa oğlanlarla... Denizden daha bu sabah çıkarılmış mercan ızgaralarını, çayırdan daha bu sabah getirilmiş kuzu pirzolalarını yiyorlar, biraları, rakıları, şampanyaları içiyorlar, konuşuyorlardı. Saçları, yanakları birbirine değiyordu. Aşkları akıyordu birbirinin damarlarına. Dizleri dizlerinde, ellerini kenetlemişler birbirlerininkine. Kimisi Ayvalık'ın, kimisi Edremit'in, Havran'ın göklerini, kimisi daha ötedeki dağları, kimisi şuracıktaki Günah Adası'nı ve batık balinanın sırtını andıran Midilli'yi seyrediyorlardı.

«Ne yahu burası?»

«Dedik ya: Şeytan Sofrası!»

«Ne demek Şeytan Sofrası?»

«Buranın adı!.. Öyle koymuşlar...»

«Bu yapı?»

«Bu yapı da gazino!»

«Kimin burası peki? Belediyenin falan mı?»

«Yok! Belediyenin değil, Keller Köyü tüzel kişiliğinin... Mülkiyeti köylülerin...»

Hüsamettin'in kolunu tuttum:

«Yani köyün ortak malı, öyle mi?»

«Öyle say, sayma, farketmez Beyabeyim!»

«Nasıl farketmez? Yahu müthiş bir yer burası! Ne bırakır bu masalardaki sevdalılar sizin köye biliyor musun? Yüz binler ve milyonlar... yılda!»

Arkadaşım:

«Nisanda başlar burası işlemeğe, tâ kasıma kadar! Yedi sekiz ay! İçinde kışları da oturulur. Bir porsiyon balık 50, bir şişe bira 20; ne yersen burada, aşağıdakinin iki üç misli hesap! Gerçekten milyonlar bırakır! Dolar taşar salkım saçak. Türkiye'nin bütün varlıklı âşıkları toplanırlar, burada gece gündüz fısıldaşırlar, öpüşürler... Sıkışınca da gündüzleri içeriye, geceleri dışarıya işerler...»

«Ne zaman yapıldı burası Hüsamettin?»

Gözlerini yumup düşündü biraz:

«Demek beş altı yıl oluyor Beyabeyim!»

Elinde makbuzla, gözleri fıldır fıldır bir oğlan gelip sokuldu yanımıza:

«Oturacaksanız masa baktırayım, oturmayacaksanız makbuz keseyim...»

«Ne makbuzu kesiyorsun sen?»

«Arabalardan giriş çıkış alıyoruz!»

«Sen makbuzunu kes, biz biraz dolaşıp gideceğiz!» dedi arkadaşım. Sonra bana dönüp açıkladı: «Hac'ağalığın gereği yok! Güzel olmaya güzel ama, bizim paramız yetmez burada oturmağa! Boş yere yoldurmayalım kendimizi...»

Fıldır fıldır oğlan iki makbuz kesti iki arabaya. Paralarını aldı: «Yalnız on dakikadır seyir, fazla kalamazsınız!» dedi.

Ağzımın suları aktı: «Ömrümde Ankara'yı, İstanbul'u üten köylüleri ilk burada görüyorum, aşkolsun!» dedim. «Bu kadar parayla sizin köy neler yapmaz be Hüsamettin! Şu müşteriye bak, kum gibi de kaynıyor...»

Hem arkadaşım, hem Hüsamettin gülüyorlardı. Fıldır fıldır oğlan koşmuş, başka müşterilere makbuz kesiyordu.

«On dakikamızı değerlendirelim haydin!» dedi arkadaşım.

Gazinonun çevresini dolandık. İçini dışını doldurmuş müşterilere baktık. Sonra kayalardan birinin başına çıkıp çevreyi seyrettik. Ayvalık'a, Edremit'e, Midilli'ye baktık. Çevremizde mini etek, hippi sakal çiftler dolaşıyordu. Onlar da kendilerini yoldurmak istememiş olacaklardı. Kayaların diplerine oturmuş kız oğlan köy çocukları da sesleri solukları kesik, gelip geçenlere bakıyorlardı.

«Bunlar bizim köyün veletleri Beyabeyim! Tâ köyden buraya, turus kızların kutularını seyretmeğe gelirler!»

«Valla işiniz iş!» dedim. «Öyle iş ki! Hem seyirlik, hem doyumluk! Nereye koydunuz, beş yıldır aldığınız paraları?»

Hüsamettin güldü, karşılık vermedi.

«Belki yapım ve donatım giderlerini, işletme ana parasını falan henüz karşıladınız, ama, şimden sonrası tıkır tıkır kârdır!..»

«Çok para Beyabeyim!»

«Kimbilir neler yaparsınız? Köye yeni işletmeler, kıyıya doğru yeni evler...»

On dakikamız dolduğu için arabalara girip geri yolculuğa başladık.

«Biz... Beyabeyim... Biz hiçbir bok yiyemeyiz bu kafalarımızla! Bu gazinoyu İstanbul'dan bir Bey yaptırdı, şimdi o işletiyor, tıkır tıkır o indiriyor paraları kasaya! Bize de... böyle karşılardan bakmak, yada kayaların diplerinden turus kızların kutularını gözetlemek kalıyor...»

«Neler söylüyorsun Hüsamettin?»

«Söylediklerimi Beyabeyim!»

«Üffffff beee!..»

«Üff ya!.. Hiç görülmüş mü köylünün şehirliyi üttüğü?»

«Ama hiç olmazsa iyi bir kira alıyorsunuzdur?»

«Eh, onu bari alıyoruz doğrusu!..»

«Sormak ayıp olmasın, ne alıyorsunuz?»

Gene Keller Köyü'ne doğru koşuyordu arabalarımız. Hüsamettin'i bırakacaktık. Köy, çifte şerefeli minaresiyle yaklaşıp geliyordu karşımızdan.

«Herif 20 yıl işletecek burayı Beyabeyim! Bize de... karşılık olarak... karşılık olarak... işte bu minareyi yaptırıverdi! Hocamız ezan okuyor...»

Bakakaldım minareye...

«On altı bin harcadı buna!..» dedi Hüsamettin.

«Bu da bir kâr!» dedi arkadaşım. «Yirmi yıl sonra yeni bir anlaşma yaparsınız adamla, o zaman da camiyi onartırsınız; fena mı?»

Biz Ankara'nın bataklığında çırpınıp, hem de cezaevlerinde yatarken, neler neler olmuş memlekette? Bunu söyledim. «Hiç farkında değiliz!» dedim.

Hüsamettin güldü:

«Hapse girmedik amma neler olup bittiğinin biz pek mi farkındayız Beyabeyim?..» dedi, güldü gene.

Kazları, tavukları ve çocukları ürküterek köye girdik. Hüsamettin'i caminin dibine bıraktık.

Ayrılırken köyün içine, evlerine, insanlarına bir daha bak-

tım: «Demek burası Keller Köyü öyle mi Hüsamettin? Yani hiç farkı yok öteki köylerimizden!» dedim.

Hüsamettin vara yoğa gülüyordu hep:

«İster Keller Köyü saaay, ister Körler Köyü! İşte bizim köy budur Beyabeyim...» Gözlerini tâ ötede parlayıp duran tepeye dikti, kolunu da o yana doğru uzatarak, «Orası da Şeytan Sofrası'dır, az önce oradaydık. Yazıver hikâyesini...» dedi.

CUMHUR ALİ

Eski bir Rum ağasının değil, bir koyun adıdır «Ağayani»! Nereden bileceksiniz? Eski Foça'dan Yeni Foça'ya giderken denizin kıyısında, Fransızlara kiralandığı için Türklerin giremediği «tatil köyü»nü geçtikten sonra, ufacık, yarım midye kabuğu kadarcık bir koy! Deniz, kumluk, sazlık ve zeytinlik...

Haritalardan falan aramayın, yoktur.

Çok küçük bir koy canım! Yüz kadar saz, 150 kadar da zeytin. Cumhur Ali orada uğraşır. Zeytinlerinde ikişer yıllık göz aşıları var. Daha birer karış ya sürmüş, ya sürmemişler. İğne ile kuyu kazmak, Ferhat olmak, dağ delmektir zeytin! Midilli adasının Vasilçot köyünden mübadil gelme Ekrem Beyin değer vermediği, malsınmadığı bu 30 dönüm toprağın üstünde işte bu işi yürütmeğe çalışır. Eskiden Rumlar «Ağayani» dermiş buraya. Ekrem Bey de öyle demiş. Koy'u, Ekrem Beyden anasının nikâhına satın alan Cumhur Ali de «Ağayani» diyor şimdi. Ağayani, "okunmuş su" anlamına. Rumların manastırları, papazları, mitleri... Kimbilir neresine, neden okudular suyun?

Cumhur Ali kim peki? Ağayani'nin şimdiki sahibi. Sahip sözü uygun değil. Mülk delisi değil o. Şimdiki işçisi. Şimdiki konuğu... Edirne'de, İstanbul'da okumuş. Kurtuluş Savaşına katılmış. İngilizleri, Yunanlıları; bu körfezin kıyılarında üzümcülük ve zeytincilik yapan Rum köylülerini sürüp çıkaran savaştan sonra Ankara'da yirmi yıl devlet memurluğu yapmış. Bilinçlenmiş köylü aydınlarla köyü canlandırma işine katılmış. Emekli olur olmaz da gelip buralara konmuş. Karısı Azime, Midilli'den mübadil. Hiç istemediği, özenmediği halde, iki parça toprağı, yarım yurum bir arsası var.

«Cumhur Ali, sen asıl nerelisin sadıcım?»

«Karım köylüyüm sadıcım, başka nereli olacağım?»

Onun babası, o 115 evli Bayır Köyü'nde yaşlanmış bir Orta Anadolu köylüsü olarak yaşamının sonlarını doldururken, köy

evinin odasında, sabahleyin kalkıp ocağın sağ bucağına otururdu. Tütün içer, kül eşerdi. Öğleyin iki tıkım bir şey yer, kalkar sol bucağa geçer, öğleye kadar oturduğu sağ bucağa karşıdan bakar bakar: «Üleeeen vay canına! Sabah nerdeydiiik, şimdi nerdeyiz? İnsanoğlu haggaten kuş örneği!» derdi.

Cumhur Ali, Ankara'da Bakanlıkta çalışırken, öküzün topunu yiyip dananın yerine yatan dalgacı arkadaşlarına hiç özenmeden, dayanıklı bir Eti öküzü kadar sağlam ve eskitilmez bir sabırla, gelen bütün yazıları okur, hepsinin karşılıklarını yazar, telefon eder, dert dinler, not alır, didinirdi. Tam bir büro emekçisiydi o zaman. Sessizdi. Emekliye ayrılıp geldikten sonra daha sessiz bir toprak adamı olup çıktı. Örnek çiftçi mi olmak istiyordu? Asla! Çok parasızlık çekmiş, giderayak biraz para yapmak mıydı derdi? Hiç değil! Bunca yıl çalışmış didinmiş, birdenbire bütün emekliler gibi, kahveye eve, eve kahveye, «Çalışmazsam ölürüm!» korkusundan mı böyle toprağı tırnaklıyor, deliceleri aşlıyor, otları yoluyor, bayır çamların dibinden akıp gelecek yağmur sularını, ümüsleri, ziyan olmasın diye eski Rum ağaçlarının, yaşlı zeytinlerin dibine çeviriyor? Belki... Bu sessiz adam, karısıyle bile doğru dürüst konuşmuyordu ki, asıl amacını, kafasının içindekini bilesin. Midilli mübadili Azime, «Benim efendinin lâfı yoktuuuur, küfü yoktur, işte böyle didine didine iş yapar benim efendi...» diyordu.

Ama galiba göçüp giden Rumlardan sonra zeytinlere ilk gübreyi o verdi buralarda. Diplerine ilâçlı kireçli fırçayı da o çaldı. Zeytinliklere bostan ekilmez, soğan sarımsak ekilmez, arpa buğday saçılmaz, tarım bitkileri toprağın nemini emer bitirir, zeytinler susuz kalır, "doğuş" yapamazlar, yapsalar da çiçekten zeytine kolay geçemezler, "bırakır"lar, "düşük" olur... Hepsini Cumhur Ali anlattı belletti.

Topraktan artan vakitlerinde hep kitap karıştırır o. Kimsenin yaşamında okumaya yer vermediği bir kasabada, hattâ ülkede, "okuyan" kimsedir Cumhur Ali. En sevdiği yazılardan biri Tolstoy'un "Cenaze Töreni" adlı hikâyesidir. Evinin kitaplığındaki öteki kitaplar neler neler yazıyor kimbilir zeytin için, yaşam için? Belki o kitapları okuduktan sonra bir beygir, pul-

luk, bir de çiftçi tutup sürdürüyor o 30 dönümü çizi çizi. Nisan içinde aktartıp ikiletiyor zeytinlerin aralarını. Ağayani toprağını 18-20 gün güneşlendirdikten sonra bir de tırmık çektiriyor. Bu sefer dümdüz oluyor toprak. Bunun iki yararı var: Düzlenince toprağın havaya değinen yüzeyi daralıyor, böylece nem daha az uçuyor, bir. Kasım gelip zeytinler çırpmalık olunca, yada kendiliğinden yere dökülünce, engebeler içine değil, düzlüklere düşüyor, toplamak kolay oluyor, zaten zahmetli olan bu iş daha fazla zahmet yüklemiyor işçilere... iki!

Bu kadar değişik bir yaklaşım, ürün zamanı daha farklı bir sonuç veriyor elbet. Ama çok mu kazanıyor? Yağ fabrikası falan kurup da yeni yeni zeytinlikler mi alıyor öteki açıkgözlere özenerek? Hayır. Aşırı taşırı kazanmadığı gibi, belki ancak başa baş getiriyor. Harcadığıyle elde ettiği başa baş.

Belki her yıl böyle başa baş getirdiği için kızıyor Ağayani toprağını Cumhur Ali'ye satan Ekrem Bey. Cumhur Ali, toprağa, bir bilgeye gider gibi gidip geliyor. Sonra bir sevgili gibi her gün onun dizinin dibinde! Yoluyor pulluğun değmediği yerlerde kalan hardalları, tırfılları, karabörklü, kuzukulağı, tavşanmemesi, turnagagası otlarını... Ama kazanmıyor ahım şahım, kazanıp yeni zeytinlikler almıyor, katılmıyor Ekrem Beyin başı çektiği varsılların katarına. Yıl on iki ay yollarda sokaklarda, tarlanın içinde, susuk pusuk görünen bu Cumhur Ali, minibüse doldurup bir saat bir çeyreklik yoldan zeytin toplatmağa götürdüğü işçilerin yanında şeneliyor, gülüyor biraz.

«Ülen biz adam değil miyiz?» diyor örneğin Ekrem Bey. «Biz adam değil miyiz de bizimlen konuşmaz, bize gülmez, amma işçilere güler? Güler balıkçılara, çocuklara falan? Rabbi yasir, valati vasir, gir döşşeğe dart dart ossur, nedir ülen bu?»

Ne olacak? Kurtuluş Savaşında saldırganları yenmiş ama, katıldığı köyü canlandırma savaşında yenik düşmüş bir adam, belki arkadaşlarından, akranlarından çok önce Hanya'yı Konya'yı anlamış, konuşulacak insanlarla, konuşulmayacak aklı para, Allah'ı para, gözü gönlü para, hep para düşünen dürzüleri iyi kavramış, belki!

Belki, asalak beylerin, hazıryiyicilerin temelli egemen oldu-

ğu ortamlarda, işçilerin köylülerin, çalışan insanların kardeş düzenine giden çileli yolun sarplarındaki "başarı"lara -uzak, belki çok uzak, ama olgun bir ayva gibi, nar gibi elimizin uzanmasını bekleyen "başarı"lara- inancı, bu sarsılmaz inancı, onu sadece emekçilerle ve çocuklarla iken güleç ve konuşkan yapıyor, susukluktan çıkarıyor belki.

Belki, «Ben yapacağımı tam değil, yarım bile yapamadım, ben dökme değil, dövme bakır örneği sağlam, ben yere düşmüş ayna gibi kırık dökük, ben Cumhur Ali, sevmediğim insanlara neden gönül indirip de dürzüleri yükselteyim canım diye düşünüyor belki.

Belki bir büyük utancın içinde, çoook ama çok kırılmış, belki ötegen, farfara, sabah bir yumurta yumurtlayıp akşama kadar «Gıdaaaaaak!.. Gıt, gıt, gıdaak!..» çeken pişmemiş aydın arkadaşlarından kazık yemiş, tuzaklara düşmüş, onların falsolarından böyle suspus... kimbilir!

Belki de sessizliğe gömüle gömüle yepyeni bir kozayı örüyor içinin koyaklarında, kimbilir!

Yok, deniz derya parası yok. Ucu ucuna onunki. Ama düğün edecek işçiler, karısı hastalanmış çiftçiler akıp çıkıp ona geliyorlar. İnsanın sosyal güvenliğinin sağlam kazıklara bağlanmadığı köylerde körfezlerde dökme suyla değirmen bile değil onunki. Fakat açıyor kesenin ağzını ne varsa, ne çıkarsa. Okuyup doktor olmuş oğluyle, avukat çıkmış kızıyle para yüzünden arası yok. Para yüzünden oğlunu kızını bile kişeleyen bir adam olan Cumhur Ali irkip biriktirip paraya mı sarılacak? Keselere koyup o elden ele, kuşaktan kuşağa, cepten cebe iyice kirlenmiş kâğıt parçalarına mı tapacak? Emek çekmiş, hak etmiş zeytin işçilerine dağıtacak elbet. Çiftçilerin hasta karıları iyi olsun ve yoksul işçilerin yetişmiş kızları oğlanları evlensin diye verecek elbet! Kendininki de ucu ucuna gelecek.

Bu yüzden de ateşte demir gibi kızacak o yağmur olsa kendi tarlamdan başka yere yağarın diye korkan Ekrem Bey ve bütün Ekremoğlu Ekremler!

«Üleeen Ekremoğlu Ekrem! On üç çuval zeytin yolladım fabrikana, iki teneke yağ vermedin, kaçırdın aslan payını "ko-

cakarı kazanı"na!.. Bak, yalakların sızıyor habire, sadece benden değil, başka yoksul zeytincilerden de çalıyorsun, sen bir hırsızsın ülen!..»

Söğecek açık açık. Atışacaklar. Bu atışma yüzünden üç yıl taş gibi küsecekler. Üç yıl sonra Ekrem Beyle, Ekremoğlu Ekremlerden biri, bir bayram elini uzatacak üç dört adam içinde. Tokalaşacaklar, ama Cumhur Ali gene her zamanki gibi susuk pusuk duracak böylesi dürzüler yanında. İşçilerle bayramlaşırken ise kucaklaşacaklar! Bu yüzden tabiî gene kızacak Ekremoğlu Ekremler...

«Üleeeen!.. Biz, yıllardır bu rezilleri sabah saat 5.00 olmadan yola çıkarır, yürütürüz bir saat bir çeyrek, her neyse! Zeytinliklerimize iletir, gün doğmadan işbaşı yaptırız. Duruz başlarında, ha gayret, ha davranın! Torbalarından ekmeklerini çıkartıp öğleyin, on beş dakika molada karınlarını doyurtur, sonra akşamlara kadar soluk aldırmadan işletirdik ne gözel! On beş dakika mola nelerine yetmiyormuş be! Akşam da gün batana kadar çalıştırıp yürüterek yayan, getiriz evlerine; çok iyi çalışanlara 8 lira, sadece çalışanlara 6 lira veriz, "Allah raz'olsun!" deyip çekilirlerdi; ülen sen nerelerden çıktın bre susuk herif? Minibüs tutup işçi bindiriyorsun, hem de saat 5.00'te değil 8.00'de! Yolda geçen vakitleri de işe sayıyorsun, öyle mi? Vay başımızaaa! Öğleyin bir saat mola! Emzirin çocuklarınızı! Yüzer gram da helva dağıtıyorsun ha? Ve hem de önceden bölüp bölüp kâğıtlara sarılmış olarak ha? "Çok çalışıp yoruldunuz, şimdi biraz da yeri dinleyin bakalım! Bir saat sonra gene işbaşı!" ha? Dörde kadar çalıştırıp tam dörtte paydos ha? "Haydin paydos, haydin bakalım, bırakın işi, paydos dedik duymadınız mı?" ha? Ülen daha saat dört! Ülen daha gün ikindin yerinde! Ülen daha minibüs gelmemiş senin işçi beylerini, işçi hanımlarını alıp götürsün!.. Ülen hayta, ülen hırbooo!..»

«Yahu Cumhur Ağa, bak minibüs de gelmedi haggaten? İkişer avuç daha toplasak noolacak?»

«Hayır! Geçin ağaçların dibine oturun, yatın dinlenin, minibüs şimdi gelir!»

Bindirip minibüse işçi beylerini hanımlarını, evlerine ka-

dar getirirsin, ne âlâ, ne âlâ! Evlerinin işini de işlerler akşam olmadan, sularını doldururlar, aşlarını pişirirler, ülen bu yeni işçilik ne rahat! Sonra da çıkarır 12'şer lira verirsin biz 8'er verirken! Ülen valla başımıza iş açacaksın sen! İş Kanunu'nun getirdiği moderin usulleri bu körfeze sokup işçileri zehirleyeceksin sen! Sen çok tevlike bir herifsin ülen!..»

İşte bunun için kızıyorlar Cumhur Ali'ye. Bunun için fis fiskos, fis fiskos, her gelene kötülüyorlar. Fis fiskos, fis fiskos, dedikodusunu yapıyorlar. Bunun için fişliyorlar, «Komünistin teki be, daha anlaşılmayacak ne var?» diye ildekilere, ilerdekilere gammazlıyorlar. Bunun için ben de oturup hikâyesini yazıyorum, hiiiç üşenmeden!

MACIR OSMAN

Sınırı geçer geçmez kapanıp toprağı öpmüştü. Numara mı yapmıştı, yoksa gerçek miydi? Nasıl numara olabilirdi? Gerçekti yüzde yüz! Gözlerinden yaşlar inmişti. Ellerinde kalan tozları oğlu Necmi'yle kızı Gülüzar'ın saçlarına sürmüş, şükür üstüne şükürler çekmişti karısıyle birlikte, kavuşturan büyük Allah'a vede sebep olup getirenlere...

Osman, yeşil gözleri gölün çanağından yansıyan sular gibi pırıl pırıl, iri elli, iri kafalı bir Balkan köylüsüydü. Türk ve Müslümandı. Bulunduğu yerde onmamış, nedenini kurcalamayı sevmez, göçmeğe karar vermişti.

Kalkıp, yürümüştü öteki onmamışlarla birlikte.

Sirkeci'de bir konukevinde kaldılar iki gün. Yazımlar çizimler yapıldı. «Adım Usman Çulak. Kendimle birlikte dürt nüfusum vardır. Isparta, Kayseri, Ankara, Bitlis, Maraş... Türkiye'nin niresi ulursa ulsun farketmez! Er yeri (her yeri) öz yurdumdur!» dedi. Öz yurdunun her yerini yeşil cennet sanıyordu gönlünden...

Karısı da diyordu ki:

«Bu kadan sevinme Usmaaan!»

«Ben sevinirim ülen karı! Ben sevinirim, em de uça uça gider, nire ulursa ulsun yurtlanırım bee! Sen kapa bakam çeneni!..» diye, memurun önünde azarladı karısını.

Görevliler, «Ankara'nın Kerişli köyü» diye yazdılar adının önüne.

Haydarpaşa'dan trene bindi Osmangil. Tıkır tıkır tıkır, yolların yeşilini bozunu geçerek Ankara'ya ulaştılar. İlçe kaymakamı, iki kamyon bir eski otobüsle gelmişti. Güleç yüzlü biriydi. Çok sıcak davrandı. Teker teker teslim aldı göçmenlerini. Kimini Kösenli'ye, kimini Ahmetçayırı'na, kimini Zıvra'ya; Osmangil'i de Kerişli'ye bıraktı. Muhtarla, kurul üyeleriyle tanıştırdı: «Her ihtiyaçlarını görün, aynı dinden, aynı soydan insanlarız, üzüp incitelim demeyin sakın!» dedi.

Muhtarın, kurulun elinde ne vardı? Köyde Hacı Salim'in sözü yürüyordu. Urfa'nın, Adana'nın adı çıkmış. Ankara'nın bu köylerinde sürüyordu ağalığın dikâlâsı! Muhtar, Osmangil'i köy odasına yerleştirdi. Komşular ekmek aş taşımağa başladılar.

«Tepin ulan biberi, tepin eşkiyi! Tuz da katmayın yimeklere!» diyordu Hacı Salim. «Zıkkımın pekini yisin gâvuroğlu gâvurlar!..»

Bir hafta böyle gitti. Çocuklar kustular. Bir hafta sonra kaymakam geldi, Osmangil'e tarla gösterdi. Seksen dönüm kırptı köy merasından. Ekeneklerin çoğu Hacı Salim'in elindeydi. Köyde elli dönümden yukarı toprağı olan yoktu. Bir «macır»a bu kadar toprak verilmesine bozuldu herkes. «Keşke biz de gâvur içinde kalsaydık da bunun gibi macır gelseydik!»

Kaymakam bir de ev yapılmasını istedi imeceyle. Köylülerin suratı temelli asıldı. «Taşı kendi kıracak değil, çamuru kendi karacak değil! Kaymakama göre ne var? Bir de pınar getirelim Macır Osmangil'in kapıya da temelli padişah gibi yaşasın herifçioğlu! Avradı olacak sarı çiyan da elini ısıcak sudan soğuk suya çalmasın!..»

Ama yaptılar evi. Yapmaktan başka çareleri yoktu. Kaymakamın yanında JKK gelip gidiyordu. Karali'deki çavuş da iki güne bir köyde alıyordu soluğu. Hem de nasıl bir ev? İnce uzun demirler attılar. Kalıp yapıp betonlar döktüler. Tâ Ankara'dan Karadenizli bir usta getirttiler bu iş için. Plân üzere bir ev oldu. Teslim ettiler Macır Osman'a. Bir dünya para gitti çivisine, camına, kiremidine. Ama ay geçti, geçmedi, taş atıp kırdılar bütün camlarını. Kim attı, kim kırdı? Bilen gören yok! Muhtar kimseyi tutamadı.

Osman döndü köyün içinde. Meradaki tarlayı açtıracak öküz yoktu. Kimse vermiyordu. Kalkıp Hacı Salim'e gitti. Yalvar yakar oldu ayaklarına. Ortak ekmeğe karar verdiler.

Fakat Hacı Salim, baktı toprak çok iyi, çekti traktörü geri. «Sert yahu! Kıracak demiri! Önce kendi topraklarımı ekeyim! Vakit artarsa, vede demir kırılmazsa, seninkini...» dedi.

O yıl ancak yarısını açtırıp ektirebildi.

Baharın da tavuklarını zehirlediler. Hıdırellez geçti, ekininde mal yaydılar. Köyün hırlısı hırsızı zaten çocuklarını sokağa çıkarmıyordu: «Ossuruklu gööööçmen! Bitli başlı gööööçmen! Kirli saçlı gööööçmen! Eski aşlı gööööçmen!..»

Bunalıp boğulup gidecekti Osman. Tavuklarını zehirleyenler kimdi? Ekininde mal yaydıran kimdi? Kimdi camları kıran, kırdıran dürzü?

Hacı Salim: «Vallah kardaşım, kabat senin değil, seni buraya getirenin! Bizim köyümüzde doğru dürüs öğretmen bile eyleşmez, göçmen nasıl eyleşecek? Bak benim ekinleri de yaydılar. Benim tavukları da zehirlediler. Camları dersen... köylünün camı yoktur. Benim iki pencere vardır, onların da dışlarına til gerdim ki gelen taş cama değmesin doğrudan. Bizim köyde onmak zordur, bizim köyde adam olmak, bildiğin gibi değil, çok çok zordur kardaşım!..» diyordu.

Derken, Osman'ın öküzü bıçaklanıyordu. Osman, Karali'ye karakola gidince harmanı ateşleniyordu. Bir gece de kahveden eve dönerken yoluna yuvaktaşı yuvarladılar, öleyazdı! Karali'den gelen çavuş, köylünün yarısını toplayıp götürdü, kimi kan kusarak, kimi yan basarak döndüler. Kimse bir ipucu vermedi.

Karali'ye gidenler döndü, bu sefer Osman'ın diktiği asmalar yolundu, fidanlar söküldü. Köpeğine de bir top hamur verdiler, içinde iki iğne vardı, öksüre pıksıra zor öldü hayvan. Eee, noolacak böyle? Böyle böyle nereye varacak Osman?

Hacı Salim çıkıp geldi bir akşam. Oturdu iyice eskiyen Urumeli kiliminin üstüne: «Görüyorsun ki olmuyor Osman! Ne dikleşiyorsun daha? Bak Türkiyemiz çok geniş kardaşım. Çek git Bursa, Balıkesir yanlarına. İzmir, Manisa daha eyidir. Göçmen yerleştirecek yerleri bilemiyor hökümet. Neyi biliyor desene! Çek git be kardaşım! Sat sav buradakini, eyi kötü bir sermiya dut. Dursunlu'dan, Karacabey'den, hattâ Bandırma'dan felân gözel topraklar al da tütüncülük yap. Senin elin ona yatkındır. Bıralar tâ Âdem'den beri bir arpa bilir, bir de buğda! Mısır, tütün, ayçiçeği, susam musam bilmez kimse! Bilemez, her yerin göreneği ayrı. Bilemez, her toprağın iklimi ay-

rı. Boşa dememişler, dağ kuşu dağda, çöl kuşu çölde! Bak bir oğlun var, bir kızın. Bir de yolcun var. Ne yapacaksın burda? Çocukların ne yapacaklar? Tabiî gene sen bilirsin ama, benimki sana bir eyilik. Yarın kızını kaçırırlar. Oğlunu da düzmeğe kalkışırlar derede. Sen bilirsin, benimki haggaten bir eyilik...»

Daha çok çok işkenceler oldu. Mengeneye koyup sıktılar herifi. Ama Osman direnmeğe karar verdi. Ertesi yıl kalan kırk dönümü de açtırdı. Ortak bostan ektirdi nadasa bırakılan yerlere. Hal'den kamyonları getirip kamyon kamyon taşıtacaktı kavunu karpuzu. Bir gece ay aydınlığında kökenleri yolup yolup attılar, dökenleri de doğradılar. JKK, köylüleri karakola çekip gene ıslattı. Ama alamadı bir ipucu. Hacı Salim aynı sözleri JKK'a da söyledi: «Bu zavallı bizim burda yapamaaaaz!» JKK da aynı düşüncedeydi: «Haggaten yapamaz! Ben de aynı görüşteyim. Bizim buralar kadim böyledir. Vukuat mı var? Toplarız 15-20 köylü. Biraz hed hüt! Tamam. Yollarız geri. Başka nâpalım? Hacatlarından asacak değiliz herifleri. Yol yakınken çekip daha eyi yerlere gitsen, böylece bizi de kurtarsan çok eyi olur be Osman Ağa! Buraları haggaten göçmen yeri değildir. Yerlisine yetmez ki sana artsın...»

Osman kalkıp bir gezi yaptı bu öğülen yerlere. Hemşerilerini gördü. Görüştü teker teker, uzun uzun. Nere gitsen okka dört yüz diremdi. Halinden hoşnut olan yoktu. Ama Kerişli'den kötüsü ve beteri de yoktu. Kerişli'ye bakarak oralar cennetti. Satıp savıp göçmeğe karar verdi. Gerçi kendine verilen toprakları 20 yıl süreyle satması yasaktı. Ama hangi işin bir çaresi bulunmamış? «Ben alıvereyim!» dedi Hacı Salim. «Yani zırf bir eyilik olsun sana! Ama satış senedini ona göre yaparız. Sen bana yüksek borç senedi verirsin, ben sana para veririm. Tarlaları da eker biçerim. On yedi yıl sonra gelirsin ferağ yaparız. Paranın birazını şimdi, birazını o zaman alırsın. Oldu mu?»

«Oldu!» dedi Osman, olmasa da.

Dosdoğru Bursa'ya gitmekti niyeti. Bozüyük'e geldi, caydırdılar: «Bursa çok yığışık! Biraz da varsıl yeri ne olsa! En eyisi Bilecik'e yerleş sen! Nisbeten yoksul yeri sayılır...»

Bilecik'te taş taşı yiyor. Dere boylarını varsıllar kapışmış, yamaçları yoksullar. Nerede yurt bulup da yerleşecek Osman? Göçmüş de bulundu bir kere. «Usmaaaan, ah Usman! Direnseydin eyi kötü! Belkim sona doğru işin uz giderdi! Kerişli köyüne atlı sığmış itli sığmış, bir sen mi sığmayacaktın Usman? Utursaydın yerinde ay Usman!..» Üç gün yeldi. Köyden köye, ilçeden ilçeye gidip geldi. Sonra tut etti, gene Bursa!..

Bahçesultan'ın güz vaktiydi. Çok eskiden gelme göçmenlerin köyüydü. Hemşerilik, kardeşlik. Üç ay geçti. Onların dölleri başladılar bu sefer:

«Ossuruklu göööçmen! Bitli başlı göööçmen! Kirli saçlı göööçmen! Eşki aşlı göööçmen!..»

«Ne diyersiniz ula? Sizin kendiniz güçmen değil misiniz?»

«Anamız babamız güçmen, biz doğma büyüme buralıyız!»

Oradan da kalktı, tut etti gene Bursa'ya doğru.

Pazaryeri'nde durmadı. İnegöl her yerden daha yığışık. Bursa'nın içinde otelden başka yer bulamadı inecek. Cezaevine gardiyan girdi 350 lira aylık. Bir ev bulup 150'sini kira verdi. 200 lirayla geçinmeğe çalıştı. Ama gardiyanlık kim, Osman kim Bursa cezaevinde? Ne babası yapmıştı, ne amcası. Bir sürü sakıncası, dokancası vardı. Doğru dürüst para verseler belki gene idare ederdi. 350 lira para mıydı? Karısı habire tahta silmeğe gidiyordu evlere; Sümerbank'taki Cevdet Beygil'in giysilerini yuyordu haftadan haftaya. Öyleyken yetiremiyorlardı harca borca...

«Usmaaaan, ah Usman! Nerden de kalkıp aklettin böyle ters türs işleri? Bıraktın o güzelim 80 dönüm toprağı da çıkıp geldin buralara! Hiç ulmazsa sıkış tepiş demeyip Bilecik'te, Bahçesultan'da, İnegöl'de falan kalsaydın ay Usman!..»

Yazın ucu göründü güç belâ. Topladı çoluk çocuğu. Karacabey'den, Mustafakemalpaşa'dan, Susurluk'tan; her bir yerde dura dura, sora sora, geldi Balıkesir'e. İvrindi'de çapa çaptı. Dursunlu'da harman yaptı. Aldığını yedi, bulduğunu giydi çoluk çocuğuyle. Değil öyle ekip biçecek tarla, iki tek soğan sokacak bahçe bile bulamıyordu.

Kira vere vere olmuyor, bir ev yapayım diye nere kon-

duysa oradan teziktirdiler çabuk. Ne Kınık'ta, ne Bergama'da, Soma'da, ne Karaağaç'ta, Akhisar'da yer bulamayıp yürüdü Manisa'ya. Manisa'nın Mütevelli köyüne. Mütevelli büyük köy, has köy. Toprakları da biterli. Ama tarlaları ekilmiş, bahçeleri dikilmiş. Boş buldukları yere de şeftali sokuyorlar. Ne tarla var, ne toprak sonradan gelme göçmenlere.

Karısı Rabiya dedi ki: «Büyle yele yele nulacak alimiz Usmaan? Kendimiz adi neysek. Çucuklarımız nulacak? Bak ikiydiler üç uldular. Abire de büyüyorlar. Yarın da ukul diyecekler. Napcaz büyle hanlarda udalarda sığıntı gibi? A bre biz deli miydik, naptık büyle? Niye kalkıp yürüdük durduğumuz yerlerden? Yuvarlanan taş yusun mu tutar bre Usman?»

Osman çok döktü, çok düşündü. Günler gelip geçiyor. Bırak öyle serili serpili tarlaları, bir evyeri bile bulamayacak! Umutsuzluk denizinde kaybolup gidecek! Döğmeye başladı kafasını: «Usmaaaan, ah Usman! Akılsız Usman, fikirsiz Usman! Ah deli Usman!»

Her gün böyle kafasını döğüyor, kendine «Akılsız Usman!», «Deli Usman!» deyip duruyordu. Ama ne iki metre basma alabiliyordu çocuklarına, ne de bir kilo et. Ona buna işe gidiyor, karısını, çocuklarını koşturuyor, kafasına uygun diye arkadaşlar bulup ortak iş tutuyor, batırıp zarar ediyordu. Bir türlü iki ucunu bir edemiyordu. Kendisi vah diyordu, karısı ah: «Ah Usmaaaan ah! Ah Deli Usman, öhho! Ne bırakırsın bre Kerişli'deki çiftliği? Öhho! Ne eritirsin elindeki parayı kartopu gibi, öhho öhho! Haggaten de delisin öhho! Biz ikimiz de deliyiz öhho! Zırdeliyiz öhho öhho!..»

«Manisa'da timarane var be karı! Kalk uraya gidelim. Uranın avası suyu bize eyi gelir. Nasıl ulsa battık, temelli batalım be karı» dedi, aldı karısını, topladı çocuklarını, vardı Manisa'ya.

Manisa'da Sipil dağının eteğine, Mevlevîhane'nin altındaki kayaların dibine tahtadan tenekeden bir evcik yaptı. Belediye görevlileri gelip yıktılar. Aldı tahtalarını tenekelerini, başka bir kayanın dibine yaptı. Gene gelip yıktılar. Kaça kaça buraya kadar gelmişti. Burdan ötede, ne Buca kabul ederdi onu, ne

Bornova, ne de Foça. Ne Urla, ne de Karaburun. Artık ne yapıp edip tutunmalıydı bu kayaların dibinde. Gitti valinin yardımcılarına yalvardı. Malmüdürüne, defterdara yalvardı. Karakollara, komiserlere yalvardı. «Etmeyin eylemeyin, vatanım diye tâ Balkan dağlarından kalkıp geldim. İskân edildim Ankara'nın Kerişli köyüne. Ama uz gitmedi işlerim. Buraya kadar yuvarlandım. Kızanlarım büyüdüler, ukul diyerler. Karım Rabiya da üksüreyer, astadır. Etmeyin eylemeyin, yapayım tüneğimi, yıkmayın!.. Bakeyrim çuk geniştir Manisa uvası. Râmetler bul yağar. Ümmeti Muammet geçmiş birer kıyısına, tütün eker, bağ diker. Yuk benim tarlam, yuk toprağım. Ama çaparım çapanızı, işlerim işinizi. Aslanların artığı çuk çakallar besler. Tutun bu garip Usman'ın elinden, kanatlandırın kızanlarını, kendisini eyi kötü...»

«Çok kafa ütüledin beee!..» diye kovaladılar, iyi mi? Ama kararlıydı. Gene yaptı evini. Gene gitti yalvardı köşkte konakta kimi gördü, kimi bulduysa. Oğlunu yazdırdığı okulun müdürüne, öğretmenlerine bile yalvardı sanki ellerinde bir çare var gibi.

Defterdar Kâmil Bey iki yıl sonra emekli oluyordu. Sipil'in bayırlarından yer alır dururdu geleli beri. Silme zeytindi oralar. Çaptırdı ayıklattı, yaban olanları aşılattı, boş yerlere yenilerini diktirdi. Belediyeyle bayındırlığı kıvratıp bir de yol yaptırdı oralara. Baba oğluna vermeğe kıyamaz bir zeytinlik oldu ki, 570-600 ağaç! Aralarını pullukla sürdürüyor. Ama dipleri çapa ister. Demek ki, Defterdar Kâmil Beyin zeytinlerine bir çapacı gerek. Defterdar Kâmil Beyin bir bağı var ovada. Bağın asmalarına baranı dikilecek. Bel zamanı da bellenecek o bağ. Mart dokuzu gelince budanacak. Tiyekleri kırılacak vakti gelip geçmeden. Demek ki, biri gerek beklesin başında. Biri gerek çapsın kıyısındaki balcanları biberleri bostanı.

Defterdar Kâmil Beyin bir damı var evine yakın. İnekleri sıralı içinde. Avlusunda tayları tavukları gezinir. İnekleri sağacak biri gerek. Tayları tımar edecek, tavukları yemleyecek, oraları silip süpürecek biri, birileri gerek. Defterdar Kâmil Bey iki yıl sonra emekli olacak. Ne İstanbul'da, ne İzmir'de gözü

var, Kâmil Bey Manisa'da kalacak. Nedeni şu: Kâmil Beyin tansiyonu var, Manisa iyi geliyor. Bu yüzden Manisa'da kalacak.

Bundan dolayı işte, acıdı da söyleyiverdi Belediye Başkanına:

«Yahu, can biraderim Cevdet Bey! İş mi allaşkına şu yaptığınız? Kaç olmuş zavallı Macır Osmancığın kondusunu yıkıyormuş adamlarınız. Kalkmış tâ nerelerden vatan diye çıkıp gelmiş adamcağız? Üç çocuğu, karısı var. Kerem edin de sefil olup araya gitmesin. Daha mümkün ise, fazladan yer verin, yurt verin de barınsın yoksul. Yapsın tüneğini, noolur! Çimentosunu sen al, kiremidini ben alayım hayrıma. Camını çerçevesini de Belediyeden ayarla. Garipleri kanatlandırıp uçurmak sevaptır dinimizde...»

«Peki!» dedi Başkan Cevdet Bey. Kanatlandırdılar Macır Osman'ı. Ama uçurmadılar öyle yükseklerde. İyi kötü evini yaptıktan sonra, Belediye Parklar ve Bahçeler Müdürlüğünde ufak tefek işler verdiler. Karısı Rabiya da Defterdar Kâmil Beygil'e gidip gelmeğe başladı. Kâmil Beygil'in işleri ona iyi geldi. Boğazı biraz tatlı sütlü görünce yeniden tavlanmağa başladı. Üç çocuğu vardı henüz. Yaşı da çok çok otuzdu. Fena sayılmazdı. Ama Defterdar Kâmil Beyin o taraklarda bezi yoktu. Başını kaldırıp kötü gözle bakmadı Rabiya'ya. İş verdi işletti. Ahıra gönderdi. Bağa bahçeye gönderdi. Hesap kitap edip ücretlerini ödedi. Emekli olunca Hicaz'a gidecekti çünkü. Ödedi. Tatil pazar olunca Osman'ı da zeytinlikte çalıştırdı. Hattâ akşamüstleri bile çıkıyordu Sipil'e Osman, çapıyordu zeytinlerin diplerini. Onun hatırına girmişti işleri yoluna. Neden çarpmasın? Ot komadan çapıyor, taş komadan tırmıklıyordu. Nasıl unuturdu iyiliğini? Gözüne dizine dururdu unutursa... Eller 20 verirse, Kâmil Bey 15 veriyordu gerçi. Ama veriyordu ya! Rabiya da dipten direğe hoşnuttu. Sabah akşam dua ediyordu. İyi kötü hem boğazı, hem üstü başı çıkıyordu kendisinin, çocukların. Çıkıntılarını veriyordu Defterdarın karısı... Belediyeden ve Kâmil Beygil'den aldıkları çok bir şey değildi, beş nüfuslu Macır Osman'ı ondurmuyordu, ama öldürmüyordu da.

Okuldaki çocukları da birer yıl kalarak, birer yıl geçerek okuyorlardı, çok şükür!

Macır Osman'ı öldüren acı başkaydı. İçinde kara kara benli yeşil bir yılan çöreklenip duruyordu. Çil kafalı bir pişmanlıktı bu. Gittikçe kabarıyor, büyüyordu acısı. Fakat kimselere diyemiyordu bunu. Korkuyordu tutuklarlar diye... En çok da Sipil'in bağrına, Defterdarın zeytinliğine çıktığı zaman gelip boğazını tıkıyordu o yeşil yılan. Bakıyordu Osman bir ucu sisler içinde, bir ucu pırıl pırıl Manisa ovasına. Bakıyordu binden, on binden fazla eğri doğru kırık çizgiyle parçalanmış bağlara bahçelere, pamuk ve tütün tarlalarına, bakıyordu on binlere bölünmüş güzel Manisa ovasına... Yüz binlerin yiyip doyduğu bu ovada yoktu Osman'ın kıçını koyacak yeri. Olsun diye çıkıp gelmişti halbuki! Ama olmamıştı! Artık olmayacaktı da! Koşmuş, kavranmış, sonunda bir çapanın sapında kalakalmıştı. Başka hiçbir çare bulamamıştı. Sabahları soluya soluya Sipil'e çıkıyor, eğile büküle çapıyordu Defterdarın körpe zeytinlerini. Çapıyordu, söküyordu ayrıklarını...

«Usmaaaaan, ah Usmaan! Ah ülen Deli Usman! Nulurdu vereydin kendi günlünle tupraklarını, gireydin eller gibi kupratife! Tepip kaçacağına, kalaydın kendi kumşularının arasında bee!.. Asta ulsan bakılırdın şimdi, sıkılsan kumşuların kultuğuna sukulurdun. Onlar ülürse ülürdün, kalırsa kalırdın a bre Deli Usman! Burda neye sayip uldun, neye yaradın bre kafasız Usman!..»

Yeşil Manisa ovasına bakarak fazla dalacak olsa, «Adi durma çap, adi! Çap da ayıkla utlarını, ayrıklarını Defterdarın zeytinlerinin! Emi de çuk bakma Manisa uvasına, sevda ulacaksın!..» diyor, uyarıyordu kendi kendini.

KAVAK 214

İnsanoğlu, kafasının içinde yatan her isteği, duru suyun dibindeki çakıl gibi görebilse, bilebilse!

Hacı Kâmil'in iş yüzünden orta üçten aldığı oğlu İrfan, yaşıtlarından erken girdi politikaya. Hele Hacı Kâmil'e inme inip adam temelli dam altından çıkamaz olunca, hem ailenin işlerini çevirmede, hem Belediyeye girip çıkmada, hükümet memurlarıyle ilişki kurmada, ona buna torpil patlatmada becerikli biri olup çıktı. İstanbullara, Ankaralara, hattâ Avrupalara, Amerikalara kadar gidip kapı kadar diplomalarla dönen arkadaşlarını falan gerilerde bırakıyordu girişkenlikte. «Maksat, memlekete hizmet!» diyordu. «Maksat, bütün geçmiş dönemlerde bakımsız kalmış ilimize birkaç eser kazandırmak...» Kulaçlıyordu dalgaları, denizleri...

Babası ölüp de çekip durduğu hastalıktan ve titremelerden kurtulunca, birkaç gün üzüntülü ve düşünceli gezdi İrfan. Sonra babasının kendisine yaptığını, o da kendi üç yaş küçüğü Orhan'a yaptı: Orta üçe giden oğlanı ayırdı okuldan! İşe soktu! «Nâpacaksın okuyup?» dedi. «Ben politikaya daldım görüyorsun! Mebus falan olacak değilim. Zaten bize düşürmez okumuşlar. Mebus olup onlar gitsin Ankara'ya. Ben buradaki politikaya bakacağım. Fabrikanın işlerini sen döndür. Okuyup devlete çalışacağına, fabrikaya gir kendimize çalış...»

Deri fabrikasıydı fabrika dediği. Çevre ilçe ve köylerden gelen derileri Orhan alıp işletmeğe başladı. İrfan da Belediyeye seçildi. Onu bıraktı İl Genel Meclisine girdi sonra. «Maksat, memlekete hizmet!» diyordu ya, gerçekten bir sürü işin, yolun, köprünün, suyun, su yolunun yapılmasına, birçok köylünün cezadan kurtulmasına, birçok çocuğun yatılı okullara girmesine, il içinde ondan fazla İmam-Hatip Okulu açılmasına önayak oldu, memlekete «eserler» kazandırdı böylece!..

Kendi işlerinden de temelli el etek çekmedi tabiî. Hattâ

hızlandı o işler. Babası gününde, fabrikanın falanca dairede takılıp kalan işi, şimdi şirp oluveriyordu. Bizde küçükbaş hayvan derisi bol, ama büyükbaş hayvan derisi az olduğundan, bizdekilerin Amerika'ya satılması, Amerika'dakilerin satın alınması işinin bütün işlemleri Ankara'yla bir telefon görüşmesinden sonra bitiveriyordu. «Tabiî böyle olacak! Biz bu politikaya sözümüz yörüsün diye girmedik mi?» diyordu. Bazen, «memlekete hizmet» sözüyle bunu yan yana söylüyordu.

Politikaya atılmadan önce kafasında yatan asıl isteğin o mu, bu mu olduğunu kesinlikle anlamak zordu.

Her yıl bir kumaş giysi dikinip, her gün traş olup, kravat falan bağlayıp, Belediye senin, Vilâyet benim, koşturup duruyordu. Parti, kural olarak her seçime katılıyor, kural olarak her seçimi kazanıyordu. Para bol, oy göldü. Kampanya zamanı il içinde bütün propaganda gezilerini düzenlemek, kimi adayların ününü şanını şişirip kendisini halkın gözünde büyütmek, müfettiş getirmek, müdür attırmak, köylerde ileri geri konuşan öğretmenleri sürdürmek günlük işleriydi İrfan'ın. Hiçbiri zor değildi bunların. Çok çok Ankara'ya kadar atlayıp gitmeğe bağlıydı. Bir gitti mi, dünyanın işini görüp geliyordu. Valinin falan yanında forsu yükseliyordu. Ama aklı sıra, bu işleri görürken haksızlık, adaletsizlik yapmıyordu. Uyuslu duran, halkın işlerini de yoluyle gören bir yöneticiyi ne diye attırsın? Halka «zarar» veren, partizan yöneticilerle uğraşıyordu İrfan! Öyle diyordu.

O kavak hevesi tam bu işlerin içindeyken doğdu. Gezdiği köylerde kasabalarda bir kıpırtı yoktu daha. Radyodan duymuş, gazetelerden görmüştü. Fabrikanın 100 metre kadar yukarısındaki Kozpınar'a rakı içmeğe giderlerdi ara sıra. Çukur'dan, Zeytinköy'den bir kuzu alırlar, beş altı arkadaş otururlardı. Yeni gelmiş bir müdürü çağırırlardı bazen. Arkadaşlar fabrikaya kadar arabayla gelirler, yukarısını da yürürlerdi. Ekilmiş tarlaların, sebzeliklerin arasından geçerdi yol. Ağaçlar, kiminin dalları meyveden kırıla kırıla, kimi de başlarını alıp göklere çekilerek, toprağın yüzünü gölgelendirirlerdi. İrfan'ın babası toprak işlerine dalmamış pek. Bu fabrikayı da

Rumlar göçüp giderken Topal Aleksi'den almış. Aleksi'nin fabrikası Tavas yolunun üstünde, Rum değirmeninin altında bir yerdeydi. Bir gün işe yarar diye değirmeni de satın almıştı Hacı Kâmil. O günkü günde, Rumlar tatlı can derdinde! Paraylan mıydı değirmen falan? Tabiî değirmeni alınca, arığını da almış oldu. Tapuya da öyle işletti.

Ama hiç lâzım olmadı Rum değirmeni. Köylerin kendi değirmenleri vardı buralarda. Kurmuşlardı. Dinar'da, Sarayköy' de un fabrikaları vardı. Gelen olmuyordu. Bakımsızlıktan çöktü değirmen. Duvarlarıyle su arığı kaldı. Kırmızı tuğlalarla ve zor kırılan bir harçla yapılmış, tâ Kozpınar'a kadar uzayan bir arığı vardı değirmenin. İnsanda hayranlık uyandıran bir eski yapıydı. Fabrikanın ardındaki üç dönüm toprak da balcan biber ekmeğe, mısır bostan göğertmeğe bol bol yetiyordu.

Su arığının iki yanı kamış karamuk kaplıydı. Yılanyastığı otları, ekşierik kökleri fetholacak gibi değildi. Rakı içmeğe giderken buradan yürüyorlardı. Niğdeli bir Teknik Ziraat Müdürü vardı. Ankara'daki fakülteyi bitirip gelmiş genç bir adamdı. «Bomboş yatıyor yahu! İkişer metre arayla kavak soksana şuralara! Bekçi istemez, bakım istemez! On yıl sonra servet olur!..» diyordu.

İrfan dinlemedi müdürü. Galiba onun aklı yeniliklere yatıyordu daha çok. Eski göreneklere göre kavak dikecek de ne yapacaktı? Niğdeli müdür başka il'e verildikten epey sonra bir gün Valinin odasında bir dergi gördü. İstedi Validen. Eve getirip okudu. Bir makale: Kavak 214! Yeni bir tür üstüne düşünceler. O gece ciddî ciddî kavakları düşündü gölgeleriyle birlikte. Sabahları er uyanırdı. Gözlerini açtığında aklında gene kavaklar vardı. İşte oraya, o değirmen arığının oralara baştan başa 1000 metre boyunca kavak dikse, o sudan da sulasa hoş olmaz mıydı «Niğdeli müdür dedi durdu, dinlemedim. Bu işin eri geci yok heralde. Şimdi diksem gene olur. Ama dikersem Kavak 214 dikmeliyim! İkişer metre arayla falan değil de, yedişer metre arayla, ölçülü biçili; fennî yöntemlerle girişmeliyim bu işe...»

Hiç vakit geçirmedi, kalktı yeni müdüre gitti o gün.

Tersine, yeni müdürün de bu işlere hevesi yoktu. Yardımcılarından birine yolladı İrfan'ı. O da, «Valla, okuldayken okumuştuk bir şeyler ama unuttuuuuum gitti! Şimdi hiç hatırlamıyorum. İnsan bildiğini uygulamayınca unutuyor. En iyisi sen bunu Teknik Sulama'dan sor. Onlar bilirler. Esasen bu iş onları ilgilendirir...» dedi.

Kalktı, Teknik Sulama'ya gitti. Müdürü buldu. Müdür onu memura yolladı.

Memur:

«Biz bataklık kurutmak amacıyle dikilen ağaçları biliriz. Bu dediğin türü hiç bilmiyorum. Çelikleri nereden sağlanır, nasıl dikilir, onu da duymadım. Sen en iyisi bunu İzmir Bölge Müdürlüğü'nden sor. Yok yok, İzmir'den değil, İzmit'ten sor! Onların uzmanları da var. Hattâ İzmit'e kadar bir uzanıver. Orda bir de Kavakçılık Enstitüsü olacak sanıyorum...»

Önemli bir iş gibi görmüyordu. Kalkıp gitmeğe değmezdi. En iyisi bir mektup yollamaktı. Eve geldi, oturdu, mavi tükenmezle bir mektup döşendi. Basit bir konuda kendisine iki satır bilgi veremeyen ilgililere veryansın etti. «Siz de bunlar gibiyseniz, batsın memleket daha iyi!.. Acele cevap beklerim!..» dedi.

İki aydan çok geçti aradan. Bir yazı geldi: «Kavak 214, yerli yabancı çeşitli türlerin melezlemesinden elde edilmiştir. Her yerin toprağına ve iklimine uyabilecek çeşitleri vardır. Bize değil de Torbalı'daki Kavakçılık İstasyonu'na başvurunuz...» Böyle bir yazı.

«Deli olacağım!»

İzmir otobüslerinden birine atladı, Torbalı'ya gitti. Kavakçılık İstasyonu'nda genç genç mühendislerle, uzmanlarla konuştu. Onlar da, «Biz senin adını alalım, sonra iki uzman yollayalım, incelesinler. Koşulları bilmeden kavakçılık olmaz!» dediler.

«Deli olacağım!» dedi İrfan. «Ulan ne kadar yorgunu yokuşa sürüyor bu bizim dürzü memurlar! Ama peşlerini bırakmayacağım!..»

Dönüp geldi, beklemeğe başladı. İki ay geçti. Bir ses çıkmadı. Oturdu mektup yazdı. «Sıradasınız, sıranız gelince uzmanları göndereceğiz!» diye karşılık verdiler gene.

Altı ay sonra falandı. Elleri çantalı iki uzman çıkıp geldi. İrfan partideydi. Kalkıp karşıladı uzmanları. Kavak dikilecek yeri görmek istediler. Alıp götürdü. Fabrikadan Kozpınar'a kadar yürüdüler. «İşte buralara dikeceğiz kavakları!» diyor, arığın iki yanlarını gösteriyordu. Değirmeni yapan Rum, kimbilir kaç ayda yığdırmıştı bu toprakları! En aşağı beş yüz metreyi böyle doldurta doldurta getirmiş de 8 metre kadar bir düşüş sağlamıştı. Bunun için de az uz değil, bir hayli yeri batırmış ziyan etmişti. «Bu toprakları kaldıracaksınız, düzleyip tarla yapacaksınız, sonra gelip bir daha göreceğiz!» dedi uzmanlar.

İrfan, kaldıracaksın dedikleri toprağa bir baktı. Kıyamet iş! Toprak işinin de ne kadar zor olduğunu, ucundan da olsa, biliyordu. «Buraları düzlemek ağır iştir. Ben yaparım, ama siz gelmezseniz karışmam!» dedi.

Uzmanları yolladıktan sonra düşündü: «Bu kadar toprak, bu kadar toprak... nasıl kalkar, neyle kalkar? Bayındırlığa gidip bir dozer istesem verirler mi acaba? Yakıtını, sürücü günlüğünü falan versem? Dedikodulu işlerden de korkarım ya!» dedi. «Ne yapsam, ne yapsam?»

Teknik Tarım'ı, Teknik Sulama'yı dolaştı. Teknik Sulama'da müdür, «Bizde bir dozer var, bu işlere de kiralayabiliriz. Ama beklemek lâzım! Şimdi Çivril'de. İşini bitirip dönünce verelim. On gün sonra uğra!» dedi.

On gün sonra uğradı İrfan.

«Dozer Çivril'den Çardak'a geldi. Oradan da Honaz'a inecek. Honazlılar Vali Beye çıkmışlar. Vali Bey verin dedi. Yirmi gün sonra uğra!..»

Yirmi gün sonra da uğradı İrfan.

«Dozeri Çal'a verdik bu sefer! İsabey'de bir işimiz var. Sonra Kızılcabölüklüler sırada, oraya göndereceğiz. En iyisi sen, bir ay sonra uğra!..»

«Dur bakalım!» dedi İrfan kendi kendine. «Her dediğine peki deyim, daha kaç gün avutacak bu Bey beni?..»

«Dozer Acıpayam'a gitti, Tavas'a gitti. Dozerci hastalandı. Dozer Çameli'ne, Kale'ye çıktı. Dozer Sarayköy'e, Babadağ'a, Güney'e gitti. Dozer Dodurga Yazırı'na, Darıveren'e gitti. Dozer arızalandı, İzmir'e yolladık!.. On gün sonra uğra! Yirmi gün sonra uğra! Bir ay sonra uğra!..»

Teknik Sulama Müdürlüğü'ne yeni bir yapı yapıldı. Her yanı çelik, cam, pırıl pırıl! Eski kâğıt, eski yöntemler, eski hizmetlilerle birlikte yöneticilerin tümü, müdür ve memurlar yeni yapıya taşındılar. «En iyisi sen bir ay sonra uğra!» sözleri yeni yapıda da söylendi İrfan'a. Girip çıkarken bakıyor, dilini dudaklarını ısırıyor, cin ifrit oluyordu. Ama ne Valiye bir şey diyordu, ne de Ankara'ya telefon açıyordu. «Bakalım bu sürünceme ne zamanaca sürecek?» diye sabırla bekliyordu. «Biz bu politikaya sözümüz yörüsün diye atıldık!» demiyordu artık. Sözü mözü yürümüyordu işte!

Duyanlar alaya alıyorlardı. Elleri geç, kardeşi Orhan'dan başını alamıyordu. «Sende bir uğursuzluk var abi!» diyordu Orhan. «Bak kızma, eskiden ne çabuk, ne seri yapardın işleri. Bu sefer, ohhhooo, valla kağnının tekeri daha hızlı! Neden? Heralde sendeki uğursuzluktan! Tanı istersen. Bir sefer beraber gidelim, beraber çıkalım müdüre, şirp görülsün işin! Eğer görülmesini istiyorsan...» İnce ince eğleniyordu Orhan. «İki buçuk üç yıl oldu yahu! Teknik Sulama'ya gidip geleceğine, kendin her gün uğrayıp ikişer üçer kilo atsaydın, şimdiye oralar dümdüzdü. Bunlar seni atlatıyorlar abi!.. Bak, dinle beni, bir sefercik beraber gidelim, hemen olsun işin...» Politikaya falan atılacak değildi Orhan. «Evet, ben müdürü şunu bunu tanımam. Ama bendeki şans kimsede yoktur...» diyordu.

Kalkıp birlikte gittiler. «Bu son!» diyordu İrfan içinden. «Başka hiç gelmem! Bu müdür gitmeden gelmem, artık! Bunu buradan tâ Ilgın'a, Iğdır'a sürdürmezsem, bana da...» Söy-

lene söylene yürüyordu. Orhan da, «Göreceksin bak, şirp olacak işin...» diyordu.

Teknik Sulama'nın yeni yapısı suyu çekilmiş değirmen gibiydi. Vakit de erkendi, paydosa çok vardı daha. «Tabii!» dedi İrfan. «İş görülmüyor ki! Ne gelsin vatandaş? "On gün sonra gel!" "Bir ay sonra gel!" Devletimizin böyle bir dairesi olmasa da olur. Ocutmuşlar halkı. Neye gelsinler?»

Yürüyüp üçüncü kata çıktılar. Müdürün kapısının önünde durdular. Ne erkek hizmetli, ne kadın hizmetli. Kimsecikler yoktu. Belki müdür de yoktu. Belki Ankara'dan bir 'büyük" geliyordu, karşılamaya gittiler. «Ama kim geliyor bugün? Ve benim neden haberim olmuyor?» Düşündü, cık etti, «Gelen olsa haberim olur!» Kardeşine dönüp sordu:

«Günlerden ne bugün?»

«Günlerden cuma.»

«Belki de namaza gittiler! Cuma kılacağı tutmuştur dürzünün! Dürzülerin!..»

Bir dakika kadar durdular kapının önünde.

«Yoktur ama bir açalım şu kapıyı!» dedi Orhan umutsuz. Tıklatmadan açtı. Açmasıyle, masanın önünde donakalması bir oldu. Orhan da, İrfan da bumbuz oldular. Müdür, bir yıldır kırıştırıp durduğu memuru Zarife'yle al takke ver külâhtı koltuğun yanında, halının üstünde. Kapıyı açıp girenleri değil, telefonun zilini de duymuyorlardı.

Orhan'la İrfan birbirlerine göz ettiler:

«Elleme bitirsinler!» dedi İrfan.

«Şu koca pabuçlu Allahımın işlerine bak abi!»

Parmağıyle, «aman sus!» işareti yaptı İrfan.

Biraz beklediler. Ayakları aynaşmış, pabuçları karışmıştı yerdekilerin. Başları masanın siperine geliyordu, göremiyorlardı.

«Kimbilir, belki de sevda bu!»

«İstersen çekip gidelim, ha?»

«Delisin yahu abi!» dedi Orhan. «Bir daha böyle fırsat, öhho, böyle fırsat dünyada ele geçmez, öhho öhho!..»

Önce Zarife fırladı Orhan'ın öksürüğünden. Bir çığlık at-

tı. Ne yapacağını, nereye sineceğini şaşırdı. Çöktü duvarın dibine. Müdür masanın altına girdi.

«Vay anassınıı!..» dedi İrfan. Müdürü dürttü ayağının ucuyle. «Kalk toparlan! Seni biraz rahatsız ettik ama, kusura bakma!» Sonra duvarın dibine çöküp duran Zarife'ciğe yaklaştı. «Sen de, Zarifanım, giy eteğini! Nâpalım, sevda bu! Sevda değil belki hışım! Kalk giyin kızım! Sizi haggaten rahatsız ettik, ama işimiz var da onun için geldik...»

«Mahvoldum, rezil oldum!» dedi Zarife.

«Ağlama! Bir şey olmadın! Kimseye demeyiz!»

«Valla billâ demeyiz!» dedi Orhan da.

Zarife, eteğini de giydi usulca. Sonra gözlerini kapıya dikti. Sıvışacaktı.

«Otur biraz Zarifanım! Otur, Müdür Beyi de kaldıralım...» Yanaştı. Bir daha dürttü ayağının ucuyle. «Müdür Beeey! Haydi toparlan! Haydi!..»

Neden sonra toparlanıp kalktı Müdür. Ama hemen çöktü yere. Eliyle, «Gidiniz, gidiniz!» işareti yaptı masanın yanından. «Hemen çıkıp gidiniz lütfen!..»

«Biz gitmeyelim artık Müdür Bey! Buraya kadar gelmişken işimizi görüver. Kendi işinizi gördünüz ne güzel!..»

«Gidin de sonra gelin!»

«*Kaç gün sonra gelelim?*»

«Bugün! Öğleden sonra gelin!»

«Olamaz Müdür Bey, artık olamaz! Geç sen masanın başına. Gör bizim işi. Ondan sonra gidelim.» Yaklaştı Müdürün büzüldüğü yere. Usulca tutup kaldırdı kolundan. «Otur bakalım şöyle, haşşöyleee!..»

Süklüm püklüm, üç, dört büklümdü Müdür. «Lütfen bizi bağışlayın! Biz evleneceğiz inanın! Eşimden ayrılıyorum ben. Bizi rezil etmeyin, lütfen!..»

«Hiç merak etme Müdür Bey! Bizim sizi rahatsız etmekten maksadımız, sadece şu dozer meselesi! Biliyorsunuz, İzmir'de Viking, Muğla'da Dalaman, Zonguldak'ta Çaycuma kâğıt fabrikaları açılıyor. Kavak 214'ün yaygınlaştırılması gerekiyor. Ben buna önayak olmak istiyorum. Bana kesin söz ve-

rin, gideyim. Bizi dile verir deye falan korkmayın, vermem. Çıt çıkarmam. Söyleyin, dozeri ne zaman veriyorsunuz?»

Müdür rahatladı birden. Ceketini giydi hemen. Alnındaki teri sildi kâğıt mendiliyle. Silip ayakucundaki çöp sepetine attı. «Demek kesin söz istiyorsunuz?»

«Evet!»

«Dozer şimdi Koncalı'da. Yarın, öbür gün de orda olacak. İki gün sonra verebilirim size. Gelir bizim garajdan alırsınız sürücüsüyle...»

Güreşçi Bayram Şit gibi, «Katti mi, karanti mi?» dedi İrfan.

«Kat'i, garanti!» dedi Müdür. «Yalnız siz de söz verin, bizi dile vermek yok! Söz mü?»

«Dozer iki gün sonra gelirse, söz!»

«Anlaştık!» dedi Müdür.

«Sözünde durmazsan yayarım?»

«Dururum sözümde...»

Orhan: «Zarifanım, sen de kusura bakma gari! Eğer abimin dozer işi oluverirse çok iyi olacak, hoşçakalın şimdilik!» dedi.

İki kardeş, birbirlerinin ellerinden tutup çıktılar.

Ertesi gün Müdür, deri fabrikasının olduğu yere geldi arabasıyle. «Ne güzel kokuyor bu fabrika!» dedi. Gülerek içine içine çekti pis kokuyu.

Orhan vardı işin başında. İrfan partideydi gene.

«İsterseniz çağırtayım abimi...»

«Rahatsız etmeyelim! Ben şöyle bir uğradım! Kavaklık yapacağınız yeri bir göreyim diyordum. Birkaç da broşür getirdim, bırakayım...»

«İsterseniz biraz gezdireyim sizi!» dedi Orhan.

Değirmen arığı boyunca yürüdüler. Kozpınar'ın suyu yıllardır bu arığa çevrilmiyordu. Yürüyerek suyun gözüne kadar vardılar. Pırıl pırıl bir âlemdi dibi. Çakıllar parlıyordu. Yosunlar, kazayakları rüzgâra tutulmuş gibi sallanıyordu akıntıda. Müdür eğilip ellerini yıkadı, biraz da içti avuçlarıyle. «Güzel su!» dedi. «Kavakları bu suyla bol bol sularsınız. Ben

de sık sık uğrar yardım ederim...» Sonra eğilip bir kazayağı kopardı sudan. Yeşilini güne tutup baktı, kokladı.

«Ne otu bu, biliyor musunuz?»

«Biz kazayağı deriz...»

«Kazayağı! Güzel ot! Güzel de kokuyor!.. Neyse! Ben kaçayım! Abinize selâm söyleyin. Dozer yarın geliyor...»

Osman, Müdürü uğurladı. Dün dairede bir şey görmemiş gibi elini salladı uğurlarken.

Gerçekten dozer çıkıp geldi ertesi gün. Kendi geldi! Tam fabrikanın önünde durdu. Hani İrfan garajdan alıp gelecekti? Müdür yetişti arabasıyle.

Gür gür gür, bir gürültüdür başladı oralarda. Sürücü, fabrikanın ardına dikkatle geçirdi dozeri. Sonra fidanları ezmeden, mısırları kırmadan arığın ucuna yanaştırdı.

İrfan bulunup geldi. Müdürle selâmlaştılar. Ne yapılıp edileceğini sürücüye anlattılar birlikte. «Haydi başla kardeşim!» dediler.

Dozer, homurdana homurdana daldı kamışlara karamuklara. Bütün o dikenleri, çalıları, yılanyastıklarını, ekşierik köklerini yolup yolup atmağa başladı. Yerleri çimleri yırtıyor, yıllar yıllar önce bu arığı yaptıran Rum'un döşettiği tuğlaları, taşları söküp söküp çıkarıyor, yüksek yerleri çukurlara doğru deviriyordu. Bu arada bir sürü çanak çömlek çıkıyor, ufak heykeller, eski paralar dökülüyordu. İrfan, «Nâpcaz?» diye Müdüre bakıyor, Müdür de, «Boşver!» diye işaret ediyordu eliyle.

Çok sürmedi, dört günde tamamladı dozer düzlemeyi. Arada, Zeytinköylüler inip ay ışığında eski kalıntıları seçtiler. Pamukkale'nin oralara götürüp Avrupa'dan, Amerika'dan gelen gezginlere sattılar. Müdür de, İrfan da bir şey demediler. Sonra Müdür, Torbalı Kavakçılık İstasyonu'na telefon etti, kavak çelikleriyle fidanlarını istedi. Yedi çarpı yedi ölçüsüyle dikim hesaplarını da dairede yaptırdı. Doğrusu ya, Müdürün çok faydası oldu kavaklığın kurulmasına. Toprak çözünleriyle gökgözet özetleri falan hiç vakit almadı. Torbalı'dan iki kamyon geldi fidan dolu. İrfan'ın haberi bile olmadı bunlardan. Ka-

vaklığı, bölgenin örnek kavaklığı olarak kuruluyordu kendiliğinden.

Her iş iyi gitti, uz gitti.

Yalnız bir iş uz gitmedi: Müdür, boşayamadı karısını. «Ayrılmam da ayrılmam!» dedi kadın mahkemede. «Dört çocukla ben ne yaparım, nere giderim bu yaştan sonra?» Zarifanım biraz üzüldü buna. Ağladı ağladı, sonra, «Nâpayım kaderimmiş!» dedi, sustu.

Evlenemedik diye ölecek değillerdi ya. Gene eskisi gibi buluşuyorlardı saklı. Birbirlerinin acısını, ağrısını alıyorlardı. Ama uygun yerlerde...

Kavaklara gelince... Kavaklar şimdi altı yaşında. Yirmi yaşındaki yerli kavaklar kadar boy attılar ve genişlediler. 3294 kavak! İzmir'de yabancı sermaye ile kurulan Viking fabrikasının ve Torbalı İstasyonu'nun uzmanları sık sık gelip gidiyorlar. Sicillerini tutuyorlar. Bahardan bahara bellerine yağlıboya sürüp bir yıllık genişlemeyi ölçüyorlar. Bit, böcek var mı? Hastalık var mı? Fır fır araştırıyorlar.

Tabiî herkesin toprağı İrfan'ınki gibi değil. Toprağı düz olanlar hemen dikiyorlar. Kavak 214 yayılıyor. Viking fabrikasının kullanacağı hammadde bari yabandan gelmesin diye 214'ün dikimini hızlandırıyor aklı erikler...

EMECİK'İN MUHTARI

Haziran çiçekleri almış dağı bayırı. Arı böcü ortalığı inhtiye boğmuş. Güneş, teynel yapraklarını, zakkum çiçeklerini parlatıp duruyor. Döllenmiş, doymuş doğa, kızgın günün altında sanki mayışmış. Arılar, kudurmuş gibi bir o çiçeğe. bir bu çiçeğe. Hem de vızıl vızıl vızıl...

Emecik'in muhtarı Zeybek Mehmet, dağın güne bakan yamacına yerleştirmiş arı kovanlarını...

Telefon telleri de tam kovanların üstünden geçiyor.

İki genç adam telleri onarmağa geliyordu. Ayaklarında postallar, postallarda kabaralar. Bastıkça kayaları çakmaklandırıyorlardı. İkisinin de adı Mehmet'ti. Yiyip içip yatıyorlardı Reşadiye'de. Bir görev çıkarsa gidiyorlardı. Görevin özelliğine göre bazen tüfekli, bazen tüfeksiz çıkıyorlardı. Bugün tüfeksizdiler. Tel makaslarını, tel geleplerini, pensleri, fincan kutularını yüklenmişlerdi. Hatların bozuk yerlerini onaracaklardı. Bazen çalıların içinden, bazen kayaların dibinden yürüyorlardı. Ter içindeydiler.

«İndibi» denen kayalık bir yerde durdular. Kopuk telin ucu, yabanharıbı kümesinin içine iniyordu. Alıp çektiler. Taktılar makaraya, gerdiler. teki ucu da direğin dibindeydi. Onu da takıp gerdiler. Kollarındaki gelepten kesip eklediler. Sıkıca bir düğüm atıp taktılar direkteki fincana.

Zeybek Mehmet'in kovanları hemen karşı yamaçtaydı. Bakınca görünüyordu. Bakınca deniz görünüyordu. Karaincir Bükü görünüyordu. Datça'nın, Sönbeki'nin karaltıları görünüyordu. Karaltılar mor, morötesi bir buğunun içindeydi. Günün öğle ışıkları denizi ikiye yarıyordu.

Bayırın başından keçiler göründü. Çanları öte öte geliyorlardı. İki çoban, köpekleri de yanlarından, sürünün ardı sıra geliyorlardı. Bazen oturup konuşuyorlar, bazen türkü söylü-

yorlardı. Çorapları, çağşırları salkım saçak, dudakları yalamaydı. Dikenlere, çalılara takıldıkça yırtılıyordu üst başları.

Görevliler, kayanın gölgesine yattılar.

«İvmenin nüzumu yok...» dedi biri. «Yatıp biraz yeri dinlesek fena olmaz!»

«Dokuz ay var daha!» dedi öteki.

Biri taşın dibinden kekik kopardı.

Öteki gökyüzünün en tepelerinde bir uçak gördü. Beyrut'a, Şam'a doğru gidiyordu. «Şimdi bunda olacaktım! "Hazır gidiyorsun, çevir yönünü bizim Van'a, beni gölün kıyısına bırak, ondan sonra devam et kardaşım!" deyecektim. Belki götürürdü...»

«Sülâlende var mı binen uçağa?»

«Olmadığı gibi, olacağa da benzemez...»

«Senin canın uçağa binmek istiyor, benimki bal yimek...»

«Yamaçta kovanları gördün tabii...»

«Ayı her zaman bal yimez!» dedi biri.

«Ayı baban...» dedi öteki.

«Babamı tanımıyorsun ki?»

«Seni tanıyorum ya!»

«Aptala malum olurmuş...»

«Gelin bacından başlarım...»

«Ben de senin kız bacından...»

«Gözel bacından...»

Çok eski bir türkü tutturdu biri:

Kalenin dibinde taş ben olaydım
Gelene geçene eş ben olaydım
Bacısı gözele yoldaş olaydım
Kak gidek çay başına gönlüm eylensin
Yarın hakkın divanında doğru söylensin

«Yarına...» dedi öteki. «Yalanlar tam tüm bugüne, doğrular da yarına!..»

«Canım bal istiyooooooor!..»

«Kovanların kokusunu aldıııın!..»

Mehmet doğrulup kalktı: «Ben köpek miyim ulan?»

«Sen değil, baban...»

«Seni gözel bacılı seniii!..»

Kapıştılar. Bir öğün boğuştular taşın kayanın içinde. Sağ şakağı sürtüldü Mehmet'in. Ötekinin de bileği yüzüldü. İki Mehmet de kalktı, ayrıldılar. Biri gölgenin bir ucuna, öteki öbür ucuna yattılar.

«Azdın tabiî, noolacak?» dedi biri.

«Kızlan'ın eşekleri az geldi!» dedi öteki.

«Canım bal istiyor benim baaaal!..»

Keçiler geçip gidiyordu alt yanlarından.

«Az sabret, çobanlar çekilsin bari!»

«Çekilmeseler ne ilâzım?»

«Çekilseler daha iyi değil mi?»

«Öyleyse öyle...» dedi biri.

«Gören mören olmaz!» dedi öteki.

Ama kalkmış bulundu Mehmet, oturmadı geri. Usul usul yürüdü. Bir teynel yaprağı aldı, kokladı. Sonra ağzına sokup gevdi. Biraz gitti, dönüp ötekine baktı. Sordu:

«Geliyor musun?»

«Gelmeye gelirim dee... Çapıt mapıt nüzum değil mi? Neyle alacaksın balı? Arılar sokar, şişer her yanın!»

«Yol yakın olmalıydı, biraz eşek boku toplardık...»

«Çapıt ister, çapıt!..»

«Çıkarır senin göyneği, yakarız?»

Yeniden yumuldular birbirlerine.

«Hiişşşt, dur hele!» dedi Mehmet.

«Durmam! Ağzını ne bozuyorsun?» dedi öteki.

«Dur! Şimdi bir yanımız yüzülecek gene!»

«Kıracam senin kafanı!..»

Kütt vurdu Mehmet Mehmet'i. Çok sert geldi beli taşa. Davrandı, o da Mehmet'i vurdu. Onun da başı geldi yere, sürtüldü.

Yatıp yuvarlandılar biraz. Sonra ayrıldılar.

Çobanlar bakıp gülüyorlardı karşıdan.

«Bunlar bize çapıt vermezler mi?» Sordu biri.

«Verirler dee...» Durdu öteki. «Gidip söylerler!»

Mehmetler kalktılar. «En iyisi bir kurra atalım, birimizin göyneğini tütütelim! Ama bekleyelim çobanlar ırılsın...»

«Bal yimeyecek kurraya girmesin!» Güldü biri.

«Var mı öyle biri?» Sordu öteki.

«Yok!» dedi aynı anda öteki Mehmet.

Hemen oracıkta, bir fiske taşı bulup «boş mu, dolu mu?» tuttular. «Boş» bulan çıktı, «dolu» bulanın gömleği tütütülecekti. Ik mık etmeden çıkardı gömleğini öteki. Çobanlar ırıldı mı, ırılmadı mı, bakmadılar. Başladılar kovanları dumanlamağa. Arılar bayıldılar. Beşi onu da savrulup savrulup kaçıyordu.

İki petek çıkardılar önce. Ama biri biraz "bozuk"tu. Kararmıştı biraz. Onu geri atıp bir daha çıkardılar. Sapsarıydı. En güzel baldı. Çam balıydı. Teynellerin, harıpların, zakkumların, mersinlerin çiçekleri karışmıştı. Tam sarıyla kırmızı arasıydı. Aldılar. Aldıklarını ayakta yediler. Taşlara, teynel yapraklarına sürdüler ellerinin bulaşığını. Sonra toprak bulup ovaladılar, üfürdüler. Nasıl olsa teller onarılıp bitmişti. Uzandılar kayanın gölgesine yeniden.

Çobanlar uzaktan seyrettiler biraz. Sonra keçilerinin ardından çekilip gittiler. Mehmet'le Mehmet, öğlen geçip gün devrilinceye kadar yattılar. Sonra uyanıp kalktılar.

Mehmet bağırdı:

«Bana bak! Ben biraz daha istiyorum, işdahın varsa söyle?»

«Ben de isterim!..» dedi Mehmet.

Başka bir kovana yanaştı Mehmet. İki petek daha çıkardı. Gene ayakta, birbirlerine takıla takıla yediler. Sonra gene ellerini pakladılar. Başka işleri kalmamıştı. Yüklendiler araçlarını gereçlerini, yürüdüler ağır ağır. Batıya batıya giderek Reşadiye'ye varacaklardı. Gün alınlarına alınlarına vuruyordu. Yürüdüler ıhlaya puflaya. Çobanlar çok hızlı gitmiyorlardı. Ama gelip geçene yaydıkları haber, köye erken vardı.

*
**

Koca Oda'nın önünde oturuyordu Zeybek Mehmet. Bire uzun, ikiye kısaydı. İyice bükülmüştü sıkıntıdan, eli boşluktan.

«Ulan kalk! Kovanlarını yarmışlar, bal mal koymamışlar!..»

«Kim yarmış?» Zeybek Mehmet can havliyle sordu.

«Hat onarmağa gitmişler! Çobanlar görmüş. Kara Kadir'in Hasan odundan geliyormuş, ona söylemişler. O da Kavcar Osman'a söylemiş. Sen daha otur burda!..»

«Ulan... bunlar... şunlar... olmasın?»

«İşte onlar... bunlar... üstüne bastın!..»

«Yahu arkadaş, nedir benim bunlardan çekip battığım? Gözüne baktığım on kovan var şurda, biraz bal alıp derdimizi görelim diyorum, bunlar da gelip gelip benim kovanlara taklaşıyor, tam da haziranda! Ha gök ekin çiğnedin, ha şimdi gelip kovan açtın! Geçen yıl da iki kovanımı boşalttılar. Hem de biri "oğul" idi. Ne yapacağım ben şimdi?»

«Alacaksın yanına iki arkadaş, seyirteceksin!»

«Çağırın Hamdi'yi, Âdem'i!..»

On dakika sonra iki arkadaşıyle köyden yukarı koşuyordu. Bir elinde ip, bir elinde balta vardı. «Doğrayacağım avrat sattığımın döllerini, parça pine edeceğim!» diyor, koşuyordu. Hamdi'yle Âdem de koşuyorlardı ardı sıra. Bayır demiyorlar, tepe demiyorlar, koşuyorlardı.

Onca balı yemiş, adamakıllı susamış iki genç adam da, sallana sallana geliyorlardı. Karşılaştılar. Mehmet'le Mehmet, Emecik muhtarını, Hamdi'yi, Âdem'i tanımıyorlardı. Onlar hattın bozuk yerlerini onarmışlar, canları bal istemiş, karşıdaki kovanlara varıp çapıt tütütmüşler, birkaç petek çıkarmışlar yemişlerdi. Şimdi de susamışlardı çok, pek çok, haddinden fazla!

«Ulaan, durun bakalım!» dedi Zeybek Mehmet. Der demez de atıldı en kabadayısının üstüne. Baltayı görünce bir Mehmet pıstı. Öteki Mehmet kaçacak oldu. Âdem seyirtip bastı ensesinden. Hamdi'ye iş kalmadı. Zeybek Mehmet habire vuruyordu, tekme, tokat... baltanın sapını vuruyordu, düğdüsünü vuruyordu.

«Doğru söyleyin, kovanlara bir ziyan verdiniz mi?»

«Valla billâ vermedik, birer petek aldık sade...»

«Yalan söylüyorsunuz, yalaaaan!..»

«Yalan!» deyip vuruyordu Zeybek Mehmet. Bir Mehmet'i

yıktıktan sonra, öteki Mehmet'i aldı ele. Onu da aşa benzetti, döğe döğe. «Şimdi de bağlayalım bu dürzüleri!» dedi arkadaşlarına.

İki genç adam, her sefer silâhlı çıktıkları göreve bugün silâhsız çıkmalarına pişman oluyorlardı. Bir de böyle kaz gibi yakalanışlarına yanıyorlardı. Hem sırtlarının acısı, hem de döğülmenin, teslim olmanın utancı! Erim erim eriyorlardı.

«Uzatın ulaan! Daha ne duruyorsunuz?»

Birden düşüncesini değiştirdi Zeybek Mehmet. Arkalarında bağlamağa başladı ellerini. Sonra ikisini birbirine çattı. «Haydin bakalım, yörüyün şimdi! Önce bizim köye varacağız, sonra Reşadiye'yi bulacağız böyle! Sokaklarda dolaştıracağım sizi! Daha sonra da Kaymakama teslim edeceğim. Eğer bir parçacık adaleti varsa, yapar terbiyenizi. Yoksa benim yaptığım yeter...» dedi. Birer de tekme vurdu kıçlarından.

Birinin başından kepi, birinin elinden teli, tel makası düşüyordu. Kapaklana kapaklana gidiyorlardı. Postallarının kabaraları değdikçe taşlar çakmaklanıyordu. Ama eskisi kadar çalımlı değillerdi artık.

Yola aşağı gidiyorlardı.

*
* *

Cemal Altıkulaç, atın üstündeydi. Pek çavuşlanıyordu. Mavzerini dizlerine koymuştu. Ardında Ali'yle İsmail vardı. Karaköy'den geliyorlardı. Ali'yle İsmail yayandılar. Tam Reşadiye'ye girecekleri sıra, «Haberin var mı?» dedi Kızlanlı Mustafa. «Heralım sen yollamışsın iki Mehmet, hattın bozuk yerlerini onarsınlar! Onlar da Zeybek Mehmet'in kovanlara tebelleş olmuşlar Emecik'in üst yanında. Zeybek Mehmet de bunu haber almakla, baltasını kaptığı gibi, yanına iki arkadaş, bir de urgan almakla, koşar-adım yanlarına varıp... yakalayıp... ondan keri, takıp bunları... götlerinin üstüne birer dene de tekme vuraraktan, yoldan aşağı alıp getiriyor! Hemi de köylerin içinde bunları dolaşdırıp...»

«Ulan anassını nesini ne ettiğimin herifi! Sen benimle zevkleniyor musun ulan? Ne böyle kâtip dili konuşuyorsun, şunu dosdoğru söylesen olmaz mı, dürzü?»

«Adamların analarının şamını görmüşler! Doğrusu bu!..»

Tamam! Bu kadarmış! Cemal Altıkulaç, var hızıyle sürdü atını. Doğru dürüst yol yok! Yol olmadığı gibi, at da yorgun! Ama iyi gidiyordu gene. Üzengilere asıldıkça yanlarından çarıklıklar çıkarıyordu, ne yapsın da gitmesindi at! O kadar çavuşlanıyordu ki!..

Gebekum'un oralarda karşılaştı gelenlerle. Hepsi birbirinin ardına dizilmiş, Zeybek Mehmet yalnız iki adım kadar açıkta, elinde balta, uzun civan boyuyle... gelip gelirler.

Atın gemini çekti Cemal Altıkulaç gene çavuşlanarak:

«Ulaaaaaan anassının şamına koyduğumun!..»

«Tınk-k» etti Zeybek Mehmet'in kafası: «Silâhım yok!» dedi. «Amma paltam var, gelsin yanıma kadar!..»

«Ulan gahba garlı! Sana diyorum!..»

Sesi biraz karcıkıyordu Mehmet'in:

«Söyle bakalım, seni dinliyorum, baş gahba garlı!..»

«Sana emir veriyorum, bağladığın arkadaşları çöz çabuk!»

«Ben çözemiyorum, kolaysa gel sen çööz!..»

«Bak, sonra çok kötü olacak, çabuk çöz diyoruum!..»

«Kürtçe konuşmuyoruz, tapan sıkıyorsa gel sen çöööz!»

«Bak sana emir veriyorum, çöz o arkadaşlarıı!»

Araları otuz adım ancaydı.

«Tapan sıkıyorsaaa...» dedi Zeybek Mehmet gene.

Cemal Altıkulaç, dolduruş yaptı, nişan aldı hemen. Güzelce nişan alıp çekti tetiği atın üzerinden. Bir daha nişan aldı, bir daha çekti. Bir daha, bir daha çekti. Zeybek Mehmet oraya buraya sıçrıyordu, ama yeri düzlüktü. Taş yoktu, kaya yoktu. Baltayla iş görülecek gibi de değildi. Kaçmayı da kibirine yediremiyordu bağladığı adamların önünde. Kurşunlar çıvvv çıvvv uçuyordu. Çoktan yıkılmıştı Mehmet. Belki 1.80, belki 1.90 uzanmıştı çoktan! Kızgın günün altındaki kumlara kumlara sızıyor, cass cass ediyordu kanı.

«Ulan dürzüler, şimdi bir daha emir veriyorum, çabuk çö-

zün bu arkadaşları! Sonra da kaçın önümden. Yoğsam sizi de nallarıiiim!..»

Hamdi'yle Âdem sarı sarı titriyorlardı. Ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Ağızları boğazları kurumuştu.

Cemal Altıkulaç bir bağ daha fişek sürdü, şak şuk yaptı. Çeki-çekiverdi tetiği. Kurşunlar çıvıp çıvıp gitti. Hamdi'yle Âdem ne yapacaklarını şaşırdılar. Bağırdı Cemal Altıkulaç: «Çabbuk diyorum ulan! Hem de emir veriyorum, çözün arkadaşları!..»

Hamdi arkadakinden başladı. Bir yandan da Âdem girişti. Çözdüler ikisini de. Sonra Cemal, çavuşlana çavuşlana sürdü atını, geldi yanlarına. Baktı Zeybek Mehmet düşmüş yatıyor, tırmalamış yerleri tozları, sonra öylece kalmış... «Görmüş anasınınkini!..» dedi usulca... Hamdi'yle Âdem bakıyorlardı. Seslendi iki Mehmet'e: «Siz de bunları bağlayın!»

İki Mehmet'in, Hamdi'yle Âdem'i bağlayacak halleri canları yoktu, ama bağırıp duruyordu Cemal Altıkulaç. Kendileri uzattılar ellerini. Mehmet'le Mehmet, güç belâ kıpırdanıp bağladılar iki köylüyü. Sonra kattılar önlerine, yürüdüler.

«Yörüyüüün!..» diye bağırdı Cemal Altıkulaç. Atı sürüp bir iki dolandı yerde yatanın başında. Baktı çevresine. Çobanlar, oduncular, çıracı, katrancı köylüler bakıyorlardı. Zeybek Mehmet'in komşuları inmişlerdi.

Âdem yıktı boynunu sola: «Bakın bakalım dürzüler mal mal! Yok mu ulan birinizde mavzer!..»

Cemal, mavzeri sağ eline alıp kaldırdı havaya: «Yörü vede dıngırdama! Şimdi bir kurşun da senin için yakarım!.. Yörrü dosdoğru!..» dedi. Sonra bakışan köylülere çevirdi yüzünü: «Burda bir köpek ölüsü var, dereye sürüyüverin!..» dedi, çevirdi atının başını. Üzengiye basıp geçti yürüyenleri. «Ben önden gidiyorum, siz ağır ağır gelirsiniz! Gelince kapatırsınız bunları merdiman altına! Ellerinizi de paklarsınız gözelce...»

Öğlen oluyordu. Dik dik bindiriyordu gün. Yeşil sinekler dönüyordu Zeybek Mehmet'in ölüsünün çevresinde. Hısımı akrabası, anası, karısı, oğlu, kızı ağlaya ağlaya deliler oluyorlardı. Ağlayıp çırpınıyorlar, dönüyorlardı hâlâ...

Kızı ağıt düzüyordu babası için:

Odalar yaptırdın da önü turalı
Tepende bulutlar aklı karalı
Kalkıver babacım yatma yerlerde
Seni furan dürzü bilmem nereli?

Atın vardı şahan, atlayamadın
Tabancan döküldü toplayamadın
Bir Sülük Camalı haklayamadın
O seni alnından furdu furalı.

Ak pınardan akan sular ılık mı?
Dizilmiş kovanlar balla doluk mu?
Oğlunun kızının benzi soluk mu?
Kurşunlar kalbinden girdi gireli.

Kaymakam demiş, «Ölü otopsi olacak!»

Bir eşeğin üstüne attılar Zeybek Mehmet'i. Kolları ayakları yere yere değiyordu. Götürdüler Reşadiye'ye. Bucak Müdürlüğünün önüne yıktılar. Beyaz mendiliyle burnunu tutarak geldi Müdür: «Savcı yok, doktor yok burada!.. Hemen alıp Marmaris'e kavuşturacaksınız!»

Otuz yıl önceydi bu iş...

Taşıt yoktu, binit yoktu. Yollar yamaçlar dikti. Savcı, doktor Marmaris'teydi. Gidecekti ölü oraya kadar. Hiç çaresi yoktu.

Vurdular gene bir eşeğin sırtına. İki oğlunu kattılar yanına. İki gece, bir gündüz gittiler. Altmışaltı bükü, Boynuzcuk yokuşunu, Balıkaşırdan'ı, Çubucak'ı falan geçip vardılar Marmaris'e. Savcı, doktor, çıktılar. Yardılar Zeybek Mehmet'i burunlarını tuta tuta. Bölüp biçtiler kafasını. Tutanağa da yazdılar. Sonra velemyulet dikiverip, «Götürün!» dediler. «İster götürün, ister burada gömün!..»

Zeybek Mehmet'in oğulları ölmüşler mi babalarını Marmaris'te bırakacak? Attılar gene eşeğin üstüne. İki gece, iki gündüzde Emecik'e getirdiler, gömdüler.

Otuz yıl öncevdi...

Cemal Altıkulaç'ı tutukladılar. Muğla'da biraz kaldı kapalı. Sonra "görev sırasında" mı dediler, Bakırköy'e yollayıp rapor mu aldırdılar? Üç ay geçti geçmedi, çıkıp geldi, yerine oturdu gene! Bir şey diyen olmadı.

Zeybek Mehmet yok artık yeryüzünde. Acı, koyu bir inilti halinde öyküsü var. Saklı gibi, sessiz, sinik, anlatıyorlar.

Keyfi gıcır, tuzu kuru birine sordum meraktan çatlaya çatlaya; bakalım biliyor mu, biliyorsa nasıl anlatacak?

«Haa duydum öyle bir şey! İskele'de anlatıyorlardı! Ama o Zeybek Mehmet dedikleri mikrobun tekiymiş! Cemal Altıkulaç vurup temizleyivermiş... Doğrusu iyi de etmiş... Yitip gitmiş karaltısı!..» dedi.

İskele'de, Ulusal Savaş askeri Hakkı Çavuş'tan sordum. Vaktiyle onun da başı böyle dertlere girmişti. «En merdimizdi...» dedi usulca. Konuşmak istemedi. Çevresine bakındı kimse dinliyor mu? «Ortalık namert dolu çünkü!»

Sonra gittim, Azmağın oradaki evinden her sabah gezginlere şişelerle süt getirip, akşam üstleri de karpuz kabukları toplayıp götüren, sütü biraz bol versin diye bunları bir tek ineğine yediren Fatmana'ya sordum.

«Hiç bilmez olur muyum Emecikli Zeybek Mehmet'i? O, köylerin bir yiğidiydi bu gidenlerde! Yerde giden karıncayı incitmezdi. Camal Altıkulaç adındaki ipsiz yidi başını...»

«Ağıdı mağıdı yok muydu Fatmana, bilmiyor musun?»

«Yoksulluk bende akıl mı koydu ay ciğerim? Söylerdi karısı kızı bir şeyler, ama nasıldı, hatırlamıyorum bile...»

Çok kurcaladım, bir tek dize söyletemedim.

Düşündüm, Cemal Altıkulaç'ın üç kurşunla yıktığı Zeybek Mehmet niçin kalsın ağıtsız? Onun için yukardaki dörtlükleri yakıştırdım. Anısına saygılarımla...

KIZ MEHMET

Öyle buralarda sürünecek adamlardan değil. En yeni arabalara binip kurulmalı. Cepleri dolu olmalı. En pahalı içkilerden içmeli, en pahalı kadınlarla yemeli, gezmeli. Öğlenlere kadar uyumalı. Yanında kimse elini cebine atmamalı. Öyle biri Kız Mehmet...

Giyimi çok yeni modalara özenmiş, ama değil. Traşı da öyle. Kremler falan sürünüyor. Esans kokuyor her zaman. Ama besbelli oluyor, geliri az. Ucunu ucuna zor kavuşturuyor.

Ona kolay işlerden olacak. Oturduğu yerden para kazanacak. Kamyon süremez. Taş kıramaz. Balığa gidemez. Duvar öremez. Onarımcılık, kaynakçılık bilir biraz, onları da yapamaz. Yüzü akça pamuk görünümünde. Elleri narin. Sınamış denemiş, çok işe girip çıkmış, dikiş tutturamamış.

«Coşar Çay Bahçesi»ni Belediyeden Mesudiyeli Âdem'le ortak almışlar. İzmir'den masalar sandalyeler; Aydın'dan hasır, kamış getirmişler. Bir çardak yapmışlar. Harca borca girip bir buzdolabı koymuşlar. İskele'nin orada kibar gezginlerin gelip oturacağı bir yer olmuş.

Ama ayran şöyle olacak, çay böyle olacak, sen süpüreceksin, ben oturacağım derken, atışmışlar Âdem'le. «Ben böyle çürük işlere gelemem!» deyip ayrılmış. Borçların tamamını Âdem yüklenmiş. Biraz daha yan yatıp çamura batmış. Reşadiye'den, Mesudiye'den para bulmuş, vermiş payını çıkarmış. Ama yeni bir iş tutuncaya kadar bu aldığının da yarısını tüketmiş Kız Mehmet.

Galiba babası Rodos'tan gelmiş. Rodos, önce İtalyanlara, sonra Yunanlara geçince, ilişkilerimiz temelli kesilmiş. Eskiden bütün yarımadanın ürünü, malı orada satılırdı. Şimdi denizyolu kesik. Gelir kesik. Geçim kesik. Mehmet istese de gidemez. "geçişce"si olmadan kimse gidemez. Kız Mehmet, buraların tozunda toprağında, eski ikliminden kopmuş, yeni ik-

limini de bulamamış bir bitki gibi, döküle devrile, sürüne savrula, kocayıp gidecek. Kocamadan bir şey yapayım, bir baltaya sap olayım diye çok çabalıyor, ama işler zor mu zor. Mehmet ise zora, sıkıya gelemiyor. Zor işlere, «çürük iş» deyip çıkıyor. «Çürük iş tutamam, çürük iş yapamam! Sevmem çürük iş!..»

Datça'nın üç mahallesinde bir tek sinema yok o zaman. Bundan önceki kaymakam çağırıyor bir gün. Sinema konusunu uzun uzun anlatıp kafasına sokuyor: «Tam senlik bir iş yahu Mehmet! Git, film şirketlerinden biriyle anlaş. On altı milimetrelik bir göstergeç kirala. Getir on altılık filmlerden, her gece bir mahallede oynat. Hem kasabanın sineması olur, hem senin geçim yolun açılır...»

«Var mıdır bu şirketler Marmaris'te, Muğla'da?»

«Marmaris'te, Muğla'da yoksa İzmir'de dolu!»

«Para pul, kefil felân istemezler mi?»

«Kolay ederiz, yaparız buradan hepsini!»

«Ama nasıl bileceğim göstergeci çalıştırmayı?»

«Gider birkaç gün kurs görürsün...»

«Birkaç günde öğretirler mi?»

«Sen zeki adamsın yahu!»

Biraz düşünmüş Kız Mehmet. Sonra, «Tam benlik bir iş haggaten!» deyip kararını vermiş. Şimdi caminin yanındaki Yeni Belediyenin duvarına vuran gölgeler onun sinemasının. Ne açık, ne kapalı, yok gibi bir sinema. Gündüzleri sesbüyülteni, göstergeci evine koyuyor. Akşamları çıkarıp getiriyor.

Paralının Kahve'nin önü orası. Bir masa, bir sandalye atıyor. Bir de teypi var. İki üç bant doldurmuş. Önce onları çalıp müşteri topluyor. Sonra filme geçiyor. Gezginler, yerliler akıp çıkıp geliyorlar. Kimi, evinden sandalye getiriyor, kimi minder, keçe, post alıyor. Kimi gerideki kayaların dibine çöküyor. Yirmi otuz sandalye de kahveciden alıyor. Paralının Kahve'nin önündeki alan doluyor.

Şarkı türkü, baldır bacak, aşklı acılı, vur kırlı filmler hepsi! Sıtmaağacının dalına takılmış yüz mumluk lâmbayı Ba-

caksın Vedat gevşeterek söndürüyor. Diyelim Feri Cansel "perde"de. İki üç üniversiteliyle kırıştırıyor...

İşler biraz ilerleyince Mehmet kalkıp paraları topluyor. Kişi başına 125 kuruş. Bir aileden iki çocuk varsa, birini geçiyor. Koparıp koparıp yere atıyor biletleri.

Göstergeç kendi kendine dönüyor. Minarede sesbüyülten yok henüz. Mesudiyeli Mahmut Hoca ezanı yalın sesle okuyor. "Perde"nin tam dibinden cipler, minibüsler geçiyor. Seyircilerin oturduğu alanla Belediye arasında yol var. Gelip geçenlerin gölgeleri vuruyor filmin ortasına. Bazen yel esiyor, gölgeler eğiliyor bir o yana, bir bu yana. Bazen bulanıyor. Bazen kopuyor. İlk günler bozukluğu onarmak zor oluyordu. Narin bir adam olduğu halde parmakları girip çıkamıyordu Mehmet'in. Şimdi biraz artmış becerisi, çabuk yapıyor.

Filmin yarısı bitene kadar paraları topluyor. Bulutsuz, bol yıldızlı Akdeniz göğünün altında, kimi yere oturmuş, kimi sandalyelerde, kimi kayaların dibinde, baylı bayanlı gezginler elleri birbirlerinin omuzlarında, kimininki göğüslerinde, duvarda hıçkıran, öpüşen, sevişen gölgeleri seyrediyorlar.

Karaköy'ün oradaki Gerince'yle kasabadaki İskele'ye, iki dalgakıran yapılıyor, 20 tonluk kamyonlar taş çekiyorlar. Bazen dolusu, bazen boşu geçip ortalığı toza boğuyor. Ama olsun. Günde dört türlü havası var Datça'nın. Geceleri ılık ılık esiyor. Kızmıyor, bağırmıyor müşteriler.

Feri Cansel tuzağa düşmüş oluyor. Orhan diye bir ipsiz kirletiyor "kızcağız"ı! Çocuğa da kalıyor mu? Evde bir babalık var, o da askıntı oluyor mu bir yandan? Hattâ saldırıyor bir gece. Nâpsın Feri'cik? Bıçaklıyor babalığını. Haydi cezaevine! Karnı da burnunda bir yandan... İvediyle çekilmiş bir film... Doğum cezaevinde oluyor. Dalıyor seyirciler. Bir üzüntü çöküyor içlerine.

Ağlayan, uyuyan çocuklar oluyor. Pışpış edip susturuyor anaları. Üşüyenlere hırkalar örtülüyor. Beş dakika ara veriliyor o sırada. Elinde zembil, zembilde "martin" gazozları, "cincibir"ler, kahvecinin çırağı koşup bir ona, bir buna yetişmeğe çalışıyor. «Beş dakika ara» uzuyor, otuz dakika oluyor.

Ankaralı, İstanbullu gezginler, yakın evlerde kalanlar, «Tunceeer! Al oğlum anahtarı, eve kadar git, sepetteki incirden bir tabak getir de yiyelim!» diyorlar. İkinci bölüm başlamadan taze incirler gelmiş oluyor. Taze, sarı, mor incirler. Hastalık var bu yıl biraz. Ama olsun. Yiyorlar. İki çocuğa bir gazoz yetmez mi? Ağlayan çocuklara birer veriliyor. Mızmızlanmasınlar. Arsızlıkları belli olmasın toplum içinde. Kız Mehmet'in sineması mesire yerine dönüyor. İnsanlar Yeni Belediye'nin yanında, Paralının Kahve'nin önünde değil, bir kırda falanlar sanki...

«Beş dakika ara»nın uzaması iyi oluyor bir bakıma. Evleri birbirine uzak olanlar, gündüzleri görüşemeyenler, oturdukları yerde lâflaşıyorlar. Aradan yararlanıp İskele'ye doğru gezinmeğe gidenler bile oluyor. Denizin ortasında Sönbeki'nin karaltısı görünüyor. Durup seyrediyorlar burundan. Kızlar, kafalarını oğlanların koltuk altına sokuyorlar. Emecik dağının gediğinden harman gibi bir ay çıkıyor. Kadını kızı mayıştırıyor ılık yel. Tatilin, yazın tadı çıkıyor. Mutluluk bu belki, diyor kimi gezginler...

«Nilgüüüün! Uzağa gitme anam, kuyruklu vardır!»

«Emineee! Çabuk gel gülüm, başlayacaaak! O dürzüyü yakalayacak poliiis!»

Harıpdibi'ne giden yoldaki tek evde geceleyen taşçılar, Selda Bağcan'ın yeni plâğını çalıyorlar:

Yalan yalan yalan dünya!
Ölüme çare bulaydın ya,
Yalan yalan yalan dünya!..

Mehmet'in teypi de dönüyor. Ses sese karışıyor. Dinleyen, dinlemeyen... Koca yılboyu keder çekmiş halkın sinirleri biraz düzeliyor yıldızların altında.

İkinci bölüm başlıyor. Göstergeç kendi kendine dönüyor. Acıklı konu kapıp alıyor kalabalığı. Mehmet, çekip İskele'ye, «Deniz Restaurant»a gitmiş. Bir balık, bir bira getirmiş önüne. Film bitene kadar, bir yudumluyor, bir saate bakıyor. Film koparsa Bacaksız Vedat ulasın artık! Göstergeç gevinti yapar-

sa kurtarsın! «Tez öğrendi kerata, benden iyi biliyor!» Bazen çabuk olmuyor. Bocalayıp, bir yeri onarırken başka yeri bozuyor. O zaman, kız oğlan çocuk tayfası, anaları babaları, gezginler falan, el çırparak, ıslık çalarak, bir ciyaklama koparıyorlar:

«Çürüüüüüüüüükk!..»

«Çüüüüürrüüükk!..»

«Çürrrrüüük!..»

Ellerini ağızlarına götürüp götürüp bağırıyorlar:

«Çüüüürrrrüüüüükk!..»

«Çürüüüüüük!.. Çüüürrrrüüüüükk!..»

Kız Mehmet'in haberi olmuyor bunlardan. Bacaksız Vedat, terleyerek, tıslayarak, teypi açıp koşuyor ay ışığında. Bir solukta İskele'yi, «Deniz Restaurant»ı dolaşıp Mehmet'i buluyor. «Mehmet abi! Yahu Mehmet abi! Yapamıyorum, koş! Gevinti yapıyor, kurtaramıyorum, koş çabuuuk!.. Ciyaklıyor müşteriler!..»

Birayı, balığı bırakıp kalkıyor Mehmet. Müşterinin ciyaklaması geceyi delip göklere çıkıyor.

«Çürüüüük! Nerdesin ulan Çürüüüük?!»

Çınlatıp, inletip yıkıyorlar ortalığı. Kız Mehmet hemen onarıp, başlatıyor filmi. Ciyaklamaların önünü alıyor çabuk. Yarınki filmin parçalarını da gösterip, gerekli duyurmayı yaptıktan sonra, «Git Vedat, aç oğlum ışığı!» diyor. Vedat sıtmaağacının dalındaki lâmbayı döndürüp yakıyor.

Kız Mehmet'in sinemasının adı yok. Ama iki kişi daha türeyip birer göstergeç kiraladılar İzmir'den. Birer şirkete bağlandılar. On altı milimetrelik filmlerden getirip mahallelerde gösteriyorlar. Gerçi Datça yazboyunca kalabalık oluyor, ama kışın noolacak? Hepi topu sekiz yüz, bilemedin bin kişi. Hem de üç mahallede! Bin kişiden kaç seyirci çıkar da üç sinemayı idare eder?

Bakarsınız iki gün sonra bunu da bırakıp başka bir işin ardına düşer Mehmet, Datça'nın beyliğe özenik narin adamı Kız Mehmet!..

DURGADIN

Daha on üçünde falandı. Ona Azganlı'da, hayıtların, ölemez dikenlerinin arasında rastladık. Kuyudan kovayla su çekip keçilere veriyordu. Bir yabanharıbı kümesinin dibindeydi kuyu. Keçilerin üçü burda, ikisi şurda, kardeşi Mesut da haritacıların nirengi koyduğu burunda, kayaların başındaydı.

On üçünde olduğu halde bu yıl geçmiş ilkokul beşe. Her sınıfı "çift dikiş" yapmış. Geçen yıl dikindiği önlük hem eskimiş, hem kısalmış. Göğsünün oraları kabarmış, belli belli oluyor. Burnunda, yanık yüzünde kadınsı bir hava dolaşıyor gülünce. Dudakları hafiften canlanmış. Sorulmadan bir şey söylemiyor.

Ama Mesut'u çağırırken, onu anasının ağzıyle azarlarken sözcükleri bol:

«Seni kara yere giresice seni! Seni kıran artığı seni! Geliver şuraya bakayım yer yudasıca!..»

Dört kova su çekti keçilere. Çekti taşıdı. Giderken gelirken dikenler ayaklarını daladı. Getirdi kovayı, yabanharıbı kümesinin içine sakladı sonra. Zaten kıyıdan geçen kimse burada kuyu olduğunu bilemez. Kuyu olduğunu bilse de kovayı bulamaz. Demek yarın gene gelecek. Gene buralarda güdecek, buradan sulayacak keçileri.

«Her gün sen mi güdüyorsun bunları Durgadın?»

«Kardeşimle geliyoruz!» Durup gülüyor: «Ot yok!»

«Neden yok ot!»

«Eee havalar yağdarsız gitti...»

İki de sığır keçilerin yanında. Kargı'nın beri yanındaki Mersincik burnunda oturuyorlar. Anası Havadudu sağıyor, sütü kasabaya getirip gezginlere satıyorlar. Birer şişe bırakıyorlar evlere, pansiyonlara. Kayanın üstünde evleri. Ev demek caizse eğer! İki yıkık, bir tütük! Tek başlarına oturuyorlar orada. Ama serçeparmak kalınlığında şır şır akan bir suları

var. Kayalar denize aşağı yalım iniyor. Yönleri Sönbeki adasına dönük. Yunan kasabasının ışıkları görünüyor geceleri. Bazen öyle gür ışıklar ki, uzaktan orman yangını sanılıyor. Geceleri serin oluyor. Gündüzleri de çatlıyor insan sıcaktan. Güneş bindiriyor. Kızgın saç gibi yanıyor kayalar. Kumda kayada bitki olmuyor. Ufacık bir çevriğin içinde birkaç kök çiçek, birkaç kök domates, biber... Kasabaya süt vermeye inince ondan bundan karpuz kabukları getiriyor Havadudu.. İneğe keçiye veriyorlar.

Taş, diken, beş kilometre yol. Durgadın sekiz ay gelip gidiyor üzerinden. Rüzgâr poyraz, belki bu yüzden "çift dikiş" yapıyor sınıfları. Biraz da Tufan öğretmen ince eleyip sık dokuyor:

«Her yıl sınıfta kalır o kız! Soyadı Kömürcü'dür. Geçen yıl ben okuttum. Devamı aksatmazsa önümüzdeki yıl bir diploma veririz. Çağı geliyor çünkü...»

Kızların çağı, on dördünde, on beşinde tamam. Okuyup bir işin sapına yapışmazsa, çağı gelen kocaya gidiyor. Gitmese de götürüyorlar. Ne boyları boy, ne kemikleri kemik daha. Nasıl kıyarlar, nasıl alırlar? Yürekleri tıp tıp vuran kuşlar gibi ürke ürke, korka korka gidiyorlar onlar da!

«Eee nâpacaksın? Bizim buralarımız ısıcak olduğuna, daldan gelenler gibi belden gelenler de erken eriyor! Ergen kızı evde durdurmanın gereği yok! Bakarsın çarpar geçer biri. Sonra da bir kargaya mı, kartala mı yem olur, bilinmez. Bir gün önce ver kurtul! Öyle değil mi?»

Ne bileyim? Durgadın'ın babası, İskele'den Cemal'le, bazen de Fahri'yle, burnunda defter yaprağı kadarcık bir bayrak çizili kayıkla balığa çıkıyor. Kayıkta dokuzluk bir eski motor. Ağları da eski mi eski. Yeni düzenleri yok. Gece gündüz yelip duruyorlar denizde. Deniz emekçisi Şakir Kömürcü, öğlenleri eve biraz uğruyor, darhalat bir parça ekmek aş yiyor, sonra gene gidiyor. Kayık İskele'den Bakkal Mustafa Akdeniz'in... Mazot ortak...

«Çıkmıyor balık! Çıksa da kulağasma!»

On kilo çıkarsa beşi Bakkal'ın. Beşini de iki arkadaş bö-

lüşüp satıyorlar. Bazen altıdan yediden gidiyor. Bazen on, on iki yapıyor. Karada topraklar, denizde kayıklar emekçinin olmayınca böyle paylaşılıyor ürün. Toprakta karasaban, denizde eski araçlar çok eski, çok yetersiz! İnsan, Kızlan'daki eşeklerin kesik kuyruğu gibi, ne uzalıyor, ne kısalıyor. Yetersiz araçlar, bazen onduruyor, bazen ondurmuyor. Sigara Üçüncü. Yağ Vita. Ayakkabı kara lâstik...

Bazen Harıpdibi'nden Azganlı'ya, Azganlı'dan Yalımdibi, Tapanlıada, Azmak'tan öte, hayıtların oralarda gezinirken Durgadın'a bakıp dalıyorum. İlk, orta Datça'da, lise Marmaris'te, öğretmen okulu, ebe koleji Muğla'da... İzmir'de, İstanbul'da üniversiteye versen, verebilsen okuyamaz mı? Okuyup mis gibi pırıl pırıl bir kız olamaz mı? Bütün Ege'ye tepeden baka baka, yükseklerden, çok yükseklerden geçen Zürih-Beyrut uçaklarının hostesleri ne kadar temiz, ne kadar cin kimbilir? Yerlerde, havalardan bilinmeyen, görülmeyen kuytularda ne kızlar, adsız, sahipsiz, büyüyor, tatlanıyor, ama yaşayıp yaşamadığı bilinmeden silinip gidiyor! Ne zaman yüksek devletimiz sahip çıkacak da muradını alacak böyle kızlar acaba?

Çok uğraştım, tanışmak kısmet olmadı Şakir Kömürcü'yle. Bir gün Sedatmotor'la Hayıtbükü'ne gidiyorduk. İncirliin'in oralarda gördük Mustafa Akdeniz'in kayığını. Şakir'le Cemal vardı içinde. O al boyayla çizilmiş bayrak burnunda, kırgın, küskün geliyorlardı. «Balık yok da ondan!» diye açıkladı bizim Veziroğlu. Uzaktan selâmlaştık. Geçip gittiler Datça'ya doğru.

Başka bir gün Mersincik'e yürüdüm. Evlerini, yerlerini gördüm. Anası kap yuyordu evin önünde. Kardeşleri duvarların dibinde, sineklerin içinde oynuyorlardı. Durgadın gene keçileri alıp gitmişti belki Azganlı'ya, belki Kargı'ya. Gören der: «Buralarda can eğleşmez! İn yok, cin yok!» Ama eğleşiyorlar, on beş yirmi kök patlıcanlarıyle, ısıtan güneşleriyle, serinleten yelleriyle, olanca yoksuluklarıyle, sinekleriyle... Erkeksiz evin çevresinde daha fazla gezinip ne yapayım? Yürüdüm gerisin geri...

«Balık yokmuş... niye?»

«Eeee!..» dedi Veziroğlu. «Görmüyor musun, her gece Kız Mehmet'in sinemayı bekliyor balıkçılar. Vaktinde ağ atmayınca, vaktinde gidip toplamayınca balık olur mu?»

Şakir Kömürcü'yü hiç gördüm mü sinemada?

Belki görmüşümdür, ama tanışmayınca nerden bileceğim?

***

Ankara'dan bir yazı gelmiş, Başgedikliyi görmeğe gitmiştim bir gün. Karakolun önünde adamlar birikmişti. Bir de kadın vardı, göğsünden ciğerini söküp almışlar gibi döğünüyordu. Yıkılmış, çökmüştü duvarın dibine. Betçe köylerinden, belki Yazı'dan, belki Cumalı'dan, üç adam vardı. Başgedikli demiş, «Anlaşın! Sonra haber salın gelsinler. Yoksa devriye çıkarır ben yakalatırım. Atarım ikisini de içeri, elimden kimse alamaz!..»

Feyzi, anlamış olanı biteni, kulağıma fısıldadı:

«Şurda Mersincik'te oturur, kendisi balıkçı bir adamdır. Ufak bir kızı vardı, çarpmışlar! Mersincik ıssız... Yalımların başı... Şakir Kömürcü diye biri, işte orada oturur. Onun kızı. Daha okuldaydı canım! Okuyordu. Ara sıra olur buralarda...»

«Buralarda...» diyor, nerelerde olmaz?

Durgadın'ın kaşından gözünden parça kıymık izler bulunan kadını ve acılar içindeki adamı seçtim. Havadudu'yla Şakir'di bunlar. Havadudu yıkılmış ağlıyordu. «Kızımı isterim, kızımıııı!..» diyor, durmadan döğünüyordu. Şakir sus pus idi. Bıçak açmıyordu ağzını.

Betçe köylüklerinden olan kısa boylu, kırçıl sakallı biri de, «Kızını...» diyordu, «asmarlayalım, bulsunlar! Tamam, peki! Nâpacaksın sonra? Atı alan Üsküdar'ı geçmiş! Bölmüş sular köprüyü! Kız değildir artık kızın! İyisi mi anlaşın şurada. Bak, Başgedikli de böyle buyuruyor. Bir keçi versinler sana, oğlaklı. Katarsın ötekilerin yanına, sağınırsın hazır...»

Kara taş gibi susuyordu Şakir. Havadudu ağlıyordu.

«Bul bir tüfeeek...» diyordu Havadudu, «Fur domuzun döllerini! Kim çarptıysa fur! Sen onlardan davacı olacağına, on-

lar senden davacı olsunlar! Göbeğinin ortasından fur! Yık itin dölünü!..»

Bir şey demiyordu ama, yüzünden okunuyordu ne düşündüğü Şakir'in: «Ara bul diyorsun, arayıp bulayım peki! Fur diyorsun, olur furayım. Hem de yatayım Allahın yıllarını mapıslarda, peki! Ama var mı bizde el kadar bir tabanca, tüfek? Nerden bulayım, kimden alayım? Adam mıyız biz şu yeryüzünde? Kim verir bize tabancayı, tüfeği, Havadudu?» Öyle susuyordu. Sonra düşüncesini sürdürüyordu: «Hem tabancamız, tüfeğimiz olsa bize bunu yapabilirler miydi?» Gene sürdürüyordu düşüncesini: «Bundan sonra yimeyip içmeyip de, bir tüfek alıp koyalım evin içine, peki!..»

Oturup ikisini de seyrettim orada, içim yana yana. Biri ağladı, biri sustu uzun uzun. Bir ara ofladı Şakir Kömürcü, söğdü ezik yaşamına...

«Bir keçi, hem de oğlaklı! Gelin azımsamayın bunu sadıcım! Yarın bak, valla bu da geçmez elinize! Issız dağ ardı köylerinde nasıl bulacak da ele geçirecek karakol sizin kızı! Kerme körfezine doğru aştılar mı, temelli sır olurlar! İyisi mi, yol yakınken alın keçiyi, sahiplenin! Sonra da barışın bizim Halilgil'le. Varıp geçinsinler iyi kötü. Dünyanın düzeni bu sadıcım! Hem bak, başkoçanı da yokmuş kızınızın. Yani meselâ, tapusuz bir tarla! Siz kendinizi ne sanıyorsunuz? Kim kime, dum duma! Karakola falan da fazla güvenmeyin bakalım! Şimdi het düt eder Başgedikli, yarın unutuverir! Anlaşın en iyisi!..»

«İyi yaaa...» diye ağlıyordu Havadudu. «Nerden bilmişler de gelmişler, çarpmışlar yavrumu? Benim kızım demiş mi, gelin beni kaçırın? Öyle çocuk muydu Durgadın'ım?»

«Onun orasını kurcalama gari Havadudu! Bulmuş, bilmiş; her ne hikmetse!.. Kızı kaçan bir sen değilsin ya! Şimdiye kadar görülmüş mü kaçan kızın geri alındığı? Bu da alınmaz. Dökülmüş süt toplanır mı? Oğlanı belkim beş on gün yatırırsınız. Buna bile umudum yok ama, haydi yatırdınız diyelim. Sonra? Sonra gene he deyeceksiniz. İyisi mi gözellikten deyin. Keçiyi alın. Oğlağını alın. Yedin gidin ardınızdan. Bu-

gün iki, yarın dört olur. Dört sekiz olur. Sizin kız dursa dursa kaç ay daha duracak evde? Altı ay, çok çok bir yıl! Ne getirecek size? Daha götüreceğinden başka? Üstü başı, ayakkabısı, boğazı... İyisi mi anlaşın... Başgedikli ne doğru söylüyor bakın... Oğlanı görmediniz. Eli iş tutar, halat çeker, ekmeğini kayalardan çıkarır... Yaparlar bir göz çardak, iki yılın içinde palazlanırlar. Çocukları felân olur. Nasip deyin, kısmet deyin, verin gitsin. Keçiyi de alın gözelce, oğlaklı moğlaklı...»

Görüşme uzadı. Oturdum sıtmaağacının dibine, izledim. Şakir hep sustu. Hep ağladı Havadudu. İkindi okundu. Gün anasının koynuna gitmeğe hazırlanırken, oğlaklı keçinin yanına bir de çebiç koydular. Anlaştılar. Betçe köylüklerinden üç adam sevindiler. Şakir hiç konuşmadı.

Havadudu da ağlamayı kesti:

«Nâpalım? Yazgısı böyleymiş!» dedi.

Yazmasının ucuyle kuruttu gözlerinden akan yaşları.

Buna göre tutanak tuttu Başgedikli. Adamlardan biri seyirtti. Kızla oğlanı bulup getirecek. İfadeleri yazılacak kâğıtlara. Durgadın demiş görünecek: «Ben oğlanı biliyordum, seviyordum, yaşım güccük amma, gönlümle gittim! Geçineceğim efendim...» İfadeyi böyle verince dosya hemen kapanacaktı. Ve o ufacık boyuyle, küçücük, Betçe köylerinde biten incirler kadarcık göğüsleriyle, gidip oralarda, dağ içlerinde, kendi gibi kızlar, Halil gibi oğlanlar doğuracaktı.

Ertesi gün oğlanı gördüm İskele'de. Askerliğini falan yapmış. Boynunda yağlık, şapkası yanda, boylu boslu, posça bıyıklı biriydi.

ÂDEM

İskele'de «Coşar Çay Bahçesi» var. Âdem burasını Belediyeden üç yıllığını 4.500 liraya tutmuş. «Coşar» Âdem'in soyadı. Bunu yola bakan duvarına renkli harflerle yazdırmış. İçeriye çay ocağının duvarına, tavana yakın bir yerine de işletme belgesiyle fotoğrafını asmış.

Pire gibi bir adam. Tap burda, tap orda. Giyimi kuşamı iyi. Ütülü pantol, temiz gömlek. Günlük traş oluyor. Aslı Mesudiye köyünden. Köyle bir ilgisi kalmış mı bilmiyorum. Baladız Suyu'nun dibinde, çitle çevrili bir bahçe var Mesudiye'de. Ağaçları dışa taşıyor. «Orası bizimdir! Girip incirlerden yiseydiniz. Boldur... Sebildir narlarımız falan...» diyor.

«Bu fotoğraf kimin?» Soruyor Ankaralı gezginlerden biri.

«Ben size sorayım, acaba kimin?»

«Çok yakışıklı, Erich Melvin'e benziyor!»

Usturanın parlattığı yüzü geriliyor. Alttan üstten azılar boşalmış. Önlerden biri altın kaplama...

«Bir zamanlar filinta gibiydim! Görenler artise benzetirdi... Ankara'da askerdim. Subay gibi saç büyütürdüm, kimse karışmazdı. Düşün: İpek pantol giyerdim. Aynı kumaştan pabuç diktirmiştim. Fırsatını bulunca yaşamayı gene biliriz, ama şimdi görüyorsun. Üç kuruşu bir araya getirip diş bile taktıramıyorum...» Açıp ağzını, boşalan azılarını gösteriyor.

«Kazanç için değil; bir "çay bahçesi" nasıl işletilir, sırf şu kasabaya göstermek için açtım burasını! Bu Naci'yi de yanıma aldım, örgensin! Ama yetenek yok herifte! Müşteri kaşık vuruyor, koşuvereyim demiyor; ille ben koşacağım!..»

Âdem ince dalan. Her yere gerçekten koşarak gidiyor. Naci de inadına, önü ileriye, ardı geriye fırlamış, sünnet olmuş çocuklar gibi apışını açа açа, kollarını sallaya sallaya, gitsem mi, gitmesem mi diye gidiyor. Âdem'in tersi.

«Şuna bak! Hastaya kara yollamalı!..»

Masalar, sandalyeler «birinci sınıf»! Muğla'da, Aydın'da bulunanları beğenmemiş, İzmir'den almış. Radyosu «Grundig». Temizliğine, ayranına, çayına geliyor gelen. Soğuk şeyler de bulunduruyor. Çocuklar içiyor.

«Bilen ayranımı, çayımı içer. Bilmeyen de Cincibir, Martin gazozu, Coca-Cola, Pepsi, bira içer...» diyor.

Sabah sabah, denizden çıkıp varıyoruz oraya. Daha saat 7.00 olmamış. Ama Naci gelmiş. Âdem, ayağında eski pantolon, sırtında atlet; çiçekleri suluyor, temizlik yapıyor. Elinde hortum, süpürge; akşamın pisliğini denize denize küremeğe çalışıyor. Su cansız. Kesildi kesilecek. Ufacık bir deposu var kasabanın. Günde iki öğün, o da on beşer dakika verebiliyorlar. Hızırşah köyünden geliyor, yetmiyor. Borular hava dolu, boyuna tıss tıss ediyor.

«İnsan Başkan olur da isteyene ana borudan su verir mi? Kafasız! Verirse işte böyle olur!»

Derken şirp kesildi su. Âdem, önündeki pisliğe baktı, elindeki hortuma baktı. «Tüüüüh senin, su gibiiii, Belediye gibiiii!..» dedi. Bereket daha müşteri yoktu. Çayı da yeni koymuştu.

«Beri bak Âdem! Vara yoğa kızıp durma sadıcım! Esnaflıkta sökmez bu! İşte deniz. İki kişisiniz. Getirin dört kova, atı-atıverin! Tertemiz olsun! Uğraşıp durmayın elinizde incecik hortum, tıss tıss...»

Dört beş metre bir duvar iniyor denize. Dik. Merdiven falan da yok. 100 metre kadar öteden dolanmak gerekiyor. Naci'ye baktı Âdem:

«Abi doğru söylüyor. Haydi, iki teneke getir de serpelim!..»

Naci, paketini masaya koymuş, sigara içiyordu. Bir denize baktı, bir dolanacağı yola, cıkk etti: «Böyle teneke teneke taşımakla başolmaz!» dedi. «Deniz suyuyla beton yıkamak istiyorsan, bir motor alacaksın, bir buçukluk falan bir şey. Takacaksın hortumu, pat pat pat, tamam! Gözel Salihli dökümleri var. Hem de her zaman ilâzım...»

Kızdı Âdem. Şimdi sinema işleten Kız Mehmet'i ortaklıktan çıkartınca Naci'yi «işçi» almıştı. Herkes ortağı biliyordu.

Temiz adamdı, ama uyuşuktu. Ağırtaban, ivmez, kıvramaz... Buyurmadan iş yapmaz... Koşayım, getireyim demez...

Âdem bunları, içtenliğine iyice inandığı gezginlere söylüyordu.

«Allah sizi inandırsın, bir tabiyatım vardır, pislikten asla hoşlanmam! Şu bardaklar, her içilişte, vim'le oğulur, silinir, ondan sonra gelir müşterinin önüne. Başkası olsa şimdi burayı süpürür geçer değil mi? Ama ben yıkayacağım! Müşteri girdi mi, Coşar Çay Bahçesi mis gibi çiçek kokacak, deniz kokacak. Dün akşamın pislikleri kokarsa, ben yandım, kapatırım o zaman burayı! Hem pislik içinse, tâ uzaklardan niçin gelsin gezgin buraya?»

Tenekeyi kapıp fırlıyor kapıdan. Naci'ye de kızmış, soluyor burnundan. Dolanıyor arkadan. Doldurup geliyor deniz suyunu. Vuruyor betonun yüzüne gözüne:

«Motor alacakmışım da!.. Pat pat pat çalıştıracakmışım da!..» Duruyor, «İnsanda biraz ruh olmalı ruuh! Birazcık..» Uygun bir sözcük arıyor, «Birazcık vijdan olmalı!..» diyor.

Naci sessiz oturuyor.

Bir daha koştu, bir daha getirdi, vurdu betona, çarptı. Gerçekten mise döndü oralar. Sonra atletini, eski pantolonunu çıkardı, iç donuyle kaldı. Koştu gene kapıdan, İskele'ye vardı, attı kendini denize. Yüzdü yüzdü, «İnsanda ruh olmalı, ruuuuuh!» dedi Naci'ye bakıp bakıp. Yeni yapılmakta olan dalgakırana kadar yüzdü hırsından. Sonra dönüp kıyıya geldi, biraz daha yüzdü.

Az sonra, Cincibir, Martin gazozu, Pepsi kasalarının konduğu küçük odaya girdi. Kurundu orada. Tarak elinde, aynanın önüne geçti. «İnsan işinin efendisi olmalı! Hambal gibi çalışmalı, fakat bey gibi giyinip, efendi gibi gezmeli!..» Naci'ye bakıp bakıp söylüyordu.

Sonra geldi, oturdu yanımıza.

«Olduysa çay getir!» dedi, Naci'ye baktı gene. «Söyletmeden yapmazsın kiiii!»

Naci:

«Çok eski bir atasözü var, pek severim. Ayıya sormuş-

lar: "Boynun neden kalın?" O da: "Kendi işimi kendim görüm... ondan!" demiş. Çayını da kendin katsan olmaz mı? Haydi kat da beraber içelim...»

Ne yapsın şimdi Âdem?

Sarı dişini gösterip gülüyor çaresiz. Kalkıyor usulca. Fırından bir pide, Bakkal Ahmet'ten 250 gram peynir alıyor. Gıcır gıcır bardaklarda dört çay getirip koyuyor. Birlikte kahvaltı yapıyoruz.

Derken bir ufak araba duruyor kapının önünde. İki bayan, bir bay. Fırlayıp kalkıyor Âdem. «Buyruuuun Işık Bey, buyruuun Ayşin Hanım, Gül Hanım!.. Buyrun efendim, hoşgeldiniz!..» Gelenleri içeri alıp oturtuyor en baştaki masaya. Üç de çay götürüyor hemen. Yanlarına ilişiyor. Fısfısfıs bir konuşma başlıyor gezginlerle. Arsa mı alacaklar ne? Biz kalıyoruz Naci'yle.

«Bu adam benim kıymetimi bilmez!» diyor Naci. «Temizlikte, titizlikte kendisinden üstünümdür. Karımsa benden daha titiz. Sabah şu gömleği giyerim, öğlen vardığımda tutturur: "Çıkar onu, şunu giy!" Bir gömleği, tam gün giydiğimi bilmem! Daha kirlenmeden çıkarır atarım. Ama Âdem'in koştuğu gibi koşamam. Üzemem tatlı canımı. Canıtez insanların suratı asık olur. Müşteri asıksurat esnaftan hoşlanmaz. Esnaflıkta geniş olacaksın. Bir dakika önce olacağına, bir dakika sonra olur, ama tatlı olur...»

Gezginler çaylarını içiyorlar. Âdem usulca Naci'nin yanına geliyor. «Biz Karaincir Bükü'ne kadar varıp geleceğiz!» diyor fısfıs. «Ankaralı bu arkadaşlar. Dün beni sorup gelmişler. Arsa arıyorlar. İyilik yerde kalmaz. Birkaç arsa göstereyim...» Naci'nin karşılığını beklemeden gidiyor gezginlerle.

«Tamam!..» diyor Naci havaya. «Öğleye kadar gelmez artık! Gezer avare avare! Sonra da beni sıkıştırır: "Ağırtabansın, yavaşsın!.." falan fıstık!..»

Daha kasaba kalabalık değil. Ama doluyor Âdem'in Coşar Çay Bahçesi. Denizden önce geliyorlar, denizden sonra geliyorlar. Bazen ne masa yetiyor, ne sandalye. «Bu masaları bu kadar büyük alacağına, daha ufakları vardı, onlardan alsay-

dı, beş tane fazla sığardı!..» diyor Naci. Vezir Pansiyonu'nun kahvesinden ödünç sandalye istiyor. O da her sefer vermiyor. İki gün önce sahibinin karısıyle bir çekişme oldu aralarında. Fethiye Hanım geldi, «Şu radyoyu kısın, bizim müşteriler rahatsız oluyor!» dedi. Âdem çok kızdı: «Bizi o kadar medeniyetsiz sanmayın bakalım! Kendimiz köylüysek de, kasabalılardan iyi biliriz gürültünün zararını. Şimdi Haberler'i dinliyoruz. Bitince kısarız...» Kadın dönüp gitti. İki dakika sonra yukardan bir leğen su! Masa sandalye, kap kacak, radyo falan battı çıktı. Bir iki müşterinin de üstü ıslandı. Âdem cin ifrit oldu öfkeden.

«Eee biz sana dedik komşularınla iyi geçin!» Naci diliyle dişinin arasından söyledi bunu. Bereket Âdem duymadı. Ankaralılardan Mühendis İsmail Bey tuttu Âdem'i:

«Sabret! Sabreden kazanır bu işte! Öfkenin esiri olma demiş atalar. Süngeri getir siliver, yaz günü, kurur gider...»

Naci süngeri alıp batan yerleri sildi.

Mühendis İsmail Bey: «Komşu, komşunun külüne muhtaçtır! Ama bizim Fahri Efendi, ancak müşteri kazıklamayı biliyor! Yedi liralık yatağa on beş lira istiyor! Bir liralık inciri de iki liradan okutuyor!..»

Âdem bunları işitip memnun oluyor:

«Daha bunlar iş mi?» diyor. «İki yıl önceye kadar lokantacıydı bu! İtalyanlar gelmişti. Yemek yediler. Ben de oradaydım. Bira demiş yazmış, balık demiş yazmış, ekmek yazmış, su yazmış: Hesap 180 lira, küsur! Bir baktık, 50 kuruş da tuz yazmış! Kaymakam Yener Bey vardı. Beni çok severdi. Gidip anlattım. Fahri Efendiyi çağırıp sordu: "Bu ne?" "Tuz..." "Elli kuruşluk tuz mu yediler?" Hık mık, sonra: "Evet!" "Ulan sen lokantacısın, tuzun kilosu 20 kuruş, iki buçuk kilo tuz yenir mi bir öğünde? Görülmüş mü Türkiye'de? Senin lokantacılığını da, kendini de..." Kapatıverdi yirmi gün, bir daha belini doğrultamadı benim Fahri komşu. Şimdi pansiyonu da kapattıracak!..»

Elektrikler akşam 7.00'ye doğru yanıyor. Renk renk ampuller, fullerin, sarmaşıkların arasından sarkıyor. İkindinin o

başka yerlerde zor bulunur ılık yeli esiyor. Deniz hafiften kıpırdanıyor. Mıh gibi insan Âdem'in orası. Çay içip konuşuyorlar. Masmavi, pırıl pırıl bir deniz. Uzaklar bile apaydınlık. Güler yüzü ak bulutlarla köpük köpük. Eriyor insanın içi. Kimi denizi, kimi göğü, kimi Sönbeki'yi, kimi de limandaki yatları seyrediyor. Yatlar her renkten, her boydan, bayraktan. Sık sık böyle İskele'ye yanaşıyor, yolcular çıkıp bakkaldan öte beri alıyorlar. Knidos yıkıntılarına gidenler sapıyor, Bodrum'dan Marmaris'e gidenler sapıyor. Âdem'in çay bahçesine de uğruyorlar. Ne masa yetiyor, ne sandalye. Naci, tek başına yorulmuş. Bir de üstelik, PTT'deki bayanın büyük oğlu, tavlanın pulunu masaya tak tak vurup Naci'yi çağırmış, sonra da sormuş: «Baklava var mı?»

Burnundan ateş püskürüyor Naci:

«Ulan itin arka bacağı, zevkleniyor musun benimlen? Benim senden büyük çocuğum var ulan!»

Delikanlı dikleniyor Naci'ye:

«Ama garson değil misin? İstersem aşure de sorarım! Görevindir: Varsa var, yoksa yok dersin!»

Bu takışmanın üstüne Âdem yetişiyor. Bir tavlayı masadan alıp yere koymuşlar. Gezginlere bir şey demiyor da, yerlilere kartal gibi pençe vuruyor. Eğilip hışımla aldı yerdeki tavlayı: «Size örgetemeyecek miyim? Bu tavla yere konmaz! Masada durur. Masada durmazsa... işte böyle...» Salladı, salladı, fırlattı denize! Havada uzun bir yay çizerek gitti tavla. Giderken açıldı. Sonradan Avukat Cemal İkigözüm'ün oğlu Burhan anlatıyor tavlanın denize inişini: «Yarı yolda kapakları açıldı tavlanın! Mısır'dan yeni gelmiş bir leylek gibi yavaaaş yavaş indi, konuverdi suyun yüzüne. Ama pullar, zarlar gitti tabiî...»

Âdem kızdı diye Naci hoşnut:

«Benim patron haklı: Buranın insanı görgüsüz!..»

Denize mayosuz girenlerden bir çocuk koşup tavlayı alıyor, pulları topluyor teker teker. Ama zarlar bulunmuyor. Naci çıkarıp 50 kuruş veriyor çocuğa. «Dükkândan iki zar alı-

ver!» Çocuk koşuyor bakkala. «Birazdan öfkesi diner, tavla da kurur...»

Âdem, Reşadiye'den gelen yoğurttan taze ayran karmış, ondan veriyor masalara. Bir masada elektrik mühendisleriyle Belediye Başkanı oturuyor. Bir masada başörtülü eşiyle Kaymakam var. Savcı, Doktor, iki gezgin, başka bir masada baylı bayanlı bezik oynuyorlar. Her yerin elektriği yanık, Âdem'inkiler sönük. "Tık-k" edip çalışıyor kafası Naci'nin. «Tuzcu Fahri telleri gevşetti! diyor. Ayrı sigortaları yok, Fahri'nin oradan almışlar akımı. Başkanın falan haberi var... Öğleyin atıştılar ya! Güzellikle açtırmanın olanağı yok. Belki Âdem'in söylediklerini de duydu Fahri pencereden. Çay bahçesinin üstü hasır olduğundan, konuşulan gidiyor.

«Bunu Başkan halleder!» diye gidiyordu Âdem.

«Dur!» diye tuttu Naci. «Kaymakama git, ilçemizde yeni sayılır, o da tanısın adamını! Şurada bu kadar gezgin var, ayıp değil mi? Çağırtıp Kaymakam Beyin açtırması başka olur...»

Öyle yaptı Âdem, varıp Kaymakamı selâmladı. Fısfısfıs anlattı Fahri'nin ordan akım aldıklarını, şimdi de telleri gevşetip akımı kestiğini... öğleyin çıkan tartışmayı... biraz kendine yontarak tabiî...

İskele'de Gümrük kolcularından Kerim dikiliyordu. Kaymakam, bir çocuk koşturup Kerim'i çağırttı. Kerim'le de Fahri'yi getirtti huzuruna.

Ayağında bir şey çıkmış, dün Marmaris'e varıp gelmiş Fahri. Yardırmış irini çobanı. Sargıda şimdi. Topallayarak, istemeyerek geldi: «Beni çağırmışsın Kaymakam Bey?»

Başını kaldırıp bir baktı, sonra bir süre seslenmedi Kaymakam. Otur falan da demedi. Bir dakika, iki dakika, saat kadar uzadı dakikalar. Herkes Fahri'ye bakıyordu. Fahri de dikiliyordu.

«Git hemen aç akımı; benim kafamı kızdırma!»

Başka söze gücü yetmedi Fahri'nin: «Başüstüne!» dedi.

«Bizim efe, yarın da Sönbeki'nin akımını kesecek!..» diye güldü Naci. «Öbür gün Rodos'un!» Birkaç kişi duyup öksürdüler.

İki dakika sonra Âdem'in renkli ampulleri parladı.

Naci, bol köpüklü bir kahve yapıp götürdü Kaymakama:

«İzniniz olursa, benden olsun; buyrun...» dedi.

Kaymakam, kahveyi içip parasını fincanın kıyısına koydu. Milletin içinde rüşvet aldı mı dedirtecekti? Naci de olanca efendiliğini takınıp: «Özür dilerim!» dedi usulca.

Âdem, bundan da kızdı Naci'ye: «Adam kocca Kaymakam, senin bir fincan kahvene tenezzül eder mi?»

Bazen oturup fısfıs söylüyor kulağıma:

«Bu yılı böyle geçirelim! Gelecek yıl iki merdiven sarkıtacağım şuradan denize. Kiradan keserim parasını. Söylerim Belediye Başkanına. Görüyorsun orası üç metreden geniş. Eni de var. Üstüne bir tente çekip daha da güzelleştireceğim yerimi. Belki bir de ocak koyacağım yanına. Akşamları balık malık... Oraya o biçim adamları oturturum, ufak ufak demlenirler. Burası da temiz ailelerin oturma yeri olur temelli...»

Naci güvenmiyor:

«Bunda bu tabiyat variken bu yılı zor çıkarır, gelecek yıl bırakır bahçeyi falan! Kolay iş mi kahvecilik? Ben sabrediyorum ama gelin bir de bana sorun. Bacak kadar çocuk çağırıp emrediyor: "Baklava getir, börek getir!.." Dayanmak zor, ama bu yıl dayanacağız, çaresiz!..»

Kumluk Bükü'nün orada Sabri Uslu'nun da bir yeri var, hem "hotel", hem "restaurant" olarak işletiyor. Adını da "Knidos" koymuş. Oğlu Serdar'la Sadık'ı çalıştırıyor. Âdem, ikindiye doğru öğle yemeği yemeğe gidiyor oraya. Oturup bacak bacak üstüne atıyor: «Balcan tava getir!» diyor. «Bira getir... Salata malata getir... Donat masamı gözelce!..» Aynı kasabanın insanlarına hizmet etmek de Sadık'a biraz dokunuyor. Gönülsüz gönülsüz getiriyor Âdem'in istediklerini. «Halbuysam ben, efendi efendi bir yemek yiyeyim istiyorum şurada!» diyor Âdem.

Akşamüstü de Sadık, Âdem'in oraya geliyor. Daha beter bir çalımla atıyor bacak bacak üstüne. Cebinden para çıkarıp vuruyor masaya! «Bir Martin ver, soğuk olsun!»

Gülüyor Âdem. «Bana nisbet yapıyor!» Bozmadan, uslu

uslu, hattâ biraz da saygılı, bir tepsiye koyuyor Martin şişesini, bardağı, alıp götürüyor: «Hoşgeldin Sadıkcım, şeref verdin!» diyor. Yarım saat sonra kalkıp giderken de para almıyor.

Naci sabretmez diyor. Etmeyip ne yapacak? Ediyor işte iyi kötü. Hem eder, hem de ilerletir belki işini. Bakarsınız bir de Havva bulur gelen gezginlerden falan. Havva'nın sözünü etmedik, farkındasınız. Âdem evlenememiş.

DOMUZCULAR

Kumluk Bükü'nün kıyısındaki kireç sıvalı «akpecik» evin, iki bir yanda, iki bir yanda, dört odası var. Burasını Ankara'dan Radar Yüksek Mühendisi Haldun Bey geçen yıldan peylemişti. Karısı, kızı, oğlu, motoru, şezlongu, termosu, bütün öteberisiyle temmuzun başında gelip girdi içine. İspanya'daki radarlarda görevli Amerikalı Albay Simpson'la dostu Caroline de çıkıp geldiler. Burada yazlayacaklar. «Yaşam, bize pahalı, onlara ucuz! Güneş parlak, çevre temiz...»

Akpecik evin önünde dört dut ağacı var, bunların diplerini de kireçlemişler. Camı tahtayı silmişler, tavanı duvarı sıvamışlar. Dışını bile bir güzel «ayran»lamışlar. Karyola, yatak, pike koymuşlar. Sefanın göbeğinde şimdi Radarcı Haldun Beyle Amerikalı dostları.

«Bizden iyi biliyor köşeyi bucağı! Bilmez olur mu, yedi yıldır gelir gider! Eli para, beli para! Bir o yana sürüyor motorunu, bir bu yana! Eledi kalburladı bütün denizi, bütün kıyıları. Sonra vardı vardı, tam Karaincir Bükü'nü tek başına satın aldı! Emecik köyünün üst yanı dağ olduğundan, insanı da yabanıl! Kara yeşil mil çekmişler gözlerine, daha kırk yıl, elli yıl açılmaz! Herkes uyanır, onlar uyanmaz! Altmış bine aldı, otuz binden tapu ettirdi koca Karaincir'i. Bu yıl Foça'daki tatil köyünü işleten Fransızlar geldi, bir milyon yedi yüz elli bin verdiler. Koca bük, etmez mi? Daha fazla eder. Vermedi. Biz anlamayız, o anlar. "En az altı milyon olacak! Satarsam o zaman satarım! Daha olmadı, Turizm Bakanlığı'ndan kredi alacağım, kendim turistik tesisler kuracağım!" diyormuş. Neden kurmasın? Herif Radarcıların Yüksek Mühendisi! Avrupa'da okumuş; şimdi de ardında Amerika! Tâ İspanya'da görevli albaydan yarbaydan dostları var, saçları alaburus traşlı. Onların da elleri para, belleri para, onların da kafaları tahıl değil, akıl...»

Bir dizel, gece gece çalışıp elektrik veriyor kasabaya. Sabah akşam iki öğün de su akıyor musluklardan. «Marmaris'ten bu yana yol da açıldı bre yeğenim! Bir de asfaltlandı mı, gel o zaman seyreyle burasını! Geleni gideni yer götürmediği gibi, gök de almaz. İçerden, dışardan... Bizim buramız gibisi var mı? Buramız yakında Marmaris'i söndürür. Nesi var Marmaris'in? Balı, baldırı, Turunç Bükü derdi eskiler. Turunç Bükü'nü de şimdiden kokutmuşlar! Görgüsüz avratlar çocuklarının kakasını kuma gömüyor. Çöpleri de geceleri denizin ortasına döküyorlar, lodos da geri getirip kıyılara vuruyor. Yenmiş balık başı, filtreli sigara izmariti, soğan kabuğu, kavun kabuğu... gir de yüz yüzebilirsen! Hem de bir sıcak, bir sıcak, ne eser, ne tüter buramız gibi...»

Yol açılmadan akmağa başladı gezginler. Yerlisi yabancısı, İtalyan'ı, Alman'ı, kabuklusu kabuksuzu... Doldu çıktı kasabanın içi... Her biri Kumluk Bükü'nün kıyısındakine benzer bir sürü ev, kireç sıva, ak badana. Taçları kırmızı kiremit. Önleri dut ağacı, limon, incir, zeytin, zakkum, palmiye, kamış, kargı, hayıt, harıp... Coşkun bir yeşillik... Bayırlardaki yıkıklar, kayalardaki koğuklar bile doldu...

Vali iki Fransız gönderdi, biri mühendis, biri doktor. Doktorun karısı kızı var, mühendis tek. Marmaris'ten bir kız çevirmen bulmuşlar, mühendiş onunla idare ediyor. Tüfekleri, fişekleri, kasetleri, kameraları tam. Bunlar Knidos Pansiyonu'na indiler. Belediye Başkanını sordular gelir gelmez. Vali önceden telefon etmiş, «Fransızlar konuğumdur, ilgilenin!» Neden ilgilenecek Başkan? Knidos'un üstü "hotel", altı "restaurant", balık var, sebze bulunuyor, rakımız da ünlü...

Fransızların asıl derdi domuz avı. Ziraatçıyı, doktoru gördüler akşamdan. Alman Rolf var, Ömür Pansiyonu'nda kalıyor, görmek istiyor nasıl bir şeydir Türkiye'de domuz avı; karısı Barbara'dan izin koparabilirse o da katılacak. Dörtte, sabahın köründe buluşacaklar Knidos'un önünde. Kargı'nın üstündeki Kızılova'ya gidecekler.

Yolları var domuzların. Kayaların gölgesine sinersen, o yollardan geçerler, görürsün. Aramak, dağları dolaşmak gerek-

mez. Geçenleri vursan yeter. Amâ ay olmayacak gökte. «Beş on gün önce gelseniz daha iyolurdu. Birkaç gün daha beklerseniz aynı hesaba gelir. Her yerin domuzunun ayrı huyu olur. Buramızın domuzları ay karanlıkta gezinir. Yollarını yerli arkadaşlar bilir, istediğiniz kadar vurun...»

«Allahım, şu işe bak! Sırf domuz için Fransa'dan geliyorlar! Domuzun eti nezzetli! Fransa'nın domuzları tükenmiş mi? Yoooo! Bizim domuzlar daha nezzetli demek! Ulan şu memleketin değerini bilen yok! Dağındaki domuzları bile aranıp soruluyor!..»

Kargı'ya kadar yaya gittiler. Denizden gidilse, kıyıdan Kızılova'ya çıkılıverse gene olurdu, ama binitsiz gitmek istiyorlarmış. Çantalarını vurunmuşlar, fişekliklerini sarınmışlar, ellerinde birer tüfek; keçi yolunda tek tek, tam «İnce Memet kataı» olmuşlar. Daha gün sıyrılmamış Emecik dağından. Gezecekler, gündüz gündüz avlanacaklar. «Buluruz da, vururuz da!» diyorlarmış. Kız çevirmen bir kot pantolon çekmiş bacaklarına. Başına şapka vurmuş. Göğüsleri belli belirsiz. Birkaç tel de sakalı olsa, bakıp oğlan dersin! Gittiler.

Mühendis Haldun Bey, Albay Simpson'la, «Johnson» marka yeni motora binip Karaincir Bükü'ne kaçtı o gün. Domuz avına katılmak istemedi. Termosa buzlu su doldurdular. Viski şişesini de aldılar bir havluya sarıp. Kumlara uzandılar büke varınca. On bire doğru sıcak bastırdı, bir harıbın dibine geçtiler. Çektiler kafayı usul usul. Konuştular fısfısfıs... Haldun Beyin İngilizcesi iyi. Karaincir'e "tesis" kurmanın yollarını araştırıyorlar. Haldun Beyin aklında fikrinde bu. Hem de "turistik tesis" olacak. En aşağı 100 yataklı olacak!..

Harıbın öte yanında incir ağaçları var. Çenesi büyümüş gitmiş Emecikli bir delikanlı geziniyor diplerinde. Acayip bir hastalık. Hadun Bey, bilmediğinden değil, zevklendiğinden, bu kafaca da geri kalmış delikanlıyı çağırıp soruyor:

«Adın neydi senin?»

Bön bön bakıyor delikanlı:

«Ayı!» diyor.

Haldun Bey gülüyor. Albay Simpson bakıyor aptal. Çeviri yapıyor: «L'leri y söylüyor, o yüzden!» diyor.

Bir tek sözcüğün uyandırdığı espriyi çeviriden de yakalayamıyor. Albay. «*How do you do?*» diyor, filtreli bir sigara uzatıyor Ali'ye.

Ali de anlamıyor, bakıyor, ne traş adamın kafası!

Naylon keselerde söğüş et, kuru yemiş, dilinmiş ekmekler... Yiyorlar. Sonra dalından incir satın almak istiyorlar konuşma olsun diye Ali'yle.

«İncirler kaça Bay Ali?»

«Şi buşuk!»

«İki buçuk? Kasabada bir liradan alan yok be!»

Boynunu yıkıp bakıyor Ali.

«Ehh, bi liya oşşun!» Sallıyor başını, «Bi liya!..»

Gülüyor, gülmekten katılıyor Haldun Bey: «*Do you know this*? Bilemezsin, çok aptal bir adam bu! Para kavramı yok! *He has no sense of the money!* İki buçuk liradan bir liraya iniyor!..» Biraz kuru yemiş veriyor Ali'ye, bir lokma kadar da söğüş et.

Ali kalkıp incirlere bakıyor. Sararmış ballarını akıtıyor incirler. Oldukça taze kalmışları da var. Başından şapkasını çıkarıp toplamağa yöneliyor içine.

«Yok yok yok! Yok! *No no no*!..» Fırlıyor Haldun Bey. Öyle yağdalı ki şapkası Ali'nin! «Sen toplama! Yiyecek olursak biz kendimiz toplarız...»

Mahçup dönüp geliyor Ali.

Haldun Bey, tişörtünün göğsündeki cepten bir küçük cüzdan çıkarıyor. Açıp bir lira buluyor Ali'ye. Uzatıyor. Almak istemiyor Ali. Bağırarak üsteliyor Haldun Bey: «Al, al!» Eliyle koluyle işaretler yaparak konuşuyor: «Seninle biz dost dost! Çok dostuz seninle biz! Al sen!..» diyor. Alıyor Ali.

Sonra termosun kapağıyle biraz viski, biraz su karıştırıp veriyor: «İçiver bakayım, sülâlen içmiş mi şimdiye kadar?»

Haldun Beyle Albay Simpson yudum yudum içiyorlar, Ali birden dikiyor. Yanıyor gırtlağı, ateşler çıkıyor gözlerinden.

Tükürüyor. Yiğitliğe hiç leke sürmek istemezdi ama, dayanılacak, yutulacak gibi değil verdikleri.

Birden, «Ha ayı haaa!..» diye bağırıyor Haldun Bey. «İşte şimdi tam ayılık ettin! Ulan hepsi birden mi dikilir? Dikilir de tükürülür mü?»

Gözleri boğazı yanıyor, içi bulanıyor Ali'nin. Et ekmek uzatıyor Albay. Alıp zorlukla yiyor Ali.

Sonra geçiyorlar başka konuya:

«Yılan falan var mıdır buralarda?»

Eliyle koluyle işaretler ediyor Ali:

«Ujunduuuyy... şok ujunduy...»

«Başka bir böcek var, "kuyruklu" derler hani, ondan da bulunur mu?»

Ellerinin parmaklarını aşağı aşağı silkeliyor:

«Abu abu abuuu, şok şok şok!.. Abuuu!..» diyor Ali.

Güneş iyice bindiriyor. Ağustosun ortaları. Karaincir Bükü'ne rüzgâr yetişmiyor bu saatlerde. Haldun Beyle Albay Simpson'un keyifleri iyice çakırlaşıyor. Havlu, battaniye getiriyorlar motordan, uzanıyorlar harıbın gölgesine.

«Bak Ali! Biz uyuyacağız!» Elini kulağına götürüp işaret ediyor Haldun Bey, «Uyuyacağız! Sen bizi bekleyeceksin! Yılan yada kuyruklu falan gelirse, anladın mı, bizi uyandıracaksın!.. Sana daha para vereceğiz. Haydi bakalım!.. Biz şöyle biraz kestirelim...»

İki dakika sonra kendilerinden geçiyorlar. Ali de kalkıp gidiyor incirlerin olmuşlarını toplamağa.

Az yukardaki yoldan Ankaralı, Avrupalı arabalar geçiyor cızzt cızt cızt!.. Ormancı Necip tüfeğini takınmış, kalan birkaç çamın arasında dolaşıyor. Emecik'in önleri «ayran»lanmış evleri görünüyor. Taşlar kayalar yanıyor. Haldun Beyle Albay Simpson harıbın gölgesinde uyuyorlar.

Uyandıkları zaman ikindiler esiyordu. Günün yakıcılığı kalmamıştı. Hemen soyunup atlıyorlar denize. Haldun Bey bir yana, Albay Simpson bir yana açılıyorlar. Tadını çıkara çıkara yüzüyorlar. Karaincir'in suları da nasıl güzel? Nazar boncukları atmalı bir yanlarına. Pırıl pırıl. Dibindeki kumları ta-

ne tane say. Bilye düşürsen bulunur, kitap düşürsen okunur. Bir avuç bozuk parayı at, sonra topla teker teker. Gidiyorsun gidiyorsun, hep dizde, göbekte. Ilık mı ılık, temiz mi temiz...

Çok kalıyorlar suda. Sonra çıkıp kurunuyorlar. Havlu gömleklerini geçiriyorlar sırtlarına. Mayolarını atıp şortlarını takınıyorlar. Gün sallanırken Ali'ye el ediyorlar:

«Biz kaçıyoruz, Aliiiii!..» diyor Haldun Bey.

«*See you again!..*» diyor Albay Simpson da.

Bakıyor buruk buruk Ali. Simpson'un traşına bakıyor...

«Johnson» marka motoru çalıştırıp açılıyorlar. Kızlan köyünün altından, Dalacak'tan, Doktor Muzaffer Argun'un köşkün önünden kasabaya geliyorlar. Hemen Kumluk Bükü'ne giriveriyorlar usulca.

Gün indim iniyorum'a gelmişti. Knidos'un önü ana baba günü olmuş birden. Yerli yabancı, çoluk çocuk, kadın, kız, kim varsa yığılmış, yumulmuş! Arkadaki, görmek için öndekini itiyor. Öndeki de sıkışmış, çıkmak için çabalıyor.

Haldun Beyle Albay Simpson, akpecik evin önüne çektiler motoru. Demir attılar. Sonra kıyıdan yürüyüp kalabalığın oraya geldiler. Önce, bir kaza oldu, biri falan öldü sandılar. Ama önlerinden gelen ilk çocuktan aldılar asıl haberi.

«Kaç tane?» diye sordu Haldun Bey.

«Bir tane, ama çok çok koccaman!»

Sonra dönüp Simpson'a da çevirdi:

«Bir taneymiş ama, büyük bir tane!..»

Knidos'un çardağına oturdular. Güneş, deniz, viski yoruyor galiba biraz. Çay söylediler. İlgilenmediler kalabalıkla. Serdar, çayları getirirken: «Bir tane vurmuşlar ama, çok büyük! Erkekmiş hem de...» diye anlatacak oldu, onu da dinlemediler. Gene o güzel esinti vardı. Fransızlarla kız çevirmen «restaurant»ta yemek yiyorlar. Çok acıkmışlardı. Doktor, Ziraatçı, Öğretmen Kemal falan da ayrı bir masadalar.

Ön ayaklarıyle, arka ayaklarını birbirine çatmışlar domuzun. Aradan bir de pınar dalı geçirmişler. İki delikanlı omuzlamış, götürüyor. Doktor olan Fransız görüp sordu nereye gö-

türüyorlar? Kız çevirmen koşup anladı, şöyle biraz dolaştırmak istiyorlarmış İskele'de.

Paralının Kahve'nin önünden, Postane'nin, Ahmet Özkan'ın, Mustafa Akdeniz'in dükkânların önünden, Ömür Pansiyonu'nun, Coşar Çay Bahçesi'nin oralardan Esenada Oteli'ne kadar götürdüler, geri getirdiler. Gidişte gelişte önleri, arkaları çocuk... Kadın kız da camlarda balkonlarda... Yaşlı erkekler, yerliler, yabancılar... Domuz deyip geçilir mi? Gören var, görmeyen var, bilen var bilmeyen var! Bazı gezginler yanına durup resimler çekiniyorlar! Bir âlem! Bütün çarşı bakıyor...

Sol böğründen yemiş kurşunu. Uzunca sert tüylü, kara, kısa kuyruklu, her halde biraz yaşlı bir domuz. Ak dişleri görünüyor. Kanı akmış, kurumuş derisinde. Böyle ayakları çatılı, sırıkta getirmişler dağdan. Dirilmez artık.

Knidos'un sahibi Sabri Uslu geldi masaya:

«Haggaten gözel bir domuz... vurdukları!»

«Nâpacaklar peki? Alıp götürecekler mi?»

«Bunlar Hıristiyan yahu! Belkim akşama ziyafet çekecekler kendilerine! Haggaten nezzetlidir eti! Şimdilik gezdiriyorlar...» Biraz durdu Sabri Uslu: «Ulan bir de tutturmasınlar pişir bunu! Bana! Restorant işletiyoruz ya! Ama tövbe! Valla pişirmem! Kabı kacağı, mutbağı kirletmenin âlemi yok Haldun Bey! Bak, haggaten pişirmem!..»

Haldun Bey bir şeyler konuştu Albay Simpson'la.

Sabri Uslu gerçek meramını açıkladı:

«Benim senden asıl ricam başka Haldun Bey: Söyle şu Fransızlara, gelecek yıl gene gelsinler! Gelirken de bana gözel bir teyp getirsinler. İzmir'de arkadaşlara doldurtayım, vereyim Serdar'a, çalsın akşamları bu vakitler! Bir söyleyiver. Bunların dillerinden anlarsın...»

Haldun Bey gene konuştu Albay Simpson'la fısfısfıs.

«Haggaten güzel bir teype çoktandır hevesim var! Buralarda elde düşme felân bulunur ama, ben yenisinden istiyorum. Böyük tekerli felân olsun. Yani çok gözel bir teyp! Parasını burda veririm kendilerine...»

Haldun Bey birden sordu Sabri Uslu'ya:

«Acaba satmazlar mı ki?»

«Neyi?»

«Domuzu diyorum...»

«Yahu Haldun Bey, sen yer misin bu cenabeti?»

«Neden yemeyecek mişim? En birinci ettir!»

«Mekruftur yahu?»

«Kim demiş?»

«Hazreti peygamberimiz!»

«Ne ziyanı varmış ki mekruh oluyor?»

«Kokar mokardır belki...»

Haldun Bey elini salladı havada:

«Her yasağın bir mantığa dayanması lâzım! O gün buzdolabı var mıydı? Yoktu! Elbet kokardı! Ama bugün çölde bile buzdolabı var, bozulmaz ki! Niçin mekruh olsun?»

«Valla bilmem, dinimize göre böyle!..» dedi Sabri Uslu. «Tabiî biz atamızdan, dedemizden böyle duymuşuz, böyle biliyoruz. Kendimiz yimediğimiz gibi başkaları yisin deye kabı kacağı da kirletemeyiz!..»

«Bilseniz ağzınızın tadını...»

«Ağzımızın tadını da... biliriz, bilemeyiz, ayrı dava! Tabiî belkim haklısın, bilsek bir yanımızdan belli olurduk şimdiye...»

«Senin nene lâzım, git bizim için al onu!»

«Alınmasına satılmasına da karışmam! Başka bir iş buyur yapayım, ama domuz alışverişi deme!»

«Yahu senin nene lâzım, yiyecek olan biziz?»

«Yapamam kusura bakma...»

«Sana komisyon da verirdik...»

«Arsa satışlarından alıyorum yeter, domuzdan istemem!..»

Bu sefer ilçe cezaevinin bulunduğu yana götürüyorlar domuzu. Karakolun, Ziraat Bankası'nın önünden geçirecekler, bütün kasaba görmüş olacak. Gençler sokulacak, «Breh breh breh!..» Yaşlılar karşılardan bakıp, «Töbe töbe töbe. Tü tü tüü!..» diyecekler.

Haldun Bey kalktı. Albay Simpson'u çekti kolundan.

«Benim canım bu akşam güzel bir domuz eti yemek istiyor Sabri Uslu!» dedi. «Restauran»a doğru yürüdü. Fransız-

lar yemeklerini bitirmek üzereler. Bir sandalye çekip yanlarına oturdu Haldun Bey. Albay Simpson'u da oturttu. Kız çevirmene falan bakmadı, İngilizce olarak başladı:

«Nasıl geçti av?»

«Eee, sadece bir domuz! Şansımız yoktu...»

«Ne yapıyorsunuz onu, götürüyor musunuz?»

«Götürüyor muyuz? Nereye?»

«Ne bileyim, Fransa'ya falan?»

«Ooo!.. Şakayı çok seviyorsunuz! Bizimki sadece zevk için. Onu da aldık işte. Bütün kasaba gördü. Resim de çekindik. Daha ne?»

«Biz almak isteriz, eğer satacaksanız?»

Mühendis olan Fransız atıldı:

«Müşteri bulursak neden satmayalım?»

Doktor olan da değiştirdi ağzını:

«Para kazanmanın da zevki vardır, satabiliriz!»

«Öyleyse kaça olur son?»

«Tabii Fransa'daki fiyatlarla düşünmeyeceğiz, sembolik bir şey alalım sizden...»

«Ne kadar meselâ?»

«Meselâ meselâ? Beş yüz! Çünkü çok güzel eti var! Ve en aşağı 50 kilo gelir! Onar liradan hesaplasanız...»

«Evet ama, gene de sembolik olmuyor. İnin biraz...»

«Ne kadar inelim? Siz de verin bir şey!»

İki dakikadan fazla sürmedi pazarlık. İki yüz yetmiş beş liraya anlaştılar. Elini, şortunun arka cebindeki cüzdana attı Haldun Bey: «İki yüz, iki yüz elli, iki yüz yetmiş beş!.. Buyrun!..» Verdi parayı. El sıkışıp kalktılar hemen. Sonra koşar gibi yürüdüler cadde boyunca. Veziroğlu'nun dükkânın orada rastladılar domuzu gezdirenlere. Pinar sırığında sallanıyordu hâlâ. Delikanlılardan ikisini çağırdı Haldun Bey:

«Bizim kaldığımız evi biliyorsunuz değil mi? Şurda Kumluk Bükü'nde. Oraya kadar götürüverin! Satın aldık Fransızlardan...»

Delikanlılar, Veziroğlu'nun dükkânın bitişiğindeki bahçeden girdiler. Çit mit yoktu zaten. Akpecik evin önüne çıktı-

lar. Gene bir alay insan oldu orası. Az önce domuzu merak edenler, şimdi de satın alanları merak ediyordu. Haldun Beyle Albay Simpson ise, karıyı kızı ayaklandırmışlar, fotoğraf, sinema makinelerini falan çıkarmışlar, habire resim çekiyorlardı. Büyük kız, büyük oğlan, Simpson'un dostu Caroline, domuzun yanında ayrı ayrı poz veriyorlardı.

Sonra avluya aldılar domuzu. Hemen çabucak yüzdürmek için bir adam aradı Haldun Bey.

Domuz avluya alınınca uzaklardan bir gürültü koptu. Banka odacısı Kadir'in yetmişlik anası, eline bir değnek almış, ötüne ötüne geliyordu. «Evimi verdimse adam adam otursunlar deye verdim! İçine domuz katsınlar deye vermedim! Çıksınlar çabuuuk, çıksınlar çabuuuk! Evime domuz katan, domuz eti yiyen gezginleri istemiyorum! Çıksınlar çabuk, ne cehenneme giderlerse gitsinler!..»

Haldun Bey, kadının çığlıklarını duyunca, durup güzellikle anlatma ümidini hemen yitirdi:

«Canım siz de çok oluyorsunuz! Biz bu evi kiraladık mı iki aylığına? Kiraladık! Parasını da verdik mi peşin? Verdik! Öyleyse eşek de katarız, domuz da katarız, karışamazsınız! Bırakın çocukluğu! Domuz katmayacaksın, etini de yemeyeceksin diye bir şart var mıydı konuşmamızda? Yoktu! Öyleyse kesin gürültüyü!..»

Odacı Kadir'in anası ne indi, ne söndü:

«Hayıır hayır, istemiyorum! Ev benim değil mi, istemiyorum! Çıkın çabuk, paranızı da, kendinizi de istemiyorum! Çıkıın!..»

Belediye Başkanı bulunup geldi öteden. Kendisi her ne kadar AP'li falan ise de bağnazlık göstermedi:

«Ben evime domuz koydurmam, domuz yiyen gezgin almam falan dersek, gelenler ürker! Biz iki adam gelsin beş kuruş kazanalım diyoruz, siz de konukları rahatsız ediyorsunuz! Olmaz böyle!..»

Güzel konuştu. Sonra işin içinde yabancılar vardı. İspanya'da çalışan Amerikalı Albay Simpson hükümetimizin dostuydu. Tâ nerelerden kalkıp gelmişti tatilini geçirmek için?

Haldun Bey de yakın gelecekte sözü geçkin bir hemşerileri olacaktı. Radar Yüksek Mühendisiydi. Arsasına şimdiden iki milyon veriyorlardı. Eeee?

«Saliha teyze! Sen merak etme! Git şimdi evine! Ben konuşurum beylerle...» Zabıta görevlisi Osman oradaydı, ona göz etti. «Haydi benim teyzeciğim bakem! Haydi bak, Osman Efendi alıp götürsün seni! Haydi Osman Efendi, Saliha teyzemi evine kadar götürüver...»

Öğdü sevdi, iki üç dakikanın içinde savdı Kadir'in anasını. Sonra Haldun Beygil'e döndü: «Siz de alın bunu, taa Azganlı'dan öteye taşıyın! Motorunuz felân var hazır âlâ... Derisini orada yüzün! İçinin âletlerini orada çıkarın... Sonra getirip asın dudun dalına, temiz temiz, gözel gözel yiyin! Domuz eti felân deye yayım yapmanın ne gereği var Haldun Beyim? "Keçi eti" deyin, "koyun eti" deyin, bir şey fark eder mi? Halka her şeyi açıklamak gerekmez ki kardaşım! Kafayı çalıştırın biraz!..»

Haldun Bey çalıştırdı kafayı. Koydurttu domuzu motora. İki bıçak, iki delikanlı aldı yanına, yallah! Verdi benzini, verdi benzini, Azganlı'da falan kalmadı, tâ Yalımdibi'ne vardı. Gün inip gitmişti, ama kaç dakikalık işti bir domuzun yüzülmesi, paklanması? Kestiler hemen başını. Ürüp şişirdiler. Çıkardılar derisini. Sonra içini dışını temizlediler. Attılar suya öteberisini. Yüklediler gene motora. Bir gazlamada geldiler evin önüne. Bir saat çekmedi. Ortalık da kararmıştı. Avluya sokup dudun dalına astılar eti. Kara, kırmızı, «haggaten gözel» bir etti. Duttaki ampullerin altında parlıyordu. Ocağa ateş yaktılar, pinar odunları attılar bir yandan. Geçkin köz oldu. Butlarından başladılar. Güzel bifteklikler çıkardılar. Ondan sonra bastılar köze etleri. Öteki dutların altına da masa hazırlandı. İçkiler viskiler dizildi. Bol yanından bir de salata yaptılar. Kızlan köyünün kavunlarından kestiler.

İrmik helvası gibi pütür pütür vede çok tatlıydı yaşam. Mesudiye köyünün bademlerinden falan vardı. Haldun Bey çok mutlanıyordu. Çünkü Albay Simpson'la dostu Caroline çok neşeliydiler. Haldun Bey ayrıca çevrenin direncini dinleme-

diği için de mutluydu. Dostunun önünde mahçup olmamıştı bir Türk aydını olarak! Büyük bir coşkunlukla çektiler kafayı. Çoluk çocuk, ağızlarını şapırdata şapırdata yediler. Domuz eti külde daha iyi oluyordu demek! Albay Simpson, neşesini tam bulunca kalkıp gitar çaldı. Dostu Caroline halk şarkıları söyledi yurdundan. Haldun Bey İngilizce fıkralar anlattı. Yüksek yıldızların altında, biraz nemli, ama ılık mı ılık bir havada, çok tatlı geçiyordu vakit!

Yatacakları zaman Haldun Beyin karısı sordu:

«Noolacak bu daldaki? İçeri alsak kokar çünkü?»

«Hiiiiiç, duracak!» dedi Haldun Bey.

«Köpek falan gelmez mi?»

«Dış kapıyı dayaklarız ardından...»

«Öyleyse ben gidiyorum yatmaya...»

«Git şekerim, *good night* sana...»

Henüz gece gündüz elektrik yanmadığından buzdolabı çalışmıyordu. "Restaurant"larda birkaç tane vardı, ama onlar da domuz eti mi sokarlardı kapılarından içeri? Öylece kaldı domuzun eti dalda.

Geceleri serin oluyordu. Gündüzleri de üzerine gün uğratmadılar. Kokuşmayı temelli önlemek için orasına burasına biraz da tuz attılar. Bol bol yediler dört gün. Hattâ biraz da Alman Rolf'la karısı Barbara'ya yolladılar. Kızları Esther'le Daniela "sürgün" olmasa onlar da yerlerdi... yoksun kaldılar.

Gezginler ancak eylülde gidiyorlardı. Akpecik evde oturanlar da eylülün ilk haftasında gittiler. Odacı Kadir'le anası mahallede dolaşamadılar Haldun Beyle Albay Simpson gidene kadar. Ağızlarına mum sürülmüş gibi oturdular içerlerde. Onlar gittikten sonra da, içeriyi dışarıyı gıcır gıcır yıkadılar. Bir de badana yaptılar.

Ev temizlendi böylece. Ama dalına domuz asılan dut "kirli" duruyordu. Kendileri bir çare düşünemedikleri için varıp Mesudiyeli Mahmut Hoca'ya danıştılar.

«Bakayım kitaba da söyleyim...» dedi Mahmut Hoca.

Ertesi gün, bulduğu çareyi söyledi: «Ağacı keseceksin. Ka-

dir! Tam dibinden keseceksin!.. Kitap öyle gösteriyor! Canabal- öyle buyuruyor!..» dedi.

Allah'ın buyruğuna, kitabın sözüne karşı gelinir mi? Kesti ağacı Kadir dibinden. Böylece hem anasının gönlünü aldı. hem de, kasabanın içinde, ne denli inancı sıkı ve sağlam bir Müslüman olduğunu kanıtlamış oldu.

Bereket, kesilen dut, öteki dutlar içinde en ileze, en çelimsiz olanıydı. Doğru dürüst meyvesi bile olmuyordu. Ama ötekiler şahin gibi ağaçlardı. Şükür Allah'a ki, domuzu o ileze duta asmıştı domuzcular.

KIZANLI HALİL'İN FİDANLARI

Mayısın 5'ini 6'sına bağlayan gece, Kızlanlı Halil'in bademliğini kestiler, öleyazdı kahrından.

Elbademi, dişbademi, taşbademi... Üç türün üçünden de vardı. Ne güzel dikmiş, elleriyle aşılamıştı. Hele üçü vardı, yola yakın yerde, kapının ağzındalardı tam. Şahinler gibi, genç genç uzamışlardı. Gelen geçen imreniyordu. «Hay maşşallalı, maşşallah! Görenler maşşallah desin! Yahu Halilâ, gök boncuklar as bir yanlarına, nazarlar felân değmesin!..» diyorlardı. Böyle bir bademlikti. İşte bunu kestiler.

«Belim ortasından kırıldığından, vede içerime kan üğündüğünden başka, asıl elin arı çökertti beni! Evlât da yitirdim ama bunların acısı evlât acısına benzemiyor! Ne sokağa çıkasım var, ne kahveye, kasabaya inesim! Ölüp kurtulsam bundan iyi. Fakat ölemiyorum. Bulup öcümü almam gerek, alamıyorum... Kuduruyorum içimden...»

Sabah oturuyordu hayatın ucuna, fosur fosur fosur, öğleni ediyordu. Öğlen oturuyordu, akşamı... Ne işe kayda bakıyordu, ne gelenin gidenin yüzüne...

«Geçmiş olsun Halilâ!..»

«Senin başına gelen kimsenin başına gelmedi Halilâ!..»

«Ulan bu köyde çok eşşek kuyruğu kesildi, çok bostan yolundu... Bağ bile kestiler! Bu köyde din iman mı var? Zeytinle incir bile kesildi! Hattâ harman yakıldı bu köyde! Ama seninkine can dayanmaz Halilâ! Sen gene iyi sabrediyorsun! Biz olsak köyün tümünü ateşe verir, kendimiz de içinde yanar gideriz Halilâ!..»

Söylenenlerin hepsini duyuyordu, ama başını çevirip yanıtlamıyordu... Bir acının, ağının içinde kavrulup duruyordu...

Oğlu Hüseyin çıkıp geldi atla. Kasabaya bostan götürmüş. Kilosunu kırkardan vermiş. Kavunlar ellişerden gitmiş. Söy-

ledi ama, dinlemedi. Dinledi, anlamadı. Elini bile sallamadı, demedi: «Git ananla konuş!»

«O izler...» diye bir düşünce kırığı geçti kafasından. «Ulan eşşeğin kunladığı!» İzleri bırakıp oğluna sıçradı düşüncesi. «Yatağı yorganı alıp gittin karınla bostanın başına, ananı babanı temelli unuttun ayı! Ulan dost var, düşman var! İnsan dört yanına kulak verir. Bu yaşa kadar öğrenemedin mi köyün siyasetlerini? Herifçioğlu ne dişini gösteriyor ısıracağında... ne de tırnağını, tırmalayacağında! Orosbu dini bu dürzülerinki! Aynen Karaköylüler gibi arkadan furuyorlar. Aynen Yohodi messebi! Messebiniz bata!..»

Düşünce kırığını alıp sürtüyor, parlatıyor, tartıyor içinden. Sonra elini kaldırıp başının üstüne koyuyor usulca. Korkuyor, aklı çıvdırıp gidecek tepesinden. Bastırıyor elini. Başı iki dizinin arasında, gözü yerde, durmadan düşünüyor.

«O izler...» diyor.

O izleri düşünüyor üç gündür. Yarım pençe gibi, sol ayakta çapraz ek yeri... Kara lâstik izleri... Yarım pençe gibi!.. Çapraz... Hacının Kahve'nin önünde otururken durmadan Kalınbok Süleyman'ın ayak izlerine bakıyordu. Basıp çekiyordu Süleyman. Yerde tıpkısı bademlikteki izlerden kalıyordu... Basıp çekiyordu...

«İyi ama bu Kalınbok Süleyman'ın ne alıp veremediği var benimlen? Acap Hüseyin, acap Hüseyin mi bir bok yidi karısıylan felân? Haççа'yı alıp avkaladı mı altında? Hüseyin yir mi böyle bir bok? Böyle bir suçumuz var mı? Varsa bilirim! Hovardayı gözünden bilirim...» Sesleniyor birden: «Lan Hüseyiiin! Hüseyin, gel bakem buraya!..»

Hüseyin geliyor, anası geliyor.

«Sen git gıı! Ben Hüseyin'i çağırdım, sen ne geliyorsun?» Kişeliyor elinin tersiyle karısını. Emine karı gidiyor. Hüseyin dikiliyor yanında.

«Şöyle yakına gel; çök önüme!»

Çöküyor Hüseyin.

«Bak bakem gözüme!»

Bakıyor Hüseyin.

Fısıltıyla soruyor:

«Lan dosdoğru söyle, yidin mi öyle bir bok?»

«Nasıl bir bok baba?»

«Bir şey yaptın mı Kalınbok'un Haççа'ya? Bak, yaptınsa saklama! Açık konuş benimlen! Başkasının günahını almayem boş yere! Yanlış bir karar verdirme bana! Haççа'yı biliyorsun, kalçalı... Kendin de genç adamsın; olabilir! Yaptınsa, açık konuş! Konuş ki bileyim... Saklama!»

Al bayrağın gölgesi geçiyor Hüseyin'in yüzünden! «Ben mi baba?» Duruyor: «Süleyman'ın Haççа'ya mı baba?»

«Seni soruyorum ayı! Haççа'yı diyorum, ne sapıtıyorsun lâfı? Yidinse, söyle! Yimedinse, onu da söyle! Söyle bileyim! Gençliktir olur, olabilir, diyorum. Ben de yidim vaktında. Ay aydındır varamam, dile destan olamam. Ay buluda girince, bağlasalar duramam! Kalınbok'un kendi gayfanın önündeki sinemaya oturunca, ay da buluda girince, dolanıp vardın mı çardağına, evine? Doğru söyle, bak!..»

Cık etti Hüseyin: «Tövbe baba, gattiyen!..»

«Varsa söyle, yanlış karar vermeyelim?..»

«Tövbe valla! Bak oturttun dizine, soruyorsun: Yok! Ama diyorsun ki odur, bir soruşturuz! Eğerkine odur, yapmadım ama, gereğirse yaparım!.. Bir çaresine bakarım baba!..»

«Kalk! Kalk git madem! Eğer oysa, beri baak, kendisine yaparız! Haççа'nın günahı yok! Kalınbok'un kendisine yaparız! Haççа'nın hiçbir suçu yok!.. Unutma...»

Kalkıp gidiyor Hüseyin. Gidip anasıyle fısıldaşıyor.

Halil de kalkıyor birden. Çabuk çabuk iniyor merdivenlerden. Doğru Hacının Kahve'ye varıyor. Oturuyor dışarı bir yere. Kalınbok Süleyman orda. Başkaları da var. "Altmışaltı" oynuyorlar. Hacı koşup geliyor:

«Hoşgeldin Halilâ! Nassın? Bırak artık kendini yimeyi canım! Oldu bir kere! İnsanın başına her iş gelebilir köylük yerinde! İnsan nelere katlanmaz sadıcım? Herifin fidan gibi oğlunu asıyorlar, katlanıyor. Katlanacaksın sen de. Bu dünyanın yarını yok mu? Hepsi bu dünyaya değil ya! Eden ettiğinden bulsun! Edenlerin gözleri kör olsun sadıcım...» Hacı ko-

nuşuyor, Halil bakıyor Kalınbok Süleyman'ın yüzüne. Sürekli bakıyor. Halil bakıyor, Süleyman da bakıyor bir ara, Halil'in gözleri kendi üstünde! İndirip kâğıtlarına dikiyor gözlerini. Ama Halil'in gözleri hep kendi üstünde, hiç ayrılmıyor! Kâğıtlardan kaldırıp bakıyor, gene indiriyor. Ayaklarının yerdeki izlerine bakıyor Halil. Bir izine, bir gözüne. Bir izine, bir gözüne...

Gözlerini boyuna kaçırıyor Süleyman. Sonra bir ara, sol ayak izini karalayıp, karıştırıp, sandalyenin çıtasına koyuyor ayağını. Halil, gözünü başka yana çeviriyor, bir süre geçiyor, sonra bakıyor Süleyman'a, Süleyman'ın da gözü kendinde. Bakışıyorlar...

«Oynasana Sülüüüüüük!..»

Yeniliyor oyunda. Parayı verip kalkıyor. Taşlara basmağa çalışıyor. Toprağa basarsa burka burka basıyor ki, izi mizi kalmasın. Kara lâstikler... Özellikle solunu burka burka... çekip gidiyor evine doğru.

«Bir sadekahve yapem mi Halilâ?»

«Yap...» diyor Halil.

Gün bindiriyor, yakıyor iyice. Gezginlerin otomobilleri bir gelip bir gidiyor aşağıdan. Kimisi köye sapıyor. Yumurta soruyorlar. Tavuk soruyorlar. Basıp parayı alıyorlar. Ayaklarını bağlatıyorlar. Atıyorlar arabanın ardına, çekip gidiyorlar.

Kasım Efendinin avukat kızı geliyor aklına. Keler yüzlü damadı geliyor. Çıngı çıngı oluyor kafasındaki "Kasım Efendi" düşüncesi. Yıllardır uğraşırdı, yıllardır: «Sat komşu, sat komşu, iyi para vereceğim, sat! Gıcır gıcır paralardan vereceğim, sat!..» uğraşırdı. Şimdi de damadı tutturmuş. «Seninkiyle bizimkini birleştirip üstüne turistik tesis dikeceğim... Büyüüük tesis dikeceğim, sat bize o yeri Halilâ!..»

«Lan oğlum, tarlam payam dolu, satmam! Satamam!..»

«Satsan iyolur be Halilâ! Değer fiyatını veririz! İkisini birleştirip çok büyük bir tesis dikeceğiz...»

Uzuyor düşüncesi. «Bir iş var mı acap Kalınbok'la bu dürzülerin arasında?» İçiyor kahvesini. Hacı önüne oturmuş, bakıyor yüzüne. «Bırak artık sadıcım, at içinden! Canına gele-

ceğine malına gelmiş. Düşünüp durma, bırak! Malının da içine tükürem! Bizim köyün hayınlığını bilmez misin? Bizim köyün Karaköy'den kalır yanı var mı? Bırak artık...»

Soracak, soramıyor: «Nereden harcıyor bu kadar parayı Kalınbok?» Duruyor birden. «Var mı parası? Yeni gömlek! Yeni mont! Bir de yeni kot pantolon kıçında... Nerden harcıyor peki?»

Soracak, soramıyor. Bir ilinti var mı Kasım Efendinin kendiyle, keler yüzlü damadıyle? Soramıyor. Ama nasıl anlayacak? Bademlikle yan yana dürzünün toprağı. Kemiriyor içini kuşkular.

Kalkıyor birden. Para vermeden çıkıyor. Bakıyor Hacı ardından. Önleri "ayran"lanmış Rum biçimi evler. Daracık, büküntülü sokaklardan geçerek yürüyor. Köyün kıyısına kadar varıyor. Köşeye saklanıyor. Süleyman iniyor evinin merdiveninden. İyice siniyor Halil: «Görmesin beni!» diyor. Görmüyor. Süleyman çıkıyor avludan. Kort kort kort, yeni kunduralarını giymiş. Yürüyor. Köşeyi dönüyor.

Saklandığı yerden çıkıyor Halil. Süleyman'ın geçtiği sokağa geliyor. Yeni kunduralarının izleri. Burun demirleri var. Tabanları da lâstik. İzler ayna gibi, açık seçik toprakta. Yürüyor izlere baka baka. Kahveye varıyor. Süleyman gene oturmuş oyuna. Halil'i görünce gözlerini kaçırıyor gene. Halil, «Kahvenin parasını unutmuşum!» diyor Hacı'ya. Çıkarıp veriyor. Ama gözleri Süleyman'da! Onun da gözleri Halil'de...

«Ne kıymeti vardı, benden olaydı!» diyor Hacı.

«Al sen! Al al...» Parayı verip dönüyor.

Yürüyor gene aynı sokaktan. Düşüncesi çıngılanıyor. «Ulan Kalınbok!» diyor dişlerinin arasından. «Ulan dürzü Süleyman! Sattın mı kendini yoksam?» Yürüyor köyün ucuna, Süleyman'ın evin yakınına geliyor gene. Komşusu Kara Güssün'ün çatma kapıyı açıyor. Dutun dibine çapıt kilim sermiş Güssün. Oturuyor. Önünde giysi selesi. Yamaları koymuş dizine! Kesip biçiyor. Yırtıklarını kapamağa çalışıyor. «Dizim dizim dizim!..» diye kalkıyor. «Geç Halilâ!..» diyor. «Geç, hoşgeldin!.. Nasıl oldu da geldin, uğramazdın?» diyor.

Çöküyor Güssün'ün dizinin dibine. «Sen de otur Güssün!» diyor. «Yanıyor içim, dumanım başımdan çıkıyor! Payamlarımı kestiler biliyorsun! Üç gündür yanıyorum hısımım!..»

«Hep biz yanacak değiliz ya Halilâ! Azcık da sen yan bakalım... Hem üzülme, yananı Allah görürmüş!»

«Nâpıyor oğlanların? İşe mi, taşa mı gittiler?»

«Taşa gittiler... nâpsınlar gitmeyip?»

«Gitsinler Güssün! Gitsinler de kazansınlar! Cımbıldaklık edeceklerine, taş kırıp kazansınlar...»

«Emine nasıl, nâpıyor?»

«Nâpsın? O da evde, aşılan keşilen...»

«Kesenlerin ellerini kessinler Halilâ! Çok üzüldük...»

«Güssün bak!» Elini Güssün'ün dizine koydu. Kurumuş gitmiş dizine. Güssün çekmedi dizini. İtmedi de Halil'in elini. «Bak ne istiyorum?»

«Bir isteğin olmasa gelmezdin zati! Söyle...»

«Bırak!.. Şu Kalınbok Süleyman'ın çalı tahrasını alacaksın bana. İlâzım oldu deyip alacaksın. Hemen şimdi alacaksın. Belkim Haççа evdedir. Haççа yoksa, çocukları evdedir...»

«Ondan mı kuşkun? Tövbe yapmaz!..» Durdu. «Ne duşmanlığı var sana? Hemen alır gelirim tahrasını... Kendi evdeyse vermez ama... yok der!»

«Kendi kahvede! Tam sırası!..»

«Sen oturacak mısın burda?»

«Ben oturacağım... Sen kalk!»

Kalktı Güssün. Bürüğünü büründü. Nalınlarını taktı ayağına. Büküle büküle gitti yandaki eve. «Fatmana, huuuu!..» Sesi geldi. «Nişledin Fatmana? Sizin tahrayı ver azcık! Çalıya varem de, azcık çırpı getirem dedim. Yarın geysi yuyacağım...»

«Geç, geç otur biraz!..» dedi Fatmana.

«Öğlen oldu, geçmeyem! Akşama aş keş kayrılacak!»

«Nere koyduydu Süleyman, dur bakem...»

Gitti arandı geldi. Uzattı tahrayı.

«Akşama getirim...» dedi Güssün. «Kal sağlıcağlan...»

Getirdi verdi Halil'e. Halil aldı tahrayı. Baktı ağzına. Ağzının kılağısına. Kafasındaki çıngılar büyüdü. Kalktı hemen.

Soktu tahrayı beline. Ceketini de attı omuzlarına. «Ben kaçem Güssün! Sağol! Eğerkine buysa... Ağzını yum! Tahrayı akşama getirim. Ağzını sıkı yum Güssün...»

«İyi bak Halilâ, bir yanlışlık yapma!..»

«Bakarım Güssün, şimdi giderim...»

Çıktı usulca. Evine sapmadı. İndi köyden aşağı. Yürüdü, değirmenleri geçti. Şosayı geçti. Bakmadı cızt cızt otomobillere, yarı üryan gezginlere. Bakmadı fingirdeşip giden kızlara. Kasım Efendilerin tarlayı geçti. Dooğru kesilen bademlerin yanına vardı. Üçer yaşında aşılı fidanlardı. Kuşkusu acısını örtüyordu şu anda. Yalman yalman inen tahra izlerine bakmağa başladı. Tahranın ağzında üç gedik vardı. İki ufak gedik, fidanları keserken en çok kullanılan yerinde de biraz büyücek bir gedik. Çizgi çizgi görünmeliydi şimdi bu gediklerin izleri, kesilen yerlerde. Eğilip baktı ikisine üçüne...

«Eee, bu açık!..» dedi. «Apaçık meydanda bu!.. Kıl kadar kuşkum kalmadı, işte izler!... Bir kalın, iki ince... Hepsinde var... Yol yol iniyor işte!..»

Kapıya yakın fidanların diplerine baktı. En sevdiği üç fidanın boyunlarına baktı. Günün altında buruşmuş dallara baktı. İzler, dallarda dişi, diplerde erkekti.

«Kuşku mu kalır buna, açık bu!» Döndü dolandı oralarda. «Pekey ama, bunu neden yaptın ulan Kalınbok Sülük? Ne alıp veremediğin var benimlen? Oğlum Hüseyin, "Baba, bir bok yimedim!" diyor kesin. Yimedim dediğine göre yimemiştir. Ama ben anlarım. Ben bunu Haççа'dan da sorarım. Kendim sormam, sordururum. Haççа'nın kendinden sordururum. Bugün akşama koymam anlarım. Eğerkine sen, Kasım Efendigil'den üç beş kuruş alıp bana karşı bu boku yidinse, ben de sana yapılmamış işlerden yaparım ulan!..»

Tarlanın toprağında bir iz gördü o sıra. Yarısında çapraz ek yeri bulunan sol ayak izi! Kara lâstik izi! «Kuşkum yok artık; ama Sülük bu boku neden yidi?»

Dönüp eve geldi. Hüseyin atı almış, bostanın başına gitmişti. Çıktı, Kara Güssün'ün evine gitti. O da kapısını çekip çalıya gitmiş. Tahra belinde, Hacı'nın kahveye gitti. Oturdu.

Süleyman oyun oynuyor gene. Gene gözlerini kaçırıyor. Ayaklarını da basıyordu yere. Yeni kunduralar, yeni izler...

«Sıcak Halilâ!»

«Sıcak Hacı... çok!»

«İnsan pişecek yahu sadıç!..»

«Ama ne kadar yaksa pişmeyecekler var!..» Kalınbok Süleyman'a baktı. O da hemen kaçırdı gözlerini. Hem de kızardı bütün yüzü, kulakları... Tahra belindeydi, kalktı Halil, Süleyman'ın oturduğu masanın ardından dolandı. Geçti öbür yana. Salladı tahrayı elinde. Sımsıkı tutup iki üç kez salladı. Kalınbok Süleyman titredi. Bir daha yenildi oyunda. Halil dolanıp çıktı kahveden. Köyün öbür başına doğru yürüdü. Kız kardeşi Müyessergil'e vardı. Müyesser evdeydi.

«Yonus nerde Müyesser?» Sordu.

«Yonus bostanın başında Halilâ... karısıylan...»

«Hep orda mı eyleşiyor benim Hüseyin gibi?»

«Epeydir orda eyleşiyorlar...»

«Onunla bir işim var, gidip görem...»

«Eeee oturaydın azcık?»

«Gene gelirim, hoşçakal...»

Yürüdü. Tâ Dalacak'ın oralardaydı bostanları. Elini ardına koydu, tin tin tin yürüdü. Pişiyorum, haşıl oluyorum demedi. Günün altında yürüdü.

Bir buçukluk, ufacık su motorunun başındaydı Yunus. Naylon hortumları uzatmıştı.

«Kolay gelsin Yonus... nâpıyorsun?»

«Balcan biber suluyorum dayı, hoşgeldin!»

«Azcık konuşacağım seninlen! Şöyle gel bakem... Çök...»

Yunus gelip çöktü telâşla. «Bir şey mi var dayı, hayrola?»

«Şimdi bana açık konuş Yonus! Biliyorum biliyorum, bilmiyorum bilmiyorum. Yalan felân kıvırma, dosdoğru konuş! Benim Hüseyinlen bu Haçça'nın arasında bir iş var mı? Böyle bir şey sezdin mi?»

Durdu kaldı Yunus: «Nasıl Haçça'nın?»

«Bayâ Haçça'nın! Kalınbok'un karının...»

Başını bir sağa, bir sola salladı Yunus: «Hiç sezgim, bilgim yok dayı! Ne öyle bir şey gördüm, ne de hiyalladım...»

«Hele hele?»

«Günahlarını almayem dayı...»

«Bırak günahlarını, biliyorsan söyle!»

«Yok dayı, cık! Bilmiyorum... vallayi!»

«Pekey... sula balcanlarını! Ben azcık da Havadudu'ylan konuşacağım...» Kalkıp yürüdü.

Havadudu çardakta çocuk emziriyordu. Çocuk da uyudu uyuyacaktı. Davranmak istedi.

«Hiç kıpırdama gelin!» dedi Halil. «Seninlen bir şey konuşacağım! Bana doğruyu dosdoğru söyle bak! Sana çok güveniyorum! Bu Kalınbok Süleyman'ın Haççа'yı biliyorsun. Hüseyin ağanı da biliyorsun. Bunların ikisinin arasında bir iş var mı? Sen bir hile sezdin mi, bir şey hiyalladın mı? Bir lâf felân çalındı mı kulağına? Biliyorsan apaçık söyle...»

Havadudu göğsünü örttü usulca: «Kör olayım duymadım dayı! Olsa da duymam ki ben! Benim bu çardaktan bir yere kıpırdadığım yok ki!..»

«Olsa duyarsıın! Ama duymadınsa yalan söyleyecek değilsin. Bir sezgin varsa saklama. Senden bunu bekliyorum. Sana açığını söyleyem Havadudu, payamları keseni arıyorum...»

«Saklıyorsam Allah taş etsin dayı! Duymadım...»

«Pekey... Konuştuğumuz burda kalsın, yum ağzını...»

Kalktı. Gene elini ardına koydu, yürüdü. Elini salladı Yunus'a: «Konuştuğumuz burda kalsıın! Kimseye çıtlatma Yonuuuus!..» diye bağırdı, elini gene salladı. Düştü yola. «Bu dürzü bu boku neden yidi? Kasım Efendigil'le bir şey mi var aralarında?..» Yürüdü, oğlunun yanına vardı. Sıcak bindiriyordu. Bostan, arı iniltilerinin içindeydi. Çardağın önünde öksürdü. Hüseyin, şapkası elinde, fırlayıp çıktı kapının önüne. Hayıtlar mor çiçeklerini açmışlardı. Deniz çalkanıp duruyordu az ötede. Tâ uzaklardaki adalar dumandan seçilmiyordu. İnsanın beynine geçiyordu sıcak.

«Geç baba!» dedi Hüseyin. «Ekmek yiyelim, geç!»

Başını eğip girdi Halil. «Otur otur Meryem gelin! Hiç kıpırdama kızım! Yimeğinizi yiyin!» dedi.

Meryem gelin çocuğunu koydu yanına, fırlayıp kalktı. Bir minder çekti yatakların arasından. Koydu tozutmadan. «Buyur baba, geliver! Kabak pişirdik, bulgurlu...»

«Rahatsız olma kızım!»

«Rahatsız mı olunur baba? Geç...» dedi Hüseyin.

Halil oturdu. Islanmış ekmek koydu Meryem gelin önüne. Kaşık verdi. Bir salatalık daha doğradı tabağa. «Kuruluğuna bakma baba, buyur!..» dedi.

Konuşmadan yediler. Ağzını bıyığını silip bereket okudu Halil. «Eline sağlık kızım, aşın tatlı olmuş!» dedi. Sonra torunu Şükrü'yü alıp sevdi. Narin'i alıp sevdi. Memedeki Dudu'ya takıldı biraz da. Sonra, «Gel senlen azcık yörüyelim Hüseyin!» dedi oğluna. Kalkıp deniz kıyısına indiler. Hafiften hafiften çalkalanıyordu su. Kıyıdaki kumları yıkıyordu dalgalar. Tahrayı çıkardı Halil belinden. «Kalınbok Süleyman'ın!..» dedi.

«Tamam mı? Eyice dondurdun mu?»

«Kuşkum yok! İzler aynı!» Gediklerini gösterdi. «Aynı kiii, hiç kuşkum yok! Ama bu boku neden yidi?»

«Evet, neden yidi?»

«Mühüm değil ama merak ediyorum! Kasım Efendilerlen ne ilintisi var? Boyna yeni giyiyor! Para mı aldı onlardan?»

«Örgeniriz be baba...»

«Çabuk örgenmeli...»

«Sen yat baba! İkindine doğru Meryem'le moturu çalıştırın. Balcana bostana su verin. Ben örgenir gelirim!» Kalktı Hüseyin. «Sen çardağa çık, yat...» dedi giderken.

Halil çıktı yattı çardağa. Gelin bir yastık attı keçenin üstüne. Torunlarını aldı teker teker, sevdi, oynadı. Uyumasının olanağı yoktu. Meraktan ölüyordu. Hüseyin bir an önce anlayıp gelmeliydi.

İkindiye doğru, «Tamam baba!» diyerekten geldi çardağa Hüseyin. Meryem gelin motorun başındaydı. Baba oğul oturup fısfısfıs konuştular. «Beş yüz lira almış Kasım Efendinin

keler yüzlü damadından! Göya malzeme gelecekmiş de, bu da gözkulak olacakmış... onun karşılığıymış!»

«Gelmedi ama malzeme?»

«Geleceği de yok canım...»

«Eeee?»»

«İyisi! Malzeme lâf! Hacının Kahve'yi bekliyor, görüyorsun!..»

«Pekey... Pekey Hüseyin!»

«Tamam baba! Ötesini sen bana bırak! Bundan keri... Haçça'sını... kendisini bana bırak!..»

«Sust! Haççа'nın suçu yok... Müslümanın!»

«Pekey baba...» dedi Hüseyin, başını eğdi.

«Şimdi ben İskele'ye kadar gideyim. Taş ocağından işçi arkadaşlarla konuşacağım. Akşama da gelirim. Sen bir sepet balcan biber topla... Salatalık felân... Götüreyim, taze taze yisinler!»

«Senin yorulmana hacet var mı baba? Ben de gidip konuşabilirim. "Babamın selâmı var" derim...»

«Sen burdan kıpırdama, ocağa ben gideyim!»

«Pekey baba!..» dedi Hüseyin. Kalktı, bir sepet aldı koluna. Doldurup geldi içini. On lira da para çıkardı. Verdi babasına. Halil sepeti koluna takıp şosaya çıktı. Marmaris'ten gelen minibüsleri bekledi. Binip gitti az sonra. On dakika demeden kasabadaydı. Paralının Kahve'nin önüne indi. Gerince'den gelen kamyonlardan birini durdurup sepeti şoför Hasan'a verdi: «Arif'le Selim'e birçok selâm söyle yeğenim!» dedi. «İşten kurtulunca İskele Kahvesi'ne gelsinler... Bekliyorum!..»

Gidip İskele Kahvesi'ne oturdu. Saat beşi geçerken Arif'le Selim geldiler. Daha oturmadan sordu Selim: «Nooldu Halilâ, anlayabildin mi?»

«Çay muy bişey için de anlatayım!..»

Tahrayı çıkardı belinden. Koydu masaya. Başından sonuna kadar söktü araştırmalarını.

«Öyleyse bu iş yüzde yüz!» dedi Arif.

«Şimdi sen git, biz akşama geliriz!» dedi Selim de.

«Sen, biz çağırınca gel, başka birşeye karışma...»

Kalktı Halil. Bakkal Ahmet'e uğradı. «Ordan iki kutu kremper ver Amedâ!..» dedi.

Alüminyum kutulu kremleri kuşağının arasına koydu. Yeniden Paralının Kahve'nin önüne geldi. Minibüsler, yaz boyunca vızır vızırdı. Atladı birine. Köyün altında indi. Yürüdü. Kara Güssün'ün evine çıktı ilkin. Tahrayı verdi, sonra kendi evine geçti. «Haydi bakalım dümbük Süleyman! Demek sensin bunu bana yapan? Haydi bakalım, bundan keri iyi tanı kendini!» Karısı aşın yemeğin derdindeydi. Çıktı yukarıya. Uzandı sedire. «Haydi bakalım dümbük Süleyman!..» dedi durmadan. Gün indi akşam oldu. «Haydi bakalım Kalınbok Süleyman!» dedi. Akşam kalkıp karnını doyurdu. Elini ağzını yudu. «Haydi bakalım dümbükoğlu dümbük Süleyman!» dedi. Gene sedire uzandı. Beklemeğe başladı. Karısı sordu etti, bir karşılık vermedi, bekledi...

Yatsı okunuyordu, Selim'le Arif geldiler. Hakkı da vardı yanlarında. Süleyman'ın uçtaki evini buldular sora sora. Kapıyı döğdüler.

Haççа çıktı, «Buyrun!» dedi.

«Süleyman arkadaşı görmek istiyoruz beş dakika!..»

«Kahvededir Süleyman! İlâzım mıydı?»

«İlâzımdı bacı. Biz şurda azcık beklesek, çocuğu yollayıp sesletsen!»

«Olur...» dedi Haççа. Akif'i kaldırdı hemen. «Haydi oğlum, babanı sesle! "Eve misafir geldi!" de. Haydi anam...» Akif koşup gitti.

Adamlar aşağıda bekliyorlardı. Ellerinde birer çanta vardı.

«Çıksaydınız yokarı kardeşler!» dedi Haççа.

Hayatın üstüne ay vuruyordu. İri kıyım, hem de kalçalı kadındı, belli oluyordu.

«Sen ıratsız olma bacı! Gir içeri, çocuklara bak...» dedi Arif.

Haççа çekilip girdi odaya.

Avlunun dışına çıktı üç adam. Gezinip bekliyorlardı.

Akif geldi, «Söyledim!..» dedi. «Oyunu bırakıp gelecek...»

«İyi ya!.. Çık haydi sen de!» dedi Selim. «İş konuğacağız kendisiyle... Burada bekleriz...»

Çocuğu savdılar. Çöktüler duvarın dibine.

Az sonra, gölgesini çiğneye çiğneye geldi. İkide bir, «Hak tu!» ederek boğazını temizliyordu. Geldi, selâm verdi.

«Aleyküm selâm!» deyip kalktılar. Çırptılar kıçlarını.

«Süleyman!» dedi Arif. «Senlen biraz konuşacağız sadıç!..»

«Buyrun eve çıkalım...» dedi Süleyman.

«Evi rahatsız etmeyelim...»

«Kahveye gidelim öyleyse?»

«Kahveye de nüzum yok, yörüyelim şöyle...»

Duraladı Süleyman: «Siz...»

«Biz taş ocağındanız! Ben Arif, bu Selim, bu Hakkı... Beş on kuruş para var elimizde. Harcayıp atmayalım diyoruz... Konuşalım azcık!»

Köyden aşağı yürüdüler.

«Kârlı bir iş tutmak istiyoruz Süleyman! İskele'de sorduk... Bahri mahri seni söylediler. Eğerkine anlaşabilirsek...»

Selim, «Ben bir cigara alayım...» diye ayrıldı. Doğru Halil'in evine gitti. Döğdü kapıyı. Halil çıktı. Selim öksürdü, «Haydi bakalım Halilâ, çabuk!» dedi.

«Selim sen misin? Geldiniz mi?»

«Benim... Geldik... Haydi!..»

Hemen indi Halil. Selim'le yan yana yürüdüler. Okulun orada ötekilere yetiştiler.

Süleyman titremeğe başladı Halil gelince. «Ne konuşacaksak burda konuşalım, daha aşşa gitmeyelim!» dedi.

O anda, Selim bir bileğinden, Hakkı bir bileğinden tutup sıktılar: «Yörü bakalım!..» dediler, ittiler öne doğru. «Bağırıp mağırıp etme, sen zararlı çıkarsın!» dedi Arif. «Akıllı akıllı yörü!»

«Yürüüü bakalım akılsız Süleyman!» dedi Halil de.

«Beni böyle nere götürüyorsunuz?»

«Biraz işimiz var! Gebekum'dan aşşa, denizin yanına ineceğiz. Sonra bırakacağız seni! Öldürecek felân değiliz yani... Sakın korkma!»

«Yörü Sülük!» dedi Halil.

«Halilâ, ben ne yaptım?»

«Payamları...» dedi Halil usulca.

«Sus Halilâ!» dedi Selim. «Anlatmak gerekmez!.. Böyle itler şehirlerde de çoktur. Bunların bir tek çaresi vardır, alıp götüreceksin böyle gece yarısı, tenhaa bir yerde terbiyesini yapıp salacaksın!..»

«Ama şart olsun ben bir şey yapmadım!..»

«Suss!» dedi Selim, bastı ensesinden. Bileğini de sıktılar iyice. «Hiç sesin soluğun çıkmasın! Eğer çıkarsa, sonu kötü olur! Ona göre aklını başına topla!..» dediler.

Sesini çıkarmadan yürüdü Süleyman.

Şosayı geçtiler. Kasım Efendilerin tarladan, Halil'in bademliğin altında, hayıtların arasından geçtiler. Biraz da kıyıdan, doğuya yukarı gittiler. Sonra durdular. Denizin sesi dolduruyordu oraları. İn cin yoktu başkaca. Issızlıktı kumsal. Gündüzün sıcağı yoktu, tatlı bir serinlikti ortalık.

Arif, bir ip çıkardı çantasından.

«Ver bakalım ellerini!» dedi.

«Etmeyin arkadaşlar! Ben bir şey yapmadım!.. Vallayi billâyi yapmadım! Halilâ'nın payamlarından bana ne? Sorun bakın kendisine, hiç bir şey yok aramızda!»

«Çok konuşma!» dedi Arif. «Bir dersin var, onu verip bırakacağız... Bu seferlik böyle kurtulacaksın. Eğerkine akıllanmazsan, sonrasını kendin düşün... O zaman gene buralardayız... Uzat şimdi ellerini!..»

Arif, bağladı Süleyman'ın ellerini, sıktı iyice. Sonra Halil'i çekti biraz öteye. «Buyur buyur!» Fısıaştılar. Güldü Halil: «Hiç isteğim yok! Siz buyrun... Haggaten siz buyrun!..»

«Pekey!..» dedi Arif. «Demediler deme!..»

«Demem!» dedi Halil. «Kendiniz buyrun!..»

Dönüp geldiler yanlarına.

«Seliim!..» dedi Arif.

«Buyur!..» dedi Selim.

«Haydin bakalım, önce siz... Hakkı'ylan!.. Biz de biraz dolaşalım Halil'âylan! Belini melini yoklan, bıçağı varsa alın! Ta-

banca mabanca... Ayaklarını da bağlayın dürzünün! Yani hiç acımayın, gözel verin dersini!..»

«Durun!» dedi Halil birden. Elini kuşağına attı. Bir kutu çıkardı. «Şu kremperi alın!.»

Arif de, Selim de güldüler.

«Biter deyi korkmayın, bolcana sürün... Bir kutu daha var!..»

«Aboouuuvvv aboouuuuvvv!..» diye inledi Süleyman.

«Hiç inleme!» dedi Hakkı. «Onu önce düşünecektin!..»

Arif, Halil'i çekti. «Yörü biz de şöyle gezelim...» dedi.

Denizin kıyısından yürüdüler. İki yüz adım kadar gidip döndüler. Bir daha yürüdüler. Sonra çöktüler oraya bir yere...

«Böyle dürzülerin ilâcı budur Halilâ! Çok sınadım şimdiye kadar. Bunu yaptık mı, kuzu olurlar. Bir de elini öperler üstelik. Gerçi iyi bir yol değil ama...»

Halil konuşmuyordu.

«Bazı vatandaşlar, ho ho hop, hemen silâha sarılırlar! Ondan keri uğraş mahkemelerde, mapusanelerde! Halbuysam ne nüzumu var? Ama iyi, ama kötü, bu da bir yoldur!»

Kalkıp yürüdüler kıyı boyunca. Ayın altında gölgeleri önlerine önlerine düşüyordu. Epey bir süre yaklaşmadılar Selimgil'in yanına. Sonra bir ıslık duyuldu.

«Senin hiç isteğin yok mu Arif?» Sordu Hakkı.

«Olmaz olur mu, varıyorum!» dedi Arif.

Halil:

«Arif!» dedi, «Şunu da al babam!» Öteki kremi uzattı.

Arif almadı: «Koy yerine... bana hacet değil! Ben onsuz da yaparım!..» dedi.

Epey bir süre geçti denizin kıyısında. Hakkı soyunup suya girdi. Biraz yüzdü, gezdi oralarda. Elindeki çantanın içine havlu almıştı. Çıkarıp kurundu onunla. Sonra Selim geldi, o da soyunup suya girdi. Sonra Arif geldi, o da girdi suya.

Süleyman, başını öne eğmiş, suçlu suçlu duruyordu iki adım ötede. Elleri falan çözüktü.

«Durma Süleyman Efendi!» dedi Arif. «Soyun sen de gir!..

Böyle mi yörüyeceksin köye? Olmaz! Buna asla izin veremeyiz! Gir suya, abdes al!.. Öldürme Müslümanlığı da...»

Ik mık etti, ama soyundu Süleyman. Arif, kotunu, montunu alıp yanına koydu. Bir bir elden geçirdi ceplerini. 130 lira kadar para çıktı ceplerinden. Boşalttı bunları, verdi Halil'e: «Senin bir çıkarın olmadı bu işten! İyisi mi bunu da sen al...» dedi. Beş dakika kadar geçti. Süleyman sularını dökerek geldi. Arif, havlusunu attı, «Kurun bununlan!..» dedi. «Görüyorsun değil mi? Ne kadar tedarikliyiz! Silineceğin havluya kadar düşünmüşüz! Bir kremperi unutmuştuk, onu da, eksik olmasın Halilâ akıl etmiş!..» Sonra giysilerini attı üstüne. «Epey vakit oldu, çabuk giyin bakalım! Çabuk giyin de, gidip birer kahve içelim üstüne!..»

«Hacının Kahve'ye çıkalım...» dedi Halil.

«Tabiî oraya, başka nere çıkacağız?»

«Bak, sana hiç zarar vermedik Süleyman!» dedi Selim. «Canını da acıtmadık fazla! Üstünde 130 lira varmış, Halilâ' ya verdik, zararının yüzde biri! İtken it bile kendi köyüsünü bırakıp yabancıdan yana ürmez. Suçun büyük. Cezan daha büyüktü. Hoşgördük... Neyse!.. Ağzını sımsıkı yum! Köye varınca da bağırıp mağırıp etme! Bizden lâf çıkar deye korkma! Eğerkine bir yanlışlık edecek olursan, zararın çok olur. bunu da unutma, tamam mı sadıcım?»

Süleyman, «Tamam...» dedi, başını salladı.

Hep birlikte köye yukarı çıktılar. Gecenin içinden Hacının Kahve'ye varıp birer kahve söylediler.

Hacı, «Hayrola?» diye soruyordu.

Süleyman, «Hayırdır!» diye savuşturdu Hacının sorusunu. «Arkadaşlar deniz kıyısından yer almak istiyorlar da, ona dolaştık biraz...»

«İyi etmişiniz!» dedi Hacı.

Halil'in içi genişleyiverdi birden.

PALAZ

Karakolda, merdivenin altında kapalıydı iki gündür. Ovaların, tepelerin, suların ötesinden, bir derenin içindeki ufacık köyünden, yattığı yatağın içinden alıp getirmişlerdi. İki günde, iki sefer, üst kattaki Uzatmalı'nın odasına çıkarmışlardı. Uzatmalı, Doğu Anadolu'dan bir köy delikanlısıydı. Köyünde daha önceki uzatmalılardan gördüklerine, aradan duyduklarına dayanarak sorguya çekmişti Ahmet'i.

Yaşı küçüktü, ama Ahmet'in de kendine göre gördükleri, duydukları vardı. Bunlara dayanarak hep sustu, hep sustu.

Uzatmalı:

«Bak... dün köyden adamlar getirttim... Yakarken seni görmüşler... Haydi söyle! Çok ceza almazsın, yaşın küçük, haydi!» dediği zaman da, hep "inkâr geldi":

«Kimse göremez, ben yakmadım!» dedi.

Gövdesine büyük gelen başının dört beş yerinde, orman açmalarını andıran kellikler vardı. İki dizini birbirine getirip dikiyor, başını üstlerine yaslayıp, kollarını da kavuşturarak orada bekliyordu iki gündür.

Uyuyor, uyanıyor, ışıksız, havasız, kısa yaşamında hiç bilmediği bir cezanın ve cefanın içinde alabildiğine şaşkın bekliyordu. Ölüyordu korkudan.

Kocaman postalların çıkardığı sesler... Güpür güpür iniyorlar, güpür güpür çıkıyorlardı... Merdiven tahtaları, dilmeler sallanıyor, yüzüne gözüne toz toprak dökülüyordu...

Erle karakolu küçük bir köydeydi. Henüz elektrik yoktu. Başka zorlama yöntemleri pek sokulmamıştı oraya kadar. Tokat, tekme, gözdağı... Bunlara da katlanıyordu Ahmet.

Katlanamadığı, açlık ve özlemdi. İkisi de çok müthişti!

Karnı kazınıyordu. Böylesini hiç bilmiyordu açlığın.

Ve kendisine bunca düşman insanın yaşadığı köyünü bu

kadar derinden özleyebileceğini sanmıyordu... Şimdi ikisi de başındaydı.

Bunlardan ötürü ağzını açmağa, olanı olduğu gibi anlatmağa karar verdi sonunda... Nasıl anlarsa anlasındı...

Orasını da Uzatmalıya bıraktı.

*
**

En geç gelişen tarlaların da ekinleri biçildi, desteleri alınıyor. Köylünün çoğu, daha şimdiden yorganları sırtlayıp sabahı harman yerlerinde ediyor.

Bazıları biraz ağırdan alıyor:

«Canım, uçacak değiliz! Öküzleri bir gün dinlendirelim!..»

Boşandırıyorlar boyundurukları. Oğullarıyle, kızlarıyle gütmeğe gönderiyorlar. Güze gelin olacak kızlar, kışa bahara evlenecek oğlanlar da öküz gütmeğe çıkıyorlar. Zorunlu olarak çıkanlar ise, yeni gelinlerle kadınlar ve ufak çocuklardır. Yeni gelinler çorap örüyor, kirman eğiriyorlar. Karılar oturup güneşin bağrına, başlarına, sırtlarına bakışıyorlar. Yeni gelin olacak kızlarla, evlenecek oğlanlar yakın yakın kümeleşiyorlar. Oğlanlar, kargaburnu çarıklarını şöyle bir düzeltiyorlar. Bellerindeki kuşakları biraz yukarı çekip, menevreklerini düşürüyorlar. Menevrekle kuşağın arasını üç parmak kadar açıyorlar. Sallama çakıları ellerinde, değneklerini süslüyorlar, geziniyorlar, lâf atıyorlar kızlara. Bazıları çok düşünceli, kederli... Yoktur umutları!

Çocuklar...

Çocukların hali daha can alıcı. Biraz arkalı olanlar, ellerine birer keklik kafesi alıp kalmış çekirgeleri, güzel otların tohumlarını kekliklerine yedirirler. Kekliği olanların sesi yüksek, türküleri de uzundur. Kekliği olmayanlar konuşmazlar, hiç türkü söylemezler.

Elif Ağa'nın Ahmet, ilkyazın başından beri darmadağın! «Daha palaz zamanı geçmedi, ama bir çift palaz tutup kafese katamazsa soğanı olur ağzının içi. Bir çift tutmuştu, günlerce taştan taşa sekerek, kapaklanıp düşerek; ama kenelenip ölüverdiler. Palazın kenelisi iflâh olmuyor.

Canım, onları kene yedi, çalıda palaz mı yok? Tutsun bir çift daha... Tutsun bir çift...

Dört beş gündür aklı fikri palazda Ahmet'in.

Ama ayaklarındaki çarıklar delik deşik, koşamıyor. Kokar eşeğin gönü, kedi gönü kadar da dayanmadı. Başkaları gibi ağası, gagası (abisi) yok. Babası, tâ dağların ardındaki ova köylerine beş on kuruş kazanmağa gitti. Anası çalıya çıkıp palaz kovalamaz ki. Ama muhakkak tutacak bir çift ve kafesleyecek yaz geçmeden. Şimdiden ellerin söğüdünden, karaağacından "şah" kesip boza düzelte, boncuklu, al yeşil toprak boyalı kafesini de hazırladı.

Havanın alabildiğine sıcak olduğu bir gün, kıl torbasını takınıp öküzlerini bozuklara doğru sürdü. «Birazdan güneş sallanınca bir yel çıkar, palazlar görünmeğe başlar. Koşar iki taneciğini tutarım, şu torbaya tıkarım, sonra evdeki kafese çekerim...» diye düşünüyordu. Öküzlerini yavaş yavaş Süllü'nün Ali Rıza'nın sap çektiği tarlaya soktu.

Ali Rıza iyi palaz tutuyordu. Onun tuttuğu palazlar, kimbilir neden, iyi keklik oluyordu. Kardeşinin oğlu Halil'e tutuverdiği çiftin üstüne şu köyde keklik var mı bugün? Onlara keneler de dokunamıyor. Ama tutuverir mi Ahmet'e? Elinde işi de var. «Herkesin ardına kaldık, destemiz uçuyor!» diye sinirlidir belki. Âlemden önce başladılar işe. Arkaya kaldılarsa mülklerinin çokluğundan. Bundan Ahmet'e ne? Hele bir varsın yanına bakalım...

Hele şu çalının dibindeki güzel çekirgelere, hele şu destenin altındaki kemerli süleymancığa; ne pervasız, ne başıboş, ne çalımlı dolaşıyorlar, uçuyorlar! İsterse Ahmet bu çekirgeleri şimdiden yakalayıp bir kofa'ya dizebilir. Evde bir dizi var, bir dizi daha olur...

Kimseler yok Ali Rıza'nın yanında. Kağnıyı tek başına yüklüyor. Sapı bağlarken zorluk çekecek. O zaman, «Gel bakalım Ahmet, azcık yardım et!» diyecek. Ahmet de, «Bir çift palaz tutuverirsen öyle!» diyecek hemen.

Yaklaştı usul usul. Yanaştı. Ama hiç de, «Gel yardım et!»

demiyor "dürzünün herifi!" Ya anladı palaz için yanaştığını, yada başka bir şey var aklında.

Biraz daha sokuldu Ahmet. Sapı bağlamağa sıra geldi. Büyük zorlukla karşılaştı Ali Rıza. Tam o sıra,

«Ben yardım edeyim Alirza gaga!» dedi Ahmet.

«Gelsene madem, ne duruyorsun?» dedi Ali Rıza.

Tuttuğu gibi kanatlardan yukarı çıkardı Ahmet'i. Döğdürdü, vurdurdu, bağlattı sapı güzelce. Sonra yere indirdi. «Şu dökülenleri de toplayıver hele! Ondan keri getir öküzlerini, burda güt!..» dedi. İyiydi ama, hiç de Ahmet'in derdine basmıyordu. «Satayım öküzünün tırnağını!»

«Sen bene palaz tutuversen ya!..»

Ali Rıza, içinden kıs kıs güldü:

«Tutulmuş var, onları vereyim sene!»

Bir anda şakıyan bülbül oldu Ahmet:

«Meh Alirza gaga, al Alirza gaga! İşte tırmığı getiriverdim, tut Alirza gaga!.. Öküzlerini de ben "Dâh!" deyivereyim Alirza gaga!..»

Diline geleni söylüyor, sevincini, coşkunluğunu belli ediyordu.

«Palazlar harman yerinde mi Alirza gaga?»

«Hee he!.. Sen bin boyunduruğun önüne, "Dâh!" de öküzlere! Kağnıyı harman yerine boşaltalım. Orda palazları sene vereyim! Hemen gelirsin öküzlerinin başına. Sen gelene kadar yayılırlar. Olmaz mı böyle?»

«Olur Alirza gaga, yavuz olur!..»

Ama aklına başka şeyler geldi birden... Ali Rıza'nın kardeşleri Kara Mestan'la Koca Kadir'in birer kızı vardı. Uzun günlerini kısaltmak için, «Naciye gıı! Babangil seni Elif Ağa'nın Ahmet'e vereceeeek!» diye takılırlardı. Ahmet'i evlerinin yakınında görünce ona da takılmadan duramıyorlardı: «Ulan dürzüü, sen bizim kızlara dolaşıyorsun!.. Sen bizim kızları kaçıracaksın!..» Oralara vardığına, varacağına pişman oluyordu. Kızlar da Ahmet'i nerde görseler taşa tutuyorlardı. Pek tatlı olmuyordu sonu... Bunlar geldi aklına, kuşkulandı.

«Ulan Alirza gaga, oraya kadar gelirim de, gene "Kıza geldin sen!" deye eğleniverirseeen?»

«Yooo yooo! Bak... kalbin çürük senin! Öyle mi derim hiç? Sen öküzlerini getir şuraya, sonra geç kağnının önüne!..»

«Dur öyleyse! Ben öküzleri götürüp bizim ahıra kapatayım! Senin önüne yetişirim çabuk... Böyük mü palazlar? Ne zaman tuttun?»

«Böyük **böyük, koş** sen!..»

«Öyleyse **kafesi de** getireyim evden!»

«Getir, getir...»

Kovaladı öküzleri. İçine yel dolmuş yelkenli gibiydi. Sert sert basıyor, hızlı hızlı koşuyordu. Kovalıyordu öküzleri. On dakikanın içinde eve vardı, öküzleri kapatıp döndü.

Yel gibi, yelkenli gibi gidiyordu. Topal Söğüt'te tuttu Ali Rıza'yı. Cicili kafesi elindeydi. Önceden tutup kofa'ya dizdiği çekirgeler elindeydi.

«*Bunları yidiri-yidirivereceğim!.. Nereye* gidersem kafesi yanımda götüreceğim...»

Kağnının önüne geçti. Düştü öküzlerin önüne. Binmedi boyunduruğun oraya. Bazen ipi alıp çekiyor, bazen de bırakıp önden gidiyordu. Öyle sabırsızdı **ki,** açılıyordu on beş yirmi adım, sonra dönüp geri geliyordu. «Alirza gaga bee, "Dâh!" de biraz bee!..« İvdirip kıvratıyordu.

Çayı geçtiler. Ak Topraklık denen yeri de aşıp harman yerine vardılar. Burası yalnız Süllügil'in harman yeriydi. Köy dağınık olduğu için harman yerleri de dağınıktı. Elif Ağagil' inki de çayın beri başındaydı. Ahmet bu yakaya arada bir uğrardı.

Kağnıyı büyük buğday harmanının yanında durdurdular. Ahmet, çevrede kafes arıyor, dikkatle dinleyip palaz sesi duymağa çalışıyordu. Harmanların öbür yanında, kuytu bir yerde, Ali Rıza'nın anası ateş yakmış, aş pişiriyordu. İş zamanı, eve kadar inip çıkmaktansa böyle yapıyordu. Yanında Naciye'yle Yaşar da vardı. Kızlar, harmanların gölgeli yanlarına gömülüp çukurluk yapıyorlardı. Oynaşıyorlardı. Nineleri, bi-

raz tohumluk başak seçmelerini söylüyordu, ama dinlemiyorlardı.

Ali Rıza gelir gelmez sordu:

«Bakayım ne kadar seçtiniz?»

Kızlar az bir şey gösterdiler. Ali Rıza, biraz daha fazla seçerlerse kendilerine Çerçi Mahmut'tan boncuk alıvereceğini söyledi. Kağnının bağlarını çözmeğe başladı...

Ahmet yalvardı:

«Çabuk ol be Alirza gaga, palazları ver, ben gideyim! Öküzleri eve kapatıp geldim, anam çekişiiir!..»

«Şunu boşaltasıya beklesen ölür müsün ulan?»

«Ölmem ama alıver de gideyim çabuk!..»

Hem çevrede palaza benzer bir şey de göremiyordu. Belki harmanlardan birine, sapların arasına yerleştirmişti. Amma çok bekletiyordu! Bu kadar bekletilmezdi ki insan! Hiç olmazsa bir göstersin de o zaman bekletsin...»

«Palazlar dişi mi Alirza gaga? Ayaklarında sekmen var mı? Tüyleri çil çil mi?»

«Heee! Hıı! Var tabiî... Şimdi görürsüüün!..»

Kağnıyı boşalttıktan sonra urganları topladı, tahtaların üstünü süpürdü Ali Rıza. Bir de sigara ateşledi. Öküzlere doğru dolandı. Hiç iven bir hali yoktu. Ama Ahmet fazla bekleyemezdi. Belki acıkmıştır palazlar. Harmanın arasına gömdüyse boğulmuşlardır... Ahmet onlara kızılardıç ağacından öyle fincanlar oyacak ki! Oyduktan sonra görsün millet...

«Haydi Alirza gaga, veer..»

Ali Rıza, anasının ve kızların duyacağı bir sesle bağırdı:

«Dur gagam, dur bakayım, kendilerine danışayım da öyle!.. Gıı Naciye, gıı Yaşaaar!.. Bakın Elif Ağa'nın Ahmet ne diyor?!..»

Zaten Ahmet'in gelişinden alınları kırışan, kaşları eğilen kızlar birden kalkıverdiler:

«Hele ağzına, yüzüne!.. Ne diyormuş bakalım?»

Ellerine birer taş alıp koştular Ahmet'in üstüne. Vur ha vur! Vur ha vur! «Alır mısın, almaz mısın? Yer misin, ye-

mez misin? Daha nerelerin istiyor?..» Kurt enikleri gibi kattılar Ahmet'i önlerine, kovalamağa başladılar.

Anızlarda gelişigüzel koşuyordu. Gördüğü görmediği dikenlere, kazıklara basıyordu. İşleri çoktan bitmiş çarıkları, ayaklarından fırlayıp ayak bileklerine dolaşıyordu. Soluk soluğa koşarken ikide bir sendeliyor, bazen yıkılıp düşüyordu.

Kızlar da yetişip "Dâh!" ediyorlardı taşı, keseği...

Ak Topraklık'tan ve çaydan öteye kadar kovaladılar. Öteye geçtiğinde, ayakları, bilekleri kan içindeydi. Çarığının biri düşmüştü. «Çaktığımın Alirzası!.. Kavatın oğlu!.. Çaktığımın kızları!.. Zilli nâletler!..» diyor, har har soluyordu. Hışımla bakıyordu büyük buğday harmanından yana.

Cicili kafesiyle, kofa'ya dizili çekirgelerinin de oralarda kaldığını anlayınca ağlamağa başladı...

***

«İki gün yattım evimizde! Çok ağladım! Dışarlara çıkamadım utancımdan! Ayaklarım, bileklerim irinleşti; günlerce iyolmadı. Kafesimi, kofa'ya dizili çekirgelerimi istettim, onlar da geri gelmedi. Kafesi yakmışlar, çekirgeleri çaya atmışlar.

Kızları vardı ya; kızları da birin yanına bin katarak, her şeyi, herkese anlatmışlar. Üstelik ağzıma yüzüme geçmişler...

«Eeee, var mı insanlıkta böyle kalleşlik?

«Yokarı Mahalle'de hoca ezanı okudu. Bizim mahallede birkaç kişi var, namaz kılar. Bekledim, bitirdiler... Yaz zamanı... Uyku demişler, küçük ölüm, duyuyorum... İlk akşamdan yatar herkes... Ben de yatardım; bekledim. Bekledim, anam da uyudu. Uyanık durayım diye çok zorladım kendimi. Zorladım, kalktım ayağa. Çırayı kibriti gündüzden hazırlamıştım. Sıvıştım usulca... Hâlâ doğru dürüst basamıyordum. Ama bastım noolursa olsun! Dedim bu gece Allah ya onlara versin, ya bene, bize... Okudum üfürdüm, çok dova ettim. "Beni, dedim, koru, hıfzet..." Yalvardım! Sonra çıkardım üstümde ne var, ne yoksa. Koydum Topal Söğüt'ün dibine.

«Köpekler havlamasın diye çırılçıplak yürüdüm... Sokuldum usul usul... Kertenkele gibi yerle bir gidiyordum. Emekliyordum... Kır yılanı gibi zağıyordum... Ondan keri efendim, çaktım kibriti, tutuşturdum çırayı! Yaktım dürzünün harmanını, harmanlarını!.. Alevler gökyüzüne savruldu. Sönükleşti yıldızlar. Kaldırdım tabanlarımı, çayı geçtim hemen. Aldım öteberimi Topal Söğüt'ün dibinden. Evimizin hayatına geldim, seyrettim dürzünün harmanlarının yanışını. Uzun uzun, doya doya seyrettim... Ertesi gün candarmalar gelip beni yakaladılar...efendim!»

ŞIHLIGÖZ YOLUNDA

Yer yer yamalı bir brandayla örtülü kamyon, yer yer oyuk, bozuk bir karayolundan koyu, pis kokulu dumanlar çıkararak ilerliyordu. Şoför otuzunda bir köylüydü. Yanına dört kişi daha binmişti. Arkada ise, bir hasta kocakarı, üç gelin, on kadar da adam, un çuvallarının ve beş on parça bakkaliye eşyasının üstünde oturuyorlardı. Erkeklerden bazısı tütün içiyordu. Kamyonun sadece ardından biraz hava geliyordu da boğulmaktan kurtuluyordu yolcular.

Ziya Öner, elinde filesiyle, başa yakın bir yere kısılmıştı. Önüne boydan boya adamlar oturduğu için, geçtikleri yolu ve geldikleri yeri göremiyordu. Kamyon yavaşlayıp yavaşlayıp usulca durunca, **kuşkuyla çırpındı: «Aca**ba Kesecik'te miyiz?»

Uçta oturanlardan biri, «Kesecik, Kesecik!..» diye bağırdı.

«Heyyy emmiler, yol verin de ineyim madem!..» dedi, eliyle de iteledi adamları. Başını brandaya sürte sürte yürüdü. Un çuvallarının üstüne oturmakta sakınca yoktu, ama ayakla basmak günahtı. Bakkal, elini kutularının, çuvallarının üstüne üstüne geriyordu.

«Haydi haydi haydi!..»

Şoför, elini kamyonun kapısına vurup, «Haydi!» çekiyordu.

Atladı Ziya Öner. Filesini verdiler yukardan. Kamyon, Kesecik'te oyalanmadı; hemen Süleymanlı'ya doğru yürüdü. Acı mazot dumanı genzini doldurdu Ziya'nın. Beş altı adım açılıp derin derin soludu.

Bıçak gibi kıyıcı bir rüzgâr esiyordu. Yol çamurdu. İki yüz metre kadar ötede Çoğlu Han'ın dumanı tütüyordu. Otların köküne, taşların üstüne basarak yürüdü. İlçeye iniyorum diye en düzgün pantolonunu giymişti, o da yazlık gibi bir şeydi. Tersine, içinde de kısa don vardı. Üstündeki siyah pardösü

de ısıtmıyordu. Bereket, altında ceketi, yün kazağı vardı. Atkısını burnuna kulağına kadar sarıp yürüdü.

Rüzgâr dizlerine dizlerine vuruyordu. Dizleri çok üşüyordu. «Acemilik işte!» dedi. «Acemilik ve yokluk! Uzun don, yün pantolon, ayaklarda da potin olacak bu yollarda!» Ucuz, incecik yüzlü iskarpinlerden vardı ayaklarında. Ama pençeleri sağlamdı. Hana varınca bağlarını bir daha sıkardı güzelce. Pençeleri sağlam olduğu halde bir yerlerinden su alıyordu, buna şaşıyordu. «Eee hep suya, çamura basıyoruz, belki deri süzüyor...»

Vakit öğleyi geçiyordu. Hanın kapısı kapalıydı. İn cin görünmüyordu dışarlarda. Handa biraz dinlenip, bir arkadaş varsa alıp Şıhlıgöz'e doğru yola çıkması gerekiyordu. Ne yapıp edip köyü tutmalıydı akşama. Tutmazsa olmazdı. Hanın kapısına yüklendi.

Geniş bir odaydı han. İki duvarının dibi peyke, bir köşesinde bisküvi, soğan, leblebi, kuru üzüm, birkaç kangal sucuk, yumurta, pastırma, ekmek, şeker vardı. Tüte tüte bir soba yanıyordu ortada. Kapısı dışarıda bir ahırı, bir de Abit Ağa'nın karısının, çocuklarının durduğu küçük odası vardı. Odanın bir kapısı dışarı, bir kapısı içeri açılıyordu. Biri asker, ikisi sivil, üç köylü oturuyordu handa.

«Selâââm ağalar!» dedi Ziya Öner.

Kurt başlı Abit Ağa kalktı oturduğu yerden:

«Vaa aleyna! Gel bakalım, hoşgeldin Ziyafendi!..» dedi.

Köylüler, soğan, çökelek, ekmek; karın doyuruyorlardı. Ağızları, avurtları doluydu, elleriyle, başlarıyle aldılar selâmı.

Bir garip yolcu gibi dikildi Ziya Öner. Sonra, «Afiyet olsun!» dedi köylülere. Filesini boş peykeye bıraktı. Biri işaret etti: «Gel buyur!..» Sobaya doğru gitti: «Siz buyrun, afiyet olsun!..» Abit Ağa yürüyüp sobaya geldi.

«Nassın bakalım Abit Ağa?»

«Eyyiz be Ziyafendi, canımız sağ... Kasabanın tadını çıkardın maşşallah!.. Şehere de geçtin mi?»

«Geçmedim... toplantı uzun sürdü. Bir berber, bir hamam, derken vakit bitti. Biraz da tabiî Malpazarı'nın orda kamyon

bekledik... Senin handan ilerde su gibi gidiyor zaman...» Ellerini hohladı, sobaya doğru uzattı.

«Gazata getirdin mi?..»

«Getirdim... filede!»

«Nasıl habarlar? Meclis'te döğüş olmuş diyorlar. Fiyetlere de gene zam gelmiş haa?..» Çatpat okuması vardı. Peykeye yürüdü, Ziya'nın filesinden çıkardı gazeteleri. «Mâmirlere de zam varmış, öyle mi Ziyafendi?»

Dizlerini sobaya verdi çekti: «Mebuslara var zam!..» dedi.

«Eeee, elimde yetgi olsa ben de hancılara yaparım!.. Doğrusu budur. Onun orasına varmışken eli boş dönmek olmaz heralım...» Sonra akıl etti: «Dur sana bir çay katayım yahu!.. Belkim karnın da açtır. Malbazarı'nın orda çok bekledinse... Filende yiyecek var mı?»

«Fileyi açmayım daha iyi! Çayı da bırak... Canım bir çorba istiyor... Acılı falan... Varsa çorba ver! Bir de sucuklu yumurta yaparsan iyi olur...»

«Dur bakayım, içerden bir sorayım ne var ne yok... Sucuklu yumurta kolay, onu kırdırırım...» Elinde gazetelerle geçti öte odaya. Az sonra çıkıp geldi. «Sobaya fazla verme kendini Ziyafendi! Otur şöyle masaya... al sandalle! Yengen çorba yapacak. Sucuklu yumurta da pişirecek... Otur şuraya... da, gazataları anlat bana!»

Bekledi biraz Ziya Öner. Bir yandan da göz ucuyle dışarıyı süzüyordu camdan. Ömerli'den öte. Yağlıburun, İslikdağı dumanlanıp duruyordu. Ekmek yiyen üç köylü Şatırhüyük yakasına gidecekmiş... kendi yoluna ters düşüyordu. Yağlıburun'dan aşan yola üzüntüyle baktı.

«Acılı olacak çorba değil mi Abit Ağa?»

«Acılı olacak... otursana Ziyafendi!»

«İslikdağı dumanlanıyor habire...»

«Eeeee gitmeyiver sen de! Bir yatak vereyim altına. Yatar, sabah erken çıkarsın. Konuşuruz biraz. Şıhlıgöz'de kara gözlü nişanlın yok ya! Varsa bile kaçmıyor yerinden heralım...»

Masaya oturdu, «cık» etti Ziya: «Hemen akşam olmadan varmam lâzım. Çocuklar avare kalmasınlar...yarın!»

«Ben de sizin bu çabalarınızı hiç anlamıyorum...eyi mi Ziyafendi? Türkiye'yi siz mi kurtaracanız be dayım?»

Güldü: «Boşver Abit Ağa...»

Öteki odanın kapısı döğüldü içerden. Abit Ağa, gazeteyi bırakıp yürüdü. Ziya Öner bakıyordu göz ucuyle. Kapı açıldı. Bir tepsi, bir kız bileği! Tepsiyi aldı Abit Ağa. Kapattı kapıyı. İki sahan, biraz ekmek, tuz... Getirip koydu masaya... Yaşlı bir kurt gibi sağa sola çevirdi başını, gözlerini kırptı: «Madem gidicisin, haydi çabuk! Doyur karnını, vakitli çık yola! Dağ fena dumanlanıyor...»

«Bir de soğan rica edeyim mi Abit Ağa?»

Abit Ağa gitti, soğan getirdi. Yumrukla ezip koydu tepsinin üstüne. Tuz ekti Ziya. Çorbayı kaşıklıyordu önce. Hafif bir ter yürüdü sırtına. Pardösüyü, ceketi çıkardı, koydu sandalyenin üstüne. Yeniden girişti. Bol acılı yarma çorbası gırtlağını yaka yaka gidiyordu. Şepit ekmekleri de sobada ısıtıyordu Abit Ağa yarım yarım.

Karnını doyurup kalktı Ziya Öner. Köşedeki küpten bir tas su içti. Sonra çıkarıp borcunu verdi Abit Ağa'ya. Ceketini, pardösüsünü giydi. «Gazeteleri alıyorum Abit Ağa, kusura bakma!» dedi. «Sen burda yol üstündesin, gelip geçenlerden görürsün...»

«Al al!.. Atkını da sarın gözelce... Bir de potinin olaydı...»

Fileyi sırtladı, kapıya yürüdü Ziya Öner. Abit Ağa ardı sıra geldi, eşikte tokalaştılar. «Eee! Haydi yolun açık olsun Ziyafendi! Köydeki ayılara selâm söyle! İnsan seni böyle yayan yapıldak yollamaz. Bir at verir altına. "Abit Ağa söğüyor hepicinize!" deyiver Molla Musa'ya felân... dürzübaşına!» Ziya Öner elini sallayıp, «Eyvallah!» dedi.

Dönüp kapıyı kapattı Hancı Abit. Camın önünde durdu, ardından baktı Ziya Öner'in. Yağlıburun'un berisinde Ömerli görünüyordu. Duman dağı almıştı iyice. «Akıl etse de Omarlı'yı geçmese bari! Çocuk... çocuk daha bunlar! Çok delibozuk gidiyorlar! Sankim yalnız bunlardan soruluyor melmeket!..» Geçip yerine oturdu yeniden.

Çıvvv! Çıvvv! ediyordu dışarda rüzgâr. Estikçe daha da

keskinleşiyordu. Acılı çorbanın etkisiyle terledi Ziya Öner. Pardösüyü çıkarıp koluna alsa çok mu üşürdü acaba? Öyle yaptı, çıkardı, koluna aldı pardösüyü. Belki biraz soğurdu teri. Ellerinde eldiven olsa iyiydi. Bir elini cebine soksa, bir eliyle fileyi tutsaydı. File tutan eli üşüyordu.

Rüzgâr terli göğsüne göğsüne vurmağa başladı. Durup pardösüyü giydi hemen. Yolun çamurlu bölümü bitmiş, karlı bölümü başlamıştı. Bir dereden geçiyordu. Başları kesik söğütlerin altında Ömerli'ye doğrulmuş birkaç mal vardı. Yukarda bahçeler görünüyordu. Dereye girince sevindi. Güne bakan yamaçlar biraz kuytu geliyordu. Belki bir yarım saat böyle kuytudan gidecekti. Ağır ağır yürüdü. Ömerli'nin altına vardı, orada biraz dinlendi. Bir taşın üstüne gazete koyup oturdu. Ama çok durmadı, kalktı. Sığır davar izleri dolu, hafiften de donmağa başlamış bir yol sapıyordu Ömerli'ye.

Ziya'nın yolu ileriye gidiyordu.

İkindi geçmişti her halde. Gün görünmüyordu dumandan. Şimdi ayaz biraz daha artacaktı. Bir gazetenin içini çıkarıp göğsünün derisine koydu. Yürüdü hızla. Derken yolu kuytudan kurtuldu. Yukardan, tam rüzgârın bayırları biçtiği çizgiden gidiyordu. İnsanın dizini aşan bir kar yatıyordu oralarda. Yürüdü Ziya Öner. Bir gazete parçası da sırtına koyabilse iyi olacaktı.

Bayırdan bakınca ileriler ıssız, uçsuz aklıklar olarak görünüyordu. Ömerli köyü de gittikçe gerilerde kalıyordu. Kalasa yayla evlerinin patikası ayrılacaktı birazdan. Görünmüyordu kardan. Şıhlıgöz'e giden yol da görünmüyordu. Ama görmese de, kararlamadan biliyordu yolu.

Şimdi yokuşa yokuşa ağıyordu. Yağlıburun'a tırmanıyordu. Ayaz artıyor, rüzgâr yakıyordu yükseldikçe. Duman koyulaşıyordu. Görebildiği genişlik daralıyordu. Kalasa yayla evlerine ayrılan patikayı geçti mi acaba? İki üç gün içinde yeni kar yağmıştı. Önceki izler yitmişti. İki yıldır inip çıkıyordu Şıhlıgöz'den kasabaya. Aylığını alıyor, berbere, hamama gidiyor, arkadaşlarıyle konuşuyor, toplantı olursa katılıyor, dönüp geliyordu. Köy yolu dağdan aşıyordu. Elbet çamurlu,

karlı olacaktı mevsimine göre. Ama tipi, duman, diz boyu, adam boyu kar, yürümeyi zorlaştırıyordu.

«Bayırın yüzü de nasıl esiyor rezil!» dedi usulca. Estikçe karın yüzünü süpürüyordu. Bazen ağzına burnuna geliyordu tanecikler. Yüzü nemleniyordu. Teri soğuyordu.

«Bir de hasta olursam bunun üstüne, ayvayı yerim ilâçsız!» dedi. Sarı, gevrek, kütür kütür bir ayva düşledi. Ayva, ceviz, közde pişirilmiş kestane hattâ! Nar gibi kızarmış soba! Biraz tezek, harlı harlı yanan biraz odun, içinde! Sobanın üstünde çinko çaydanlık! Kaçak çayın iç bayıltan kokusu, odada! Ceviz kabuklarını toplayıp atıyor ateşe. Sonra çay gezdiriyorlar.

«Düş kurman çok güzel Ziyafendi... ama!» dedi kendi kendine. «Bu yolu sen yürüyeceksin! Dayan bakalım!..» Sonra kurt başlı Abit Ağa'yı anımsadı Çoğlu Han'daki. «Ziyafendi, Ziyafendi!» diyordu. «Gitme kal... gitme!» «Çocuklar toplaşırlar, gelmediğimi görünce üzülürler...» Birden bir şeytanlık geldi kafasına: «Belki de sevinirler!..» Düşündü sonra: «Üzülen de olur, sevinen de!..» Ayakları ağırlaşıyordu gittikçe.

Bazen savuruyor, bazen buruyordu rüzgâr. Kar bazı yerlerde batıyordu. Kasığına kadar gömülüyordu o zaman. Paçaları su içinde kalmıştı. Bir yerde durup sıktı, silkeledi. Sonra toplayıp çorabının içine soktu güçlükle. Bu ince pantolonla, bu ince çoraplarla, hiç bilgisi yok gibi yola çıkmış olmasına kızdı. «Vara kalın pantolonla yün çoraplarla, hattâ Aza Ahmet'in lâstik çizmeleriyle çıkaydın! Vara eski olaydı pantolonun! Beğenmezlerse beğenmeyeydiler seni! Böyle sefil olmazdın şimdi!» Düşündü: «Hattâ Çoğlu Han'a kordun da, kamyondan ince giyiverirdin! Bu inceleri de tıkardın fileye...» Islanmış paçalarının sarıldığı ayak bilekleri üşüyor, karıncalanıyordu. Gene düşündü: «Ama çok ağır olurdu o pantolon, o çizmeler, hem de fileye tıktığın yük! Daha çok terlerdin, daha çok üşürdün. Öylesi de sakıncalı, böylesi de... nâpacaksın?»

İlerliyordu zor da olsa! Bir daha böyle delilik etmezdi. «Hayırlısıyla bir varaydım Şıhlıgöz'e! Gelecek ay inmem ol-

mazsa! Öbür ay da inmem! Gelip giden olursa getirtirim aylığı. Mutemet verir. Alınacak ufak tefeği de aldırtırım...» Varınca nasıl ısınacağını, nasıl korunacağını düşledi. Biraz tezek olacaktı, anımsıyordu. Biraz da odun vardı. Ama çıra var mıydı acaba? «Olmazsa olmasın çıra, dökerim biraz gaz! Kâğıtla bile tutuştururum tezeği! Daha olmadı Aza Ahmetgil'e, Kara Durmuşgil'e uğrarım. Onların ocağın başında kurunurum, nâpayım?»

Yağlıburun'un başına vardı. Oradan öteye bir süre düz gidecekti. Çavuşdüzü dedikleri yere geliyordu. Kalasa yayla evleri yukarda sağda kalıyordu. Ama görünmüyordu. Çavuşdüzü'nden yürüdü. Rüzgâr fazlalaştı, kar borana çevirdi iyice. Görüş olanağı azaldı.

Yoksa yol değil miydi gittiği? Bastığı yerler batıyordu habire. Bir sağ, bir sol yaparak araştırmayı denedi. Ama denediği yerlerin daha çok battığını gördü. «Karakışın ortasında, yalnız başına, atın yok, itin yok ay Ziyafendi, elinde bir değneğin bile yok... ne çıkarsın bu halinle yola?» Ciddî olarak pişmanlık duymağa başladı. Gerçi yolu her adımda kısalıyordu, geri dönmesi olmazdı, ama içine girdiği güçlük de artıyordu gittikçe! Şu boran bari olmasaydı! Doğru düzgün görebilseydi önünü! Bir iki çoban olsaydı yakınlarda! Bağırıp sesini duyurabilseydi!

«Dumanı da gördün halbuki İslikdağı'nın başında! Ne çıkarsın bu havada yola? Abit Ağa da kal dedi sana. Kalıver bir gece. Bir gün gecikmiş olurdun, ama sağ esen varırdın. Ya şimdi? Şimdi kurtlar bir çıksın önüne de Ziyafendi!..»

Çocukluğunda, kendi köyünün çevresinde geçenleri anımsadı. «Bir kırmızı kuşak olsaydı belimde, çıkarır sürürdüm. Kırmızı kuşağın ardından yürürlerdi uslu uslu, ben de köye ulaşırdım, dokunamazlardı...» Sonra koğdu bu düşünceyi kafasından. «Aklına gelen dağlara taşlara Ziyafendi!.. Haydi yürü bakalım!.. Çabuk çabuk yürü!.. Madem efe gibi çıktın tek başına, yürü de bitir bir ayak önce şu yolu! Kalma kırlarda, yem olma kurda böcüye...»

Açtı adımlarını. Fakat on adımdan sonra kesiliyordu. Kar

artıyordu gittikçe. Çavuşdüzü'nün ortasında Morçalı Mezarları vardı üç tane. Yol mezarların altından geçiyordu. Gerçi kar örtmüştür onları da. Ama hiç olmazsa kabartılarını görebilirdi. Dikkatle süzerek yürümeğe başladı. Fileyi bazen sağ eliyle, bazen sol eliyle tutuyordu omzunda. Üşüyen elini değiştiriyordu. Yakıcı ayaz dilim dilim ediyordu ellerini. Acısı gittikçe artıyordu.

Her yan dümdüz bir aklığın içindeydi. Vakit hayli ilerlemişti. Akşam oldu oluyordu. Daha Çavuşdüzü'nü geçememişti. Heyecanla ürperdiğini duydu. Ürperti sırtını, belini dolaştı. Diken diken oldu bedeni. Adımlarını hızlandırdı. «Gün akşam oldu, bir dost bulamadım...» dedi birden. Tâ çocukluğunda babasının söylediği türküyü anımsadı. Öteki dizelerini bulamadı. «Dost bulamadım...»

Köylülerdi dostları. Vardı dostları, hem de çoktu. Ama yoksul insanlardı. Varlıkla yokluğun, açlıkla tokluğun sınırında çabalayıp duruyorlardı. Ne kadar kısaydı araçları, ne kadar güçsüzdüler ağanın ve doğanın karşısında! Ne kadar kolayca kandırılıyor, çabucak uyutuluyorlardı!.. Anımsadı. «Genel olarak çok da geç ayıkıyorlar!..» Anımsadı. Kitapları pencerenin önüne diziliydi. Çocukların güzel resimlerini, güzel yazılarını ayırıp biriktiriyordu, notlar yazıyordu akşamları, hafta sonları... Hepsini anımsadı.

Morçalı Mezarları'nı göremeden yürüdü. Her halde şaşırmış değildi yolunu. Fileyi öbür eline aldı, üşüyen elini cebine sokup ısıtmağa çalıştı. Köylüler dostuydu ama, bir şey gelmiyordu ellerinden. Molla Musa'dan yılmayan yoktu içlerinde, Değirmen onundu, çayır onundu. Köyün yarı tarlası onundu. Molla Musa hiç sevmiyordu kendini. Geldiği günden başladı zıtlıkları. Önünde herkes sus pus olmalıydı. Kendinden başka kişilik istemiyordu köyde. Onun için Molla Musa'yı boşlayıp köylülerle dostlaşmağa başladı. «Şimdi bir haberleri olsaydı! Bir haberleri olsaydı zorlukların içindeyim!» Ama nereden olsun? Çıkıp gitti ay sonunda. Her ay sonu gider. İki üç gün dolaşır gelir. Bilirlerdi. «Atımız yok ama, eşşeğimiz var, bin git istersen!» derlerdi. Cık derdi, almazdı. At, Molla

Musa'da vardı, Kadiroğlu'nda vardı. Onlara da gidip at istemezdi!

O kadar şiddetle çeviriyordu ki boran! Acaba otursa mıydı biraz, bir uygun yer bulup? Nereye oturacaktı? Çavuşdüzü'nde ağaç yoktu, kaya yoktu. Bir siperli kaya olmalıydı şimdi! Anasını anımsadı birden. «Derdim çoktur hangisine yanayım?» Durur durur bunu söylerdi. «Felek yerden yere çaldı beni, inlerim...» derdi. «Ay oğlum bu kızları üstüme yıkıp gittin, dul başımla nâpacağım? Şu naklini bu yanlara yıktır ay anam!..» derdi. Hiç olmazsa beş yıl kalmalı değil miydi bir gittiği yerde? Direniyordu bu yüzden. Şu denecek bir para da geçmiyordu eline. Çok bir şey gönderemiyordu ay başlarında.

«Gelecek ay belki otuz lira artırabilirim!» dedi içinden. Ayakları ağırlaştı. Bir de uyku çöktü gözlerine. «Çavuşdüzü'nü bir geçsem, Kızılgedik'e varacağım oradan...» Sonra da Fakılı deresine inecekti yolu. Fakılı deresinde bu kadar keskin değildir her halde rüzgâr. Biraz dinlenebilirdi orada. Ama şimdi yürümeliydi ne yapıp edip. Bir kaldı mı kalırdı. Zorladı kendini. Yürüdü birkaç adım daha. Bir ayağını öne atınca arkadakini getirmesi zor oluyordu. Getirse bile onu ileri atma gücünü bulamıyordu. Mutlaka dinlenmesi gerekiyordu. «Dikkat et Ziyafendi, kendini koyverme! Bir iki soluklan, gene yürü! Yol yürümekle biter değil mi? Yürü sen de...»

Ama şu kapanan gözlerine ne demeliydi? Öyle de tatlı çöküyordu ki uyku! Şıhlıgöz'e varsaydı da isterse hiç ateş olmasaydı. Çeker yorganı uyurdu. Yok ama, uyumadan önce ayaklarını yıkardı ılık suyla. Gazocağını yakardı canım! İspirtosu vardı şişede. Sıcak suyla değil de ılık suyla yıkaması daha uygun olurdu. Ilık su donma olasılığını önlerdi. «Hiç olmazsa bu acemiliği yapmazsın, değil mi Ziyafendi?» Güldü. Belki sobayı yakardı biraz. Yakardı canım! Varabilseydi bir eve! Dumanı dikilir çıkardı gökyüzüne yukarı. Muhtar görürdü, ama gelmezdi. Gelemezdi, evi Molla Musa'nın evinin yanındaydı hemen. Ama Aza Ahmet, Kara Durmuş çıkar gelirlerdi. «Gazeteleri, haberleri merak eder onlar. Ben de kö-

yün haberlerini alırım kendilerinden... Isınır içerisi. Kalkar bir çay demlerim. Kendim yorgunum, Ahmet alır çaydanlığı oymadan. "Bolca koy Ahmet, bolca koy da demli olsun sadıcım! Kara Durmuş demli sever..." Yorgunluğumu bilir, kusura bakmaz. Gözlerimin kapanıp durmasından anlar, çok görmez uyuklamamı. Hem de çok oturmaz. Veririm gazeteleri, evinde okur. Göğsüme koyduğumu bile veririm. Ertesi gün de alır gelir, çocuklara veririm. Sonra Kara Veli'nin odasına atarım, orada okurlar. Bazıları haber yollar belki. "Dumanını gördük, demek ki gelmiş dedik, gazata getirmiştir muhakkak, gelsin iki satır okuyuversin, hem de anlatsın aşşalarda ne var, ne yok... Bizden yana bir şeyler dönüyor mu Ankara'da?" "Gelebilsem iyolur ama yorgunum! Çavuşdüzü'ne çıkınca boran çevirdi. Uyku akıyor gözlerimden. Yarın okur anlatırım! Yatacağım şimdi. Biraz da üşüttüm galiba. Öksürüyorum bakın..." Bakmazlar kusuruma...»

Birden bir öksürük geldi boğazına. Öksürdü. Evde, sobanın başında gibi düşünüyordu kendini. Bulunduğu yerde, bir ev duygusu içindeydi. Bir adam kapının önünde duruyor, ama ne oturuyor, ne gidiyordu. Kara Veli'ye, Kara Durmuş'a hiç benzemiyordu. Aza Ahmet de değildi. Onun gözleri böyle değildi! Yok canım, Abit Ağa'ydı bu, Çoğlu Han'ın sahibi! «Yahu Abit Ağa, aşkolsun vallahi! Sen de beni "Ziyafendi, Ziyafendi!" diye hiçbir şeye benzetemiyorsun canım! Çavuşdüzü çok zordu. Ama geçtim! Geldim! Bak sobayı da yaktım! Sen de yetiştin ardımdan! Önce tanıyamadım seni biliyor musun? Bu devetüyü başlığı giymişsin başına! Temelli kurda benziyorsun bununla! Dilini de çıkarıp duruyorsun ara sıra! Anlıyorum beni çok seviyorsun Abit Ağa! Bak orda çaydanlık var, koy onu sobanın üstüne... Ben mi? Eee tabiî, yayan geldim o kadar yolu! Onun için bitkinim. Ömerli'ye falan uğramadım! Almadım oradan bir hayvan! "Dar vakit, kimden alayım?" dedim... Ha evet, uyukluyorum! Kusura bakma Abit Ağa! Molla Musa'yı mı diyorsun, bırak dürzüyü! O da bir çocuk yollamış az önce: "Gazata varsa versin!" Verdim birini. "Yarın geri yollasın!" dedim. Adaçayı da vardır orda... Haa,

uykum çok geldi, evet! Kusura bakma nolursun? Ama çok sürmez, sen çayı demle, bir bardak iç, ikincide beni uyandır olmaz mı? O yanındakiler kim Abit Ağa? Vallahi yaman adamsın! Tâ orada oturup nasıl bildin yolda zahmet çektiğimi? Çıkar şu başındakini Abit Ağa! Peki peki çıkarma! Kızma kızma!.. Kusura bakma... kusura... kusura... Abit Ağa... kusura...»

Boran savuruyordu habire! Gözleri de kapanıyordu sımsıkı. Üç adım önüne gelip duranlar da bekliyorlardı. Biri önde, ötekiler onun ardındaydılar. Bekliyorlardı, biraz daha mı uyusun, yoksa başka geçirdikleri mi vardı içlerinden?

Şıhlıgöz köyünde akşam olunca Aza Ahmet mal yeygilemeğe çıktı. Ahıra inerken baktı, dumanı görünmüyor Ziya Öner'in. İşini görüp bitirdikten sonra gene baktı, görünmüyordu dumanı! «Demek ki kışın şiddetinden çıkamadı yola! Ne de olsa okumuş adam! Can kıymatını bilir! Cahal değil ki bizim gibi! Okumuş adam zorlamaz, idareli idareli kullanır kendini...»

Karısı sofrayı kurmuştu. Haydi diye çağırdığında, cama kadar varıp bir daha baktı, gene duman yoktu. Yola çıkmadığına kesin olarak inandı Ziya Efendinin. Zaten de akşam olmuştu iyice. Gelse şimdiye gelirdi. «Bundan keri gelmez galan...» dedi.

Gelmediği gibi, bir haberi de çıkmadı iki hafta. Muhtar bir ara, Ahmet'ten sordu. «Bekâr adam! Belkim şehre geçmiştir... Yol hâlâ kapalı ya, memleketine de gitmiş olabilir! Zaten "Anam anam anam!" sayıklayıp durmaz mıydı?» dediler.

Ne zaman kar buz çözüldü, yol açıldı, köylüler kara haberi getirdiler. Aza Ahmet, Kara Durmuş, Kara Veli koşup gittiler. Ne suya baktılar, ne çamura... koştular! Fakılı deresini geçtiler. Kızılgedik'i aştılar. Yolun on adım kadar altındaydı. «Boran çevirince bu kadarcık bir sapma yapmış rotası... Belliydi zaten, çok şiddetli oldu kış!..» dediler.

Bir kemik yığınıydı! Kurt kuş pampak etmişti etini! Ne

gözü kalmıştı, ne kaşı, ne de kirpiği! Giysilerinin yırtıkları çevreye saçılmış gibiydi. Darmadağın olmuştu filesi. Fileden çıkanları da dağılmışlar, yenecekleri yeyip yutmuşlardı.

Ama dört düzine kurşunkalemle iki kutu tebeşir dokunulmadan duruyordu. Bunlar da olmasa ölenin Ziya Öner olduğu bilinmeyecekti.

(1972)

Irazca Üçlemesi:

★ ***Yılanların Öcü***

★ ***Irazca'nın Dirliği***

★ ***Kara Ahmet Destanı***

Karataş köyünden Irazca ailesinin yaşamı üstüne üç roman...

Fakir Baykurt'un birbirini izleyen ve her biri bağımsız olarak da okunabilen bu yapıtları, yan yana gelerek bir bütün, bir «üçleme» oluşturuyorlar.

Fakir Baykurt

Can Parası

«Can Parası» Fakir B un
1974 Sait Faik Hikâ lü'nü kazanan kitabıdır.

Daha çok romanlarıy an Fakir Baykurt
sanata şiirle başlamıştır.
İlk yayınlanan kitabı «Çilli» bir hikâyeler seçmesidir.
Öğretmenliği, müfettişliği, sendikacılığı yanında
yurt sorunları üstüne makaleler de yazan Fakir Baykurt,
son yıllarda kendini temelli romana, hikâyeye vermiştir.

«Çilli-Karın Ağrısı-Cüce» daha önce ayrı ayrı basılmış üç kitabın
yayınevimizce bir araya getirilerek yapılan yeni baskısıdır.
«On Binlerce Kağnı», «Efendilik Savaşı», «Anadolu Garajı»,
«Sınırdaki Ölü» ve «İçerdeki Oğul»
yazarın öteki hikâye kitaplarıdır.

«Can Parası» kitabında 21 hikâye var.
Bunlar aynı zamanda teker teker
birer yurt gerçeğini dile getiriyorlar.
Hikâyelerin başında Baykurt'la yapılmış bir konuşmaya da
yer verilmiştir.

Fakir Baykurt'un hikâyeleri, tıpkı romanları gibi,
toplum ve yurt gerçeklerimizi hiç abartmaya kaçmadan,
büyük içtenlikle ve sıcak bir dille yansıtmaktadır.
Sadece yansıtma değil, «Can Parası»nı okurken
bu söylediklerimizden daha ilerisini bulacaksınız.

Fiyatı 20 Lira